ENGİN ARDIÇ

Mustafa Kemal Sizin Gibi Kıro Değildi!

(İZLENİMLER III)

cep
anlatı

MUSTAFA KEMAL SİZİN GİBİ KIRO DEĞİLDİ

{İzlenimler 3}

Engin Ardıç

Cep Kitapları - 1990

Engin Ardıç

Nâm-ı diğer Ardıçkuşu, kendi deyişiyle, Fakir, kadim dostu Jak Deleon'un deyişiyle de İntibâcı Engin Çelebi... Galatasaray Lisesi'nde ve Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenim gördükten sonra, Tiyatro, Yeni Dergi, Yeni Ortam, Politika, Cumhuriyet gibi yayın organlarında tiyatro ve edebiyat eleştirileri yazdı...

Londra'da BBC Türkçe yayınlar servisinde program asistanlığı ve sunuculuk... Dünya gazetesinde dış haberler şefliği ve köşe yazarlığı... Reklam metin yazarlığı derken, Nokta dergisinde yayın danışmanlığı ve sütun yazarlığı 1988'e dek iki yıldan fazla sürdü. Bu yıllara ait izlenimlerinin ve yazılarının bir derlemesi, ilk yapıtı olan Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden... adlı kitapta yayınlandı.

Nokta'dan ayrıldıktan sonra, bir yıl kadar Hürriyet grubuna bağlı Tempo, Elele, Playmen dergilerine katkıda bulunan Engin Ardıç, 1989 yılı sonunda Sabah grubunun yayın organlarına yazmaya başladı... (Değinmeler, Daktilo Konçertoları) Tempo'daki yazıları İslam Teksas'ta adlı kitapta derlenen Ardıç'ın, Elele'deki yazılan da aynı başlıkla, Kadın Suretleri adlı kitapta yayınlandı.

Playmen'deki, kendi deyimiyle "belden aşağı" yazıları, "tehlikeli" bulunduğu için hasıraltı edilen Şengül Hamamı ile birlikte ve bu başlıkla son kitabını oluşturdu. Elinizdeki kitap, "İzlenimler" dizisinin üçüncü ve sonuncusu. Bundan sonra, hiçbir yerde yayınlanmamış, özgün yapıtlarla (denemeler ve bir roman) ile kitapçı raflarına konacak Ardıç Kuşu...

Başlarken

Kitap okurlarının "Ardıç Kuşu” olarak tanıyıp benimsedikleri Engin Ardıç, ilk "İzlenimler" dosyasını, yani, Doğru Söyleyeni Dokuz Köyden... adıyla yayınlanacak olan ilk kitabının müsveddelerini yayınevimize getirdiğinde zaten Nokta dergisindeki ‘İzlenimler’ sütunuyla ben dahil bir sürü okuru "Ardıçkolik" etmişti. Ve herhangi bir gazeteci-yazar olmadığı, tamamen kendine özgü stiliyle okurlara yeni bir tad vereceği, en önemlisi, pek alışmadığımız bir şekilde düşünmeye zorlayacağı belliydi. Tek gereksindiği, aslında bir yayınevinin yazara karşı boynunun borcu olan belirli bir destek, bir teşvikti.

Ne yazıktır ki, daha ilk girişiminde, birazcık "zülf-ü yâre" dokunduğundan olacak, destekle değil, köstekle karşılaştı. En büyük tepki de Ardıç’ın kendi köyünden, Nokta dergisi ve çevresinden geldi. Kısacası, herhangi bir patrona bağlı olmadan, bağımsız bir yazar olarak piyasaya ilk adımını attığında, ilk çelmeyi de "refik'lerinden yedi. Batılı gibi görünmeye çok özen gösteren, bağnazlığa, hoşgörüsüzlüğe karşı mücadele ettikleri izlenimini veren bazı meslektaşları, temelinde hoşgörü yatan demokratik tavrı bir türlü içlerine sindiremediklerini açıkça ortaya koyuverdiler. Bahane, "insanların özel hayatları hakkında dedikodu ediyor" olduğu iddiasıydı. Oysa, aynı meslektaşlar, kendi yayın organlarının bir yıldönümünde "özel hayatın kutsallığına ve gizliliğine, ‘sorgulanamazlık ve açıklanamazlık’ tabusuna inanmadık" diye övünüyorlardı!

Diğer yandan, daha sonraları Ardıç’la bir hayli kapışan, Turancı, dinci çevrelerin ilkellik ölçüsündeki tepkileri, bu çevreleri gericilikle, "faşistlikle suçlayan "ilerici ve devrimci" çevrelerden de geldi. Değişik tarzda belki, ama temelde hep aynı hoşgörüsüzlük, aynı bağnazlık, hatta aynı cehalet vardı.

Ardıç, "Epestrefe" başlıklı, ödül kazanan bir yazısında, iki ülke arasındaki siyasal sürtüşme yüzünden hiçbir kabahatları yokken İstanbul’dan kaçıp gitmek zorunda kalan Rumlara seslenerek, ‘buraları sizinle daha güzeldi, siz de geride kalanlar kadar bu toprakların çocuklarısınız, keşke geri dönebilseydiniz...” derken, "milliyetçi" bir okur, "kendisinin Türk vatandaşı olduğundan şüpheliyim" diye mektup yazıyordu.

Nazi lideri Rudolf Hess’in cezaevinde ölümü üzerine 'Tosuncukların

Başı Sağolsun" diye başlık atmıştı Ardıç. Bu sıfatı üstüne alan birinin tepkisi şöyleydi: "Engin! İt kafalı, tosuncuk g... piç!"

Müslümanlığı ve dini inançları had safhada bir mantıksızlığa vardıran çevrelerin bağnazlığını sorgulayan Ardıç, yine türlü hakaret ve tehditlerle karşılaşıyordu.

Birkaç ay içinde tüm Doğu blokunda çöküp giden Stalinci rejimler ve bu rejimleri savunan yerli "İstalinciler" Ardıç'ın kalemine hedef olan konulardan biriydi. Örneğin Romanya'nın "tek adamı" Çavuşesku ve karısı Elena'nın tam anlamıyla bir halk ayaklanması sonucu idamından sonra, bazı "devrimci" örgütler, "Elena Çavuşesku'nun sosyalizme inancını destekliyoruz" şeklinde sloganlarla ortaya çıktıklarında, Ardıç da gayet içten bir tepkiyle "Çüş!" diye yazıverdi gazetedeki köşesinde... Ertesi gün, çalıştığı gazeteye gelince bir grup "devrimci"nin kapıyı tutmuş, "kellesini istermişçesine" bağırıp çağırdıklarını gördü...

Bir ara Tempo dergisine yazdığı bir iki yazıdan dolayı dönemin başbakanı ve eşinin açtığı davaların sanığı oldu Ardıç; hapis cezası para cezasına çevrildi, ama cezası ödendiği halde, "evrak gelmediği için" bir gece derdest edilip Birinci Şube'ye götürüldü. Bu da, "resmi" bir tepkiydi...

"Fakir", kalemiyle oraya buraya dokundukça, liberal dergi patronundan, ilerici tanınan yazarlardan, şeriatçı mollalara; milliyetçi geçinen Turancılardan Maoculara; Sosyal Demokratlar'dan Ecevitçiler'den, ANAP'lılara; Stalincilerden, masonlara; feministlerden zontalara; hepsi ama hepsi "demokrasiye milletçe ne kadar içten bağlı olduğumuzu" gösterdiler... Ve belki de "Fakir", takkenin altındaki kelliği gösterip durarak çok büyük bir hizmette bulundu bu ülkenin gerçekten düşünen insanlarına...

Engin Ardıç'ın yapıtlarının elinizdeki bu kitapla birlikte iki yıldan az bir sürede elli bine yakın basılmış olması, bu insanların ümitsizliğe kapılacak kadar az olmadığını da gösteriyor...

Osman Deniztekin, Editör

MUSTAFA KEMAL SİZİN GİBİ KIRO DEĞİLDİ!

Bu evi hanginiz böyle kendi düzeyine göre döşedi?

Kimin yatak odası bu? Mustafa Kemal'in mi, Mecidiyeköy'de Aygaz bayii Selahattin'in dostu Mualla'nın mı?

Seçim günü, politika yapmak yasak, yani politikayı "çaktırmadan" yapmak gerek, Laz fıkrası anlatacak, eski Direklerarası'ndan dem vuracak da halimiz yok ya, öyle bir konu yakalamak ki hem zararsız hem nalına hem mıhına, azıcık da "araziye çıkalım" dedik, hep masa başında iş bitirmeye saplanmayalım da gidip bir yerleri gezelim dolaşalım, "izlenimler" derleyelim...

Kalktım, Mustafa Kemal'in evine gittim. Gitmez olaydım.

Mustafa Kemal'in evi... Şişli'de, çevresini saran iğrenç beton yığınları içinde boynu bükük kalmış, o şirin bahçeli, sivri çatılı, cumbalı, iki katlı üç katlı eski evlerin hepsi yıkılıp Be Te Be apartmana gittiği için hepsinden birkaç metre ileri çıkık, 1989 Türkiye'sine, İstanbul'a hiç yakışmayan hüzünlü bir anıt gibi durup duran o ev... Bir zamanlar önünde bahçe parmaklığı, dökme demirden bahçe kapısı olduğunu kim hatırlar? Şimdi ortalığa kusturucu dumanlarını sala sala geçip giden pislik yuvaları belediye otobüsleri, içi kirli koyun postu kaplı çamurlu taksiler, oradan oraya koşuşturan kara kalabalıklar ve balgamım özellikle o evin önüne denk düşürüp poturunun üstünden apış arasını karıştıran çember sakallı, bereli, uğursuz suratlı genç şeriatçılar arasında dikiliyor... Zamana ve rezilliğe karşı tek başına.

Evi pembeye boyamışlar. Pancurları beyaz. Kapının yanında nöbetçi kulübesi, içinde asker polis mafiş. Yarın üç-beş soytarı çıkıp bomba momba atmaya, evi yakıp yıkmaya kalkarsa hesabım nasıl verecek Şişli Emniyet Amiri ya da bölge inzibat komutanı?

Kapıda plaket. Giriş beleş. Ama, ziyaretçi de mafiş. Çünkü 1989 İstanbulu'nda Mustafa Kemal de, evi de kimsenin ipinde değil artık.

Böylesine paspal döşenen evi, hoş, millet gezip de ne yapsın? Görevli "bayan memure", gazetecilerin ayak altında dolaşmasından hoşlanmıyor, özel izin almak gerekiyormuş.

"Peki, o zaman vatandaş olarak gezeyim," dedim.

"Haa, o başka," dedi, "Vatandaş olarak buyurun!"

Vatandaş olarak girdik.

Oysa ne hoşluklar yapacaktım...

İki yanı ağaçlıklı caddeden, (daha o zamanlar Halaskârgazi Caddesi değildi, Mustafa Kemal henüz Gazi olmamış, hiçbir şeyi de halas etmemişti), Şişli deposuna giden son tramvaylar çıngıraklarını çala çala geçeceklerdi, belki 1919 model bir Bugatti'nin böğürtülü kornası arada; Osmanbey "mecburi tevakkuf mahallinde" tramvaydan inip bugün Yapı Kredi'nin, vaktiyle Mobil benzincisinin olduğu, o zamanlar daha bağlık bahçelik Jardin d'Osmanbey birahanesinin köşesinden eve kadar yürüyen Miralay İsmet Bey'in çizmeleri taşlıkta çınlayacaktı... Zübeyde Hanım, kar gibi başörtüsünün ucunu dişlerinin araşma sıkıştırmış, tel çerçeveli "uzak gözlüğünü" yakın gözlüğüyle değiştirmiş, ikinci katın cumbasından sokağı seyrediyor, gelene geçene bakıyor olacaktı... Makbule sofada hizmetçi Eleni'yi azarlayacaktı, hadisene kızım, ağabeyimin misafiri var, sür şu cezveleri!

Ya da o uzun gecelerden biridir, arka bahçeye bakan yatak odasında kristal cıgara küllüğü ağzına kadar tepeleme Ahali izmaritleriyle dolup taşıyor, ordusu elinden alınmış paşa gene uykusuzdur, sokaktan yankılanan, pek pek iri kesme taşlara düzenli aralıklarla vurulan bekçi sopası... Bu saatta tramvay geçmez, olsa olsa Therapia tavernalarından dönen, Maslak üzerinden otomobiliyle Taksim'e, oradan Kroecker Hotel'e, İngiliz işgal karargâhına giden Yüzbaşı Bennett'in sarhoş ve yıvışık kahkahası duyulur, yanında ya Rum ya Ermeni bir "hafif kız", o zamanlar öyle diyorlar...

Taşlık aynı taşlık da, gıcırtılı tahtalarda, muşambalarda artık yalnızca müze görevlisinin peşinizden seğirtip duran ayakkabısı çınlıyor. Evin geleni gideni, arayıp soranı bulunmadığı için, adamcağız, her odanın ışığını tek tek açıp kapamaktan yorgun düştü, iki memur, ikisi de Mustafa Kemal'in evine gösterilen birdenbire bu beklenmedik ilgiden şaşkınca, azıcık da yan gözle süzüyorlar, gazeteciyim dedi, deli midir nedir, başka işi mi yok bu herifin gelmiş burayı gezeceği tutmuş?

Peki, paşanın yatak odası arka bahçeye bakmıyor muydu? Hangi şaşkın onu alıp cadde tarafına taşıdı?

Hadi taşımayı bırak, hangi şabalak, hangi kıro o yatak odasını böyle, Nişantaşı taraflarında iri ve ağır oymalı "kitsch" takımlar üretip yeni zengin ayıları kazıklayan mobilyacılardan taksitle alınma eşyayla

döşedi?

Mustafa Kemal'in arka bahçeye bakan odada pirinç karyolada yattığı, "manevi oğlu" Abdurrahim Tunçak tarafından elli kere söylendi, açıklandı, yazıldı çizildi. Şimdi onu, şifonyerli, beyaz lake yatak takımına yatırmak ne demek oluyor?

Hiiiç, Atatürk Müzesi'ni düzenleyenin kıro olması demek oluyor!

1929 yılı şubat ayında, İstanbul Şehremaneti, Gazi Hazretleri'nin Samsun'a muvassalatlarından evvel içinde bir müddet ikamet etmiş oldukları Şişli'deki evin müze haline ifrağı için karar almıştı... 1942'de uygulanabildi karar! Bu da Gazi'nin sağlığında, ardından İsmet Paşa devrinde ha! Oysa belediye, evi 1924'te o zaman sahibi olan Mebus Tahsin Bey'den (Üzer) satın almışmış, sonra yıllarca depo niyetine kullanmışlar. 1979'da da onarılıyor, ama ne onarma... Çelik Bey, "Pancurları bile kopmuş durumdaydı o sıra," diyor, "içi bin dokuz yüz kırkların gusto ve anlayışına göre donatılmıştı... İçine bir kağnı koymuşlardı. İstiklal Savaşı'nda kağnı önemli bir görev üstlenmiştir ama, Atatürk'ün altı ay oturduğu Şişli'deki Frenk binasında ne işi var?"

Hadi oradan, otuz yıl öncesine... Fakir sekiz yaşında, babasının elinden tutmuş, mutlaka yerine getirilmesi gerekli ağır ve önemli bir görev yapar gibi, sessiz, saygılı, Mustafa Kemal'in evini gezmeye gidiyorlar... 1958... Evin girişinde, o kocaman, at ölüsü gibi kağnı! Baba, sekiz yaşındaki çocuğun "bu kağnı burada ne arıyor" sorusuna kem küm edecektir.

Turing Kulübü, evin "restorasyonuna" istekli olmuş. Bir yandan da olaya Lions Kulübü "maydanoz". Sonunda, belediye, işi İş Bankası'na veriyor.

Peki, bizim bildiğimiz İş Bankası eskiden, hele Mahmut Celal Bey'in döneminde falan kıro yatağı değildi ki! Şimdi mi öyle oldu nedir? "Bu bir skandaldır," diyor Çelik Bey.

"Yukarılarda" bir şeyler dönmüş. 12 Eylül'den sonra umum İstanbul işlerine bakan İsmail Hakkı Akansel Paşa'nın fermanı da "banka yapa" şeklinde tecelli edince, İş Bankası kolları sıvamış, Mustafa Kemâl'in evini bir güzel katletmiş.

Duvarlara döşenmiş resimler, fotoğraflar ilginç de, bunların sunuluşu, maşallah Kemal Paşa İlkokulu üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinde dershane duvarlarına yerleştirilen şablon yazılar düzeyinde.

Bu paspallığın içinde Mustafa Kemal'in "özel eşyası" nasıl da kederli...

Florya kumlarını, Yalova çimlerini çiğnemiş yazlık ayakkabıları, keten mendilleri, Ülkü ile koşturup oynarken giydiği, hani o ışığı titrek eski haber filmlerinde seçilen kırmızı bejli damalı kazağı... 1919 yılında Sivas'ta kullandığı redingot, kurtuluş savaşı yıllarından kalmış gene sapsarı ve kenarları benekli resimlerde gözlenen kalpak, kumlu, cepleri düğmeli krem rengi sivil ceket... 1927 yılında söylevini okurken üzerindeki frak... Artık kimselerin iplemediği bir dönemin, artık kimselerin iplemediği bir adamın, o adama düşman sağcısıyla solcusuyla bütün köpoğlu köpeklerin unutturmaya, silmeye karalamaya çalıştıkları bir görkemin soluk anıları... Osmanbey-Şişli arasında, kapısından içeri kimseciklerin adım atmadığı eski bir evde, küf kokuları arasında öylece duruyorlar...

Çelik Bey, evi ev havasına yeniden sokmayalım, özel eşyasını da sergileyelim ama, bir odasını toplantı salonu, bir bölümünü Atatürk Kitaplığı yapalım demiş. Hayatımda ilk kez Çelik Bey'e katılmayacağım, kusura bakmasın; fakir, evin ev olmasından, hatta Mustafa Kemal'in o uykusuz geceden sonra anasının elini öpüp çıktığı 16 Mayıs 1919 sabahı gibi korunmasından, daha doğrusu yeniden yaratılmasından yanadır... Kimbilir, belki yatağı toplanmamış, Makbule daha vakit bulamamıştır, iki gözü iki çeşme kızcağızın, merdiven başmda, bu ne gidiş ağabey, muharebeye değil, vazifeye değil, terfiyle değil, demişti de hani, Mustafa Kemal taşlıktan yukarı şöyle bir dönüp bakmış, dudağını ısırıp başını iki yana sallamış, ağır demir kapıyı sessizce örtüp çıkmıştı... Belki Makbule'nin önceki akşam ağabeyine pişirmiş olduğu patates püreli rostoyla yumurtalı ıspanağın da daha bulaşığı yıkanmamıştır, ne de olsa Eleni de şaşkın ve üzgün, Zübeyde Hanım zaten kalp hastası, az kalsın "gidiyordu", gece vakti Doktor Rasim Ferit'i çağırdılar da sabaha karşı kadıncağızı rahatlatıp uyutabildi...

Hani, üzerine o ünlü Kiepert paftalarının serildiği masa nerededir şimdi? Fethi hangi koltukta oturuyor? Ali Fuat orta kahvesini hangi köşede içerdi? İsmet, yüzünde hep o kurnaz gülümseme, Mustafa Kemal'e hele sen bir git bakalım, bir şeylere başla, aklım kestiği zaman ben de gelir katılırım demeye hangi odada getirdi o akşamüstü? İkinci katta, caddeye bakan geniş oturma odasında mı, merdiven sahanlığının hemen sağında misafir odasında mı, nerede? Ahali cıgarasının külleri hangi küllüktedir, ya 16 Mayıs 1919 tarihli İkdam gazetesinin ikiye katlanmış nüshası kapının altından az önce atılmamış mıdır?

Ara ki bulasın. Tahsin Üzer'in oğlu Celalettin, "hatırladığı kadarıyla" evin iç döşemesini İş Bankası'nın o zamanlar kültür danışmanı İbrahim Cüceoğlu'na anlatmış, o da yaptırıvermiş bir yerlere, işte

Metin Kâşo falan, sallamışlar gitmiş, olmuş sana Atatürk Müzesi.

Yapılamaz mıydı? Bal gibi yapılırdı, ama işte, Çelik Bey'in dediği gibi, gusto gerek. O da sizde yok.

Mustafa Kemal'in pirinç karyolası bulunamaz, Kuledibi'nde seksen tane var, gidip almak zor mu? Başucundaki komodinin üzerinde İstanbul gazeteleri, İkdam, Tasvir, hatta işbirlikçi basın, Alemdar, Peyam, Sabah... Ben size iki saat içinde elli ayrı sayısını bulayım! Faksimilesini almak, tıpkıbasım yaptırmak güç iş mi bre? Bir fincan takımı uydurmak, içine telve yerleştirmek olmayacak şey midir? Kuzum "gardırop Atatürkçüleri", hani siz pek severdiniz Atatürk'ün kahve içtiği fincanın altmış yıl sonra kupkuru kalmış telvesini peygamber hırkası, ya da sakal-ı şerif gibi saklayıp sabah akşam ona tapınmayı?

Yahu Zübeyde Hanım'ın kalp ilacından bulsanız, 1919 yılının o etiketi soluk mavi şişesini başucuna koysanız sözgelimi, şirin olmaz mıydı? Makbuş'un odasında, ne bileyim, 1919 modası sıkmabaş türbanı, tango çarşafı, bağcıklı potinleri, ha?

Akaretler'deki evi daha boşaltmamışlardı. Eşyanın bir kısmı da oradaydı. "Hesapta ölmek, gidip de dönmemek var Makbuş," demişti o 15 Mayıs gecesi, "işler kötüye giderse burada kaim, sakın buradan ayrılmayın, paranız biterse halıları, mobilyayı satarsımz, sakın yola çıkmaya, benim peşimden gelmeye kalkmayın, sonra sizi de öldürürler..."

Makbule'nin gırtlağında yumruk yumruk bir şeyler düğümleniyordu.

"Bu kadar üzülme canım," dedi sonra ağabeyi, "muvaffak olmam ihtimali de kuvvetlidir!"

Belki, 1989'da dönüp baksa, Şişli'ye gelip o kara kalabalığı, zifos salan araçları, tozlu asfalt üzerinde tükürük, abonman bileti, Marlboro izmariti birikintilerini, çamur kalıntılarını itekleye itekleye evinin kapısından girse, Makbule'yi gene merdiven sahanlığında görse, çelik mavisi gözlerini önüne eğer, seyrek sarışın saçlarını sıvazlar, sonra kısık sesiyle, yanılmışım Makbuş, derdi, mağlubiyetim mukaddermiş...

Akaretler'de durum ne merkezdedir?

Kapısında gene boynu bükük plaket, neyse ki otomobil yedekparçacısı, karyola somya tamircisi, kuru bakliyat toptancısı değil, Ruh Sağlığı Merkezi'dir. Yakında otele gidecek, çünkü efendim, Net Holding alıp onarıyor, Ramada işletiyor, maşlahının arasında petrodoları bol,

kıçında büyük abdestinin kalıntısı kurumuş kalmış Arap ve çoraba yazlık ev ediyorlar... Bu sıra-evler mimar Sarkis Balyan eseridir, Dolmabahçe Sarayı'nı yaptığı sıralarda, Abdülaziz'in özel emriyle saray çalışanlarına saraya yakın hane diye inşa ediliyorlar, yakında sarayı yaptıran pehlivan padişahın o zamanlar çulsuz şimdilerde görgüsüz "teb'aına" otel olacak...

Bakın fakirden size bir öneri, cümle takunyalı takımı, Mustafa Kemal'in Akaretler'de kiracı oturduğu öbür evi de özel bir dekorasyonla alaturka aptesane haline getiriniz! Öyle her parayı bastıran Arap biraderiniz giremesin de buraya, "bilhassa" Nakşibendi bok püsür şeyhlerine bila bedel tahsis ediniz, hazret de Mısdafa Kamaaaal, Mısdafa Kamaaal, meaşaallaaaah, meaşaalaaaah diye diye henüz yıkamayı öğrenemediği mabadını oturma odasının ortasına yerleştirsin, Türkiye'nin, Atatürk'ün Türkiyesi'nin içine ettiği gibi, daha okkalısını Atatürk'ün evinin ortalık yerine de etsin!

Kendi kıroluklarını gazino orospuları, ihracat dümenleri, kredi karmanyolaları, vergi tokatlarıyla yetinmeyip Mustafa Kemal'in harim-i ismetine bulaştıranlara yazıklar olsun... Üç kuruş para alacağız diye kıçı boklu Araba çoraba hancı tavukluğu yapanlara da yazıklar olsun...

"ATATÜRK'ÜN OĞLU DEĞİLİM..."

Emekli Reşat Bey, Atatürk'ün, şehit arkadaşı Yüzbaşı Ömer Lütfü'nün eşi Madame Corinne'den doğma çocuğu... Fısıltı gazetesi, uzun yıllar öteden beri attığı manşetlere bir yenisini ekledi. Yakın çevresinde Atatürk'e olağanüstü benzerliğiyle ünlü, sokakta görenlerin de şaşıp kaldığı 76 yaşındaki Reşat Ersü'nün Atatürk'ün oğlu olabileceği ileri sürüldü... Bir tür "yeraltı kamuoyu", taa 1930'larda büyük önderin manevi kızı Ülkü için ortaya atmış olduğu gerçeklere dayanmayan iddialara,, bu kez de Reşat Ersü'yü ekledi. "Atatürk'ün hayatındaki kadınlar" genel başlığı altında her zaman herkesin ilgisini uyandırmış olan Müjgân, Nadire, Liza, Mara, Tevhide, Fethiye, Fikriye, Sabiha Sultan, Prenses Mevhibe Celalettin ve hatta Zsa Zsa Gabor gibi, nikâhlı eşi Latife Hanım'dan "ayrı mütalaa edilen" kadınlara, böylece bir de Corinne Hanım ekleniyor!

1910'lar... Pancaldi'de (Pangaltı), "Mekteb-i Harbiye karşısında Tabib Miralay Luigi Bey'in 211 numaralı hanesi"... Corinne ile sonradan Müslüman olup Edibe adını alacak olan kız kardeşi Edith, bu İtalyan asıllı Katolik doktorun "kerimeleridir". Kızlar birkaç dil biliyor, birkaç müzik aleti çalıyorlar. O zamanın çok iyi yetişmiş, "monden" genç kızları.

Doktor Albay Luigi Bey, aynı zamanda Bahriye Nezareti'nde tercümandır. Büyük kızı Corinne, Yüzbaşı Ömer Lütfü Bey'le evli. Mustafa Kemal Bey de Ömer Lütfü'nün pek yakın arkadaşı. Evde düzenli olarak müzikli toplantılar yapılıyor, hemşireler alafranga bir "salon" oluşturuyorlar. Şair-i Azam Abdülhak Hamid, "zevcesi" Lucienne Hanım, Selim Sırrı Bey (Tarcan), Namık Kemal'in torunu Cezmi Bey, Kerim Paşa'nın torunları Edibe, Kerime ve Süreyya Hanımlar bu müzikli, çaylı, pastalı davetlerin değişmez müdavimleri...

Albay Luigi'nin kardeşi Ferdinand da Osmanlı uyruğuna geçip generalliğe yükselmiş ve Ferdi Paşa olmuş. Kızlar, yazları Büyükada'da amcalarının köşkünde geçiriyorlar.

Derken Balkan Harbi patlıyor. Ömer Lütfü Bey, Vize'de Bulgar kurşunlarıyla Trakya çamuru içinde can verecektir. Şehit yüzbaşının biricik oğlu Reşat, bugünün ihtiyar Reşat Ersü'sü, o zaman daha bir yaşında!

Bu döneme ait birçok öykücük anlatılıyor. Atatürk üzerine yazılmış biyografi kitaplarının çoğunda da hemen hemen aynı ayrıntılarla, büyük önderin bu döneminin ilginç anılarına girmek mümkün. Birisi, Corinne Hanım'ın piyano çalarken usulcacık kalkıp gitmek zorunda olan Mustafa Kemal'in ardından müziği kesmesi, Şair-i Âzam'a dönüp, "Çıkan zabiti, Liva Mustafa Kemal'i iyi tanıyor musunuz? Emin olunuz ki bu insan günün birinde Türkiye'nin değil, bütün dünyanın en meşhur adamı olacaktır" demesi...

Mustafa Kemal bu alafranga sosyete ortamından ayrılmak zorunda kalacak, Enver'le olan sürtüşmesi doruğa çıktığında, büyük savaştan hemen önceleri, kendini Sofya'da ataşemiliter olarak bulacaktır. Sofya'dan başlayarak, Filistin-Suriye cephesinin çöktüğü o uğursuz 1918 sonbaharına kadar Corinne'e yazdığı mektuplar 1953'te Reşat Ersü tarafından Peyami Safa'ya teslim edilmiş, Milliyet gazetesinde yayınlanmıştır...

İstanbul'un üzerinden silindir gibi geçen bozgun ve mütareke, gerek Mustafa Kemal, gerekse Corinne için yepyeni bir hayatın başlangıcıdır. Mustafa Kemal, vatanın kurtuluşuna yönelik hazırlıklarını, biraz Şişli'de Madam Kasapyan'dan kiraladığı evde, biraz da Corinne'in yeni taşındığı Bursa Sokak'taki hanede yapacaktır...

Onun Samsun'a çıkışını, adım adım zafere yaklaşmasını izleyen Corinne'in evi bir gün İngiliz polisi tarafından basılır. Duvarda Mustafa Kemal'in imzalı bir fotoğrafı olacaktır elbette. Küstah İngiliz komutanı emreder: "İndir onu!" Corinne'in yanıtı, emri şiddetle reddetmek olacaktır.

Ortak dostları İtalyan albayı Roletto, başına iş açılacağını, Malta'ya sürülmesinin bile ihtimal dahilinde olduğunu anlatır. Bir geçiş belgesi edinen Corinne, dokuz yaşındaki oğlu Reşat Efendi ile deniz yolundan kapağı Roma'ya atar...

Roma'da yirmi yıl kadar kalacaktır Corinne. Paris Konservatuvarı mezunu, iyi bir piyanisttir. Roma'da da "salon"unu kurmakta, konserler vermekte gecikmeyecektir. Reşat bu arada büyür. Askerliğini yapmak üzere Türkiye'ye dönmesi gerekmektedir. Corinne, yıllardır yüzünü göremediği bir zamanların Mustafa Kemal'i, şimdinin yüce Atatürk'üne başvurur. Büyük Önder şehit arkadaşının ailesini unutmamıştır. Sadece karşılıklı saygı düzeyinde süren bu aile dostluğu canlılığını korumaktadır. Atatürk'ün özel emri, Roma Büyükelçisi'nin delikanlının pasaportunu eve kadar bizzat gidip takdim etmesi yolundadır!

İlgiyi yalnız oğlu için istemiştir. Kendisi için "yanlış anlar, yanlış yorumlar" endişesiyle hiçbir talepte bulunmaz Corinne... Atatürk'ün ölümünden sonra 1941'de sessiz sedasız İstanbul'a döner, oğlunun yanına yerleşir. 1946'da vefat edecektir. Atatürk'le bir daha hiç karşılaşmamıştır.

Atatürk'ün "Memleketin en zeki kadınlarından biridir, kendisinden ve ailesinden çok feyz aldım" dediği, gerçekten de alafranga yaşama tarzını, Fransızca'yı, Batı müziğini kendisinden öğrendiği, hatta Sofya'dan yazdığı mektuplarda Latin alfabesiyle Türkçe kullanmayı deneyerek 1928 Harf Devrimi'nin ilk tomurcuklarını yeşerttiği kadının oğlu, merhum Ömer Lütfü'nün mahdumu Reşat Ersü, Türkçe'sini İstanbul'a döndükten sonra geliştirecek, bu arada "Mussolini'nin casusu" gibi komik suçlamalarla karşılaşacaktır...

Bugün o yılları sisli anılarının arasından güçlükle bulup çıkaran, 76 yaşındaki emekli Reşat Bey, Atatürk'ün oğlu olduğuna ilişkin iddiaları ise şöyle yanıtlıyor: "Ben Atatürk'ün oğlu değilim."

Ersü, 1911'de İstanbul'da doğmuş. Eğitimini, yirmi yıl kaldığı İtalya'da tamamlamış. 1936'da Türkiye'ye dönüp askerliğini yapmış ve Merkez Bankası'na memur olarak girmiş. DP döneminde serbest ticaretle uğraşmış ve nihayet Van Der Zee acentesinde müdürlük görevlerinde bulunmuş. 1972'de emekli olan Reşat Ersü, yazlan Tarabya'da, kışlan Beyoğlu'nda oturuyor. Şöyle bir konuşma geçmişti aramızda :

-Annenizle babanız ne zaman, nasıl tanışmışlar?
Ersü: Annem Harbiye'de, tam Harbiye Mektebi'nin karşısında oturuyormuş. Babam Ömer Lütfü'nün sesi de çok gürmüş. O gür sesi, komuta verirken ta annemin evine kadar gelirmiş! Tanışıp evlenmişler. Sanırım 1909 ya da 1910 olmalı sene...
-Mustafa Kemal'le tanışıklıklan nereden kaynaklanıyor?
Ersü: Daha sonra Bursa Sokağı'na taşınmışlar. O zamanlar aristokrat bir muhitti oraları... Akşamları bir subay gelirdi. Bir akşam "Mustafa Kemal gelecek" diye haber verdi. Zemin katta bir odamız vardı, sofra orada kurulurdu. Saat 11-11.30'da gelirler, sabaha kadar otururlardı...
-Atatürk annenizle böyle mi tanışmış?
Ersü: Babamın yakın arkadaşıydı. Annemle de babam vasıtasıyla tanıştı. Çok küçüktüm. Bana anlatılanlar ve hatırlayabildiklerim bunlar.
-Babanız ne zaman öldü?
Ersü: Ben 1 yaşındayken, 1912'de Vize muharebesinde. Onunla ilgili hiçbir şey hatırlamıyorum. Ölümünü bir arkadaşı anlattı. Yere düşmüş. Suya gitmek istemiş. Suya doğru uzanmış ve ölmüş...
-Babanızın ölümünden sonra anneniz Atatürk ile görüşmeyi sürdürdü

mü?
Ersü: Evet. Ayrı yerlerde oldukları halde mektuplaşmaları başladı.
-Atatürk'le hiç karşılaştınız mı?
Ersü: Bir kez karşılaştım, daha doğrusu uzaktan gördüm. İtalya'dan dönmüştüm, askerliğimi yapıyorum. İzin gününde Pera Palas'a bir fotoğrafçı arkadaşımı görmeye gitmiştim. Saçlarım kısa... "Kimdir bu, neyin nesidir! diye üzerimi aradılar. Uzaktan onu koltukta otururken gördüm yalnızca...
-Atatürk'e olan yüz benzerliğiniz çevrenizde ilgi uyandırıyor. Acaba bir akrabalığınız var mıydı?
Ersü: Yok, yok, hiçbir yakınlığım yok Atatürk'le.
-Peki bu benzerlik nereden kaynaklanıyor?
(Ersü gülüyor. Gülünce daha da benzediği söyleniyor tanıdıkları arasında)
-Çok oldu mu sizi Atatürk'e benzeten?
Ersü: Tabii, herkes söylüyor.
-Hatta sizi ararken de bize "Atatürk'ün benzeri işte şurada oturuyor" diye tarif ettiler...
Ersü: Tabii. Hatta Tarabya'daki evin bana Atatürk tarafından hediye edildiği de söylenir. "Manevi evladı" bile diyorlar.
-Siz bunları nasıl karşılıyorsunuz?
Ersü: Yalnızca iftihar ederim, büyük bir adama benzemekle. Başka ne söyleyebilirim ki? Gurur duyarım ancak.
-Etrafta dolaştırılan iddialar dışında size açık açık "Atatürk'ün oğludur" diyen olmadı mı?
Ersü: Hayır. Benim babam, nüfusta da kayıtlı olduğu gibi, Ömer Lütfü Bey'dir. Atatürk'ün mücadele arkadaşıdır.

Mustafa Kemal, arkadaşı Yüzbaşı Ömer Lütfü'nün dul eşi Corinne'e hayli mektup göndermiş. 1913 ve 1914yıllarında Sofya'da ataşemiliter olarak bulunduğu sıralar, 1915'te Çanakkale Savaşı'nın en civcivli anında, 1916 ve 1917 yıllarında Diyarbakır ve Siirt dolaylarında kaleme alınan bu mektuplarda derin bir ilginin, samimi ve dost bir yaklaşımın izlerini görmek mümkün.

3 Kasım 1913 Sofya

(...) Son mektubunu aldım, her gün beni düşündüğünü öğrendiğim için çok memnun oldum ve Afrika Harbi yüzünden kazandığımız şeylere dair verdiğin haberlere teşekkür ederim.
(...) Cemal Bey'i her zamanki gibi sevimli bulduğunu söylüyorsun, hakkın var, muhakkak ki çok sevimli ve naziktir, bilhassa güzel hanımlara karşı.
(...) Hayır, hayır Corinne! Sofya'da bir tek güzel kadın bile görmek mümkün değildir.

(...) Bütün kalbimle.
M.Kemal

7 Aralık Sofya

Aziz Corinne,
Son mektupların bana büyük bir memnuniyet verdi. Beni daima hatırladığını öğrenmekle çok bahtiyarım. Ben de her an seni düşünüyorum ve senin sevimli refakatinde geçirdiğim güzel anları zevkle hatırlıyorum.
(...) Annene saygılarımı ve sevimli hemşirene en iyi dostluklarımı bildirmeni rica ederim. Güzel ellerini öper ve çok halis bir dostun olduğumu tekrar ederim.
M.Kemal

12 Ocak 1914, Sofya

(...) Son mektubun da ondan evvelkiler gibi beni pek sevindirdi. Onları ne kadar dikkate layık bulduğumu ve ne kadar sabırsızlıkla beklediğimi söylemek lüzumsuzdur. Sefarethanenin kapıcısı bana, senin mektuplarından birini getirdiği zaman, içimde büyük bir sevincin uyanması için zarfın üzerinde yazını görmek kâfi idi. Birçok yüksek mevkili insanlar arasında bulunduğun halde beni hatırlamaktan hali kalmadığını ve bütün o grosbonnetler (kodamanlar) ve tabiri mazur gör, kocaman zerzavatlarla devamlı münasebetlerinin sana benimle meşgul olmak için rahat bir an bıraktığını görmek ne kadar hoşuma gidiyor. (...)
M.Kemal

Maydos Karargâhı, 17 Mayıs 1331 (1915)

(...) Corinne, Sofya'dan ayrıldığımı ve burada bulunduğumu size niçin haber vermediğimi bana sormayınız. Anlayamazsınız ki çok ciddi bir şekilde meşgulüm ve şüphe etmemelisiniz ki hafızalarımızda silinmez çizgilerini çizdiğimiz güzel anları asla unutamam.
(...) Geçmiş zaman ve geçmiş zamanın hatıraları ebedi bir hayata maliktir. Beni unutmayınız Corinne, hatta bu harpte ölsem bile.
19. Fırka Kumandanı M.Kemal

22 Haziran

Aziz Madam,
Uzun zamandan beri aramızda derin bir sessizlik hüküm sürmektedir. Onu evvela sizin ortadan kaldıracağınızı sanıyordum. Fakat insanın tahayyül ettiği şey nadiren gerçekleşir. Bundan başka eşsiz ve hayranlığa layık dost B.K.'nın getirdiği mektuplardan sonra sevgili

mektuplarınızı beklemekte haksızım. Ben Sofya'da iken genç fakat tecrübeli bir dost hanım bana diyordu ki, bir kadın, hayran olduğu bir erkek dosta karşı duyulan saygı ve coşkunluğun tesiri altında kalmamalıdır. Fakat bu pek mantıki nasihatlere rağmen, çok defa bu bir kere birine hayran olmuş hanımın bile onunla daima tehlikeli bir tarafı olan konuşmalarına devam ettiğini görüyordum.
(...) Aziz Madam, size hürmetkârane duygularımı sunmama müsaade ediniz. Valideniz hanımefendiye, pederiniz beyefendiye ve küçük dost Matmazel Edith'e muhabbetle dolu bin şey.
M.Kemal

DELİ HALİT'İ KEL ALİ Mİ VURDU?

Yoksa Rize mebusu Rauf mu?

Acaba arkadan mı vuruldu, kimvurduya mı gitti, olay örtbas edilip gargaraya mı getirildi?

Türkiye Büyük Millet Meclisi Teksas'a mı döndü, yoksa altmış dört yıl önce, 1925'te de Teksas mıydı?

Altmış dört yıldır bir arpa boyu yol gitmedik mi?

İdris Arıkan meclis koridorunda Zeki Çeliker'i takır takır vurmaya kalkıp mermiyi yiyen gariban Abdürrezzak Ceylan olunca, "refiklerimiz" hemen arşivlerindeki soluk bilgileri ısıtıp öne sürmüşler; efendim bu ilk rezillik değildir mecliste, 8 Şubat 1925 günü de Kel Ali Bey Afyon, Deli Halit Paşa Ardahan'ı temizlemişti...

Sonra? O kadar... Pek pek, ileride Nafıa Vekili (Bayındırlık Bakanı) olup Çetinkaya soyadını alacak Kel "namıyla maruf' Ali, kurtuluş savaşı sıralarında Karadeniz, Kars ve Ardahan yöresindeki çalışmalarıyla tanınan ve de "deli" lakabıyla anılan Halit Paşa'yı vurmuş da, kendini savunduğu için kovuşturma yapılmamış... Halit Paşa, bir bölük milletvekilinin devletin bir sanayi kuruluşundan para sızdırdığını ve bu parayla Mustafa Kemal'e karşı düzenlenen kampanyayı yürütenleri sindirmek için çaba gösterdiğini ileri sürüyormuş, suçlananların başında da Kel Ali geliyor, meclis koridorunda kavga çıkmış, sonra dan dan, işte bu kadar.

Bu ülke maşallah öyle dangalak bir cennet parçasıdır ki, tıpkı "ulus" deyince solcu, "millet" deyince sağcı olduğun gibi, Abdülaziz intihar etti deyince solcu, öldürüldü deyince sağcı sayılıyorsun, Abdülhamid'e kızıl sultan deyince solcu, ulu hakan deyince sağcı oluverdiğin gibi, imdi, Trabzon "Meb'usu" Ali Şükrü Bey'i Topal Osman'ın neden vurduğunu araştırıp açıklamana, ya da Deli Halit'in Kel Ali mi yoksa Rizeli Rauf tarafından mı temizlendiğini kabullenmene göre de siyasi yelpazede sana yer biçiyorlar...

Bir de gerçek var. Gerçeğe saygı var. Suyun yüz derecede kaynadığına ne sağcısı ne solcusu karşı çıkabilir ya, onun gibi, yahu kardeşim, ben hem solcuyum, hem de Abdülaziz'in bal gibi öldürüldüğünün, Deli

Halit olayının da pek karanlık kaldığının farkındayım... Hadi bakalım, meşrebinize göre artık, ne cevap ya da yanıt vereceksiniz ey sağcılar solcular?

İmdi, "refiklerimiz" şöyle bir hatırlatıp geçivermişler, neden acaba? Konu mu önemsenmiyor, öyle ya, Çemişkezek Belediyesi'ni kendisi de hiç ummadan kazanıveren ve kendini bir sabah ansızın başkan bulan Doktor Abüzittin sinir küpüne dönmüş, şimdi ne halt edeceğini kara kara düşünüyormuş, partisinin yöneticileri onu az biraz da nursuz bulduklarından o adaylığa harcansın niyetiyle koymuşlar da, adamcağız şimdi kimin maaşını nasıl vereceğini, kimin kapısına koyacağı süt şişesini hangi sütçüden alacağını araştırır olmuş, bu daha, pek çok daha önemli! Gündem diyorlar... Bu arada birtakım şair-düşünürler, eyvah şeriatçılar geliyor bizi kesecekler diye ödleri patlayıp İslam ayaklarına yatıp bir yandan da kitaplarını yayınlatıp haklarında eleştiri yazdırabilmek için Marksist façalarını da hiç bozmadan gidip sosyal demokratlara danışman yazılmışlar... Ulan bir oyun oynansa oynansa ikiyüzlü oynanır da beş altı yüzlü oynanmaz ki! Şair, şimdi, düşünür... Arpacı kumrusu gibi!

Yoksa bilgi yetersizliğinden mi şiştiler? Öyle ya, ucuza gelsin diye "stajyer" ayağından beleşe çalıştırdıkları, yıllar sonra da lütfen kadroya geçirip ayda yüz elli bin lira ücret uygun gördükleri çoluk çocuk, böyle durumlarda ivedi bilgi gerekince haber müdürlerine taş çatlasa üç paragraf derleyip getirebilecektir... Kurban olduğum Babıali, sen daha çoook fiyaskolara layıksın bu "istihdam" politikanla!

Meclis zabıtlarına bir göz atalım mı? İşte Saruhan "mebusu" Reşat Bey, 10 Şubat 1925 Salı günü TBMM kürsüsünden, "bir müddetten beri meclis muhitinde derebeylik havası esmektedir, efendiler, burası millet meclisidir, dahili nizamnamede bir kayıt varsa, o da, âzânın silahla meclise giremeyecekleri kaydıdır, bu madde istisnasız herkese tatbik edilmeli veya bir kararla ilga olunmalıdır" diyor... Say ki 1989 Mart'ında Kenan Evren söylemiş!

Rize mebusu Ekrem, Ali Balıkesir, Yahya Kırşehir, Yakup Kadri (Mardin), Falih Rıfkı (Bolu), adamcağızın üzerine yürümüşler... "Meclis reisi" Kâzım Paşa (Özalp), hiçbir üyenin oraya tabancayla gelmemesini söylemiş ama... Altmış dört yıldır ipleyen olmamış anlaşılan!

Sonra da asker dellenip darbeyi vurunca, estek köstek... Şimdi ötekiler çıkıp da, bre şaşkınlar, önce siz kendi kendinize saygı gösterin ciddiye alın biz de size saygı gösterip ciddiye alalım dese, söyleyecek laf bulamazlar.

Hoş, 27 Mayıs 1960 sabahı yüzlerce DP milletvekili, 12 Mart 1971 günü öğleden sonra yüzlerce her partiden, 12 Eylül 1980 sabahı gene türlü çeşitli mebus, meclis kapısına yatıp, Versailles'da kralın şaklabanı Dreux-Breze markisine diklenen Mirabeau gibi biz buraya halkın iradesiyle geldik, cesedimizi çiğner, öyle girer dağıtırsınız deseydi, bir kerecik de birkaç yüz "millet temsilcisi" oracıkta ölmeyi göze alıp kendine tarihte onurlu bir yer edinseydi bir daha darbe marbe zor olurdu ya, geçelim...

Amanın, bakarsınız savcı, meclisi Teksas'a çevirenden hesap sormaz da tutup fakiri 146'ya sokar, ondan sonra al boynuna ipi...

Olay, birinci grup ikinci grup çatışması, bir yanda Fethiciler Raufçular, öbür yanda İsmetçiler kavgasıdır... Kimi açıdan cumhuriyeti kuranların kendi aralarında bir "fraksiyon mücadelesi" gibi görünür, kimi zaman kurtuluş savaşmı yürütüp kazananların birbirlerine düşmeleri, Madame Roland'ın deyimiyle "devrimin çocuklarını yemesi" gibi algılanır, dilerseniz batılılaşma yönünde "radikal cumhuriyetçilerle", imparatorluğun ve doğululuk kalıntılarının tasfiyesini bir türlü kabullenemeyip görünürde cumhuriyet ilanı kararının "aceleye getirilmesine" karşı çıkar ayağına yatan tutucuların birbirini yemesi... Ya da, savaşın önde gelen komutanlarıyla sivil seçkinlerinin, yıldızı hızla yükselen ve Gazi Mustafa Kemal tarafından da açık açık kayırılan İsmet Paşa'ya düşmanlıkları, çekememezlikleri, hazımsızlıkları... İliklerine işleyen bu nefret, onları 1930'da Fethi'nin önderliğinde o başarısız Serbest Fırka çıkışına götürecek, sonra gene sinecekler. 1946'da bu sefer adamakıllı ayaklanıp dört yıl sonra iktidara yerleşeceklerdir... Bu içler acısı kin, Uşak'ta ve Topkapı'da onları yetmiş beş yaşında bir ihtiyarın kafasına, güttükleri it kopuğa taş attıracak kadar alçaltacak, kısa süre sonra da ipe götürecektir... İsmet'e dokunan çarpılıyor, darısı mahdum beyin başına!

Savaş kazanılıp radikaller adım adım ağır bastıkça sırayla küsüp ayrılıyorlar, önce generaller, Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Refet, Ali İhsan, Cafer Tayyar... Bir yandan siviller, Rauf, Doktor Adnan, eşi Halide Edip, Ahmet Şükrü, Bekir Sami, Osman Nuri, Feridun Fikri, falan falan.

Geniş bir muhalefet cephesidir bu, içlerinde her çeşit adam vardır, kurtuluş savaşmda kanlarını dökmüş, canlarını dişlerine takıp dövüşmüş, ama dış düşmamn defteri dürüldükten sonra birbirine düşmüş adamlar... Düpedüz padişahçı ve şeriatçı olup da bu kavramlar uğruna silaha sarılmış Sakallı Nurettin gibileri, Bahriyeli Rauf gibi işin nereye gittiğinin farkında olup da kendilerine yediremeyenler, Kâzım

Karabekir gibi sapına kadar cumhuriyetçi olup da İslam'ı elden bırakmaya yanaşmayanlar, Doktor Adnan gibi bütün batılılaşma girişimlerine evet deyip de Mustafa Kemal'in diktasını hazmedemeyenler... Her şeyi kabullenip İsmet'ten hoşlanmayan, derdi aslında bu olan Fethi gibileri...

Karşılarındaki "ekibin" de pek matah olduğu söylenemez elbette, Harold Armstrong, hani o ünlü "Gray Wolf'un, "Bozkurt" kitabının, Türkiye'ye sokulması, dağıtılması, yayınlanması, okunması yasak olup da fakirin satır satır hatmedip ezberine aldığı kitabın yazarı, bir kısmına "desperados" diyor, Mustafa Kemal'in çevresine çöreklenmiş yiyici takımı... Bir takım bu, evet, oysa Profesör Cahit Tanyol'un deyimiyle, Mustafa Kemal'in bir "takımı", bir de "kadrosu" var, takımıyla rakı içiyor, Rumeli türküleri çağırıyor, kadrosuyla da iş görüyor, devrim yapıyor! Bu serseri takımı onu en umutsuz günlerinde bile yalnız bırakmadığı, yanında, yamacında yer aldığı için onları gözden çıkaramıyor, büyük bölümü de çocukluk, ilkgençlik arkadaşı, onlara birtakım görevler de vermiyor değil... Ama asıl atılımlarını Reşit Galip gibi, Mahmut Esat gibi, belki hiç oturup iki kadeh rakıyı paylaşmadığı, ama büyük saygı gösterdiği adamlarla gerçekleştirecektir...

İsmet'in bağlılığını, inatçılığını, kararlılığını seviyor. Günü gelince, 1937'de onu da harcamaktan çekinmeyecek.

Mustafa Kemal adamdan anlıyor.

Yapmayı tasarladığı devrime karşı çıkacak karanlık amaçlı herifleri de, işte bu "takımına" havale ediyor, tasfiye ediyor.

Perspektif budur, efendiler.

Daha önce de kapışmışlardı. Deli Halit, oturduğu yerden Mustafa Kemal'e muhalefet eden paşaları eleştiren, "generaller hükümeti kurmak istiyorlar, anlamıyor musunuz" diye laf atan Kel Ali'nin arkasından koşmuş, meclis koridorunda yolunu çevirmişti, generallere hakaret mi ediyorsun? Kel Ali şaşırmış, bozulmuş, azıcık da korkmuştu, ben de askerim, generallere nasıl hakaret ederim?

Halit, sen de askersin ama, general değilsin diyecekti. Neden albaylıktan generalliğe terfi edemediğini de ben bilirim!

"Ölüm fermanını", âmiyâne magazin tabiriyle, o an mı "imzalamıştı" acaba?

Generaller çok namuslu çocuklardı, ama politikadan anlamıyorlardı

pek... (Yani sanki şimdi de öyle değil mi?)

Cafer Tayyar Paşa, Gazi'yi gizlice bir kenara çekmiş, paşam demişti, anlaşılan Musul'u, Misak-ı Milli sınırları içinde olduğu halde İngilizlerle kapışmamak için feda edeceksiniz, izin verin bana, iki kolorduyla saldırıp işi oldubittiye getireyim, sonra isterseniz beni divan-ı harbe verip ordudan atın, hatta kurşuna dizdirin, onuru bana yeter...

Gazi, aramızda kalsın demişti, aman İsmet duymasın!

Gazi, paşaları ya orduda kalmaya, ya ordudan ayrılıp milletvekili olmaya yöneltiyordu, tercih yapmalarını istiyordu, orduyu bırakıp meclisi seçmelerini de istemiyor değildi... Adım adım savaş meclisini, savaş anayasasını tasfiye etmeye, bakanlan tek tek doğrudan meclisin seçmesini, şu "Convention tarzı" denen yolu kapatmaya, cumhuriyet düzenini oturtmaya çalışıyordu, başbakanı o atayacak, başbakan da bakanlarını saptayacaktı.

Böylece, devrime karşı zart zurt edecekleri de kenara itecekti...

Yemediler tabii. Gittiler muhalif parti kurdular. Adı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ydı da, gerçekte cumhuriyetçi miydi, yoksa kurtuluş savaşı temelleri üzerinde imparatorluk kurumlarını korumaya mı çalışıyordu, belli değildi. İmparatorluk kurumları içinde padişah da halife de vardır.

Kel Ali, ya da Rauf, Deli Halit'i 8 Şubat 1925 günü vurdu. Halit, beş gün can çekişip 13 Şubat'ı 14 Şubat'a bağlayan gece öldü. Cenazesi trene konulup İstanbul'a götürüldü, Eyüplüydü, 15 Şubat günü Haydarpaşa'ya getirildi. Eyüp'te Turgutlar Mezarlığı'na gömüldü.

Bir hafta sonra Şeyh Sait isyanı patladı. Fethi Bey hükümeti düştü, İsmet ikinci hükümetini kurdu. Kurar kurmaz da Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkarıp İstiklal Mahkemeleri'ni yeniden devreye soktu, muhalefetin çanına ot tıkadı. Kel Ali, söz konusu devrim mahkemesine başkan olduğu için de, Deli Halit'in kanını kimse arayamadı.

Şahinler kazanmış, güvercinler kaybetmişti.

Şapka giymeyeni asan, işte bu mahkemenin başkanı Kel Ali'dir.

Halit azıcık gelgit akıllıydı. Makedonya'da çete kovaladığı sıralarda başına bir mermi yemiş, o günden beri aşırı sinirli olmuştu. Lafını sakınmaz, en son söylenecek sözü en başta söyler, arkadaşlarına yazdığı mektuplarda da yakınırdı, ölümünden sonra üzerinden çıkan

bir mektupta olduğu gibi, anlayamıyorum bu insanları diyordu, ilk başta söylenecek lafı en sona bırakıyorlar! Ali'yle uğraşıyordu. Bir keresinde, 1925 bütçesi tartışılırken Ali'yi düelloya çağırmış. Salih Bey koluna girip uzaklaştırmış, yatıştırmıştı. Halit, malul gazilerin içler acısı durumuna takmıştı, bu ne işti, savaş kazanılalı üç yıl, cumhuriyete geçileli iki yıl olmuştu, savaşçılar düpedüz sürünüyorlardı... İmza topluyordu, yasa tasarısı hazırlamıştı, Elazığ Mebusu Hüseyin Bey imzalamadan önce nedir bu diye sorduğu zaman onu dışarı çağırıp dövmeye kalkacak kadar sinirliydi... Berlin'e gidip bir ruh doktoruna görünmesini öğütlemişler, Gazi'nin kendisi, bana söz ver demişti, gidip bir güzel dinleneceksin...

Mecliste silah taşıma rezilliğinin tartışıldığı o uğursuz şubat günü, Kel Ali'yi dışarı çağırdı, Yunus Nadi, Halit'i bir odaya çekip kahve söyledi, yatıştırdı. Halit genel kurula döndü, fısır fısır kendi aralarında bir şeyler konuşan Kel Ali, Kılıç Ali, Rauf, Salih ve Avni'nin kendisini görünce birden sustuklarını anladı.

Dellendi, Ali'ye dönüp, bu kadarı fazla, dedi, ya sen, ya ben... Dışarı çıktılar. Eski meclisin, o şimdi Ulus'ta kara kalabalıklar, EGO otobüsleri ve Ankara'nın sevimsiz bozkır çamuru içinde hüzünlü bir anıt gibi kalmış yapının camlı kapısından merdivenlere çıktılar... Halit önden yürüyüp uzaklaştı, dönüp iki tabanca çekti, evet iki elinde iki tabanca... İki elle ateş etti, iki elle ateş ettiği için de hiçbirini tutturamadı... Ali korktu, şaşırdı, elindeki çay bardağını düşürdü, merdivene ayağı takıldı, düştü, Halit'in üzerine kapaklandı...

Halit, Ali'nin üzerine çıkıp sağ elindeki tabancayı şakağına dayadı, ama o sırada, "Cebelibereket Mebusu" Avni atıldı, Halit'in kolunu itti, mermi Ali'nin şakağını sıyırıp geçti... Bu sırada Ali de tabancasına davranıp Halit'i karnından vurdu...

Resmi tarih böyle diyor.

Peki, hemen yanıbaşlarmda, Rize mebusu Rauf un elinde tabancasıyla ne işi vardı?

Halit neden, ateşinin otuz dokuzdan kırk ikiye çıktığı beş gün boyunca, ölünceye kadar ısrarla, "Kel'i altıma aldım... İbne Rauf arkadan vurdu..." deyip durdu?

Neden balistik muayenesi yapılmadı Halit'in, Ali'nin ve Rauf un silahlarına? Neden İstanbul'dan trenle alelacele Doktor Orhan Abdi getirilip Halit ameliyata alındı da, beş gün boyunca hastaneye kaldırılmayıp meclisin bir odasında masanın üzerinde yatar bırakıldı?

Neden "şuuru yerinde" olduğu halde beş gün boyunca savcı Nazım Bey bir türlü Halit'in ifadesini almaya yanaşmadı?

Halit'in, Berlin elçisi Kemalettin Sami Paşa'ya yazdığı mektupta kullandığı "mücadele senelerinde nerelerde olduklarını bilmediğim adamların dilinden kurtuluş, mücadele, memleket lafları hiç düşmüyor" cümlesi, yarası olan yiyici takımını mı gocundurmuştu yoksa?

10 Şubat 1925 günü çıkan Cumhuriyet'in artık sapsarı kesmiş birinci sayfasından haykıran manşet, "Büyük Millet Meclisi Koridorlarında Müessif Bir Hadise Oldu" diyor.

Kel Ali ve arkadaşlarının devletin bir sanayi kuruluşundan para sızdırıp bunu Mustafa Kemal'in muhaliflerini susturmaya çalışmakta kullandıkları da hiçbir kaynakta yok. Bu da Cumhuriyet'in iddiası.

O sıralarda topluca Mustafa Kemal'in, İsmet'in ve hatta cumhuriyetin aleyhinde yayın yapan İstanbul basını, Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, Vatan, Tanin, yerel basında da Adana'da Orhan Kemal'in babasının çıkardığı Toksöz, İzmit'te Hizmet, Halit'ten yana tavır koydular. Muhalif partiyi, Terakkiperver Fırka'yı destekliyorlardı.

Bir hafta sonra İsmet hepsini susturdu. Piyasada Cumhuriyet'le sonraları Ulus olacak Hakimiyet-i Milliye kaldı. Ana kaynakları da Anadolu Ajansı!

Bunlar nasıl bir işler? Bunlar karışık bir işler... Muhalif tarihçiler, Cemal Kutay, Mustafa Müftüoğlu falan Halit'i savunuyor, açıkça söyleyemeseler, dilleri varmasa da Kel Ali ve İsmet düşmanlığı yapıp lafı Mustafa Kemal'e uzatmaya çalışıyorlar.

Diğerleri peki... Mete Tunçay tarafsız görünme kaygısında. Başkaca... Herkes susuyor...

Konunun "netameli" olmasından dolayı mı, yoksa karacahillikten mi? Önem mi vermiyorlar, cesaret mi edemiyorlar, düpedüz haberleri mi yok meseleden?

Mustafa Kemal, takımıyla kadrosunu ayırdeden adamdı.

Onun adına yapılan rezillikler, çevresini saran rezil tayfası, onu küçültmez. En fazla kendilerini küçültür.

ADOLF, JOACHİM, YOSİP, VİYAÇESLAV, VESAİRE...

Alman milletinin Führer'ini ne kadar çok sevdiğini biliyorum... Kadehimi Führer'in şerefine kaldırıyorum!

Şimdi biliniz bakalım bu lafı kim etmiş?

Benito Mussolini mi? Hayır. Fransisco Franco mu? Hayır efendim. Yoksa bizim yerli malı alaturka başbuğ Alparslan olmasın sakın? Ne münasebet, o tarihte kendisi henüz tıfıl teğmendi...

Önceleri Koba, sonraları Stalin kod adıyla tanınan Yosip Visaryanoviç Çugaşvili söylemiş. 23 Ağustos 1939 akşamı, Kremlin'de Üçüncü Reich'ın Dışişleri Bakanı Joachim Von Ribbentrop onuruna düzenlenen yemekte, şampanya içerken...

Ne dersin buna eski tüfek?

"Yaşasın Hitler diyemedikleri için kahrolsun Stalin diyorlar" buyurup akılları sıra bize faşist demeye getiren ihtiyar şaşkınlar, şimdi bakınız şu sizin "halkların babacığı" posbıyık, dünya işçi sınıfını nasıl satmış...

Bilmesine pek iyi bilirsiniz ya, hatırlamak işinize gelmez, hele şu sıra, (hadi Kerim "arkadaşı" anladık da sana ne oluyor yahu Hasan Baba?), Polonya'da bağımsız "Dayanışma" sendikalar konfederasyonunun adayı Mazowiecki başbakan atanır, yani yani sizin anlayacağınız 1917'den beri ilk kez işçi sınıfı çatır çatır iktidara gelirken! Sovyetler Birliği'nde 1927'den bu yana ilk kez Lev Davidoviç Troçkiy'in bir dizi makalesi yayınlanır, aynı ülkenin, "sosyalizmin anavatanının" Başbakanı Nikolay Rijkov "Hedefimiz sosyalist piyasa modelidir" şeklinde demeçler verirken... Prag'da Varşova Paktı birliklerinin işgalinin yirmi birinci yıldönümünde sırım gibi Çek oğlanları, papatya gibi Çek kızları ayaklanıp yürür, "Ruslar defolun" diye bağırır çağırır, Macaristan Komünist Partisi Genel Sekreteri Karoly Grosz "Devlet sosyalizmine son, partimiz kendini her türlü Stalinizmden ayırır ama kendisini içinde bulunulan krizden sorumlu tutar" derken, Macar Başbakanı Miklos Nemeth 1968 Prag baskını için Çeklerden özür dilerken...

Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya iki günde bin altı yüz kişi kaçar, yalnız 1989 yılı içinde kaçanların toplam sayısı altmış beş bine, evet,

altmış beş bine ulaşırken...

Dünyada bütün bunlar olup biterken içleri bomboş, tın tın kafacıklarını devekuşu gibi kumlara gömüp hiçbir gerçeği görmemekte direnen Stalinci "dedeler", Hitler'in olmayan şerefine kaldırılmış o kırılasıca şampanya kadehinin hesabını veriniz bakalım!

Kemal Tahir, ölümünden on altı yıl sonra -nihayet- yayınlanmaya başlanan tarih notlarında, bir yerinde, şöyle diyor: En uğursuz, en pis hadımlık, artık öğrenmemek, öğrenememektir.

Tastamam elli yıl önce, 23 Ağustos günü Von Ribbentrop Moskova'ya indi... Sovyet politikası öylesine birdenbire dönüvermiş, Ruslar o kadar hazırlıksız yakalanmışlar ki babacıklarının rüzgârgülü manevrasına, Alman Dışişleri Bakanı'nın şerefine çekilen bayrağın gamalı haçmı aceleden ters dikmişler! Von Ribbentrop önce Dışişleri Komiser Yardımcısı Vladimir Potemkin'le yemek yiyor, öğleden sonra Dışişleri Halk Komiseri Viyaçeslav Molotov'la üç saat kadar görüşüp "işi bağlıyor", akşam da ziyafete katılıyor, posbıyığın yanıbaşında...

10 Ağustos'tan beri bir anlaşma imzalamak üzere bekleşen Fransız-İngiliz "delegasyonu" şaşırıp kalmıştır, Hitler'in 28 Nisan'da Polonya'dan, açık açık Danzig'i (Gdansk) istemesi üzerine artık savaşın birkaç aya kadar kopacağı kafalara dank etmiş, bu iş artık geçen yıl yaptıkları gibi Çekoslovakya'yı Münih görüşmesinde satıp belayı savuşturmaya, ertelemeye benzemiyor, Daladier, Paris'ten yola çıkmadan önce heyet başkanı General Doumenc'e, "aman ne yap yap bir anlaşmayla dön" diyor... Oysa İngilizler işi yokuşa sürüyorlar, öyle ya, Chamberlain'in Stalin'le bir dostluk, saldırmazlık ve işbirliği anlaşması imzalaması, onu Hitler'in üzerine yürütmeye yönelik işleyecek, ama bunu kendi kamuoyuna kabul ettirmesi olmayacak kadar güç!

Almanlar balıklama atlıyorlar önlerine çıkıveren fırsata, hem 3 Mayıs'ta Stalin, Batı'yla uyuşma yanlısı Litvinov'u yürütüp yerine her emrine kayıtsız şartsız baş sallayacak Molotov'u getirmemiş miydi dışişlerine?

Kızıl Meydan'ı, şu ünlü Kızılordu korosu, hani Ankara'da İstanbul'da konserler veren, pek bayıldığınız koro, Horst Wessel Liecife inletiyor... Nazi gençlik marşı bu, Horst Wessel adında bir kaldırım kabadayısı, bir muhabbet tellalının, Türkçesi, pezevengin anısına yazılmış, taşlı sopalı bıçaklı bir dalaşta Horst Wessel denen iti sokak ortasmda eşek cennetine gönderivermişler de Nazi partisi iktidara gelmeden önceki günlerde, Doktor Goebbels alıp hergeleyi milli kahraman yapmış!

Haber bütün dünyada bomba gibi pathyor... Acaba bizim dedeler ne duymuş, ne düşünmüşlerdir 24 Ağustos 1939 sabahı, Nurettin Artam'ın, Fahir Armaoğlu'nun, Peyami'nin, Yunus Bey'in, Nadir Bey'in yazılarını okuyunca, Mümtaz Faik'in, Selim Ragıp'ın, Cemil Sait'in, Falih Rıfkı'nın, Necmettin Sadık'ın yorumlarına göz atınca bir ertesi gün?...

Belgeler ancak şimdi şimdi açıklanıyor... Batı'da bir süredir biliniyordu da, yirmi iki milyon satan "Argumentiy i Faktiy" dergisinde bomba gibi patladı gerçekten.

Doğu Avrupa "nüfuz bölgelerine" ayrılıp paylaşılıyor, Polonya ikiye bölünüyor, Estonya, Letonya, Litvanya Stalin'e bırakılıyor, bunu da artık ilkokul çocukları bile biliyor, bizim koca dedeler hariç.

Le Monde gazetesi, iki hafta önce, 23 Ağustos 1939 anlaşmasının (ki Hitler tam dokuz gün sonra Polonya sınırını geçecektir) gizli ek protokolünü da yayınladı, gelecekte bağımsız bir Polonya'nın varolup olmayacağı, bunun sınırları, iki ülke arasında dostça kararlaştırılıp çözümlenecekmiş, üçüncü maddeye göre... (Almanca metinde, "In jedem Faile werden beide Regierungen diese Frage im Wege einer Freundschaftlichen Verstandigung lösen" diyor...)

Hadi savunun şimdi Stalin babanızı.

Tabii savunacaksınız. Biz de size rezilliğin bir başka yönünden söz edeceğiz:

Komünistlerle faşistler dost ya, gün 26 Haziran 1940 günüdür, Wehrmacht Paris'e gireli dokuz gece geçmiş, ateşkes imzalanalı beş gün, Fransız komünistleri Paris'teki çiçeği burnunda Alman işgal komutanlığıyla "temasa" geçiyorlar, daha sonra Vichy Hükümeti nezdinde büyükelçi olacak Otto Abetz'le, o sıra Almanya-Fransa ilişkilerine "bakan" askeri danışmandır... Stalin'in Moskova'da Von Ribbentrop'un elini utanmadan sıktığı 23 Ağustos'tan üç gün sonra komünistlerin şu ünlü "L'Humanite" gazetesi yasaklanmıştı ya, savaş patlayınca da içeri tıkılmışlardı hemen hepsi, işte Maurice Treand "arkadaş", merkez komitesi üyesi, örgüt işlerinden sorumlu yoldaş Alman işgal kuvvetlerine teklif götürüyor, "gazeteyi yeniden çıkarmamıza izin verin, kalıcı bir barışa ulaşmak için, Alman-Sovyet anlaşmasını bütünleyici bir Alman-Fransız anlaşması yönünde yayın yapalım"... Aynen böyle demiş.

O sıralar L'Humanite gizli çıkıyor, tek yaprağa "şapirografla" çoğaltılmış bir varakpare şeklinde, ey dünyanın emekçileri birleşiniz

sloganını da, işgalcilere şirin görünmek için olsa gerek, iki dilde, hem Fransızca hem Almanca atıyorlar manşetlerinde! Gazetede, "düşman" tanımını ara ki bulasın, "Alman otoriteleri" şeklinde söz ediliyor işgalcilerden, hele şu 17 Temmuz 1940 sayısına bakınız: "Şu felaket günlerinde, birçok Parisli emekçinin, Alman askerleriyle dostça görüştüğünü, arkadaşlık ettiğini, birlikte kahvelere, meyhanelere gittiğini görmek özellikle sevindirici bir gelişmedir... Bravo yoldaşlar, devam ediniz, birtakım burjuvalara bu yaptığınız kötü görünse bile..."

Aynen böyle yazmışlar. İnanmayana Fransızca aslını göstereyim.

Ancak bir yıl kadar sonra, Wehrmacht Sovyetler Birliği'ne karşı Barbarossa Harekâtı'nı başlattığı zaman akılları başlarına gelecek... O güne kadar, işgalci düşmanla işbirliğine, Alman köpekliğine, vatan hainliğine devam...

Almanlar da bu enayileri ha bugün ha yarın diye bir yıl boyunca oyalamışlar, sonra hepsini doğruca Buchenwald toplama kampına postalamışlar.

Hadi Stalinci dedeler, ve her ne hikmetse durup dururken onları savunma gayretkeşliğine giren ağabey, dikkat isterim ve de cevap isterim.

Daha yüzünüz kızarmadıysa, isterseniz, Hitler'den kaçıp kendisine sığınan Alman komünistlerini, Stalin'in o ünlü anlaşma uyarınca nasıl kulaklarından tutup Gestapo'ya teslim ettiğini de yazalım sınırda da, sokağa çıkacak suratınız kalmasın...

Ne dersin "Kerim arkadaş"?

"İnanmış" insanlarmış bunlar, elli-altmış yıldan bu yana da inançlarını mek parmak değiştirmemişler, bu yüzden onlara saygı duymak gerekiyormuş...

Ölçü inanç olsaydı, toprağı bol olsun Ayetullah Humeyni de dünyanın en inançlı kişilerinden biriydi! (Toprağı bol olsun deyimini domuzluğuna kullandık, kendisine rahmet dilemek içimizden hiç gelmiyor,.,)

Galatasaray mektebinde okuduğumuz sıralar, çocukluğumuzda, ellili yıllarda, gençliğimizde, altmışlı yıllarda, Frenk hocalarımız bize bir de "akıl" diye bir ölçü öğretmişlerdi, 12 Eylül'den sonra nice kavram gibi sanırım o da unutuldu...

Üstelik yanılmıyorsak, bu kavram, "özeleştiri" gibi hani, onların sahip

çıktığı, pek sevdiği kavramlardan biriydi, yoksa yanlış mı hatırlıyoruz?

Eğer tonton yanaklarınız kızarmamakta ısrarlıysa, 23 Ağustos günü cereyan eden Molotov-Von Ribbentrop pazarlığında, Stalin'in Almanlardan "Boğaziçi'ni tehdit ve kontrol altında tutmak amacıyla toprak ve deniz üssü" talep ettiğini de yeniden hatırlatalım da, Besarabya kıyılarında, kalkın bunun altından...

Arthur Koestler ustam, anılarında, 24 Ağustos sabahı gazetelere göz atınca nasıl dövünmeye, kafasını yumruklamaya koyulduğunu zehir gibi acı, hüzünlü, buruk bir dille anlatır. "Hiçbir ölüm, bir yanılgının, bir yanılsamanın ölümü kadar acıklı, kesin olamaz," diyor, "acısı hemen çıkmaz, sonra sonra bir sızı kaplar insanın içini..."

Bu acıya katlanmaya yüreğiniz yetmiyorsa, yürek isteyen işlere neden giriştiniz dedeler?

Sözkonusu L'Humanite gazetesi, hani şu, "mumaileyh, Paris'te intişar eden, Frenk İştirakiyyun Fırkası Reisi Jean Jaures refikin ihdas eylemiş olduğu İnsaniyyet nam ceride", 24 Ağustos 1939 tarihli "nüshasında", Hitler-Stalin paktının "emperyalist kapitalistlere karşı kazanılmış yeni bir zafer olduğunu" yazmış...

Birkaç gün önce de, Sovyetler Birliği'nde idam cezasının on iki yaşa, evet, yanlış okumadınız, on iki yaşa kadar "şamil" edildiğini bildirmişmiş, Stalin Baba on iki yaşındaki sabi sübyanı kurşuna dizdiriyor, bu da "devrimci diyalektiğin" bir cilvesiymiş, Fransız Komünist Partisi Birinci Sekreteri Maurice Thorez öyle yorumlamış...

Ben utanıyorum be insanlık adına, siz kaç paralık soytarılarsınız ki hâlâ şu posbıyıklı alçağı savunma cüretini bulabiliyorsunuz küflü yüreklerinizde?

PASLI TÜFEKLER

Hayatımı bir vehme kurban etmişim...

Halis Paşazade İffet Bey böyle der romanın sonunda... Erenköy'de, o zamanın Aksaray'ında konaklarda büyümüş "nazenin" bir çocuktur, "324 Meşrutiyeti" aileyi darmadağın etmiş, paşa baba darmaduman, padişah yaveri ağabey Muzaffer sürünüyor, İffet okulu bırakıp serkeşliğe düşecek, nice sonra Gedikpaşa'da dul bir Ermeni madamın yanında "pansiyoner", bir yandan da Bebek'te Cemal Kerim Bey'in "mahdumu ile kerimesi" Handan ile Kemal'e özel ders verip geçinmeye uğraşıyor...

Cemal Kerim Bey'in "refikası" Vedia Hanım'a körkütük tutulacaktır. O güne kadar kadın niyetine görüp gördüğü, karşı pencerede dikiş dikip türkü çağıran terzi kızı...

Bir gece Vedia'nın odasında basılırlar. İffet, sevdiği kadının iffetini korumak uğruna Cemal Kerim Bey'in yazı masasının kilidini soba maşasıyla kıracak, birtakım "evrak ve eshamı", biraz kâğıt Osmanlı Lirası'nı cebine atacak, hırsız sanılmasını sağlayacaktır... Bedeli, uzun süre kodes, işsizlik, parasızlık, sıradan bir hırsız bilinip itilme kakılma, çöpe atılan bir hayat parçası... Seferberlik yıllarının aç İstanbul'unda gölgesini sürükleyerek gezinme...

Bir gün, Beyazıt'ta bir arkadaşıyla buluşacaktır, gözlüğü kırılır, Beyoğlu'na çıkıp gözlüğünü yaptırmak ister, bolca vakti de vardır, Karaköy'de, Tünel girişinde Vedia'ya rastlar.

Kadın soğuk davranır. İzler, evini öğrenir, "kâğıt gönderir", buluşmak ister, "çok mühim bir mes'ele hakkında..."

Haydarpaşa Garı'nda sekiz dakika kadar görüşürler. Vedia, İffet'in evlenme teklifini reddeder. "Vakıa" Cemal Kerim Bey'den boşanmıştır, Handan ile Kemal'in küçüğü Nihat şimdi "Galatasaray Mektebi'nde leyli" okumaktadır ama, yaşça İffet'ten büyüktür o bir kere, hem...

Hem, Vedia Hanım, kocasının kasasını kıran damgalı bir hırsızla evlendi der sonra konu komşu...

İffet izin isteyip ayrılır. Vedia, bir kere daha İffet'in yüzüne bakmaya cesaret edemeden uzaklaşır.

Roman, İffet'in, "Hayatımı bir vehme kurban etmişim" sözleriyle biter.

Reşat Nuri'nin o ünlü "Damga"sı... Yeniyetmelik yıllarımızda bizi allak bullak eden o minicik, eşsiz, enfes roman...

Atilla Akar arkadaşımız, hayatlarım bir vehme kurban etmiş insanların kitabını yazmış.

Daha hüzünlü bir vehim bu, kurbanlar da korkarım Halis Paşa mahdumu İffet Bey'den daha zavallı çocuklar.

"Eski Tüfek Sosyalistler"... Atilla Akar'ın bir gecede, tıpkı bir Eric Ambler romanı gibi soluk soluğa okunan kitabı, İletişim Yayınlarından çıktı. Ellerine sağlık Atilla kardeşim. Türk Komünizmi'nin tarihini yazan Fethi Tevetoğlu, İlhan Darendelioğlu gibi goygoyculardan, Aclan Sayılgan gibi yüreği yaralı bir "dönekten", Mete Tuncay gibi, değerli bir bilimadamı olmasına değerli de, yayınladığı tarih dergisinde "cümle mümin okuyucularımın Ramazan Bayramı'ın, Kurban Bayramı'nı tebrik ederim" türünden zıpırlıklar peşinde koşan ağabeyimizden sonra (ne de olsa bu işler Siyasal'ın kantininde kız kovalamaya benzemiyor), çok iyi, çok keyifli bir çalışma bu... Tarihçi değil, polemikçi değil, gazeteci işi! (Ah Atilla'cığım, bir de, ikide bir şu Komintern'e, Kominform'a, Komüntern, Komünform demesen, şu mi'leri, mı'lan, de'leri, da'lan ayrı yazsan bir zahmet... Senin savrukluğun mu, yoksa Şefik Matbaası'nın dalgacı dizgicilerinin, İletişim Yayınları'nın şabalak düzeltmenlerinin mi başarısı? İmla da bir burjuva icadı değil ya iki gözüm... Komünist Partisi de iktidara gelse yazım kurallarına uyulacak!)

Bu kuşağın ana başlığı "İzlenimler" ya, akşam yemeğinden sonra masaya çökülüp sabah ezanıyla gözler kan çanağı kalkılmış, kitabın arka kapağı kapanmış, sıcağı sıcağına hemen iki "izlenim":

Bir. Bunların çoğu zengin çocuğu...

İki. Bunların çoğu süzme salak yahu!

Atilla, "eski tüfeklere" duyduğu derin hayranlığı saklamıyor, saklayamıyor, daha doğrusu saklamak için en küçük bir çaba harcamaya gerek görmemiş. Gene de "objektif' bir kitap bu, taraflı ama objektif, üstelik baştan aşağı, o eski "konspirasyon" enayiliklerinin budalaca alışkanlıklarını sürdürmekte inatlaşıp konuşmamakta, açıklama yapmamakta direnen, dönüp dolaşıp elli yıl sonra genebirbirlerine pislik sıvamaya kalkışanlara sitemlerle dolu...

(Boşuna Atilla'cığım boşuna, bu yaşlı şaşkınlar adam olmazlar.)

Ne acılı, ne hüzünlü, ne zavallı bir kuşaktır bu, ne ezilmiş, horlanmış, harcanmış insanlardır bunlar... Atilla Akar'm kitabını okuyunuz, hayatlarını bir vehme kurban etmiş bu ihtiyar çocuklara acıyacak, onlara yok yere olmadık eziyetleri çektirenlerden nefret edeceksiniz...

Gene de inanıyorlar. İman ediyorlar. Aybar'ın deyimiyle, amentü billah der gibi, elhamdülillah Leninistim kafasıyla gidiyorlar... Çektikleri onca acıdan, komünizmin vardığı bugünün hüzünlü konağından sonra, 1989 yılında Mihail Gorbaçov'un gözünün içine baka baka, pek de içlerine sindiremeseler de, sosyalizmin geleceğine inanıyorlar.

Öbür türlü, bileklerini kesmeleri gerekecek.

Tıpkı, dayaktan deliren Abbas, bileklerini kesen Şekerci Mustafa, "ciğerlerinden hastalanıp vefat eden" Emine Erdinç, İzmitli Şaziye, Naciye, Topal Yunus, Hasan Basri gibi.

Hem de, KGB ajanı olmaktan başka özelliği bulunmayan, yıllarca Nazım'a etmediği kötülük kalmamış, başta "Troçkist" diye karalayıp toplama kampında ölüme gönderdiği Salih Hacıoğlu ve on beş yirmi yoldaşının kanı ellerine bulaşmış, "Marat", S.Üstüngel gibi kod adlarıyla, Laz İsmail lakabıyla maruf, İsmail Bilen denen alçak uğruna...

Zekeriya Sertel yazmıştı da, üç günlük ömrü kalmış adamcağıza demediklerini bırakmamışlardı, güya rahmetli Zekeriya Bey, "devrin Dahiliye Vekili", CHP-MSP koalisyonunun İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk ile anlaşmış da, yurda dönme izni karşılığında İsmail'i ve Nazım'ı karalayan yazılar yazmayı kabul etmiş...

Yazdığı da ne adamcağızın? O zamanlar Abdi İpekçi daha vurulmamış, Zekeriya Bey Milliyet'te bir dizi yayınladı, yutar gibi okuduk, Nazım'ın sudan hoşlanmadığım, yıkanmayı pek sevmediğini anlatıyordu... Bu arada elbette, Laz İsmail'in rezilliklerini de. Sonra "kitap halinde" de çıktı.

Nazım yıkanmayı sever ya da sevmez, bunun şiiriyle, dünya görüşüyle, yaptıkları ettikleriyle uzaktan yakından ne ilgisi var? Yoo, hayır, "putlaştıracaklar" ki Nazım'ı, kendi sefilliklerinin, rezilliklerinin, dangalaklıklarının, güdüklüklerinin, yetersizliklerinin, beceriksizliklerinin üzerinden sünger geçsin.

Savundukları da, Laz İsmail denen itoğlu it.

İşte takke düşer, kel kafaları kabak gibi ortaya çıkar.

Biz yanılmışız, hata etmişiz, halt etmişiz demiyorlar, diyemiyorlar, hayatlarını bir vehme kurban ettiklerini söylemeye bir türlü dilleri varmıyor. Deseler, diyebilseler artık yaşayamayacaklar çünkü. Hemen hepsi, artakalanlar, çok ileri yaşlarda. Üç günlük ömürleri var, bir de biz üzmeyelim diye diye yıllarca sustuk, ama artık bilançoyu bağlamanın zamanıdır.

Hâlâ, Yakup Demir kod adıyla bilinen Zeki Baştımar MİT ajanı mıydı tartışmaları, Mihri büyük adam mıdır küçük adam mıdır meselesi, Aclan Sayılgan'ın elini sıkmam, Ömer Lütfü Tuncay'ın Allah belasını versin, Tevfik Dilmen haindir suçlamaları... Konuşmayanlar, Atilla'nın küçük ses alma aracından kaçanlar, Bakırköy'deki çay bahçesine "illegal bir randevuya gelir gibi" gelenler, "konspirasyona saygı" isteyenler...

Kerim Korcan Beyefendi, Atilla'ya, "Küçük burjuva aydınları yaşasın Hitler diyemedikleri için kahrolsun Stalin diye haykırmaktadırlar, Nazi canavarını yenen ordunun komutanı karambola getirilmemeli" buyurmuşlar... Osman İşçi (Paçalı Osman), "Stalin'i hiç suçlamıyorum, Sovyetler onun sayesinde ayakta kaldı, bu arada bazı kişileri öldürtmüş, sürgün etmiş olabilir, bütün bunlar zorunluydu ve sosyalizmi böyle kurabildi" diyor...

Hadi oradan moruk!

Laz İsmail'in Hacıoğlu Salih'i nasıl öldürttüğünü ben bilirim.

Hacıoğlu Salih, Nazım'm ruh gibi arkadaşı, can kardeşi.

Hacıoğlu Salih, Türkiye Halk İştirakiyyun Fırkası Kâtib-i Umumisi, yani Genel Sekreteri'ydi.

Üzerinize afiyet, rahmetli dedem de, mütarekede, ve de 1925'te, İsmet Paşa'nın (Erdal Bey'in babasıdır) o anlı şanlı Takrir-i Sükûn Kanunu'na kadar aynı partinin üyesi!

Yıllar sonra bayramlık ağzımızı açtırmasınlar...

Bir zamanlar çalıştığım bir haftalık siyasi haber dergisine yazıp da yayınlatamadığım, dergi yöneticilerinin hışmına ve de sansürüne uğramış bir yazım vardı, sonra ilk kitabıma almaktan kendimi alamadım... Mustafa Ş. adında bir "eski tüfeği" anlatıyordu, daha doğrusu, eski tüfekliğin kıyısından dönmüş bir yaşlı adamı, bütün bunların ne tür bir enayilik, gizli Türkiye Komünist Partisi'ni yönetenlerin ne biçim budalalar, alçaklar olduğunu görüp kaçmış bir ihtiyarı...

Söylemesi ayıp, Mustafa Ş. benim öz babamdı. Türkiye Sosyalist Fırkası "mebusu" Numan Usta'nin arkadaşı tesviyeci Saip Efendi'nin oğlu Mustafa Şevki Bey.

Bunu neden mi yazıyorum? Şimdi üç yaşlı budala çıkıp "Kimdir bu piç, bizi eleştirme cüretini nereden buluyor ?" diye sorar da, onun için.

Bizi konuşturmasınlar.

Hayatınızı bir vehme kurban ettiniz amcalar... Bakın ne diyor Zeki Baştımar, 1951 yılının sekreteri, "TKP Teşkilât Prensipleri" adlı iç hizmet tüzüğünde... Hani canım, şu Marsilya vapuruna binerken Galata'dan, sonraları Sevim Belli olacak Dr. Sevim Tan'ın üzerinde yakalanan belgede... Hani taksi tutup Sansaryan Hanı'na getirmişlerdi de derdest edip ve de mevcutlu olaraktan, Sevim Hanım kâğıtları koltuğun altına zula etmişti de, inerken arabanın sürücüsü arkasından seslenmişti, abla, kâğıtlarım unuttun abla!

(Taksi sürücüsünü kurtaracaklardı bunlar sömürülmekten ya.)

Bakın ne diyor: "Parti hatalarını gizlerse, zayıf tarafını örterse, noksanlarını sahte bir mükemmeliyet gösterişi ile örtbas ederse, tenkide ve kendini tenkide tahammül edemezse, kendini beğenmişlik duyarsa, hodbinlik hissine kapılırsa, yan gelip yatmaya başlarsa, mahvolur."

Bu satırlar, bizzat Stalin'in yazdırdığı Sovyetler Birliği Komünist Partisi Tarihi'nden alınmış.

Başka bir yerde, asıl acıklısı: "En iyi, en isabetli bir karar, komünistler bunu kitlelere anlatmadıkları, onu hayata geçirmek için bu kitleleri birleştirmedikleri takdirde boş bir laftan, boş bir kâğıttan ibaret kalır... (...) Güçlükleri cesaretle bertaraf etmeye çalışacak yerde kabahati daima objektif sebeplerde arayan bir komünist, iyi bir komünist değildir. (...) Kitlelerle teması olan her komünist, her parti teşkilâtı mevcut imkânları görecek mevkidedir."

Hayat mektebinde sınıfta çaktınız amcalar.

Çünkü biz, Kemeraltı'nda ünlü Keten Han sahibi, Gazi Kadınlar semtinde büyük bir dairesi, Söke'de bilmem kaç bin dönüm arazisi ve bankada yüklüce sayılacak bir parası olup devrimcilik oynayan "yaşayan en eski sosyalist" Cazım Bey'lerden değiliz... Müteahhitlik yapan ve bir zamanlar kanlı çoraplarıyla ünlü şair Nail'lerden de, "Bebek'te o nefis manzaralı evinde" yaşayan paşa çocuğu önderlerden de... Biz uysak uysak, Kasımpaşa'nın arka sokaklarında tek göz

odasında çile dolduran Zehra Ana'ya, Tarlabaşı'nın "nasılsa yıkımdan kurtulmuş arka sokaklarında sürünen" Hasan Baba'ya uyarız...

Cazım Bey, düğmeleri yanlış iliklenmiş bir gömlek, lekeli kıravat, ipi neredeyse kopacak pantolonla geziyormuş. Biz, eşek yüküyle para kazandığı halde gidip kendine adam gibi bir takım elbise almaya çekinen eski tüfek de tanıdık; inadına pis, ille de pasaklı olacak, kafada işçi kasketi, sefil sepelek geziniyordu, devrimci dediğin böyle olurmuş... Senaryolar, romanlar yazardı, iki arkadaşımın babasıdır, tutanaklarda "Yüzbaşı Abdülkadir" sanıyla geçiyor... Vakko'dan giyinmek zorunda değilsin be adam, ya da Beymen'den, ne de olsa onlar "burjuva mağazaları", git de kendine İGS'den, KİP'ten, ne bileyim, Yeni Karamürsel'den doğru dürüst bir elbise al!

"Bir ara Burhan'ların evinde yer kalmadı, Neriman benim yanıma geldi, ben döndüm sırtımı yattım uyudum." Kadına kıza da kem gözle bakmazlarmış bunlar, "kötülük düşünmüyorlar", onlar bacıları, öyle ya, sosyalizmle çapkınlık bağdaşır mı? Köylülüğün, hıyarlığın adını sosyalizm koymuşlar!

Sahi, siz Necdet'in "Bacı"sını okumuş muydunuz kuzum?

Neden bu zavallı adamlara bu acılar çektirildi? Beş kişi bir araya gelip komünistlik oynamışlardı, "illegal" olsalar ne yazacak, "legale çıksalar" kaç fark edecekti, kendi kendilerini avutuyorlardı, sanayii, işçisi olmayan geri bir tarım ülkesinde sosyalistlik taslamaya kalkmışlardı. Ateşle oynadıklarının farkında mıydılar?

Devlet, acımadı. Burunlarından fitil fitil getirildi, hayatları kaydırıldı, sürüm sürüm süründürüldüler.

Doktor Nihat Sargın'la, Haydar Kutlu kod adıyla tanınan Nabi Yağcı'yı neden içeride tutuyorsunuz?

Salıverin; şu 141'i, 142'yi de kaldırın gitsin.

Kursunlar partilerini, daha doğrusu, "legale çıksınlar".

Çıksınlar da, ilk genel seçimde yüzde sıfır virgül bilmem kaç oranında oy alıp rezil olsunlar.

CENNET VALLAHİ

Şimdi bakalım şu bizim toprağı bol olası anlı şanlı Laz İsmail kazara ve de hasbel kader iktidara gelseydi ne şenlikli işler olurdu?...

Bayan Li Kyung Hee yirmi altı yaşındaymış. Tek odalı bir evde yaşıyor. Televizyonu yok. Bir tek radyosu var. Radyoda marşlar çalıyormuş, sözgelimi "Mareşal Kim İl Sung Marşı", sözleri şöyle gidiyor:

Babamız Mareşal Kim İl Sung

Evimiz partidir bizim

Ülkemiz dünyanın en güzel ülkesi

Onu büyük önderimiz yarattı.

İki marş arasında da, büyük önder Kim İl Sung'un konuşmaları...

Eee, sıkar... Çevir düğmeyi başka "istasyona" diyeceksin.

Yok ki! Başka yayın yok, başka dinleyecek bir şey yok radyoda. Çünkü efendim, radyonun başka düğmesi yok!

Gözleriyle gördüğü bu akıl almazlığı aktaran Washington Post muhabiri Peter Maaş neredeyse "iki gözüm önüme aksın" demeye getiriyor; tek düğmeli, radyo olmayan radyoyu Amerikan okuruna anlatmak deveye hendek atlatmaktan zor, Türk okuyucusuna bile dehşetengiz geliyor, düşünün artık ötesini...

Ama, gerçek! Kuzey Kore'de halkın büyük çoğunluğunun radyosu tek düğmeliymiş, sabahtan akşama Kim İl Sung babalarının serüvenlerini dinliyorlar. Ama başkent Pyongyang'da yaşayan bir "seçkinler zümresi", keyfi istediği zaman Tokyo televizyonuna ya da uydudan Batı Avrupa'nın sert porno filmlerine bile takılabiliyor... Tıpkı, dolarla alışveriş edilen mağazalara girebildikleri, Pyongyang'da bulunan tek tük yabancının gittiği lokantaya gidebildikleri gibi.

Kuzey Kore'de üç sınıf insan varmış (dikkat isterim, Kuzey Kore sınıfsız bir ülkedir): Parti üyeleri ve aileleri, toplam nüfusun yüzde yirmi beşini meydana getiriyorlar, "kararsızlar" adı verilen yüzde ellilik kesim asıl büyük halk kitlesi, yüzde yirmi kadar insan da

"karşıdevrimci" ya da "yoldan sapanlar" yaftasıyla "kırlarda, eğitimde"...

Söylemesi ayıp, Kuzey Kore'de şu anda toplama kamplarında, Soljenitsin'in "gulag" tabir ettiği o dehşet yuvalarında azap çekenlerin sayısı 115 ile 150 bin arası sanılıyor. Geçen 1 Temmuz'dan 7 Temmuz'a kadar Pyongyang'ta toplanan On Üçüncü Gençlik Şenliği sırasında Danimarkalı çocuklar "Uluslararası Af Örgütü'ne kapınızı açın" yollu bir pankart çıkarmışlar da birdenbire, ortalık birbirine girmiş...

Kuzey Kore'nin toplam kelle sayısı 20 milyon. Eee, neden bu kadar az kişi var kamplarda? "Zulmetmeye ahali kalmadı" diyorlar. Kim İl Sung yoldaş, Stalin babası.gibi, 1954, 1964 ve de 1974 "temizlik operasyonlarında" gıkını çıkaracak kimse bırakmamış.

Unutmadan... Kitaplıklarda bulunabilen yazılı eserlerin yüzde doksanını, elbette, Mareşal, Büyük Önder Kim İl Sung'un "yapıtları" meydana getiriyormuş... Bu yıl, üstadın, sıkı durun şimdi, Toplu Eserleri'nin otuz beşinci, yazıyla otuz beşinci, rakamla 35'inci cildinin yayınlanacağı müjdeleniyor!

Sung'un bütün eserleri 1100 adet tutuyormuş. Yanlış okumadınız, bin yüz. Haberi geçen Patrick Sabatier, ünlü Liberation gazetesinde çalışır ve Fransa'nın dürüst kalem sahiplerinden biridir. Üstelik solcudur Sabatier.

Yani, bunu yazan, CIA ajanı, kapitalist uşağı, komünizm düşmanı falan değil.

Peter Maas, "İnanılır gibi değil, ha buraları görmüşsün," diyor,' "ha Orwell'in '1984' romanını okumuşsun, farkı yok!"

Öyleye benziyor. Şu gençlik şenliği bahane olmuş da, o da Güney Kore'nin geçen yıl düzenlediği Seul Olimpiyatları'na nispet olsun inadına binaen Kim babanın, birkaç Batılı gazeteci şöyle bir Pyongyang turu yapma olanağı bulmuşlar. Öyle zırt pırt sağa sola da izin vermiyorlar gitmelerine, yanlarında "rehber, mihmandar" kılığında bir gizli servis ajanı (bunu Sovyetler'e giden dostlarımız iyi bilirler), af buyurun aptesaneye gitsen kıçında... On sekiz yaşında çiçek gibi bir kızcağız, Song Paek Nam, titreye titreye Patrick'in gözlerine bakmış, "Özür dilerim", demiş, "hayatımda ilk kez bir yabancı görüyorum da, heyecanımı bağışlayın..."

Kim İl Sung babamız iktidara 1948 yılında hoplayıp çıkıyor, tam da George Orwell'in o eşsiz romanım yazıp, ben buna ne başlık atsam

diye kara kara düşünürken yılın rakamlarını tersine çevirmeyi, 48'i 84 yapmayı akıl ediverdiği sıralar. Başkentin "varoşlarında" Kochang kooperatifinde çocuklar, altı-yedi yaşlarında bebeler, papağan gibi ezber yapıyorlar, sular seller gibi bir ağızdan haykırıyorlar, burası büyük önderimizin bir kere üzerine oturduğu kaya parçası, şurası büyük önderimizin yürüyüş yaptığı patika... (Allah Allah, şu "Türküm, doğruyum, çalışkanım" muhabbetini amma andırıyor ha!) Üniversite bahçesinde, (adı, tabii, Kim İl Sung Üniversitesi, başka ne olacaktı ya?), yan yana murt gibi oturan bir oğlanla bir kız, Maas'ın "sizde sevişme, öpüşme koklaşma, yatma kalkma yok mudur?" sorusuna, hayli öfkeli, gözleri devrimci kıvılcımlarla dolu, kitle çizgisine uygun yanıtlar veriyorlar: Bizde, kapitalist misafirimiz, saf, devrimci aşk vardır!

Ne demekse o?

Anlaşılan Kuzey Kore'de "bacı" sıkıntısı çekilmiyor...

Görüntü, savaş yıllarında Sovyetler'den "ithal" edilip bol bol geçilen propaganda filmlerini andırıyor, her köy meydanında bir hoparlör, bangır bangır, cırlak, çirkin bir spiker Mareşal Kim İl Sung'un söylev ve demeçlerinden bölümler okuyor, Bayan Li Kyung Hee'nin evinde o düğmesi çevrilemeyen radyoda da o anda aynı baykuş türküsü çağırtmaktadır.

Otuz aile, bir hücre meydana getiriyormuş, gıda maddesi karnelerini, kuponlarını hücre başkanı dağıtıyor, çizgiden en küçük bir sapma gösterirsen aç kaldın bil, üstelik her hafta sonu muntazam toplantılarda özeleştirini yapıyor, ben bir eşeğim, ben bir alçağım, Kim İl Sung'un yolundan saptım diye de çıkıp anırıyorsun.

Yollar çok genişmiş. Bütün komünist ülkelerde olduğu gibi. Yollarda motorlu taşıt yok. Hadi onu anladık. Ama, bisiklet de yokmuş! Peki nasıl evden işe, işten eve gidip geliyor bu insanlar? Bayan Pnag Ok Myun, "Büyük önderimiz Kim İl Sung sayesinde kocam fabrikanın servis kamyonuyla gidip geliyor" demiş, çocukları da yürüyorlarmış.

Sabah dokuzdan akşam altıya kadar çalışıyorlar, altıdan sonra büyük önderin düşüncelerini "irdelemek", tartışmak, "özümsemek" üzere düzenlenen akşam kurslarına katılmak zorunluluğu varmış. Hafta sonu zaten düzenli hücre toplantısı, sıkıysa katılma, pazar günü de gidip parkta otururlarmış, televizyonu olan mutlu azınlık

Çin, Romen, Sovyet filmleri seyrediyor.

Günde kişi başına sekiz yüz gram pirinç tüketme hakları varmış, ayda

üç kilo et, iki yüz gram balık, iki şişe bira, beş metre kumaş tüketebiliyorsun... Fazlası... Yasak değil elbette, ama yok! Olsa da elinde karnen kuponun yok.

Kimse aç değilmiş, açıkta da değilmiş. Ev kirası, vergi ödenmiyor. Okul da parasız. Cennet canım, cennet.

Ücretler, 90 won ile 200 won arasında değişiyormuş. Bizim parayla, asgari ücret 94 bin lira, tavan da 211 bin lira ediyor... Cennet canım, cennet. Hem para kazansan ne yazar, alacak mal nanay. Bir buzdolabı, Çin malı, 800 bin liraya geliyor, bedava sayılır!

İyi de, ayda 90 bin lira alan işçi, 800 bin liraya buzdolabını nasıl alacak? Zaten alamıyorlar, buzdolabı, Kuzey Kore'de "ayrıcalık" göstergesiymiş, parti üyeleri, onların da üst kademeleri, sahip olabiliyor.

Cennet.

Haa, bakın, üretim araçlarının hiçbiri özel ellerde değil. Şiş göbekli burjuvalar, toprak altında "ebedi uykularını" uyuyorlar, hepsi Kim İl Sung tarafından eşek cennetine yollanmış çoktan... Üretim araçları, sözde üreticilerin, aslında elbette devletin, de... üretilen bir halt yok ortada.

Şimdilerde Kim İl Sung bakmış ki bu rezillik sürgit böyle yürümeyecek, Japon işadamları Pyongyang'da cirit atmaya başlamışlar, Aeroflot uçaklarıyla Zürih'e günde iki ton altın gider olmuş... Fransa'nın Alcatel, CBC gibi atmacaları av peşinde, Alsthom telefon santralı satıyor, Batı Alman kızları da moda diye bir şey olduğunu öğretiyorlarmış bacılara!

Kim İl Sung'un elindeki bütün "makine parkı", 1950'lerde Sovyetler'den alınma tapon külüstür moloz... 1991'e kadar hepsini yenileyip elektronik sanayiine geçmeyi düşünüyormuş.

Bu arada, ne olur ne olmaz, Tien An Men Meydanı'nda gerçekleştirilen kırım rezilliğini, kendi işçimizin, kendi öğrencimizin, gencimizin üzerine ateş açma pisliğini tekrarlamak zorunda kalmayalım diye, polis tedbirlerini de sıkılaşmışlar. Hem dışa açılmak zorunda olduklarım biliyor hem de dışa açılınca Çin gibi ortalık karışır diye korkuyorlarmış... İşçi devleti bu, işçiler iktidarda, Profesör Sadun Aren'in deyimiyle "İktidar sorunu çözümlenmiş" de... Kendi devletine başkaldıran, açız diye haykıran, sabun istiyoruz, özgürlük istiyoruz çağlıkları yürek yakan işçileri öldürmek zorunda kalacağız diye korkuyorlar...

1984 yılında Dünya gazetesinde yayınlamış olduğum "Bu Da Kuzey Kore Modeli!" başlıklı yazıya lütfen bir göz atar mısınız? "Bütçeden savunma harcamalarına ayrılan pay, yüzde otuzdan yüzde on beşe düşürülmüş. Gayrı safi milli hasılanın yüzde yirmi dördü ediyor bu, oysa Güney Kore'de bu oran yalnızca yüzde altı" gibilerden bir şeyler karalamıştım. Rakamlar azıcık yuvarlak, ama özü bu. Sizi sıkmamak için, basbayağı makro ekonomi, dış politika, ekonomipolitik makaleleri döşendiğim yılların yazılarından kuru, nasıl derler, "teknik" bölümleri buraya aktarmıyorum.

Kim'in hakkı Kim'e, Kuzey Kore'nin dış borç tutarı üç milyar dolarcık, aynı tutar Güney'de kırk milyar doları aşıyor. Bunlar 1982 verileri.

Kim baba şu anda yetmiş yedi yaşında. Ölünce, yerine oğlu Kim Jong İl geçecek. Babaya büyük önder, oğlana da sevgili önder diyorlar, çocuk şimdilik "gündelik" işleri yürütüp devlet yönetimine ısınma turları atıyormuş. Çocuk dediğime bakmayın, hergele tam kırk yedisini sürüyor.

"Çocukluğundan beri üstün bir adam olacağı belliymiş, çok zeki, çok yetenekli, sanatçı ruhlu... On altı yaşında, okumuş olduğu kitaplar binlerce cildi aşıyormuş! Daha lisenin ikinci sınıfında siyasi düşüncelerinin berraklığıyla dikkati çekmiş..."

Bu, mahdum bey hakkında yazılmış resmi bir biyografi kitabından. Köylü sosyalistlerin Jiang Jing kanadındanmış, Bayan Mao'cu, kimilerine göre de "dörtlü çeteci".

Hayatını, Kim İl Sung düşüncesinin yayılmasına adamış. Önce sinemaya el atıyor, on beş bin kaset video filmi biriktirmiş sarayında, sonra propaganda işlerine bakıyor. Bir ara şehirciliğe merak salmış, Pyongyang'ı öyle bir düzenlemiş ki, şehrin neresinden bakarsan bak, peder beyin dev boyutlarda heykeli görünüyormuş ilk önce!

1980 yılında, Altıncı Parti Kongresi'nde, resmi olarak "veliaht" ilan edilmiş.

Karl Marx herhalde mezarında dönüyordur, kemikleri sızım sızım...

Bir parti yöneticisi, Batı gazetecilerinin, hanedan kurmak biraz ayıp olmuyor mu, Marksizm'le ne kadar bağdaşır, sorusuna şöyle cevap veriyor: Sevgili önderimiz Kim Jong İl, büyük önderimiz Kim İl Sung'un yüce özelliklerini biyolojik yoldan "tevarüs" ettiği için mükemmeli oluşturuyor...

Unutuyordum, her yoldaşın yılda iki adet üniforma hakkı da varmış,

bunları devlet veriyor, gene kupon karşılığı, ve de "giysen iyi olur" diyorlar, zorlama yok.

Grev mi? Ne grevi? Üretim araçları senin, patron sensin, kendi kendine karşı mı grev yapacaksın? Sen galiba aklını oynattın, kafayı üşüttün, yürü bakalım eğitimle karışık tedaviye!

Bunların sloganları da varmış... Kim İl Sung Mansei! Bin yaşa Kim İl Sung! Allah Allah, insana neler hatırlatıyor!

Pyongyang'da bir tek büyükelçilik var, o da Finlandiya'nın. Ülkede toplam yüz kadar yabancı uyruklu yaşıyor. Her yıl bin kadar da turist gelirmiş. Yanlarında, memişhaneye bile birlikte giren gizli servis ajanı rehberlerle geziniyorlar. İşin tuhafı, işbu rehberler, Kent cıgarası, İskoç viski, naylon çorap, Amerikan çikleti gibi burjuva tüketim maddelerini de pek seviyorlarmış...

Kitaplıklarda, büyük önderin yüce eserlerinden başka, pek pek teknik kitaplar bulunabiliyormuş. Batı edebiyatından bugüne kadar Kore diline çevrilip Kuzey Kore'de yayınlanan yalnızca iki, evet, iki yazar var, biri Balzac, biri de Hugo.

Cennet vallahi.

Bulunduğun şehirden başka bir şehire gidip gelmek için de pasaport alıyorsun. Öyle her kafana estiğinde arabaya ya da trene atlayıp memlekete gitmek, akraba ziyaretine çıkmak, şöyle bir gezmek dolaşmak yok. Köyünden çıkıp komşu köye gidebilmek için de "iç pasaport" almak zorundasın.

Size inanılmaz geliyor, değil mi? Ama gerçeğin daniskasıdır, nereden mi belli, 1967 yılında, 1977 yılında Bulgaristan'da, Romanya'da kendi gözlerimle gördüm.

Büyük önder Kim İl Sung, Paektu dağında dünyaya gelmiş. Allah'ın işine bakın ki, Kore mitolojisinde bu dağ, Tanrı'nın oğlu, Kore soyunun babası Tangun'un da doğduğu yer oluyormuş!

Hastirin ulan!

Bizim Laz İsmail uşağı Türkiye'de iktidara gelseydi neler olurdu acaba? Hani bir farzeyleyelum deduk...

Ya... Şeriatçılara "giydirince" aslan kaplan, Turgut Özal'a yüklenince senden iyisi yok, tosunlarla dalga geçince maşallah pek keyifli, sosyal demokratları eleştirince renginiz dönüyor, Laz İsmail babanızı ve onun

benzeri bütün hokkabaz soytarıları, sosyalizmi yerlere düşürüp ayaklar altında süründüren it kopuk takımını tefe koyunca Ardıç tu kaka...

Öyle mi bellediniz?

Biz gerçeklerden yanayız, demiştik. Gerçekler ne kadar acıtıcı olsalar da...

Ve yalnız vicdanımızın sesini dinleriz. Moskova Radyosu'nun açılış müziğinin, o pek tatlı Padmaskovnye Vyeçera türküsünün ardından bir zamanlar sökün eden palavraları, Laz İsmail'in Bizim Radyo'dan akıttığı pislikleri değil.

Ne tatlı türküdür o, ne hüzünlüdür, Moskova Akşamları, hani, aradzye ne je, psyoşta nyet mye ye, diye gider... Terşkajalosta guterka...

Türkü güzel de, arkası boktu eskiden, bakalım bundan böyle ne çalacaklar?

Fakirden gülünçlü yazılar bekleyen okurlar, dostlar, kusura bakmayın, bu konular açılınca yüreğim buruluyor.

NACİ AMCA...

Meğer Osman Nebioğlu haklıymış!

O bulanık yıllardan kalan anılar neler?... Rahmetli dedem Cemil Efendi, hani şu 1920'de Odessa'dan Beyaz Rus kaçıran eski gemici, (elbette "ücreti karşılığı", o kadar enayi değildi) ama canını da tehlikeye atıp, hiçbir çıkar beklemeden Beşiktaş'ta Hayrettin İskelesi'nden teknesine mermi yükleyip İnebolu'ya taşıyan, hiçbir zaman İstiklal Madalyası istemeye de tenezzül etmemiş adam, titreşen ak sakalıyla dövünüyor: Yazık oldu şu İmre Nagy'ye, çok yazık oldu! Demek ki, 16 Haziran 1958'miş.

İlkokula yeni giden çocuk gözlerimle iri iri soruyordum: Naci Amca'ya ne olmuş? Kim bu Naci Amca?

Uzaktan uzağa kulağımıza Pal Maleter derler bir isim çalınıyor, demek ki 1956'nın kasım ayıdır, daha "mektebe" başlamamışız ama çatır çatır okuryazar olmuşuz da Doğan Kardeş dergisine "abone" bile yazmışlar bizi.

Sonra, Beşiktaş'ın Balıkpazarı'nda, şimdi yerinde yeller esen, turşucuyla helvacının arasında, kuruyemişçinin karşısında mekân tutmuş sahaftan elli kuruşa Aziz Nesin... Düşün Yayınevi'nden ilk baskıları, sayfa kenarları ekmek bıçağıyla, ya da yetmiş beş kuruşluk plastik tarakla açıldığından kedik küdük, pırtık. Florya'da kurulan Macar mültecileri kampıyla dalgasını geçiyor "Azzabi", bizim çakallar tel örgünün dibine sıralanmışlar, papatya gibi sarı-beyaz Macar kızlarına bakıp bakıp yalanıyorlar, birkaçını alıp "insaniyet namına" eve atar mıyız hesabı!

AVO ile daha sonra tanıştık, Allam Vedelmi Osztag, Macar gizli polisi, o dehşetengiz çete... Allam Vedelmi Hatosag'ın, Devlet Koruma Örgütü'nün, o ürkütücü "aparatın" daha gizli, daha amansız bir şubesi olduğunu otuz yıl sonra, Macar "mes'elesine" iyice bir eğildiğimizde öğrenecektik. Eve giren Çocuk Haftası, Büyük Ateş, Yelpaze dergileri arasında bir de Hayat Mecmuası, (dikkat isterim, Hayat "dergisi" değil, Hayat "mecmuası", Şevket Rado öyle diyordu ısrarla), burada, Alistair Maclean adında birisi, 1956 ayaklanmasını anlatıyordu, kaleminden ballar ve de kanlar damlatarak, "Son Hudut"... (İleride İngilizcesini de bulup okuyacaktık, "The Last Frontier", acar mı acar Intelligence Service ajanı -adı Reynolds muydu?- gizlice Macaristan'a giriyor, AVO'ya kök söktürüyor, hele hele o fıstık gibi Macar kızını sarılıp şap

diye öpmesi yok mu? Buram buram soğuk savaş, Batı propagandası, domuzuna sol düşmanlığı kokan bir serüven romanı bu, ama yeniyetme ruhumuzda fırtınalar koparıyor o sıralar, 1960 baharı olmalı, hemen "ihtilal" öncesidir).

Macaristan deyince bilip bileceğimiz rahmet buydu. Sonra sonra o eski ve köhne imparatorluğu öğrenip pek sevecek, operet tutkunu kesilecek, eski Viyana'da, Peşte'de "tünikleri" nefti yeşil, kepli kurmay subayların, şapkaları tüllü, saçları hotozlu, kocalarını aldatmaya pek düşkün madamaların, çingene kemanlarının, bardaklarda alev gibi titreşen koyu kırmızı şarapların peşine takılacaktık. Zoltan Fabri'nin o basık tavanlı dünyasını, sıkıntılı Macaristan'ını, (filmin kadrının üst yanını çok alçak tutar, insan boyunun hemen üzerinden keser, öyle pek gökyüzü göstermez, Macaristan'ın hemen her dönem boğucu havasını böylece pek usturuplu sezdirir büyük usta Fabri) Miklos Jansco'nun filmlerini tanıyacak, gidip György Konrad okuyacaktık.

70'lerde de Maria Fagyas... (Facas okuyunuz)... "Şeytanın Teğmeni" unutulur gibi değil ya, belki de aynı roman temasını evirip çevirip kalıp değiştire değiştire yazıyor, asıl "Beşinci Kadın"ı bulup hatmedin, piyasa işi de olsa, 1956'nın o belalı ekim-kasım günleri Budapeşte'de olup biten işlerin yaman anlatımıdır, hem de fazladan bir "polisiye" tadı, işte size "mükemmel" tatil keyfi! Evdeki kopillere de o enfes "Pal Sokağı Çocukları", gene bir Zoltan Fabri filmiydi de, romanı da lezzetli, imparatorluk yıllarına götürüyor, mahalle çetelerinin sokak savaşlarına, "sosyal içerikli bir West Side Story" mi? Bu arada Türk çocuklarına, bir Macar çocuğunun dürüstlük, mertlik, yiğitlik dersi...

Türk çocuklarının da 1989 Türkiye'sinde bu Macar çocuğundan alacakları derse fena halde ihtiyaçları var hani!

Belki bir de, 1967 yılında tanıdığımız o yaralı vaşak bakışlı Macar kızı mı? Eteği çok kısa, parmakları az önce yediği şekerden artakalmış şurup içinde, incecik sesiyle Tattabanya ya da Kecskemet taraflarından türküler çağıran Macar kızı?

Bir de, Nebioğlu Yayınevi'nin üçüncü hamur saman kâğıda ince kitapları mı, Osman Bey aydan aya da "Bütün Dünya"yı çıkarıyor, "Mankafa Poldi" karikatürleri, "peyk devletler" öyküleri, "demir perde" anlatıları, ikide bir Sovyetler Birliği'ne saldırı, sonraları bu dizilere Soljenitsin'in o tepeden tırnağa ürpertici Gulag Takımadalarını falan da ekleyecektir.

Meğer merhum Osman Bey'in bir bildiği varmış.

Oysa İmre Nagy, hasta ve yalnız, artık çok yaslı ve ıslak gözlü bir köpek gibi boğazlanmıştı, şimdi şimdi öğreniyoruz, Rakoskeresztur mezarlığının 301 "parsel numaralı" köşesine gömüvermişler gitmiş, çocukluğumun yüce kahramanı, önce albay, sonra general ve Savunma Bakanı Pal Maleter'le birlikte, bir de özel kalem müdürü Joszef Szilagyi, bir de gazeteci Miklos Gimes... Geza Losonczy hücrede ölmüş, artakalan tek arkadaşları, Miklos Vasarhelyi, ne durumda öldüğünü bilemiyor... Şimdi, cesetleri, daha doğrusu kalan kemikleri çıkarıp yeniden gömdüler ya, görkemli ve kahramanların ruhlarını artık en sonunda rahatlatacak bir törenle, kemikleri hayvan kemiklerine karışmış, belki de onları büsbütün aşağılamak için böyle yapmış Ruslar, "Liberation" gazeıesi haberini iletiyor.

Yedi gün süren yargılanmasında, Nagy, af dilememiş. "Tarih" demiş, "ve işçi hareketi beni zaten ileride yargılayacaktır."

Evet, koskocaman bir aklanmayla tarihin karar duruşmasından elini kolunu sallaya sallaya çıktı. Başı dik, yüreği geniş, alnı açıktır.

İmre Nagy, hep benim biricik sevgili Naci Amca'm olarak kalacak.

Macaristan Halk Cumhuriyeti, Kızılordu süngüsünün dürtmesiyle kurulanlardan, İmre Nagy Moskova sürgününden gelip Alman işbirlikçisi faşist Amiral Horthy rejiminin boşluğuna yerleşiyor, tabii asıl yöneticiler Laszlo Rajk, hele hele Mathias Rakosi gibi Stalin uşakları, bu arada İspanya İç Savaşı sıralarında Barselona'da Troçkist avına çıkan Komintern ajanı Ernö Gerö denen alçak da yedek kulübesinde soyunmuş bekliyor ya, Nagy, o babacan, tombul yanaklı, tel çerçeveli gözlüklü, tonton adam, o şarapçı köylülüğü, o iyi yürekli içtenliğiyle toprak reformuna girişecektir: Tarım Bakanı Nagy, 1945 yılında eski Macar soylularının, o Esterhazy'lerin falan akıl almaz uçsuz bucaksızlıkta topraklarını dağıtıyor, oysa Macar Komünist Partisi seçimlerde ancak yüzde 17 oy alabilecektir! (fuhaf şey, biz burada yüzde 21,8'le iktidar olunmaz, olunamaz diye bir tarafımızı yırtıyoruz, herifçioğulları bu işin çok daha düşük bir yüzdeyle, 17'yle yolunu bulmuşlar!)

Rajk, komşu sömürgelerde tıpkı Klement Gottwald, Slansky, Kostov falan gibi âlâ-yı vâlâ ile asılıp temizlenince meydan Rakosi'ye kalıyor, 1953'te Stalin'in ölümüyle onu da yürütüyorlar, yerine gelen Nagy ülkeyi saran demir kasnakları azıcık gevşetmeye kalkınca tu kaka, sonunda Hruşçof, 1956'da estirdiği ferahlık yelleriyle iktidarı Gerö'ye verecek ama halkın asıl gönlünde yatan Nagy ayaklanmayla başa dönecek...

Bakın, 1956'nin kasım ayında, Macaristan'dan Avusturya'ya şu ünlü Andau Köprüsü yoluyla güç bela kaçabilen bir Macar ne diyor, ortalama bir sanayi işçisi, günde on saat çalışıp (hafta sonu dahil, üstelik dikkat, sekiz değil, on saat), ayda 1053 Forint alırmış... O zamanın kurundan, 21 dolar! Bir takım elbise 980 Forint, yani 20 dolar kadar... O yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde bir takım elbise aşağı yukarı 50 dolara alınabiliyor, oysa aynı süre çalışan Amerikan işçisinin eline, ayda 700 dolar kadar geçiyormuş. Macaristan'da çalışsa elbiseyi, oranlayınca, 680 dolara alacak!

Macaristan'da "işçiler iktidarda", Amerika'da sömürülüyorlar! Gel de çık işin içinden...

Çıkamamak için ya kör, ya dangalak, ya da düpedüz alçak olmak gerek.

23 Ekim 1956 günü ayaklandı Macar halkı. 4 Kasım'da Kızılordu Budapeşte'yi bastı: Ölü sayısı tam olarak bilinmiyor, bir görüşe göre on üç bin... İki yüz bin Macar da yurtdışına kaçtı.

1 Kasım günü Nagy, Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çekildiğini açıklamış, Sovyetler Birliği Budapeşte Büyükelçisi Yuriy Andropov (evet, o!) Moskova'ya şifreli telsizi geçmiş, kırpık bıyıklı babacan halk önderi Nagy İmre "ölüm fermanını" imzalamıştı magazin ağzıyla söylersek; hem kendisinin, hem Macaristan'ın, hem de Sovyetler'den bağımsız, uygar, "güleryüzlü" bir sosyalizm umutlarının... O umutlar, şimdi, ancak otuz üç yıl sonra yeni yeni yeşerebiliyorlar Osman Nebioğlu'nun deyimiyle eski "peyk" devletlerde.

Macarlar Batı'dan yardım beklediler. Boşuna beklediler. Yıllar önce Yalta'da yürütülmüş çingene pazarlığından haberleri yok muydu? Macar ayaklanmasının bastırılması, Doğu Bloku'nun bir "iç meselesiydi", yeni bir dünya savaşını göze almadan Batı onların yardımına koşamâzdı... (Çok sonra, artık yaşımızın yürüyüp aklımızın ermeye başladığı 1968 yılında, ismi lazım değil, hızlı Stalinci, üstelik akrabam, yengemin kardeşi bir aile büyüğümle tartışmamızı hatırlarım, Kızılordu bu kez de Prag'ı basmıştı, Çekler direnmemişlerdi, Prag'ın da Budapeşte gibi yakılıp yıkılmasından korkmuşlardı. "Bu olay, sosyalizmin bir iç meselesidir" diyordu akrabam, "Batı karışamaz, biz de fikir beyan edemeyiz!""O zaman Vietnam da kapitalizmin bir iç meselesidir" dedim. Sinirlendi. "Yoo," dedi, "o başka!" Neden başka olsun be dayı? Başka diye çingeneye derler...)

Şimdi geriye kalan, Molotov kokteyli dumanlarının, boğuk silah

seslerinin, cam kırıklarının, keskin benzin kokusunun arasından, kötümser bir ozanın yazdığı kanlı ve yanlış bir şiir gibi: Boyundan düğmeli, cepken gibi aşağı doğru açılıp ayak bileklerine kadar inen 1956 modası yağmurluğu sırtında, geniş kenarlı fötr şapkası kafasında, omuzunda piyade tüfeği, ceketinin yan cebinde votka şişesinin içinde benzin, ağzında keten mendilden fitil, dudakları jilet gibi gülümseyen, gözleri inanılmaz derecede hüzünlü Macar gençleri, yaşasalardı bugün elli yaşında, şakakları ağarmış ağabeylerimiz olacaklardı... Okuyamamışlar, Csepel fabrikasına işçi yazılmışlardı, "proletaryanın öncülerinin de öncüleri" ağır sanayi işçileriydi onlar, ceplerindeki keten mendili daha o sabah anaları yıkayıp ütülemiş, onlar Molotov fitili yapmışlardı öğleden sonra, işçi cennetinin askerlerinin, sosyalizmin kalesinin ordusunun mermileriyle vurulup düştüler.

İşte Kızılordu tankları, Tuna kıyısı boyunca ilerleyip Ulloi Caddesi'ne sapıyorlar korkunç ve çirkin homurtularla, ayaklanan bir halkı, ayaklanan umutları ezmek üzere, Corvin Sineması'nin karşı köşesinde, asilerin elinde, Albay Pal Maleter'in komutasında Kilian Kışlası'nı kuşatmak üzere... Daha geçen hafta bir Kızılordu tank bataryası mürettebatı, Brody Sandor Sokağı'nda kendilerini halkın üzerine ateş açmaya yönelten Avo yetkililerine kızmış, isyancılara katılmıştı!

Sonra, ayaklananlar, gençler, kadınlar, aydınlar ve işçiler, düpedüz işçiler, Stalin'in dev heykelini devirip suratına tükürdüler,üzerine işediler...

Neden acaba? Hadi "eski tüfekler", bilin bakalım!

Karşı devrimciler miydi bunlar?

Yoksa sizin sözde devriminizde mi bir terslik, bir pislik var?

Sovyetler Birliği, Macaristan'ın uranyum üretiminin bütününe neden el koyuyordu o yıllarda?

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'yi sömürünce hop oturup hop kalkıyorsunuz da, Sovyetler Birliği Macaristan'ı sömürünce kol kırılıyor yen içinde mi kalıyor kavlinizce?

Ananız güzel mi sizin?

Çocuklar benzin bulamayınca, gazoz şişelerine su doldurup pencerelerden T34 tanklarının taretlerine fırlatıyorlardı, "mürettebat" bunu Molotov kokteyli sanıp dışarı fırlayınca da işlerini bu sefer mermiyle bitiriyorlardı... Ama çoğu öldü, T34 modası geçmiş, külüstür bir tanktı, taa Voronej önlerinden, Moskova varoşlarından kalkıp

Berlin'in içine kadar girmiş "gazi" bir tank, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün yeni tanklarına pek karşı koyamazdı ama, sosyalizm adına yapılan rezillikler canına tak edince ayaklanıp piyade tüfeğine sarılan bir halkın işini pekâlâ görebilirdi... Gördü de.

O çıra gibi yanan, pencerelerden sağanak gibi yağan mermilerle kevgire dönüp taretlerin üzerine, paletlerin dibine, sokağın ortasına, kaldırım kenarına yığılan "mürettebat" kimler peki? Ukrayna köylüleri, Byelorusya delikanlıları, Ural işçileri, Kazak gençleri, Özbek, Tatar, Azeri fidanları... Aynı yaşlardaydılar, onlar da yaşasalardı şimdi elli dolaylarında, kır saçlı, gözleri torbalı, suratları çizik çizik adamlar olacaklar, Gorbaçov'u, glasnostu, perestroiykayı tartışacaklardı rahat rahat. Bizim tartıştığımız gibi.

Kardeşi kardeşe kırdıran sosyalizm çeşidinin Allah bin belasını versin.

23 Ekim 1956 günü Macar halkı ayaklandı. Kızılordu, 29 Ekim'de yenilgiyi kabul etmiş görünüp geri çekilir gibi yaptı. 4 Kasım'da yeniden ve çok daha güçlü saldırdı. Tuna'nın öbür yakasında, Buda kesiminde, Gellert tepesinde mevzilenen topçu bataryaları bir yandan, tanklar öte yandan, Peşte'nin hesabını gördüler. Bir hesaba göre, Macar halkı on üç bin şehit verdi.

Sonra kasım yağmurları, kaldırım kenarlarında kavrulmuş yatan Kızılordu tankçılarının yanık cesetleri üzerine, duvar diplerinde kurşuna dizilmiş on altı yaşında Macar delikanlıları üzerine, göçmüş pencereler, kör gözü gibi oyuk kapılar, alev yalazlarıyla kararmış binalar, atılmış mitralyözler, cam kırıkları, ayakkabı tekleri, kan lekeleri, benzin birikintileri, tuğla parçaları ve gözyaşı kalıntıları üzerine yağdı. Kızılordu, Daroczi Sokağı'ndaki kan bankasının plazma şişelerine el koymuş, Szabolcz Sokağı'ndaki hastaneye ateş açmıştı, Nepszinhaz Sokağı'nda çocuk ölüleri, evet, çocuk cesetleri vardı.

Tuna'nin göbeğindeki Csepel adasmda kurulu ağır sanayi tesislerinde çalışan işçiler, tek tük, aralık ayının ortalarına kadar direnmeyi sürdürdüler.

Sonra, demir perdenin ağır ve çirkin gürültüsü Macaristan üzerine inip kapandı.

Sonraları, Macar yönetimi; halkına "makul" bir tüketim düzeyi, iyi kötü refah sağlamayı başardı. Batılılar buna "gulaş sosyalizmi" adını taktılar. Azıcık da dalgalarını geçiyorlardı elbette.

Şimdi Ali Sirmen ustamız da, Bulgar rezilliğine "çoban sosyalizmi" adını taktı, tuttu da bu.

Ya bizim bazı yerli avanakları nasıl tanımlamalı peki?

"Maganda ve zonta sosyalizmini öneriyorum.

"ÇAR'IN KIZI ANASTASIA" TANTANASI BİTTİ Mİ?

Nikolay'ın kafatasını bulmuşlar. Haftalık "Moskova Haberleri" dergisi, glasnost yellerini de arkasına alıp haberi patlatıyor, bizim Sygma ajansı da fırsat bu fırsattır deyip Frenklerin o eski ve ünlü L'Illustration dergisinin arşivine dalmış, bütün dünyanın bütün gazete ve dergilerinde konunun üzerine zıplayacak "nostaljik yazarlara" servis ediyor.

"Moskova Haberleri" yazarı Geliy Riabov, Çar Nikolay'ın ve de ailesinin kemiklerini on yıl kadar önce bulmuş olduğunu açıklıyor. Korkmuş da kimseciklere bildirememiş, şimdi Gorbaçov dönemidir deyip hamle ediyor. "Artık glasnost var" diyesiymiş ya, bu da refiklerimizden birinin dış haberler servisinin okuyucusuna konuyu hap yapıp yutturma gayretinin ürünü gibi kokuyor.

(İsmi lazım değil bir refikimiz de, Çar ailesinin öldürüldüğü 16 Temmuz gününü, her ne hikmetse, 16 Haziran yapıvermiş! Böyle açıklar veriyorlar, ondan sonra da kızıyorlar, biz kötü kişi oluyoruz, Babıali moloz yerine adam çalıştırmayı öğrenemedi gitti deyince...)

Her neyse, şu Anastasia öyküsü, magazin basınının ısıtıp ısıtıp sürdüğü konu, kapanacağa benzer. Bilirsiniz, bu ve benzeri tantanaları France Soir, Paris Soir gibi Frenk bulvarı varakpareleri tezgâhlardı, Tlıe Sun ya da Das Bild gibi daha avam yayın organları pek iltifat etmiyorlar da ne de olsa Fransız magazini daha, bir durmuş oturmuş, daha bir köklü, Babıali de çevirip çevirip sayfalara yayıyor. Bin yaşında, bumburuşuk yüzlü kadıncağızın fotoğrafı, Çar'ın kızı Anastasia olduğunu ileri sürüyormuş, devrimin üzerinden geçmiş yarım yüzyıldan fazla, Çar'ın kızı olsan ne farkeder bu saattan sonra Lenin'in kerimesi olsan kaç yazar, sanki tahta çıkaracaklar birileri!

Tabii dertleri başka, Anastasia konusunu gıdıklayacaklar ki arkasından Nikolay'ın bolşevikler tarafmdan nasıl "hunharca" öldürüldüğünü anmak, hatırlatmak için fırsat gelsin, buradan da 1917 devrimini kötülemek için "mevzu olsun".

Nitekim, Nikolay'ın kafatasının resmi de şimdi ürpertiler yaratmıyor değil, ama çok şükür "Gorbi"ye sıcak bakılıyor da, Batı magazini, onun kuyruğunda bizim yerli magazin, lafı döndürüp vay adi Ulyanov düzeyine düşürmemiş bu kez.

Kavurucu step sıcağı, 16 Temmuz 1918 günüdür, adam boyu buğday başakları sarı sarı dalgalanıyor mu ufuklara doğru uçup giden bucaksız ovada, yoksa Yekaterinburg tarafları düpedüz bir Çehov bozkırı mı bildiğimiz, elmacık kemikleri fırlak, gözleri çekik mujikler tahta izbaların çevresinde dönüp dolanıyorlar... Belli olmaz, Ural Sıradağlarına yakın, kuytu bir il burası, hani o eski Rus romanlarında hiç adları verilmeyen, hep N... ili, Y.... ili diye geçen köşeler. İç savaşın külleri daha buralara varmamış, Yekaterinburg sağlam bolşevik toprağıdır, yukarı Volga boylarında Kolçak'ın ordusu yeni yeni başkaldırıyor, Yoldaş Troçkiy'in harıl harıl yoktan var etmeye uğraştığı Kızılordu daha çekirdek aşamasında, 1918 yazı hayli "kritiktir", hem kızıllar hem de beyazlar açısından!

Kolçak ordusu Sibirya yönünde geri atılmadan önce buralarda Çar ailesi, bırakmak pek akıllıca iş değil. Nereye süreceksin? Moskova'ya götürmek güç, Saint-Petersburg'a, hani savaşın başında pek de milliyetçi bir girişimle adı yeniden Petrograd'a çevrilmişti de devrimden sonra Leningrad diyecekler, eski başkente hiç olmaz, uzak illerin çoğu "beyaz" kontrolunda, Ukrayna karışık, Nestor Mahno hem anarşist eğilimli bir adam, hem de "bu patırtıdan bağımsız ve kendi kafama göre bir Ukrayna çıkarabilir miyim" hesabında, güney bölgesi hiç mi hiç tekin sayılmıyor, Fransız bahriyelileri Odessa'ya çıktı çıkacaklar... Hem büyük savaş sürüyor, yoksa Türkiye'ye mi sürmeli Nikolay'ı ha? Olacak iş mi, daha mütarekeye üç ay var.

Takır takır temizliyorlar.

Yazar Geliy Riabov konuya kafasını taktı takalı, Çar ailesini öldürüp gömmüş eski Çeka üyelerinin çocuklarını, torunlarını araştırıyormuş. Çeka üyelerinin kendilerini bulmak mümkün değil, pek azı eceliyle ölmüş, çoğu Yosip Visaryanoviç'in "tenkil" politikasının kurbanı olmuşlar.

Sonunda birini yakalamış, 16 Temmuz gecesi Nikolay ve ailesini kurşuna dizen Yakov Yurovskiy'in torununu. Yurovskiy, magazin deyimiyle "o meş'um geceyi" dönüp dönüp çoluğuna çocuğuna anlatır, şişinirmiş.

17 Temmuz sabahı, tahttan indirilmiş son Çar İkinci Nikolay, eşi Çariçe Aleksandra, kızları Olga, Tatiana, Maria ve Anastasia, oğulları, veliaht, "Çareviç" Aleks, hani şu hemofili hastalığı çeken de iyileşmesi için nefesi kuvvetli papaz Rasputin'den medet umulan küçük çocuğun kevgire dönmüş cesetleri toplanıyor. Adı sonradan Sverdlovsk'a çevrilecek olan Yekaterinburg kentinin bahçe içinde, kuytu bir evinden, evin bodrum katından. (Vaktiyle "tüccardan" İpatief in

eviymiş bu ev, kırımın bodrum katında mı yoksa giriş katında mı gerçekleştiği konusunda da kaynak ve bilgi çelişkisi var...)

Sonrası karanlık. Resmi tarih, cesetlerin Yekaterinburg dolaylarında bir madene taşındıklarını, burada parçalara ayrılıp, yanlış okumadınız, parçalara ayrılıp asitle eritildiklerini ve sonra da kalıntıların bir köşeye gömüldüğünü yazıyor!

Hatta, 1920 yılının aralık ayında Sovyet basınında çıkan bir fotoğrafta, upuzun kayın ve kavak ağaçlarının çevrelediği, tam Anton Çehov tarzı bir görüntü düzeninde, cesetlerin gömüldüğü bildirilen maden kuyusunun ağzı seçiliyor. Sovyet hükümeti adına soruşturmayı ve araştırmayı iki buçuk yıl sonra ancak yürüten Yoldaş Sokolov, kuyu ağzının yakınında bulduğu külleri incelerken de görülüyor kimi resimlerde.

Oysa gerçek bu değil. Cesetler başka yerde gömülüymüş.

Yazar Geliy Riabov, Çeka üyesi "cellat" Yurovskiy'in çoluğuna çocuğuna övünerek, şişinerek anlatıp durduğu kırıntıları derleyip şu sonuca varmış: Cesetleri bir kamyona doldurmuşlar, kamyon Yekaterinburg'dan ormanlara giden yolda çamura saplanmış, oralar o zaman tekmil bataklık, katil yoldaş inip cesetleri bir bir deviriyor, üzerlerindeki bütün giysileri çıkarıp soymuşlar... Çar, çariçe, çareviç, büyük düşes öyle bataklık kenarında delik deşik ve anadan doğma yatarlarken, Yurovskiy adamlarına emir vermiş, cesetlerin suratları, tanınmaz duruma gelmeleri için tüfek dipçiğiyle iyice parçalanacak, sonra da üzerlerine kezzap dökülecek, bildiğimiz sülfürik asit.

Riabov, 1979 yılında çukuru bulup kazmış, cesetlerin kalıntılarını çıkarmış. Toprak asidi büyük ölçüde emmiş olduğu için çoğu kemikler olduğu gibi, bozulmadan duruyormuş, toplam on bir iskelet, üstelik diş protezleri falan da "tutuyor", tarihi bilgilere uygun, sağda solda da, kırılmış saçılmış asit şişelerinin kalıntıları...

Çukur çok gizli tutulmuş elbette, bu bölge beyazların eline geçerse besbelli kazıp çıkarabilirler, üzerine de kocaman bir kilise oturturlar, Ermiş Nikolay Katedrali!

Nikolay tahttan indirildikten sonra altı ay kadar Çarskoye Selo'da tutulmuştu, (Batı kaynaklarında Selo diye geçer de, acaba Siela falan mı okunuyor?), 1917'nin mart ayından eylülüne kadar, bizim o şubat devrimi bildiğimiz aslında mart devrimi ya, hani ekim devriminin de kasım olması gibi, takvim farkından. Eylülde Tob'olsk'a "naklediliyorlar", 1918 Nisanı'na kadar burada kalacaklar cümbür

cemaat, sonra da Yekaterinburg'da gözetim altında...

Dönemin iri gözenekli, çoğu gazete "mutfaklarında" kalemle rötuş edilmiş siyah-beyaz fotoğrafları, yüzünün çizgileri hayli derinleşmiş bir Çar'ı yansıtır, üzerinde çıkarmaya hiç yanaşmadığı başkomutan üniforması, hani şu apoletleri iğreti teğellenmiş de düştü düşecek hissini uyandıran kalın kocaman, Stalin'in sonradan olma Rus damarı tutup Kızılordu'ya da kullandıracağı o çok özel Rus apoletleri, geniş konçlu mujik çizmesi, siperi mukavva üzerine muşamba, kayışı ışkırlağı meşin, tepesi tabla gibi Rus şapkası... Dantelli beyaz bluzu göğsünde, kaba kara kumaştan uzun eteği ayak bileklerinde, büyük kızı, Grandüşes Tatiana, bu şekliyle diyelim Krupskaya'dan hiçbir farkı yok görünürde, öyle ya, artık soyluluk moyluluk geçmişte kaldı, saçını sıkmabaş bağlamış, bahçede patates eken köylülere yardım ediyor. Ya da, tıpkı babasının benzeri üniforma giymiş Aleksiy, boynu atkılı Anastasia, Maria, Olga... Gözlerinde gizli endişeler, günün birinde er geç, kaçınılmaz biçimde öldürüleceklerini biliyorlar, yolun sonuna gelmiş olduklarını.

Öldürmeseler olmaz mıydı?

Olmazdı.

(Vay gaddar kızıllar, ayıp değil mi, insan çarını öldürür mü, biz mi, biz başka, biz devrim yapar Louis'nin kafasını keseriz, onlar yapınca tu kaka.)

1918 yazı hayli tehlikeli bir dönemeçtir, 3 Mart'ta Sokolnikov Almanlarla Brest-Litovsk anlaşmasını imzalamış, bolşevikler ne pahasına olursa olsun savaşa son vermek amacıyla da iktidara yerleşmediler mi, gene de bir kesimi savası sürdürmekten yana "tavır koyuyor". Büyük toprak parçaları terkedilecek, Polonya, Finlandiya, Ukrayna, Baİtık ülkeleri. Harkov bile elden çıkarılıyor! Öte yandan Alman İmparatorluğu çok sayıda askeri doğu cephesinden çekip batıya yığma olanağını buluyor böylece, Alman sosyalistleri Rusların kendilerini arkadan vurduğunu haykırıyorlar, onlar için en güzel çözüm Almanya'nın pes etmesi de ayaklanmayı başlatabilmeleri değil mi? Ruslar da gelecek umutlarını Alman devriminin desteğine bağlamış görünmüyorlar mı peki o dönemde?

İktidarı paylaşan diğer sosyalist fraksiyonlar homurdamyorlar, şimdi size belki tuhaf gelecek ama, hükümet darbesinin üzerinden ancak dokuz ay geçmiştir ve de bolşevikler daha her şeye hâkim değiller, ne garip şu "sosyalist demokrasinin" yaşandığı o çok kısa dönem, devrimin önce bir partinin, sonra o partinin bir hizibinin, sonra o

hizibin kaymak tabakasının, sonra da bir tek adamın tekeline girmediği o "mutlu günler"!

Öyle ya, Petrograd Demiryolu İşçileri Sendikası bal gibi menşeviklerin elinde! Martov henüz küsüp yurt dışına gitmemiş, Plehanov basbayağı sözü dinlenir, saygı duyulur bir ihtiyar. İşçi sınıfı, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganını fena halde ciddiye âlmış, gerçekten iktidara geldiğini sanıyor da "şûralarının" üzerine titizlikle titriyor daha.

Ne bilsinler, devrimin bir avuç memur kılıklı hokkabazın eline kalacağını daha o zamandan?

Kurucu Meclis seçimleri yapılmış da, daha yeni, bolşevikler topu topu 175 koltuk kazanabilmişler, oysa mtnşevik iskemle sayısı tam 410, 707 kişilik mecliste!

Besbelli halk, bolşeviklerin Jakoben teröründen değil, ılımlı geçişten, gerçekten sosyalist demokrasiden yanadır.

Gel de Vladimir İlyiç'i anlat bakalım!

SR partisi, köylülük temellerine yaslanan Sosyalist-Revolüsyonerler ikiye bölünmüşler, sol kanadı bolşeviklere göz kırpıyor, Kadet'ler, anayasacı liberaller daha tasfiye edilmiş değil, bunlar, sosyalist demokraside muhalefet cephesini teşkil edecekler. Artık ne çarcılar, ne burjuvalar iktidara dönebilecek ama, bolşevik programı başarıya ulaşmazsa yerine sosyalizme daha başka yollardan yürümeyi deneyen, daha farklı görüşteki kadrolar gelebilir.

Yaşatırlarsa!

6 Temmuz 1918 günü Alman elçisi öldürülüyor, suikastı düzenleyenler SR partisine üye birtakım kişiler, Brest-Litovsk barışını engelleyip Almanya'nın çökertilmesinden, Alman devrimcilerinin "işlerinin kolaylaştırılmasından" yana adamlar. 30 Ağustos'ta Petrograd'da önde gelen bolşevik yöneticilerden Yuritskiy vuruluyor, Moskova'da başka bir terörist, Kaplan adında bir Yahudi, Lenin'e ateş edip ciddi olarak yaralıyor... Bunu bilir miydiniz?

İşte Nikolay'm, karısının, oğlunun, kızlarının koyun gibi boğazlanmaları böyle bir dönemin olayıdır.

1918 yazı, "kızıl terörün" başlangıcıdır. Bu arada Nikolay'm da tantuna gitmesi doğal.

Üstelik Nikolay'ı da "kiliseden alıp getirmemişlerdi" mapus damına,

koca Rus İmparatorluğu'nda gelmiş geçmiş çarların en acımasızlarından biriydi, belki de İvan'dan, Petro'dan ve Birinci Aleksandr'dan sonra en gaddarı.

Dolayısıyla, "burcuvazya", soylu kesilecekse biz keseriz, işçi sınıfına da ne oluyor kafasından vazgeçse iyi olacak.

BAKA NEMÇELÛ

Sahi, Avusturya derler bir ülke vardı...

Türk "kamuoyu", (varsa eğer böyle bir şey) bugünlerde Avusturya'yı ve de başkenti Viyana'yı pek anıyor, hoş, haritada yerini gösterebilecek "vatandaşımız" az ya (eh onlar da vatandaş, bizim de oyumuz bir oy onların da oyu bir oy seçimde) gazeteler, şu hemşirelerin hasta kırımını ballandıra ballandıra anlattıkları haberlerinde sütunların üzerine özellikle ekliyorlar, Avusturya... Oysa haber Viyana "mahreciyle" başlamıyor mu, Avusturya diye de yazacaklar ki Viyana'nın hangi ülkede olduğunu anlasın okuyucu...

Kültür düzeyimiz budur. Vah ne hallere düşmüş...

Bir zamanlar öyle mi ya? Viyanalı, Avusturyalı bizlere komşu, hem Viyana dediğin de komşu kapısı, iki kez o kapıda rezil kepaze olup popomuza baka baka geri dönmüş olsak da. Perukaları bukleli, pudralı, ayakkabıları tokalı, yüksek topuklu birtakım kefere, tüylü şapkaları ellerinde, padişah huzuruna kabul için titreşe titreşe Arz Odası'mn önündeki yüksekçe taşlıkta bekleşiyorlar... Vezir-i âzâm uzun paçalı donunu karıştırır, efendimiz öğle üzeri yediği sarımsaklı yoğurtlu kebabın tatlı uyuşukluğu içinde hafif hafif yellenirken bir gözünü kısıyor: Bakâ Nemçelû! Şöyle buyurdum, Nemçe Kaysârı Ferdinandos gâvuruna hüküm ki...

İstanbul halkı, (bugünün kara kalabalıkları değil, İstanbul'un gerçek sakinleri) çalgılı kahvelerde, esrar tekkelerinde, Galata balozlarında türkü çağırıyor: Hazır ol vaktine Nemçe kıralı! Beç üzerine sefer eyleyeceğiz vesselam...

Beç, Viyana'nin bizim dilimizde söylenişidir. O efelene efelene Beç önlerine varan bizim palabıyıklılar, kabak kafalı, bir dudağı yerde bir dudağı gökte adam ejderhaları, o yaz kış yalın ayak gezip mahalle hamamları önünde oğlan kovalayan çeriler, artık karşılarına gelen gâvurun başka türlü, başka silahlarla dövüştüğünü görüp şaşacaklar: Artık çakmaklı "tüfeng" kullanılmıyor, iğneli tüfekler fındık mermi serpip bizim çeriyi keldik gibi avlıyorlar, küffar artık öyle bizimkiler gibi Allah ne verdiyse kafa göz yara yara saldırmamakta, yan yana saf tutup düzenli sıralarla, trampet, fifre sesiyle adım adım saldırıya kalkmaktadır...

Sonuç, imparatorluğun dört yanından kalkıp gelen çocuklarımızın ta

Beç Kal'ası önlerinde mezarsız kalmaları, ya da Eugen-Sobi-eski-Leopold ordularına tutsak düşen Osman Ağa'nın "Gâvurların Esiri" nam eski yazı elyazması risalesinde dile getirdiği acılar...

Slav komşularının onları çağırdığı şekliyle, "Niemietzkiy"den tornistan edip Nemçe deyip çıkmışlardı, Alman-Avusturyalı ayırımı yapmıyorlardı, hoş o çağda bu ayırımın pek de sağlam olduğu söylenemezdi ya. Çok yüzyıllar sonra bir başkası, Tirol köylerinden birinde doğup Viyana Akademisi'nden yeteneksiz diye kovulmuş bir ressam bozuntusu, aynı ayırımı, 1938'den 1945'e, gene kaldırmayı deneyecekti. (Hergelenin bugünlerde yüzüncü doğum yıldönümü kutlanıyor.)

Artık "Avusturya" kelimesini söylemeyi öğrenmiştik, savaş anamızı ağlatıyordu, gözümüz Viyana taraflarından trenle gelecek şeker yüklü vagonlardaydı. Ömer Seyfettin Bey gülüp duruyor, cancağızım diyordu, Avusturyalının şekeri olsa kendi yer, bize gönderir mi?

Onlar da açtı. "Müttefiklerimiz".

Anısı, şimdi, Beyazıt Meydanı'nda caminin arkasında pazar günleri tanesi yüz liraya satılan eski banknotlarda kaldı, mavi zemin üzerine eski binlik kronlar, üzerinde imparatorluğun çeşitli dillerinde bin kron yazıyor: Tausend Kronen, Tisiç Korun, Tysiac Koron, Mille Corone, Tisoç Kron, Hiliada Kruna, Una Mie Coroane...

Elimde cumhuriyet kronu da vardır, daha şiling çıkmamış, eski imparatorluk kronunun aynısı, ama küçük, çok daha küçük boyda, yarısından ufak.

Avusturya'nın özeti bunda yatar.

Şimdi siz, Viyana'dan gelen haberlere dalıp patates suratlı dört cani karıyı hatırlıyorsunuz, hemşire Maria Gruber, hemşire Waltraud Wagner, hemşire Irene Leidof, hemşire Stefanie Mayer... Acı çekmelerini önlemek için kliniklerinde kalan yaşlı yatalaklara basmışlar ensülin iğnesini, bir de, "kendi işlerini hafifletmek için": Viyana Polis Müdür Günter Bögl maktul sayısının iki yüze varacağından korkuyormuş, Cinayet Masası Şefi Jozef Siska soruşturmayı sürdürüyor.

Hay Allah, bu soyadları bende ne olmayacak çağrışımlar yaratıyor... Josef Lada'nın, Yaroslav Haşek'in Schweik romanına çizdiği o tahta gravür kalıbı tiplerini hatırlıyorum, başlarında imparatorluk kepleri, burunları sivri, tek gözlerinde ucu ipli tek gözlükleri, nursuz Avusturya-Macaristan subaylarını... Ya da, sınıf arkadaşlarının hepsine

teker teker "cinsel gücü artırıcı" olduğunu ileri sürüp siyanür kapsülleri gönderen teğmeni, Maria Fagyas'm tadma doyulmaz bir serüven romanıdır... Ya da, Tuna üzerine akşam inmektedir, yeşil tünikli, badem bıyıklı kurmay subaylar, kocalarını aldatmaya pek düşkün general karılarıyla yatmak üzere mutlaka Ring üzerinde bulunan apartmanlarına gidiyorlar, (bu Ring, caddeler zinciri, bizim dedelerin toslayıp toslayıp üzerinden atlayamadıkları surlar yıkıldığı zaman kalan boşluğa oturtulmuş)... Emirerleri ya Çek olacak ya Hırvat ya da Sloven... Şampanyayı soğutacak, çizmeleri domuz yağıyla parlatacak, generalin karısı 1907 model kornası böğürtülü Audi otomobilinden inip merdivenleri tırmanacak, geceyarısından sonraya kalırsa kapıcıya bahşiş vermek şart kapıyı açtırabilmek için! Tüllü şapkasını dik yakası dantelli entarisine tutturan agrafları çözüyor...

Uzaklardan Schubert mi çalıyorlar, yoksa burası Budapeşte de, Cemal Sahir Efendi derler genç bir Osmanlı, "talebeden", ziraat mı okumaya gitmişti savaş yıllarında oraya yoksa baytar mektebine mi, Die Csardaszfürstin operetinin galasında, "paradide", heyecanından yumruğunu yiyerek şefin başlama değneğini beklemektedir?

Daha neler de neler... Söyle bakalım Kusniewicz usta, çingene kızı Marika Huban'ı teğmen Emil mi boğdu? Romanın sonuna yazmamışsın, İki-Sicilya Kralı'nın. Ya da, "Moos auf den Steinen", otuz yaşlarında kendi canına kıyan bir şair bu, roman da yazmış işte, bütün Avusturya'yı kaplayan kalın bir yosun tabakası diyor, taşların üzerindeki yosun...

Sayfalarca üretilebilir bu, imparatorluk gizli polisi, Franz Joseph'in portresinin üzerine sinekler pislemiş diyen hınzır Çek'i gözaltına alır, ya da Joseph Roth'un kahramanı Macar soylusu Morstin çoktan ölmüş gitmiş imparatorunun büstüyle alay eden Zürich komikleriyle kavga çıkarır... Joseph Roth ha?... Hadi Viyana'ya, Kapuzinergruft'a uzanalım, ihtiyar albay Von Trotta, imparatorun öldüğü o yağmurlu gün sırılsıklam, kırık, bitik gelip evin yatağına uzansın, o da fazla yaşayamayacak, kederden ölecektir... Ya da, Anschluss sonrası, yeğeni, bir başka Von Trotta, bütün Avusturya hükümdarlarının yattığı Kapuzinergruft'a, Kapuçin keşişleri türbesine gelip kapıyı çalsın, imparator yok artık, ben nereye gidebilirim?

Adetmiş, Kapuçin rahibi, hükümdarın cenazesi getirildiğinde sorarmış, kimdir o, ne istiyor?

İmparator, ya da imparatoriçe dersen almazlar. Franz adlı günahkâr, diyeceksin. Ya da, Zita adlı günahkâr. Bir zamanlar da Maria Theresa adlı günahkâr, Rudolph adh günahkâr demişlerdi.

Ancak öyle gömüyorlar. Gelenek bu.

Geçenlerde, kurban olduğum "Türk kamuoyu" canavar hemşirelerle uğraşadururken, Viyana'da Kapuçinler türbesinin kapısı son kez çalındı.

Zita ölmüştü, doksan yedi yaşında, Avusturya-Macaristan'ın son imparatoriçesi.

Şimdi onun kocasıyla İstanbul'a gelişini kim hatırlar, Dolmabahçe rıhtımında fesleri kan kırmızısı hamlacıların çektiği saltanat kayığına binişlerini, "şehrin tarihi ve turistik yerlerini" gezmelerini, Kari ile birlikte? Kari, iki yıl önce ölen koca Franz gibi beyaz tünik giymiyor, gök mavisini seçiyordu, Zita'nın şapkası geniş kenarlı, yaka kocaman klapalarla omuzlara devriliyor, göğüs o zamana, 1918'e göre hayli açık sayılır, ayaklarında bağcıklı potinler... İri gözlü, kısa kesilmiş kestane saçlı, bakışları "hülyalı" bir genç kadın bu, dokunsan kırılacak, narin görünüşünün altında çelik gibi bir kişilik, demir gibi irade gizliyor... Peki, o bumburuşuk suratlı, ufak tefek, Kari'm 1922'de Madeira'da sürgünde ölümünden beri giydiği yas karalarım bir türlü çıkaramayan kadıncağız da aynı Zita mı? Elden ayaktan düşmüştü, iki elinde iki baston, gözlerinde, o savaşın son yıllarında dillere destan iri kestane gözlerinde "uzak gözlükleri", ayaklarında önü fermuarlı kokona pantuflası...

Hemen yanıbaşında Karl'ın, kaytan bıyıklı, yakışıklı imparatorun hayaleti, Avusturya'yı savaştan, imparatorluğu kendisinden önce yönetenlerin yol açtıkları o amansız kırımdan kurtarmak için çırpınan adamın. Büyük oğlu Otto seyrek uğruyor, kendisi Alman vatandaşlığına geçmiş, Avrupa Parlamentosu'nda Bavyera milletvekilidir; buruşuk cicianne nereye gitse, ille de torununu alacak, onun da adı Karl, kara kıvırcık saçlarına, torbalı gözlerine, kenara kaykılmış kravatına herhangi bir İstanbul kahvesinde de rastlanabilir, belki bir tek burnu, o iri, kişilikli Habsburg burnu, bu çocuğun bugün "veliaht" olması gerektiğini hatırlatıyor...

Otto tacı tahtı boşlamıştı ya, Zita inat ediyordu, sürgünde sürünerek ölmüş kocası da öyle, "feragate" asla yanaşmamışlar, daha savaşın sonunda, Paul Morand'ın, hani o Avrupa'nın bütün soylularını tanıyan, bütün kontesleri düşesleriyle yatmış kalkmış Fransız hergelesinin deyimiyle, yeni kurulmuş Avusturya Cumhuriyeti'nin teklifine burun kıvırmışlardı ikisi de: Tahtta hak iddia etmekten vazgeçmelerine karşılık, çiçeği burnunda cumhuriyet onlara tam yüz seksen dört milyon İsviçre frangı ödeyecekti, o zamanın parasıyla!

Yanaşmadılar. Sefillik çektiler. Karl meteliksiz öldü. Zita'ya ancak 1982'de vatanına dönebilme, Ermiş Stefan Katedrali'nde ayin izleme izni çıktı. Bruno Kreisky acıdı, daha doğrusu İspanya Kralı Juan Carlos, Bourbon soyundan akrabası Zita için araya girdi de kadıncağız 1918'de ayrıldığı Viyana'ya dönebildi, (altmış dört yılını Zürih'te , Madeira'da sıkıntı içinde geçirmişti) sonra da, geçtiğimiz ay doksan yedi yaşında ama vatanında ölmek üzere.

Dünün dünyasına ağıtlar yakan, "nostaljinin ağababası" Zweig, İsviçre sınırına yakın son istasyonda, hani o duvarları Maria Theresa sarısı gar binasının önünde, lokomotifin ardında tek vagonun penceresinde ağır, umutsuz suratlarıyla Karl ile Zita'yı görmüş olduğunu hatırlar.

Ama o da sürgünde, Brezilya'da kendi canına kıydı, yıllar, yıllar sonra Franz'ı Kapuçinler Türbesine taşımış iri, kara, altı kara atın çektiği cenaze arabasının müzeden çıkarılıp bu kez Zita'nin tabutunun yüklendiğini göremeyecekti elbet. Tıpkı Joseph Roth gibi, tıpkı umutsuzluktan kendini içkiye verip 1939'da, Paris'te, Tournon Sokağı'nda, artık olmayan bir otelin bir odasında ölen o yorgun Yahudi gibi... Öldüğü yere gitmiş, oteli boşu boşuna aramıştım iki yıl önce, anısına birşeyler bırakmak istiyordum, belki bir çiçek... Çünkü onu çok seviyordum, eski Avusturya'yı da.

Oysa nicedir buralarda yoktum, bana bakanlar gövdemi görüyorlardı, ben başka yerdeydim ve başka bir zamanda: 1956 yılının soğuk kasım ayında, Budapeşte'de. İmparator Karl ile İmparatoriçe Zita zamanından kalma iri kesme taşlar uzak bir homurtuyla titreşiyorlar, Üllöi Caddesi'nin bir ucundan eski ve hantal T34 tankları geliyor, Ruslar bir yandan da Tuna kıyısından ilerleyip Jozsef Sokağı'ndan bastırmayı, bir zamanlar Maria-Theresa Kışlası diye anılan (Zita'nin zamanında) şimdilerde adına Kilian Kışlası denilen yapıyı kuşatmaya çalışıyorlar... Albay Pal Maleter'in adamları kışlanın damlarında, tam karşı köşedeki Corvin Sineması'nı da tutmuşlar, "adamları" lafın gelişi, on altı yaşında çocuklar bunlar, gazoz şişesinin içine benzin doldurup ceplerinde analarının daha önceki gün yıkayıp ütülediği mendillerden de fitil yapıyorlar... Benzin bulamazsan su da iş görür, şişeye su doldurup atarsın, tankın "mürettebatı" bunu da Molotov kokteyli sanıp dışarı fırlar, o vakit mermiyle işlerini bitirirsin...

Yaşasalardı, bugün ellisine merdiven dayamış koca adamlar olacaklardı.

Şimdi Macarlar gene gizliden ayaklanmışlar, orak-çekici boşlayıp bayraklarına 1848 devriminin, Kossuth'un armasını mı koysunlar diye tartışıyorlar ya, kimileri de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun,

hemen hemen eşit paylaştıkları ve hatta Avusturyalılara kök söktürdükleri o eski devletin iki başlı kartalını koyalım demişler... Gencecik sarışın kızlar, Peşte sokaklarında üzerinde Zita'nin resmi basılı tişörtlerle geziniyorlar bugünlerde, "leh Liebe Meine Kaiserin" yazıyormuş!

Gel de, masanın üzerine, bir yana James Michener'in o buram buram CIA finansmanı koksa bile birtakım gerçekleri çatır çatır anlatan "Andau Köprüsü"nü, öbür yana sahaflardan vakt-i zamanında keriz satıcıyı kazıklayıp üç yüz liraya düşürdüğün 1911 baskısı Avusturya-Macaristan Baedeker Rehberi'ni açma!

Zita'cık 1916'dan 1918'e hepi topu iki yıl hüküm sürebildi. Avusturya'nın, Dolfuss diktasını, Hitler işgalini saymazsak en belalı iki yılı. Bütün cephelerden bozgun haberleri gelen yıllar. İstanbul'da Enver ile Talat'ın sinirden Cercle d'Orient cıgaralarmı zincirleyip, aman Avusturya dayansa bari diye Harbiye Nezareti'nin içinde dört döndükleri yıllar.

Ama hiçbir zaman devletin sorumluluğunu omuzlarından indirmeyi düşünmedi. Geçen aya kadar hep bir imparatoriçe gibi yaşadı. Şimdi, Viyana ağzıyla, "eine schöne Leich'...", güzel bir ceset, Kapuçinler türbesinde, kadim meslekdaşı Maria-Theresa'nm, şu Meksika İmparatoru "atanıp" 1867'de Juarez'in adamları tarafından kurşuna dizilen, Franz-Joseph'in kardeşi Maximilian'ın, bizzat Franz-Joseph'in, Napoleon'un ikinci karısı Marie-Louise'in, hani şu temizlikçi Maria Vetsera'yı sevip de Mayerling Av Köşkü'nde kendi canına kıyan Veliaht Arşidük Rodolph'un yanında yatıyor.

(Rodolph demokrat adamdı, imparatorluğun çeşitli uluslarma özgürlük verilmesinden yanaydı, 1889'da intihar etmeseydi Franz öldüğünde tahta o geçecekti, Kari hiçbir zaman imparator, Zita da hiçbir zaman imparatoriçe olamayacaktı belki de. Onun yerine Franz-Ferdinand, şu savaş yanlısı, aksi, nursuz, hani Gavrilo Prinçip'in karısı Sophie ile birlikte Saraybosna'da vurduğu da savaşı başlattığı hergele veliaht oldu... O ölünce de Kari, bir de 1912'de evlendiği Prenses Zita de Bourbon-Parme, o iri gözlü gencecik kadın... Rodolph'u Ömer Şerif, Vetsera'yı Catherine Deneuve oynuyorlar, Juarez'i Paul Muni, bilmem hatırlayacak mısınız?)

Franz-Joseph'in eşi, İmparatoriçe Elizabeth, kısaca Sissi, bugün hâlâ bir efsane. 1897'de bir anarşist vurdu onu da. Romy Schneider oynuyordu. Franz'ın gençliğini de kim, Maximilian Schell mi, hayır, o kötü adam oynar hep, çipil sarışm Horst Buchholz ya da Hardy Krüger?

Şimdi, magazin basını diyor ki, Zita'nm vasiyetnamesi açıklanınca "Mayerling faciasının içyüzü" açığa çıkacakmış... Heyecanla bekliyorlar, tabii istedikleri şu, Rodolph ile Maria intihar etmemiş olsunlar da onları mesela, büyük oğlunu hiç sevmeyen İmparator Franz-Joseph, ya da onun yerine, onu ortadan kaldırıp kendisi veliaht olmak isteyen Ferdinand öldürtmüş olsun!

(Vetsera'yı Greta Garbo da oynamıştı, Rodolph da Charles Boyer mi Robert Taylor mu?)

Anılar alıp beni, on beş yıl öncesine götürüyor... Bir Avusturyalı sevgilim vardı! Hayır, Türk kızı da, uzun süre Viyana'da kalmış, Almanca'nin hem "hoch" cinsini mükemmel konuşuyor, hem de Viyana ağzını Nestroy'dan, Grillparzer'dan, Raimund'dan, rahmetli Haldun Taner'den iyi biliyor... Viyana'da evlerinin kapılarını çalınca uzanıp bakan karanlık suratlı yaşlı kadınları anlatırdı, Viyana'nın nasıl umutsuzluk ve intihar kokan bir şehir olduğunu... Sonra da bana eski plaklar çalardı, "Mein Lieber Franz, noch einer Tanz"... Mein Mann İst sterbend... Karının kocası ölüm döşeğinde, o da yakışıklı bir teğmen bulmuş, vals yapıyor, sevgili Franz, kocam ölmek üzere, ne olur bir daha dans edelim! Savaş öncesinin eski imparatorluk şarkıları...

İşte Avusturya.

Sonra o kız da öldü. Otuz dört yaşındaydı.

Eh, belki bu da Avusturya.

Ama, asıl, Haldun Hoca'nin o müthiş skeci.

Yeniçeri Hasan oğlu Hüseyin ile, çöpçü Hüseyin oğlu Hasan, Viyana'nin ortalık yerinde karşılaşıyorlar... Hikâye bu ya!

Yeniçeri Metin, çöpçü Kemal Sunal. Sonra Zeki mi oynamıştı?

Seyirciyi işeten bir sürü gırgırdan sonra, yeniçeri Hüseyin dönüp çöpçü Hasan'a, "Benim bayrak diktiğim yerlerde sen çöpçülük yapmasaydın keşke..." diyor.

Al işte sana bu da Türk-Avusturya ilişkileri!

Cumhuriyetçiler gene de tedirgin olmuşlar. Başbakan Vranitzky her nasılsa bir gezi uydurup kapağı Portekiz'e atıyor, Savunma Bakanı Robert Lichal lafı kıvırtmaya çalışmış, resmi tören değildir, alt tarafı askerler tabutu izleyecekler buyurmuştu. Cumhuriyetçi gazeteler "cumhuriyet tehlikeye mi giriyor" çığlıklarıyla başlık attılar, akşamına

da ziyafet düzenlemişler, Tafelspitz yeniyor, Franz-Joseph'in en sevdiği yemekmiş, Zita'nın bayıldığı Parma jambonu, üzerine Esterhazy turtası, yanında da tatlı Madeira şarabı elbette! Sevinmişler, dört yüz bin kişinin törene katılacağı sanılıp korkulmuş da, gele gele yüz bin kişicik gelmiş... Bin yaşında kokonalar, kapkara cenaze arabası ağır ağır önlerinden geçer, uzaklardan Mozart'ın, benim Wolfgang'çığının Requiem'i, cenaze duası yankılanırken (öyle etkileyicidir ki namussuz, insanı dinden imandan çıkarır, katolik olacağın gelir, requiem aeternam, kyrie eleison, dies irae, rex tremendae, hele o amansız bölüm, hani Salieri'ye ölüm döşeğinde dikte ettirdiği confutatis maledictis flammis acribus addictis...), bu kadıncağızlar salya sümük ağlaşıyorlar: Altı yaşımdaydım, majesteleri bir gün eğilip yanağımı okşamışlardı...

Clemenceau şu Habsburg soyuna "takmış" olmasaydı da, o koca imparatorluğu yıkmasalardı çatır çatır... Bir konfederasyona gidilebilseydi, Oszkar Jaszi'nin öne sürdüğü gibi Tuna Birleşik Devletleri gibi bir şeye... Çekleri, Slovakları, Rumenleri, Hırvatları, Slovenleri, hatta Macarları olur olmaz toprak vaatleriyle kışkırtmamış olsalardı...

Orta Avrupa kültürü ölmez, Hitler bir yandan, Stalin öbür yandan bu küçük ama onurlu devletçiklerin üzerine saldırıp yalayıp yutmazlardı... Yutamazlardı... Bugün Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Romanya, neredeyse bir insan ömrüne yaklaşan süredir taşıdıkları bukağıdan korka korka kurtulmaya uğraşıyorlarsa, bunun temelini belki de İsviçre sınırına yaklaşan o son trende, o sarı badanalı istasyon binasının önüne gelen tek vagonun penceresinden seçilen Zita'nın iri, umutsuz gözlerinde aramak gerekir...

Avusturya "yırttı" ama. Yedi yıl Alman toprağı olup binlerce çocuğunu cephelerde, özellikle Doğu'da bıraktı, parçalandı, 1955'e kadar ikiye bölündü, Kızılordu işgali yaşadı ama, şimdi bağımsız, tarafsız, küçük, küçücük, hani ne derler, "ne kokar ne bulaşır" bir devlet olarak yaşıyor... Nostaljinin kıralını gidin de Viyana'da görün, soluk alıp verirken Strauss, Kalman, Mahler, sonra Musil, Roth, Schnitzler, Zweig, Kraus, sonra Klimt, Kokoschka, hele hele Freud tütüyorlar...

Heh heh... Bir zamanlar, Zita Viyana'ya döndüğünde, o zamanın cumhurbaşkanı Kirchschlaeger kendisine "Hoşgeldiniz majesteleri" demişti de ortalık ayağa kalkmıştı...

Düşünebiliyor musunuz? Kenan Evren, aptesane bekçiliğinden emekli olup ayda yüz yirmi dolar maaşıyla sürünen Şehzade Orhan Efendi'yi havaalanında karşılayıp hoşgeldiniz efendimiz, zat-ı şehri-yari

memaliklerini teşrif buyurdular, falan diyor?

Yer yerinden oynar!

Ama Kirchschlaeger, "korkmayın", şeklinde vermişti basma demecini, "cumhurbaşkanının eski imparatoriçeye saygı gösterisinde bulunmasıyla Avusturya Cumhuriyeti sarsılmaz öyle kolay kolay!"

Bizde... Bizde sarsılır vallahi...

Hiç unutmam, 1975'te, Sultan Reşat'ın torunu, doğma büyüme yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri'nden kalktı atalarının yurdunu gezmeye geldi de, hemen birkaç çakal çevresini sarıverdiler, efendimize biat edelim ayakları... Darbe yapıp tahta çıkarmayı da düşünmüşler midir?

Allah bilir düşünmüşlerdir... Bugün de gizli gizli özleyen, düşünen, tartışan soytarı çoktur bunu...

Ama arada büyük, çooook büyük bir fark var.

Şehzade Hazretleri Topkapı Sarayı'nı gezdi, rakı içti, şiş kebap yedi, göbek dansı seyretti, iki takım deri, üç parça halı aldı, sonra döndü: "Bu ne boktan memleket yahu? Yaşanmaz burada!" dedi, uçağa atlayıp döndü gitti!

İşte aradaki fark.

Arkadaşımız Murat Bardakçı, birkaç yıl önce Fransa'da görüşmüş olduğu Veliaht Orhan Efendi'nin de kendisine, selis bir Türkçe'yle, daha doğrusu saraylı Çerkeş ağzıyla, "Efeem, gelmoorum, dönmoorum, s..... tacı tahtı" buyurmuş olduklarını hatırlıyor...

Hey gidi Türkiye... Padişahının burun kıvırdığı memleket!

Yoksa Amerika'da yaşayan o çocukcağız, atalarının başlarına gelenleri mi hatırlamış da ürkmüştü? Malum, bileceksiniz, bu millet padişahnıın ırzına geçmiş millettir! Genç Osman'ı Yedikule Zindanı'nda boğup kulağını kesmeden önce o başı kabak, baldırı çıplak, her bıyığına bir adam asılır yeniçeriler, hani canım şu Beç kapılarına dayanıp Nemçe Kıralı'na kafa tutan atalarımız, bir güzel becermişlerdi!

Kurban olduğum Türkiye...

Ne dersin Mustafa Müftüoğlu? Ne dersin Kadir Mısıroğlu?

Tahta çıkaracak adam bulabilecek misiniz?

Yoksa Necmettin Erbakan'ı "Birinci Necmüddin" adıyla halife mi ilan edeceksiniz?

Heh heh... Hadi bakalım!

FARELER ve GEMİLER YAZISI

Ayın yirmi yedisi... Allah'ın işine bak!

Sırtında kara redingot, üzerinde koyu külrengi kalın bir palto varmış, başında geniş tablalı fes, ayaklarında kara "iskarpin"... Mabeyn Başkâtibi Ali Fuat Bey (Türkgeldi), o düzenli kırpılmış ak sakallı, kara kaşlı, neler görmüş neler geçirmiş, neler görmüş neler işitmiş muhterem, beyaz boyunbağı takmıştı efendimiz, diyor, "babayani" fakat temiz giyinmişti...

Elleri cebindeymiş. Dikkat edilince, sakalının boyalı olduğu farkediliyormuş. Yüzü oldukça sararmış, göğsü derin soluklarla sık sık kalkıp iniyormuş. Bununla birlikte bütün "metanetini" toplamış, içinden geçenleri belli etmemek için büyük çaba harcıyormuş.

"Heyet", Cevat Bey aracılığıyla haber göndermiş, kendisiyle görüşmek, "hal" kararını yüzüne karşı okuyup bildirmek istiyor.

Küçük Mabeyn Dairesi'nin alt katında, yemek salonunda sıraya dizilmişler, işte Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan üyeleri, o zamanın senatosuyla millet meclisi temsilcileri, Arif Hikmet Paşa, Emmanuel Karasu Efendi (Bilge'nin babası!), Esat Paşa Toptanî Aram Efendi... İstanbul Jandarma Alayı Kumandam Menlikli Tayyar Bey, "Erkân-ı Harb Kolağası", yani kurmay yüzbaşı Haydar Bey, kapı önünde "diğer zabitan"...

Zat-ı Şahane, yanlarında Şehzade Abdürrahim Efendi olduğu halde salona girmişler, heyeti karşılamışlar...

Telaşlıymışlar, ama belli etmiyorlarmış... Heyeti şöyle bir süzmüşler önce, sonra birkaç adım atıp durmuşlar...

İlk sözü şu olmuş:

"Ben ne olacağım?"

Öldürecek misiniz demek istiyor.

Esat Paşa, koyu Osmanlıcasıyla, "ciddi ve sert bir vaziyet alıp" cevap veriyor:

"Ber mucib-i fetva-i şerife, millet sizi hal' etti, malınız, canınız, evlat ve ayalinizin hayatı emniyet altındadır."

Abdülhamid sararmış. Büsbütün sararmış. Başını eğmiş, ne diyor?

"Ne yapalım, mukadderat böyle imiş..."

Sonra eklemiş:

"Yemin ederim ki bu vak'ada dahi ve tesirim yoktur. Düşmanlarım bana isnatta bulundular. Maamafih kaderime razıyım. Yalnız... Hayatımdan emin olabilir miyim?"

Heyette bulunan Galip Paşa'ya dönmüş, "Askerler..." demiş, "sizin namusu askeriyyenize dehalet ederim. Hayatımdan emin olabilir miyim? Ordu hayatımı muhafaza edecek mi?"

"Teminat" veriliyor. "Sizden ricam şudur", diyor, "beni Çırağan Yalısı'na geçiriniz, orada devlet ve milletime dua ile meşgul olayım..."

Yıldız Sarayı'nin "cümle" kapısından, yani Büyük Mabeyn Kapısı'ndan girin, birinci avluyu geçin, Harem-i Hümayun Kapısı vardır, oradan içeri dalınca hemen sağda iki katlı bina. Orası.

31 Mart olayına karışmadım, ben emir vermedim, kışkırtmadım, desteklemedim diyor ama, "cihet-i askeriyye" dinlemeyecektir. Bugün olayı Abdülhamid'in başlatmadığını, ama başarı kazanması için, gelişmeleri nasıl kullanır, nasıl yarar sağlarım diye köşede beklediğini biliyoruz.

Çırağan'a götürdüler. Daha yanmasına bir yıl vardı. Oradan Selanik'e taşıdılar. Alatini Köşkü'nde iki yıl kaldı, Selanik "düşünce" İstanbul'a getirip Beylerbeyi Sarayı'na kapattılar.

27 Nisan 1909'da tahttan indirilmişti. 10 Şubat 1918 günü Beylerbeyi'nde öldü. Beş gün önce üşütmüş, iki gün önce de mide ağrıları tutmuştu. "Nöbetçi tabib" Nikolaki Paraskevidis Efendi'ye, "pisboğazlık ettim, beş adet maydanozlu köfte, üzerine de bir adet balık, börek ve tatlı yedim, midem çorp çorp çarpıyor" diyordu.

Otuz üç yıl herkesi inim inim inletmiş, sonunda asker tekmesiyle defolup gitmişti. Öldüğünde arkasından bütün İstanbul salya sümük ağladı.

Çünkü, yerine gelen İttihatçılar, "tüy dikmişlerdi"...

Genellikle giderken yanlarına taşıyabildikleri kadar mücevher ve para, başa çıkabilecekleri kadar kadın alırlardı haremlerinden, canlarını kurtarabilenler elbette, kimisi de, kimisi değil çoğu, "teşrifata gerek

yok, gömün anasını satayım" zihniyetiyle oracıkta boğulurlardı... Deli İbrahim'in, kendisini en çok seven, gerçekten, padişah olarak değil de herhangi bir İbrahim olarak seven cariyesiyle kapandığı odada, kendisini boğmaya gelen yeniçerilere ettiği ağıza alınmaz küfürler, üç yüz yıl sonra nasıl da hüzünlü kaçıyor... Boğanın adı da Kara Ali'ydi...

Nedense adları hep, ama hep Kara Ali olur.

Bir başkası, kendince namuslu ama aptaldı. Paramparça edilmiş "mülkünün" kurtarılamayacağına içtenlikle inanmış, çıkar yolu İngiliz köpekliğinde bulmuştu.

Canı tehlikeyi girince kaçtı. Yanına doğru dürüst para da, kadın da alamadı. Almadı. Para neyse de, birden fazla kadını İngilizler hoş karşılamazlardı hem. Üç-beş mücevheri bozdurup İtalya'da geçimini sağlamayı denedi. Eldekini avuçtakini çevresini sarmış it kopuk takımı, ahlaksız yaverler, yağcı sekreterler, düşük ruhlu, sivri burunlu, gözleri birbirine çok yakın aristokrat bozuntuları kumarda yediler.

Öldüğünde bakkala kasaba borç birikmişti, kapıyı tuttular bunlar, alacakları ödenmedikçe tabutunu dışarı bırakmadılar.

Sonuncusuydu. Şimdi Şam'da yatıyor.

Hangi birini anlatmalı? İşte Eskişehir Havaalanı, "merasim kıtası" uçaktan inen Adnan Menderes'e resmen kıçını dönüyor... O gece yemekte, Tahkikat Komisyonu'nu dağıttığını, erken seçime karar verdiğini söyleyecektir, 26 Mayıs 1960, ama çok geç; gene o gece, Beşiktaş-Ortaköy arasında o eski saray yavrularından birinde, çoktan yatılı okula çevrilmiş, tavanları işlemeli, süslemeli, yaldızlı bir "müştemilat binasının" yatakhanesinde, sekiz yaşında küçük kara kıvırcık saçlı bir çocuk, caddeden çoktan çıngıraklarını çala çala geçmiş son tramvayların yerlerini iri ve ağır tank paletlerinin döşeme taşları üzerinde gıcırdarken çıkardıkları seslere terkettiklerini duyacaktır... Daha küçük bir çocuk o, hemen yanlarında, birbirine çok yakın iki binayı bir ara duvar ayırıyor, öbür binanın üst katında, denizden bakınca soldan ikinci odada, üçüncü pencerenin önünde, Sadrazam Rüştü, Serasker Hüseyin Avni, bir de Şura-yı Devlet Reisi, Danıştay Başkanı Mithat Paşa'nin adamları Pehlivan Mustafa, Hacı Mehmet gibi namussuzların bir başka padişahın, tahttan indirilmiş iri kıyım bir adamın bileklerini makasla kestiklerini bilmiyor... Fahri Bey arkasına geçip kollarını tutmuş, iki Mustafa, pehlivanla Cezayirli de diz çöküp bileklerini kesmişler... "Fahri, Allah'tan bul..." demiş Abdülaziz, Fahri Bey de, "Sabret efendim, sabret ki güzel olur..." diye cevaplamış onu.

O hilal kaşlı, gömleğinin altın düğmeli kol ağızları beş parmak dışarı taşan, ince ve hüzünlü adam uyku haplarını biriktirip kendi canına kıymayı denedi, bırakmadılar, kurtardılar, iyice kendine gelince, aklı fikri yerindeyken astılar.

İçişleri Bakanı daha kısa yolu seçmişti. Pencereden atlamıştı. Namık Gedik, aylarca çekecekleri azabı önceden kestirip pek pek birkaç saniye dehşetle titremeyi seçti, çabucak bitirdi acıyı.

Üzerine gazete kâğıdı serili cesedini, o sekiz yaşında, kara kıvırcık saçlı çocuk bugün gibi hatırlıyor.

Yapayalnızdı.

Çocuk değil, ceset.

İşte 8 Kasım gecesi, İstanbul sonbaharının o çelik iğneler gibi adamın yüzünü yol yol çizen soğuk ve pis yağmuru bütün Boğaziçi'ni teslim almaktadır, yer vıcık çamur, çamur yetmiş yıldır hiç eksilmemiş, Kuruçeşme kıyılarına "Alaman tahtelbahiri" yanaşıyor, ağır ve sapsarı suratlarıyla Enver, Talat ve Cemal, kurtuluş umutlarıyla, özgürlük, kardeşlik türküleriyle gelip koca bir imparatorluğu batıran üç adam, açıkta bekleyen Alman denizaltısına doğru motora biniyorlar... Gurbette vurulup ölmek üzere, bir daha Boğaziçi'ni hiç göremeyecekler, bir daha hiç ızgara balığın yanında rakı içemeyecekler, bir daha hiç gencecik çocuklar olarak Mısır çarşısı'ndan çıkıp Eminönü kalabalığında yürüyemeyecekler, İstanbul'un lodosundan şaşkına dönüp yükselen iyot kokusunu, martı çığlıklarını, denizanalarını, Şirket-i Hayriye vapurlarının düdüğünü, sıcak akşam simidinin susamını koklayıp dinleyemeyecekler...

İşte gecenin sabaha yakın saati, dört iri kadananın çektiği araba sarayın hizmetçiler kapısına yanaşıyor, gündelikçi kılığında etine dolgun, sarışın bir kadın, uşak kılığında iri yarı, tombul, babacan ve tarihin nereye aktığını hiç mi hiç anlayamamış otuz yedi yaşında bir adam, pespembe, saçları kıvrım kıvrım çocukları, iki yana kaçamak kaçamak bakarak hırsız gibi biniyorlar... Varennes'e kadar gidebilecekler, sınıra yakın bir kasaba, orada bir sığırtmaç kıralı tanıyacak, nereden, hayatında kıral mı görmüşlüğü var, hayır, gümüş paranın üzerindeki kellesinden!

Paris'e dönüşleri birkaç gün alacak, her adımda durdurulup aşağılanacaklar, yüzlerine tükürülecek...

Bir yıl sonra, sarayı basan binlerce "avam mensubunun" elinden canlarını kurtarabilmek için kaçıp meclise sığınacaklar, bir odada,

kimbilir milletin vekillerinin elbise dolabı mıdır, süprüntü köşesi midir nedir, saatlarca bekleyecekler, meclis onlara hiç aldırmadan gündemindeki önemli yasa tasarılarını görüşüyor, onlar, bir zamanlar aşağıladıkları, kapatmaya çalıştıkları meclisten canlarını korumasını bekliyorlar, sığınacak başka yerleri yok çünkü...

Etine dolgun sarışın kadın Marie-Antoinette, iyi yürekli şişman budalanın adı Louis'dir, kendi adını taşıyan kralların on altıncısı olur, ikisinin de kafası kesilmişti hatırlayacaksınız.

Burası gene Tuileries Sarayı'dır, geniş koridorların mermer döşemelerinde yankılanan, bir sinema kamerasının yakın plan çekiminde, takır takır general çizmeleri; koridorun vardığı odada, göbeğini vaktinden önce salmış, tepesi iki yandan açılmaya başlamış bir adam, seyrek saçlarını alnına yapıştırmış, kafasını iki elinin arasına almış, masanın üzerine bıraktığı ve inadına hep de zamanın modasına karşı çıkıp yeni bir moda yaratmaya çalışır gibi dikine değil de enine giydiği iki ucu sivri şapkasına bakıyor... Tahttan feragat ediniz majesteleri... Generallerinin önerdiği çözüm, tehditle karışık rica, budur.

Artık külrengi redingotunun göğsüne sağ elini sokamayacak, artık tadı tuzu yok, artık para para para da düşünmeyecek, yalnızca giderken muhafız alayı komutanını sarılıp iki yanağından öpüyor, askerlerine "çocuklarım" diye seslenecektir, askerlerin sert suratları üzerinde, artık pek de imparatorlarından saklayamadıkları ikişer damla gözyaşı...

Tabii daha hüzünlü, daha acı manzaralar da var.

Kuzey İtalya'da, Dongo kasabasında, bir bahçe kapısının dibinde delik deşik edilen, sonra da cesetleri ayaklarından elektrik direğine asılıp sallandırılan Benito ile Clara, sözgelimi. "Signora Petacci, siz şöyle kenara çekilin" demişlerdi de hani, Mussolini'yi ölümde yalnız bırakmak istememişti...

Sonra, delik deşik, üzerinden kanlar süzülen, suratı şişmiş ve morarmış cesedini elektrik direğine astıklarında, eteğini bacaklarına dolamışlardı, orası burası görünmesin, ölüye saygısızlık olmasın diye.

Oysa onlar öldürdükleri, ölümüne neden oldukları hiç kimseye aynı saygıyı göstermemişlerdi.

Benito'nun da tombul göbeği pantalonunun kayışından taşmış, gülünç ve uğursuz bir domuz yağı kesesi gibi sarkıyordu...

İmdi, İmelda'nın kaçarken götüremediği binlerce çift ince topuklu

kaim topuklu iskarpinin yan yana dizildiği renkli fotoğrafları mı analım, yoksa 1978 yılbaşını, o zamanın siyah-beyaz titrek televizyonunda gensoruyla düşürülen Milliyetçi Cephe Hükümeti üyesi Alparslan Türkeş'in kameraya sunturlu bir küfür gibi yandan bakan abus suratını mı?...

Yoksa yoksa, 1975 yılında Saygon'da, Vietkong destekli kuzey birliklerinin başkente girmelerine birkaç saat kala, Amerikan Elçiliğinin damında kendilerini belki kurtaracak helikoptere erişmeye çalışıp kollarını dua gibi uzatan güneyli Amerikan uşaklarını mı? Odalar boş, çekmeceler çıkarılıp yerlere saçılmış, ortalıkta kâğıtlar uçuşuyor, kıyıda köşede bırakılmış küçük, küçücük ayrıntılar, koca bir bozgunun önemsiz gibi görünen ama pek anlamlı tanıkları: Bir gözlük, bir şapka, bir kalem, belki bir ceket, bir cıgara paketi, bir çakmak, bir kimlik kartı... Burası 1944 Ağustos ayında, cam kırıklarına, mermi kovanlarına, duvarları kan lekelerine bulanmış Hotel Meurice midir, Paris'i tir tir titreten Alaman Paşası Dietrich von Choltitz'in karargâhı? Rue de Rivoli boyunca Amerikan piyadeleriyle Fransız direnişçileri onu ite kaka sürürlerken, emireri Otto'nun taşıdığı bavulu açılıverecek, içinden Von Choltitz'in askıları üzerinde elli altı beden pantalonu fırlayacak... Paris halkı gülsün mü, generali oracıkta vursun devirsin mi, kararsız...

Yoksa yeni çiçeğe durmuş erik dallarıyla ıhlamur baharlarını kara dumanların kirlettiği Berlin'deyiz de, bu cam kırıkları, bu göçmüş duvarlar, bu merdivenlerinde üniformaları zorla giydirilmiş gencecik çocukların yattığı başbakanlık yapısı, Reichskanzlei mıdır, badem bıyıklı hergele az ötede, sığınağın avlusunda yatıyor, şakağında Parabellum ya da Walther deliği, yanıbaşında tayyör-etekli, ince, gene sarışın bir kadın, üzerine dökülen benzin keskin kokuyor, az sonra tutuşturulup yok edilmeye çalışılacak?

Uçağına binip tüyenler de olmadı değil ha, kenefi altın kaplamaydı uçağın, içinde Rıza denen iğri suratlı uğursuz mendebur, kahrından kanser olup gurbette gebermeye... Havaalanında, bu gibi durumlar için özel alıp donattığı uçağı kalkmadan az önce, eğilip elini öpen köpeklerinden bir subayın iki büklüm soytarılığı gazetelerin fotoğraf arşivlerinde ibret niyetine saklanıyor.

Bütün hokkabazlıklarına rağmen, kendilerini yiyip bitirmiş bütün küçük hesaplarma, gözlerini karartan hırslarına, gerçek boyları adlarının yüksekliği ya da bedenlerinin uzunluğunu tutmayanlar vardı, efendilik ettiler... Rahmetli Turhan Feyzioğlu, bakanlığın devir teslim işlemine gelen sınıf arkadaşı gene rahmetli Turan Güneş'e orta kahve ısmarlamıştı...

Bir de namusuyla gidenler vardır elbet, 15 Mayıs 1950 sabahı, anlı şanlı İsmet Paşa, Mevhibe Hanım'a, "bundan böyle Çankaya'dan Kızılay'a belediye otobüsüyle inmeye hazır mısın!" diyordu.

"BAŞBAKAN ÖLECEK!"

Elimi tut, dedi. Eli, soğuyordu.

Adam soğuyordu. Ölmeden. Eğer insanın ölmeden nasıl soğuduğunu bilmezseniz, ölümü savunabilirsiniz...

Gounaris'in ölümünü anlatacaktım size. Lafa nasıl girsem diye kara kara düşünüyorum, bir salı akşamıdır, cıgara paketi, yedek cıgara paketi, bardakta zifir gibi koyu gâvur kahvesi, her bir avadanlık hazır da, altmış yedi yıl önce kurşuna dizilmiş Gounaris'in ölümü nasıl anlatılır?

Faruk Erem yetişti. Televizyonda, "Bir Ceza Avukatının Anıları" bitmek üzere, Çetin Öner ak önlüğü giydi giyecek, Kerim Afşar elini tutuyor, dönüp bize son sözünü söyleyecek, başka hiçbir süslü püslü "mazmuna" gerek bırakmayan, çıplak, bıçak gibi acı son sözünü.

Oysa Gounaris kimseden elini tutmasını istememişti.

Şimdi, eski soluk bir fotoğraftan onları seyrediyorum. Zaman mı sarartmış resmi, yoksa "sepya" mı basmışlar tutup? Eski meclisin bir odası bu, belki de genel kurul salonu, hani şu Anayasa Meydanı'nda güneş Pire açıklarına yatıp gölgeler uzadığı vakit pencerelerine bakır kızılı akşam şavkı vuran yeni ve büyük Vouli değil de, hayatı boyunca kimbilir kaç Türk kesmiş, sarkık bıyıklı, gevşek külahlı, bize göre asi, haydut, onlara göre milli kahraman Kolokotronis'in heykelinin tam arkasında, Stadiou Bulvarı'yla Kolokotronis Sokağı arasında sıkışmış kalmış, kapısı antik bir tapmak taklidi sütunlu, ufacık eski meclisin... (Hatırlar mısın, hemen yanında kır kahvesiyle açık hava meyhanesi arası bir yer vardı, orada oturup buz gibi soğuk bira içmiş, çok tuzlu, aşırı tuzlu kalamata zeytini, beyaz peynir, turşu yemiştik, Kolokotronis'in kestiği dedeler, dedelerin camna okuduğu eteklikli adamlar üzerine tartışmıştık, bizim Mora ayaklanması, sizin bağımsızlık savaşı dediğiniz 1832'nin acısını çıkarmıştık sonra, gidip bir güzel sevişerek! Birbirlerini kesenlerin torunlarının torunlarının torunları el ele geziniyorlardı, yıllar, yıllar sonra.)

Şapkalarını önlerindeki masaya dizmişler, suratlarından düşen bin karış, oturuyorlar, General Othonaios başkanlığında Harb Divanı kararını açıklamak üzeredir: 13 Kasım 1922... İşte, hepsi oradalar, yenilginin, bozgunun, Anadolu rezilliğinin sorumluları, Goudas, Baltacis, General Ksenophon Stratigos, Stratos, Theotokis,

Protopapadakis ve şu ünlü General Hacıanestis...

Hayır, hepsi orada değil, Gounaris yok. Başbakan Dimitrios Gounaris tifoya yakalanmış, Averof Cezaevi'nin hücresindeki saman döşeğinden kalkamıyor... İdam kararı, "gıyabında" verilecektir.

Gemiler çekip gitmiş, artakalanlar Çeşme üzerinden kaçmaya çabalamışlardı, bizimkiler İzmir'e girmişlerdi ama, denizden topçu desteğine sahip Polimenakos ile Maroulis'in alayları Çeşme'den rahat rahat Midilli'ye, Sakız'a kaçabilmişlerdi. Üzerlerine gitmemiştik, Kütahya'nm kuzeyini boşaltıp Mudanya yoluyla kaçan üçüncü kolordularını da kovalamamıştık, Albay Kladas artçı kalmış, önemlice sayıda birlikler Bandırma-Mudanya iskelelerinden Anadolu'yu boşaltmışlardı.

Midilli'de Albay Plastiras ile Albay Gonatas ayaklandılar. Limnos gemisinin komutanı Yüzbaşı Phokas onları Pire'ye getirdi. Yüzbinlerce asker, sivil, limana yığılmıştı. Kısmetli olanlar tiyatrolara, kamu kuruluşlarına, hatta meclis binasına yerleştirilmişlerdi, çoğu sokakta yatıyordu.

28 Kasım 1922 sabahı iki kamyon, Averof mapus damının kapısına dayandı. Soğuktu, geceden yağmur yağmış, dinmişti. Kamyonlar Goudi semtinden Alexandras Caddesi boyunca ilerleyip İmithos Dağı eteklerine vardılar, yıllar, yıllar sonra aynı yolu, ben de yaptım, ölümlerine giden o adamların anılarını izleyip.

Önce Stratos inmiş, elini uzatıp, ayakta duramayan Gounaris'i indirmişti. General Hacıanestis rütbelerini kendisi sökmüş, kimseye el sürdürtmemişti.

Cesetlerin içlerine düşmeleri için küçük çukurlar kazılmıştı. İkişer metre aralıkla duvarın dibine sıralanmışlardı. Baltacis, tek gözlüğünü mendiliyle silmiş, büyük bir dikkatle gözüne yerleştirmişti. Çıt çıkmıyordu. Avluda su birikintileri parıldıyordu. Geceden yağan soğuk kasım yağmuru ıslak, ölü yaprakları taşlarm üzerinde teslim almıştı. Gounaris bir su birikintisinin yamna çömelmişti. Ayakta duramıyordu.

İlk salvoda, kafasını dizlerine eğmiş, suyun içinde oturuyordu. Geri kalanlar ayakta, duvara yaslanmışlar, öylece duruyorlardı. Hacıanestis esas duruş gösteriyordu.

Hiçbiri gözlerinin bağlanmasını istememişti. Hiçbirinin ölürken çıtı çıkmamıştı. Hepsi ayakta, Gounaris çömelmiş öldüler.

Dimitrios Gounaris, Yunanistan Başbakanı.

Kralın adamlarıydı bunlar, Venizelos'un muhalifleri, Giritli'nin yayılmacı politikasına "küçük ama şerefli Yunanistan" sloganıyla karşı çıkmışlar, 1920 seçimlerini de, nasıl derler, "ezici bir çoğunlukla" kazanmışlardı... Sloganı atmak kolaydı da, ordu Anadolu içlerine ilerlemişken geri dönmek zordu.

Sonuna kadar gittiler. Eskişehir düştü, Kütahya düştü, Polatlı'ya dayandılar... Sonrası malum, serüven, İmithos tepesi eteklerinde bir su birikintisinin yanında, bir çukurun dibinde bitti.

Tıpkı... Amerikan sultasına karşı çıkıp, üsleri kapatacağım, NATO'dan çıkacağım, demokrasi, özgürlük, sosyalizm falan fişmekân teraneleriyle gelip sekiz yılda sekiz çuval inciri batıran bir başka başbakan gibi mi? Onun serüveni, şimdilik, iri memeli, geniş kalçalı bir dilberin yatağından, Atina Devlet Hastanesi'nin yoğun bakım koğuşunun bir başka yatağına gelip dayanmış durumda.

Ve, gözleri nemli, kıpkırmızı, gelip sağlığını soran, belki daha yaşlı, belki daha çirkin bir başka kadının hüzünlü çehresi çerçeveye giriyor...

Şimdi zihnimde eski bir "rebetika" türküsü dalgalanıyor, bir zeybek havası bu, 1930'lardan, Markos Vamvakaris çalıp söylüyor, Tamburi Cemil Bey gibi, eski ve cızırtılı taş plakta... Osi Yınoun Prothipouryi... Başbakan Olanlar... Oli tous tha pethanoun, diyor Baba Markos, hepsi ölecekler! Bizim Kondilis gitti, Venizelos da, Demercis bir çözüm olabilirdi ama o da ayvayı yedi! Yahu, şu başbakanlığa bir de ben adaylığımı koysam... Koysam da sabah akşam kafayı çekip çekip mezelere yumulsam! Parlamentoya girsem, hergelelere nargile içmeyi öğretsem de içine de İzmir usulü "sarıkızı" dayayıp bir güzel kafalarını buldursam!

Tous kiniyai o laos ap'ta kala pou kanoun... Pethane o Kondilis mas, pai kVo Venizelos... Tin goulepse ki'o Demercis pou thaferte totelos... Vazo ipopsifiotita protipourghos na yino, na katlıome tembelika na troo ke napino... Ke n'aneveno sti Vouli, egho na tous diatazo, na tous pato to narghile ke na tous mastouriazo!

Toprağı bol olsun, Marko'cuk da padişah olup soğanın cücüğünü yemeyi düşleyen çoban misali, yiyip içip kafayı çekecek elbette meclise girince, Andreas gibi Dimitra'nın iman tahtasına çökecek hali mi var?

Hadi şimdi işi ukala dümbelekliğine döküp, Yunan başbakanlarından kaçını tanıyoruz diye ahkâm kesmeyelim, herifçioğulları kendileri de

bilmiyorlar, bizim Anghelos'a sorarsan dönüp dönüp anlattığı Kapodistiras menkıbeleri, o zamanlar (1830'lar) o kıro Attikalılar, Peloponesliler nasıl hayatlarında patates yememişler, görmemişler, bilmiyorlar da, Kapodistiras halkını patatesle tanıştırmak istiyor, öyle ya, hem bol, hem ucuz, hem de besin değeri var! Bakmış, bir iki, beleş dağıtsan burun kıvırıyor Atina köylüsü, yığmış tepeleme patatesi başkentin ortasına, başına da bir tabur asker dikmiş, demiş, sokulmak, dokunmak, alıp götürmek kesinlikle yasaktır!

Hem bedava, hem de yasak ya, baldan tatlı... Geceleri Atina'nın o zamanlar pek de yamyam sakinleri, nöbetçileri atlatıp ceplerine, önlüklerine kucak kucak patates doldurup kaçırır olmuşlar, gel zaman git zaman sevmişler de patatesi... Kapodistrias gülüp durur, şu millete nihayet patates yedirmeyi başardım ya, diye keyiflenirmiş!

Şimdi oturup bizim eski "kayınbirader" Thomas'la, arkadaşı Anghelos'la 1870'lerin başbakanlarını tartışmanın ne yeri, ne zamanı, tatlı beyaz şarap çekiyoruz, televizyonda Yunanistan-Fransa futbol maçı, onlardan yana çıkıyor, Fransa'nın "aleyhinde tezahürat" yapıyorum pek hoşlarına gidiyor, bayılıyorlar, akşama İoanna işten çıkıp gelecek de Plaka'ya, Theophilos'un tavernasına gideceğiz, erkence toparlanabilirsek Tourkolimano'ya uzanıp Arnavutköylü Hristos Kaplanis'in Kuyu meyhanesine de damlayabiliriz...

Şimdi sırası mı Harilaos Trikoupis'i tartışmanın, 1875'in başbakanıdır, Kemal'e esir düşen generalle zinhar karıştırılmaya, sonra, 1877'de iktidara gelen Voulgaris, 1879'da Deliyorgis, 1880'de Zaimis, 1883'te Koumoundouros, 1897'de Dömeke kahramanı Gazi Ethem Paşa'dan esaslı bir kötek yiyen Deliyanis... Bizim ahbap size dönüp Mika Waltari'den dem vuracaktır, iki korner atışı, iki şişe arasında ayaküstü, o unutulmaz "Kara Melek" romanından, hani tahtın gerçek varisi Anghelos (adaşı ya, pek seviyor), başbakanın kızını seviyordu gizliden gizliye... Türkler şehre girince de... Neyse, sonunu açık etmeyeyim, aman bulup okuyunuz...

Anna Notaras... Loukas Notaras'ın kızıdır... Bir başka başbakanın, impataratorluğun son başbakanının kızı, Mayıs 1453... Hani Sultan Mehmet, Notaras ailesini kollamış kayırmış, birkaç gün ilişmemişti de, iktidar çekişmesini Bizans'la barış yanlısı Çandarlı partisi yitirmiş, taa Osman Bey döneminden kalma eski ve köklü Türk soylularının çöküşü başlamış, meydan devşirme paşalara kalmıştı ya artık, paşalar şarlamışlar, o da hepsinin boynunu vurdurmuştu surların dibinde... Notaras ailesinden artakalanların... Anna ise... Hadi anlatmayalım, "Kara Melek"i okuyunuz.

(Nedense Loukas Notaras deyince gözümün önünde hiç de o gaga burunlu, uzun boylu adam değil de, Haluk Kurtoğlu, Rumelihisarı'nda, bir İstanbul'un Fethi müsameresinde başbakanı oynuyor, hani "Konstantinopolis'te Katolik külahı görmektense Türk sarığı görmeyi tercih ederim" diyen Anna'nın babasını... Oyunun, pardon, müsamerenin yazarı artık bilmem Nazım Kurşunlu mudur, Türk Shakespeare'i Turan Oflazoğlu mu?)

Ühühüüü, sürüsüne bereket, say sayabildiğin kadar. Komşumuzda koltuğa hoplayıp çıkan kazık kakmıyor ki, süngünün ucuyla kovulana kadar, kaç başbakan değiştirmişler! Al gözüm seyreyle, 1924'te cumhuriyet kurulunca Kafandaris, sonra Papanastasiou, Sophoulis, Mihalakopoulos, Zaimis, Çaldaris... 1930'da artık iyice tiridi çıkmış Venizelos gene, savaştan sonra da Maksimos, Diomidis, Papagos... 1955'te de Karamanlis'in yakışıklı gençliği! Sonraları gelip gidenler, Andreas'ın babası, Margarita'nın kayınpederi, Dimitra'nın da sayılır, Georgios, ya da kısaca Yorgo...

Şu pis bıyıklı, şiş göbekli, kısa boylu teres, Albay Papadopoulos, demokrasiye dönüşün ilk yıllarında gelip gidenler, Mavros, daha önceleri, Kanellopoulos'lar, Pipinellis'ler...

(Canım sanki Türkiye'de sorun bakalım Şükrü Saraçoğlu'nu kaç kişi tanır da Şemsettin Günahaltay'ı kim hatırlar, ya Hasan Saka'yı, Refik Saydam'ı? Hadi, Fethi Bey'i, Recep Peker'i kulaktan duymuşluğu vardır milletin de, yahu arada gelip giden Suat Hayri'yi, -Ürgüplü-, o Ferit Melen'leri, Naim Talu'ları, "acul Sadi"leri, Sadi Irmak'ı anan kaldı mı?)

Yunanistan nire Fransa yayla, domuzluk değil mi, aklıma gecenin bu saatinde üşüşen bir de başka başbakan var.

(Tabii, dem vurmaya kalksak daha başkaları da var, bir adanın ortasında, zayıflamış, çökmüş, bitmiş, ikide bir "arzedeceğim reis beyefendi" diye kıvrananlar, çocukluğumun hilal kaşlı, hüzünlü, sinirli, inatçı gemi aslanı, erken seçim yapmam da yapmam diye tutturan altın kol düğmeli hovarda... Mirabeau gibi halkın iradesiyle gelmişti ama, Mirabeau kaldı, o süngü ucunda gitti! Yenice üstüne Yenice içiyor, Equanil tabletlerini sabırla biriktiriyordu, sanıklar getirilmiş, bağlı olmayarak yerlerini almışlardı, anlamıştı, Eskişehir'de pırpır Dakota "tayyaresinden" inerken aklına düştüğü gibi sorgusuz sualsiz asmayacaklar, kitabına uydurup öldüreceklerdi... Yenice'yi camdan bir telefon kabinine benzer o küçücük bölmede içebiliyordu ancak, "komitacı" arkadaşlarına dönüp bakmıyordu, o komitacı değildi ki, kendi halinde, içli, yalnız bir adamdı, boynu incelmiş, saçları hızla

ağarmış, yapayalnız kalmıştı... Bir gece uyumuş, ama zorla uyandırılmıştı, burnundan tüpler çıkan, sakalları uzamış, gözleri içeri kaçmış bitkin yüzü gazetelerin birinci sayfalarından sessizce haykırıyordu, ölmeye bırakmamışlardı, kendileri keseceklerdi!

Öğleden sonra, saat iki buçuk sularında astılar. İstanbul sokaklarında "I Found My Love in Portofino" şarkısı çınlıyor, Lefter Galatasaray kalesini koruyan Turgay'a iki çekiyordu, Baba Metin de cevabını verecekti. O gün hava, tam da Gounaris'in kurşuna dizildiği gün gibi, tıpkı ucuz piyasa romanlarında olduğu gibi inadına fırtınalı, yağışlı, soğuktu. Motor çok sallamıştı, küskün, dargın olmadığını söylemişti, Ethem Kuran okuyor, Fatin Rüştü Kıbrıs politikamızı anlatıyordu motorda...)

Ocak ayında Londra soğuğu fena ısırıyor. Kralı Windsor Şatosu'ndan Saint James'e getirecekler, sokaklarda kalabalık yok, tek tük meraklı, mezar gibi sessiz, kısık gözlerle kapalı arabanın geçişini izliyor. Yok, Saint James Sarayı uygun değil, Whitehall'a yerleştirmeli, iki yüz silahlı adam, Parlamento'nun askerleri, o sıralar yeni moda olan tütün çubuğu içiyorlar, birkaç tanesi kralın yatak odasında, kral uyuyamıyor.

Mahkemeyi tammıyor. Savunma yapmayacaktır. İç savaşta dökülen kanların sorumluluğunu reddediyor, bir tiran, hain ve katil değildir. "Heyet reisi" John Cook'un kararı açık: Kafası gövdesinden ayrılarak öldürülecek! Bir kral, bir soylu, sıradan insanlar gibi ipte sallandırılamaz ya, infazı geniş ve her an bir saldırıya açık Londra Kulesi önünde değil de hemen Whitehall yakınında gerçekleştirelim.

Piskopos William Juxon dini telkini veriyor. Oğlu ve kızı, Henry ile Elizabeth, biri on üç, biri sekiz yaşında, babalarını son kez öpüp ağlayacaklar. Birinci Charles'ın hafifçe dizleri titremektedir, üşüyor, hava eni konu ayaz, korkudan titriyor sanmasınlar diye, üst üste iki ipek gömlek giyecek, kulağında inci küpe, o zaman da moda, kara kadife tünik, kar gibi beyaz dantel yakalık, saçları uzun, ensesinde toplayacak, açlıktan gözü kararıp bayılmasın da yanlış anlaşılmasın diye iki lokma ekmek, bir bardak da açık sarı Claret şarabı, ipsiz sapsız Londra sakinlerine kral korkudan bayıldı dedirtmeyecek.

Kütük daha yukarı kaldırılamaz mı, yere yüzü koyun uzanmak, ölümün önünde serilip yatmak istemiyor, diz çökmekle yetinecek, hayır "Sire", yükseltilemez, peki Brandon, dua edeceğim, bekleyin, elimi kaldırdığımda yaklaşın ve görevinizi yapın, ama rica ediyorum "Sir", tek vuruşta bitirin bu işi...

Bitireceğim, majesteleri, sonra birdenbire gökler kararacak, fırtına kopacak, dantelli mendillerini kütüğün üzerinden damla damla akan kanınıza bulanacaak, krallarından küçük de olsa bir anı saklamak isteyen soylu hanımlarla beyler sağanak altında kaçışacaklar. Cenaze töreniniz sessizce yapılır, zaten birazdan hava kara çevirir, Thames buza keser, Efendimiz'in bir bakireden dünyaya gelişinin bu bin altı yüz kırk dokuzuncu yılının karakışında Tanrı günahlarınızı affetsin...

Derler ki, o 29 Ocak 1649 gecesi, kırk sekiz yaşında ölen derin bakışlı, uzun yüzlü kralın tabutu kara kadifelere sarılı Saint James Sarayı'nın bir odasında yatarken, ölünün başında sessizce ağlayan Lord Southampton, içeri, pelerinine sarılmış bir gölgenin süzüldüğünü görmüş, gölge yüzünü iyice saklayıp tabuta yaklaşmış, uzun uzun bakmış, başım sallamış ve göğüs geçirip "Buna mecbur kaldım, ne yazık..." gibilerden bir laf etmiş. Southampton adamın yüzünü görememiş, geldiği gibi sessizce çıkıp gidiyor, ama sesinin rengini hemen tanımış, Oliver Cromwell oldüğuna yemin ediyor.

Derler ki, saymakla bitmez... Hangi birini anmalı? Derler ki, Maximilien Robespierre, şu Fransa'yı aylarca tir tir titreten kısa boylu, şirret sesli taşra avukatı, meclisin kazan kaldırması üzerine kaçıp sığındığı Belediye Sarayı'nda, her şeyin bittiğini anladığı saat namludan dolmalı, tek atışlı çakaralmaz piştovu çenesine dayayıp tetiği düşürüyor. Ölmeyecek, yalnızca çenesi dağılacak. Ertesi gün, sorgusuz sualsiz götürüldüğü giyotin sehpasının merdivenlerini birer birer çıktığında, çenesine sarılmış yakıyı cellat Sanson bir çekiş çekiyor ki, Robespierre'in yaralı ve umutsuz bir hayvan gibi acı böğürtüsü, ta Concorde Meydanı'nm öbür ucundan duyulmuş...

Robespierre sesini çıkarmamış. Çıkaracak durumda değil. Danton da, daha dört ay önce, en yakın dostu Robespierre tarafından giyotine gönderilirken, elleri arkadan bağlı, bir saman arabasının tepesinde, Saint-Honore Sokağı'ndan geçiyorlar, dönüp yanıbaşındaki gazeteci Camille Desmoulins'e ne demişti? "Kalabalıklara aldanma Camille, bu dürzüler bugün seni alkışlarlar, yarın ötekini... Kara kalabalığa sakın aldanma!"

Derler ki, daha başkaları var. Kısa kollu haki renkli sömürge üniformalarının terden sırılsıklam kestiği bir Kongo gecesinde tekmelenen, sopayla dövülen, üzerine tükürülen ve ensesine kurşun sıkılan, kırılmış gözlükleri koskocaman soru işaretleri, kendi eski arkadaşlarını, köpek soyu işbirlikçileri hüzünle seyreden Patrice Lumumba... Kanlı köpüklü ağzında bir çığlık hiç çıkmadan dönüveriyor. Demir ağır kapıları zangır zangır kapanan bir mahzende, bön bakışlı bir GPU subayının çeliğine kılıfının domuz derisi kokusu

sinmiş iri Tokarev'ini arkadan, adımları taşlar üzerinde yankılanırken üzerine boşalttığı Buharin... Parti için can verdiğini sanıyor. Aynı koridorlardan kimbilir kaçıncı kez gide gele tükenmiş, umudunu Budapeşte'de, bir atkestanesi ağacının dibinde alev alev yanan bir Kızılordu tankının taretine asıp bırakmış İmre Nagy... Canından çok sevdiği atına kavuşup boynunu okşarken kevgire döndürülen Emiliano Zapata, şu püskül bıyıklı, mangal yürekli köylü çocuğu...

Anmaya kalkarsan, anacak başbakan çok, diyelim ayak bileğine ip bağlanıp Bağdat sokaklarında sürüklenen Nuri Sait Paşa... Ama benim aklıma başka biri geliyor. Derler ki, on metrede bir durup, tam yedi kere su istemiş, yedi kere içtiğini çıkarmış...

45'in ekim ayı. Berlin yıkıntıları buz gibi yağmurlarla parıldamaya başlıyor... Karın eli kulağında! Paris halkının yeni gözdeleri zenci Amerikan çavuşları, kızlara vesikasız karnesiz şeker, gaz, tuz, sabun bulma telaşındalar. General de Gaulle, "Onu bağışlayacak mısınız?" sorusuna İngilizce yanıt veriyor, "Certainly not!"

Zayıflamış o da. Çok zayıflamış. Saçları hepten beyaza kesmiş. Gözlerinin altında kara halkalar. Kolay mı, omuzlarında taşıdığı yük ağır: "Almanya'nın zaferini bekliyorum" (22 Haziran 1942), "Almanya'nın kazanacağından eminim" (22 Kasım 1942), "Almanların kazanmasını istiyorum" (15 Aralık 1942).

Kimdir bu? 40'ın haziranında cumhuriyetin tarihe karışması için canla başla çalışan; Alsace ile Lorraine'i Almanya'ya veren, Fransa'nın sahip olduğu stratejik hammaddeleri onlara bağışlayan, yüzbinlerce Fransız gencini Almanya'ya köle gibi işçi gönderen, direniş hareketinin çanına ot çıkamaya uğraşan, onbinlerce Yahudi kökenli Fransız vatandaşının toplama kamplarına götürülmesine ses çıkarmayan, üstelik buna yardımcı olan adam... Mareşal Petain'in bile nefret ettiği, Fransa'nın, işbirlikçi Vichy Hükümeti'nin başbakanı...

Fresnes mapus damında hücresini arşınlıyor. İçeri şarap sokulması yasak ama, ölümün gölgesi gözlerine hayli oturmuş bu bitik adama gardiyanlar pek de ses çıkarmıyorlar. Adam sakin. Ben savaşı Almanların kazanacağına içtenlikle inanmıştım, diyor. Ben Doriot, Deat ya da Darnand gibi Alman köpeği işbirlikçi değilim. Ben Nazi değilim, onlar öyledirler. Ben Fransa'yı elden geldiğince az zararla bu badireden çıkarmaya uğraştım. Almanya'nın kuracağı Yeni Düzen'de, Yeni Avrupa'da, Fransa'ya da bir yer sağlamaya uğraştım. Savaşın böyle biteceği doğrusu hiç aklıma gelmiyordu!

Bir gece önce, kürklü paltosunun astarına zula ettiği zehiri içiveriyor!

Siyanür. Acıbadem kokulu küçücük ampulu, kaç yıldır saklarmış. Matignon Konağı'ndaki makamından, Almanların onu zorla götürdükleri Sigmaringen Şatosu'na, oradan İspanya'ya, Avusturya'ya, yeniden Fransa'ya...

On yedi kere midesi yıkanıyor. Seksen litre su veriliyor! Ülseri varmış, siyanür yaralı mideyi büsbütün perişan ediyor. Kurtarılacak, bilincinin yerine gelmesi için bir gün daha beklenecektir. İdam mangasının karşısına "yedekte" gidiyor, yürüyemeyecek durumdadır. Gözlerinin bağlanmasını istememiş. Ayakta duracak. Ellerinin de bağlanmasını istemiyor, ama "mevzuat müsait değil". Dimdik duruyor. Son sözleri, "bir başbakan ayakta ölür" olmuş, bir de elbet "yaşasın Fransa".

Bir çavuş, mevzuata biraz da aykırı davranıp, tabancasını ensesine değil de alnına dayamış, işi bitirmiş.

Kendine göre bir çeşit vatansever. Ne yaptıysa vatanı milleti için yapmış. Vatanını vatanı için satmış.

Pierre Laval böyle öldü.

Bir zamanlar çalıştığım bir işyerinde, durup durup böyle tarihe dalmamı yadırgarlardı arkadaşlar, Çemişkezek belediye seçimlerini hangi partinin kazanacağı konusu onlara daha ilginç geliyordu... Ben de şaka yollu, "tarih bir iptiladır derunumda" der, güler geçerdim.

Neden acaba? Bilin bakalım.

OSMANLI'DA ACEM MESELESİ

Allah kabul etsin, İran'da on bir kişi, kadınlı erkekli, "recm suretiyle" idam edilmiş, fahişelik ve muhabbet tellallığı yapıyorlarmış bunlar... İnfaz, Buşehr kentinde bir stadyumda binlerce kişinin huzurunda ediliyor, şeriata göre recme hükümlü kişi gırtlağına kadar toprağa gömülüyormuş, gözleri de bağlanıyor bu arada (şeriatımız çağdaş ve de insancıldır abiler), ilk taşı da kararı veren yargıç atıyormuş! Sonra sırayla öbür yetkililer, bu arada güvenlik görevlileri, Allah-ü Ekber sesleri, tekbirler arasında taş atıyorlar hükümlünün kafasına gözüne...

Taşlar da, hükümlünün hemen ölmemesi, mümkün olduğu kadar çok acı çekmesi için özellikle ufaklarından seçiliyormuş!

Bunu söyleyen Kayhan gazetesi. Alıp aktaran da Anadolu Ajansı. Yani, biz popomuzdan uydurmadık.

Halk da akın akın seyre geliyor, artık stadyumun kapısında bilet kesiyorlar mı bilmem, ama çevrede lahmacuncular, turşucular, köfteciler, kaşar-ekmekçiler gırla elbette.

Türkiye'ye getirmek istedikleri düzen budur. Okuyun da ibret alm, eğer içinizde hâlâ aymayan, hâlâ aklını başına toplamayan, hâlâ, "canım işte 141-142 de kalksın, 163 de kalksın, onlar da fikir sahibi" diye düşünen varsa.

İlk taşı sizin kafanıza atacaklar. Hem de, daha çok acı versin, hemen öldürmesin diye, küçüğünden!

Sayın Murat Belge ile Sayın Hilmi Yavuz, belki külahlarını önlerine koyup beş dakika düşünme fırsatı bulurlar haberi okuyunca.

Brecht'in enfes bir oyunu vardır, bilir misiniz, Üçüncü Reich'in Korku ve Sefilliği... Orada, hiç unutamadığım bir bölüm, yıl 1972 mi ne, 12 Mart'a ve sıkıyönetime inat Ankara Sanat Tiyatrosu oynuyor. Birkaç gece oynadı da hemen küt yasaklandı, çocukların minik kusurları yok değildi, rahmetli Erkan (Yücel) kara bıyıklarıyla pek "Doğu Türkü" bir Alaman işçisi olmuştu, Erol ile Cezmi galiba, akıllara ziyan SS erleri, seyirci bizi böyle tanıyor, bıyığımızı kesmeyiz diye Malatya işi Nazi üniformalıları... Ama yürekli çocuklardı, oyun, o zamanda, en olmayacak, en oynanmayacak oyundu. Oynadılar. Kapatılana kadar, ama üç, ama beş gece oynadılar.

Orada bir toplama kampı skeci vardır, sosyalisti, komünisti, liberali, sosyaldemokratı hep aynı kampta (Dachau mudur?) toplanmışlar, kendi aralarında tartışıyorlar, bu alçaklar iktidara nasıl geldi, neden geldi, yok sizin hatanız yüzünden, yok bizim hatamız yüzünden diye... Sonunda, SS eri gelip düdüğünü bir öttürüyor, hepsi kuzu kuzu taş kırmaya!

Sosyaldemokrat, hiç unutmam, şunu diyordu: Ama canım, önünde sonunda bu Hitler iktidara seçimle geldi! Seçim kazanıp gelmiş adam, demek halk onu istiyor, bizim de saygı göstermemiz gerekmez mi?

Bu dangalaklık yirmi yıla yakın, aklımdan çıkmaz.

Kimi zaman ne diliyorum biliyor musunuz içimden, azıcık da ürpermeden değil ha, inşallah diyorum, inşallah şu şeriatçılar iktidara gelip yerleşirler de, ilk kesilecek gırtlaklar arasında bizim Müslüman Sosyalistler'in gırtlakları yer alır!

O zaman görürler günlerini.

Şimdilik, İslam'a göz kırpıp devrimcilik taslamaya, liberallerle içki içip sosyaldemokratlara hizmet sunmaya devam...

Allah kabul etsin! Amin...

Aymayana, al gözüm seyreyle, ikinci olay:

Anadolu Ajansı Tahran kaynağıyla teleksi geçiyor, Cumhur-u İslâmî gazetesinin haberine göre, "İslam'ın örtünme ilkelerine" uymayan kadınlara kırbaç cezası konmuş!

Başörtüsü takmayanlar (hani sizin "türban" dediğinizden), bırakın takmamayı, yarım takanlar, bırakın yarım başörtüsünü, çarşaf giymeyen kadınlar yetmiş dört kırbaç yiyeceklermiş... Yazıyla yetmiş dört, rakamla 74 kırbaç!

Saçın bir bölümünün "kasden" gösterilmesi, ağır ya da tahrik edici makyaj, saydam ya da bedenin bir kesimini açıkta bırakan elbise, dantelli ya da ten rengi çorap, hatta düğmesiz giysi yasak! Uymayan kadına, tam yetmiş dört kırbaç!

Canı daha çıkmamışsa, iki yıl kadar kamu hizmetinden men cezası da veriliyor ya, artık bu işin çerezi.

Canım, şeriatçıların da kendilerine göre bazı düşünceleri var işte... Onlar da özgür olmalı... Öyle mi?

İçinizde gene de aymayan varsa, tartışalım.

Gerçi demokrasileri boğmak isteyen düşünce ve örgütlenmelere izin verilip verilmemesi, demokrasilerin en eski sorunlarından biri, belki de birincisi: Üstelik oralarda, Türkiye Cumhuriyeti gibi tıpkı, düşünceyle örgüt ve eylem de birbirinden ayrılmıyor, manifestonun basımı yayımı da serbest partinin örgütlenip "eylemesi" de, biz şimdilik, henüz ulaşamadık ama, canım bari düşüncesi özgür olsun da örgütü de kurulsun da eylemi yasak olsun aşamasındayız, bunu kabul ettirmeye uğraşıyoruz... Alman demokratları 1933 yılında eşekten düşmüş karpuza dönmüşlerdi, işte bir faşist parti, oy çoğunluğuna dayanıp, halkın desteğini ardına alarak takır takır geliyor, hadi bakalım, ne tutum takınacak, ne tavır alacaksın?

Bizim solcumuz da, iliklerinden henüz köylülüğü silemediğinden, taktik vadisinde şark kurnazlığına yatıyor: 163'ün kaldırılmasına razı olsam acaba o patırtıda 141-142'nin de tarihe gömülmesini sağlar mıyım?

Oysa adamlar açık açık söylüyorlar, Urfa'nm takunyalı belediye başkanı "içeri alındı" da en büyük destek Cumhuriyet gazetesinden geldi, bre nankör şeriatçılar, insan bir teşekkür eder... Televizyona çıkarılmadığı için Necmettin Erbakan'a kucağını açan kim? Uğur Mumcu!

Hoca içinden kıs kıs gülüyordur...

Elbette takunyalılar da şark kurnazının şeddelisi olduklarından, saftırık solculara bakıp bakıp ağızlarından başka bir yerleriyle gülümsüyorlar, aman iyi iyi, bırakın bizi savunsun enayiler!

Benimle "Kemalist" diye dalga geçenler, 1989 Türkiye'sinde "Kemalist" tanımını, Frenklerin deyimiyle "pejoratif' düzeye düşürenler, alay sıfatı yapanlar, gönül eğlendirenler...

Dilerim ilk taşı siz yersiniz suratınızın ortasına, unutmayın, hemen öldürmesin diye ufağından ufağından!

Sanırım, Süleyman Demirel bile, "İran bizden yüz elli yıl geridedir" dedikten sonra, size artık susmak düşüyor.

İran ha?... Geleneksel Türk-İran dostluğu...

Bunlar bizim ne zaman dostumuz oldular yahu? Biz mi tarih dersinde dalga geçtik, kuşbazlığa vurduk, Galatasaray Mektebi'nde Kaz Hilmi'yi yarım kulak dinledik de farkına varamadık?

Aslanlarım benim... Şah İsmail'in tahtıyla birlikte karısını da Yavuz Selim'e bırakıp kaçtığını şişine şişine okuyup yazar, çoluğa çocuğa öğretirsiniz, buraya kadarı iyi güzel de, ne demeye gidip o burun kıvırdığınız İran'ın peşine takılırsınız sonra? Padişahına ihanet eden padişahçılar, Osmanlı'nın ihyasını Osmanlı'nın can düşmanı İran kuyrukçuluğundan umanlar, hadi cevap verin! İçinizde en tutarlı, en dürüst Taha Akyol, açık açık İran ve Şii düşmanlığı yapıyor, işte tam vezir-i âzâm olacak adam vallahi.

En güzel sözü de İsmet Zeki demeye getirdi (Eyüboğlu), bre Sünniler, utanmıyor musunuz bir Şii imamın peşine takılıp sürüklenmeye diyesi...

Bakın biz sizden daha uygarız, Osmanlı, İran ajanını yakalayıp yatırdı mı kesiyordu, Mustafa Kemal döneminde sıkı mı şeriatçı profesör ortaya çıkıp şişinecek, biz bırakıyoruz konuşsun! Çok seslilik oluyor efendim, maksat demokrasi ya.

Allah (C.C.) cümlenize hemen akıl fikir ihsan eylesin!

Elbette şeriatçılar da haklı kendi açılarından, onlar da diyorlar ki, İslam'da laiklik olmaz, Müslüman isen şeriatı uygulayacaksın! Gel de çöz bakalım, Batı'da kolay, çağdaş Batı devleti kiliseyle "sivil toplumun" çatışmasından çıkmış ya, alanları ayırmak kolay olmuş, zorlu, kanlı olmuş ama sonunda ayırabiliyorlar. Büyük Engizitör Monsenyör Torquemada bile kilise çizgisinden sapanlara olmadık işkenceler ettikten sonra onları öldürmek üzere "seküler kuvvete" teslim etmiyor muydu? (Nitekim, İngiliz konsolos yardımcısı Paul O'Connor, yahu Engin, diyecektir, bizde de yaşandı bu çatışmalar, tartışmalar, yaşanmadı değil... Ama altı yüz yıl önce! Gel de anlat adama.)

Bir toplum hem Müslüman, hem laik olabilir mi gerçekten?

Oysa, biz yaptık, oldu!

Bunu başarmış tek İslam ülkesiyiz. İşler böyle giderse, korkarım, "ülkesiydik" diyeceğiz.

Baskı altında tutulduklarını ileri sürüyorlar. Meramları şeriat devleti kurmaksa, evet, baskı altındadırlar. Bu baskı da kolay kolay kalkmayacaktır.

Ama... Bana Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir tek örnek gösterin, bir tek örnek, bir tek kişi de camiye gitmiş de kapıdan çevrilmiş olsun, hayır hemşerim sen burada namaz kılamazsın diye... Bir tek kişi bir

tek gün oruç tutmuş olsun da ister resmi görevli, ister halktan herhangi biri ona zorla orucunu bozdursun... Bir kişi de çıkıp ben fitre vereceğim, zekât vereceğim desin de elini cebine atması engellensin... Bir kişi de şöyle ağız dolusu, göğsünü gere gere Kelime-i Şahadet getirsin de lafı yutturulsun...

Bir Hac kısıtlıydı, o da Hac olduğu için değil, yurtdışına çıkış olduğu için, Mekke'ye gitmek isteyen öyle zırt diye gidemiyordu ama, aynı sorun Paris'e gitmek isteyen için de geçerliydi. Döviz yoktu. Yetmiş sente muhtaçtık ya hani...

Şimdi o sorun da ortadan kalktı.

Hiçbir kısıtlama olmadı başka. 1923'ten bu yana hiçbir örnek gösteremezsiniz. Bundan böyle de olmayacak, içiniz rahat etsin, kimse kimsenin namazına niyazına, orucuna zekâtına karışmayacak.

Ama... Siz Ramazan günü oruç tutarken ben de rakı içeceğim! Kabul mu? Anlaştık mı? Elbette burnunuzun dibinde içip sizi rencide edecek değilim, ama içkili lokantalar da açık olacak, istersem orada, istersem evimde.

Ben size namaz kılma özgürlüğü tanıyorum. Siz bana namaz kılmama özgürlüğü tanıyor musunuz? Bunda anlaşalım.

Siz isterseniz kerimenizi, refikanızı kara çarşafla gezdirin. Keyfiniz bilir. Ama ben de karımı kızımı yakası kolu açık elbiseyle dolaştırırım, merak etmeyin, biz sapık değiliz, dümbük de değiliz, öyle olmadık yerini açan kadın ilk tepkiyi sizden önce bizden alır... Ama, uygar ölçülerde başını da açar eteğini de kısa tutar, kimse karışamaz! Tamam mı?

Anlaşıyorsak, birlikte, bir arada yanyana, omuz omuza kardeş kardeş yaşayıp gideriz.

Anlaşamıyorsak, beni enayi yerine koyuyorsanız, şimdi bizim haklarımızı savunsun keriz, sonra biz onu nasıl olsa temizleriz diyorsanız, bir kesim saftırık aydın hakkında düşündüğümüz gibi... Yok hemşerim, orada dur.

Size laik Türkiye Cumhuriyeti'ni yıktırıp Türkiye İslam Cumhuriyeti'ni kurdurmayacağız.

Önce cesedimize basarsınız, ondan sonra belki...

Haa, Türkiye Halk Cumhuriyeti mi?

Onun sanırım daha 2089 yılından önce gündeme geleceği yok!

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkelerine uyan burada paşa paşa oturur. Uymayan, uyamayan, Türkiye sınırları içinde kalmak zorunda değildir. Bir zamanlar "komünistler Moskova'ya" diye bağırırlardı, işin matrağı, gitmek isteyene de pasaport vermezlerdi! İşte şimdi, uygarlığın kendisine iki numara büyük geldiği kişiler varsa, defolup Tahran'a gidebilirler.

Şeriatçılar Tahran'a! Ya da Riyad'a, Mekke'ye, ne cehenneme gideceklerse.

Yol parası çıkışmayana aramızda toplayıp elimizden geldiğince yardımcı olmaya da çalışırız, fütur getirmesinler.

Geleneksel Türk-İran dostluğu var ya ortada...

Yanlış hatırlamıyorsam, bir de Türk Ordusu diye bir şey vardı.

Hani bildirelim dedik.

BALGARYA

Pis işler bunlar, pis.

Sosyalizm adına yapılınca daha da iğrenç.

İlk tokadı 1967 yılında yedim. İkincisi, 1977'de, tam on yıl sonraydı, ama artık doğruyu iğriyi ayırabiliyorduk, çocukluk, yeniyetmelik, ilkgençlik gerilerde kalmıştı... Bu sefer de, bizim arkamızdan gelen başka, yeni çocuklar, bizim on yıl önce yaptığımız yanlışları, tıpkısının aynısını, hatta belki daha kanlısını, daha tehlikelisini oynamaya koyulmuşlardı.... Ne başında hayır olan, ne sonu hayıra çıkan çirkin bir kördövüşü, ürkütücü bir dangalaklıkla atbaşı giden, iliklerine kadar köylülük kokan sevimsiz bir zagon, uçurumun kıyısından dibine doğru devrilmeye hazır, almış başını koşturuyordu... Sözümüzü kime dinletecektik?

Tamı tamına yirmi iki yıl önce, 1967 yılının İstanbul'u ılık, Trakya'sı çamurlu, Balkanlar'ı geceleri ayaza kesen haziran ayıdır.

Geç çöken yaz başı akşamında, uzaklarda martılar uçuşur, vapur düdükleri, kara dumanlar, deniz köpükleri çığrışır, saat sekiz buçuk suları, Sirkeci'den kalkıp Uzunköprü-Svilengrad-Hasköy-Filibe-Pazarcık-Sofya-Dimitrovgrad-Pirot üzerinden Belgrad-Zagreb-Lyubliyana -Yesenice-Klagenfurt derken Graz-Linz falan Münih'e kadar gidecek trende, başında kavak yelleri esen, bıyığı yeni terli, gözünde daha bir-bir buçuk dolaylarında miyop gözlüğü, Engin adında bir çocuk... Çıkınında su şişesi, o zamanlar daha içki içmiyor, ekmek, peynir, domates, elma, armut, üç günlük yolluk, ceketinin yan cebinde Nazım Hikmet, "Memleketimden İnsan Manzaraları"nın kaçıncı cildi bu, De Yayınları'nin ilk baskısı, kimbilir dört liraya mı satılıyor?

Bulgaristan'a gecenin bir vakti girdik. O uykulu, şiş gözlerle ardına kadar birden sürülüp açılan kompartıman kapıları, çelik bakışlı buz gibi Bulgar polisi, "passport", gereğinden fazla, öyle olmasına özen gösterilen sert ve kesin emirler, bir pasaportun fotoğrafına bir senin suratına gidip gelen gözler daha geçen yıl Sinematek'te bolca seyrettiğin filmlerden bildikti, siyah-beyaz, ağır, hüzünlü Çek, Polonya filmlerinden... Dışarısı zifir gibi karanlık, Bulgaristan'ı görmek için şafağı beklemek gerekiyor.

Bulgaristan'ı göreceksin, bir sosyalist ülkeyi, yani, yeryüzü cennetini!

Bize öyle söylemişler, öyle öğretmişlerdi.

Şimdi bile, yirmi iki yıl sonra bile, kapağı üç yerinden pencere gibi delikli, artık hükmü kalmamış, değiştirilmiş eski pasaportumun vizeler sayfasından sırıtan Kiril yazıları, artık sislere bürünmüş, gitgide daha uzaklaşıp gözden yiten, silinen yılların bir daha geri gelmeyecek gençliğin, umutların, hülyaların soluk ve boynu bükük, buruk tanıklarına benziyorlar: Daha şirini de var, daha rahatı, belki daha "uygarı", Br. 5002/397141... VİZA za jedanneograniceni ulazak-izlazak ulazak tranzit vazi ,o 10.08.67 god. Bu, "Yoğuslav" vizesidir, daha "mülayim" bir rejimin, sosyalizmi kurmakta belki bin beter sorunlarla uğraşan ama nasıl derler, çağdaşlık, uygarlık yolunda birkaç ileri adım daha atmış bir ülkenin giriş izni...

Öteki ürkütücü, yazısı yıllar yılı bize öcü gibi gösterilmişti ondan mı, oysa Çar Baba da aynı "abeceyi" kullanmıyor muydu? "Türkiye'nin Kalbi Ankara" filmini Kervan Sineması'nda Sinematek'in "geçmesine" izin çıkmıştı da, bir şartla, jenerikte yer alan Slav yazılarının, Rusça lafların üzeri karalanacak! (Eh ne de olsa devir, devr-i Süleyman, anayasa 1961 tarihlidir, o sıra bütün bütüne yasaklamaya güçleri de yürekleri de yetmiyor!)

Generalna konsulstva na N R Balgaria... Tranzitna-Dvaina Tranzitna, viza no. 47393. vaji za preminavanie prez NR do 19.07.1967, izdal vizata...

O, "vleze, izleze" damgaları... Vleze giriş, izleze çıkış anlamına geliyor.

Vleze na Narodnaya Republika... Halk Cumhuriyeti'ne giriş!

Orada bir halk cumhuriyeti vardı, ilk kez bir sosyalist ülke görecektik, yaşımız on altı, bir yeryüzü cenneti...

Tan attı. Bin dokuz yüz altmış yedi yılının (1967) haziran ayının on sekizinci günü sabahı, Münih treninin "kuşetli" vagon kompartımanlarından birinin penceresinde, ceketinin yan cebinde Nazım Hikmet, gözleri faltaşı gibi açılmış Engin adında bir çocuk, on altı yıllık ömründe ilk kez bir sosyalist ülke görmektedir.

Hani trenden atlayıp şöyle bir yuvarlansan, gidip Fahri Erdinç'in elini öpmek, oralara yanlayıp yatmak olmayacak iş değil, şimdi adın Dimço, Stanko, Boris falan olmuş da, orta yaşlı, Türk asıllı ama pek devrimci bir Bulgar gazetecisi olaraktan halk meclisine de seçilmişsin de, ya Türkleri "asimile" edelim ya da siktir edelim diye konuşma yapıyorsun kürsünden belki de!

O kadar rezil değildik. Devrimi Türkiye'de yapacaktık. Sonra sınırlar açılacak, halklar kardeş olacak, yaz tatillerimizi Zlatniy Piyasatziyde, Karadeniz kıyısında Altınkum'da geçirecektik, sarışın, etine dolgun, pembe-beyaz Bulgar kızları tavlayacaktık en önemlisi!

Başını bağlamış bir köylü kızı inek güdüyordu, az sonra bir domuz çobanı, iri, besili domuzlarla demiryolu boyunca yürüyen bir köylü görünce ne kadar şaşırmıştın... Derme çatma barakalar vardı, üzerlerinde Kiril yazısıyla, kırmızı boyalı birtakım sloganlar, kocaman bir Lenin kafası, hani şu ensesi kalın, alm açık, bıyığı kaytan, azıcık "profil", azıcık "troisquart" Lenin kafası, sonraları Tünel'deki Sovyetler Birliği Konsolosluğu'ndan yürüttüğün toplu eserlerinin kimbilir kaçıncı cildinin üzerindeki kabartmanın tıpkısı.

Dönüşte, Sofya'nın göbeğinde, Hotel Balkanskiy önünde yatan arabadan inip sağı solu gezmeye çıktığında yanını, sokulan iki Türk, Osman Osmanov biri, biri İbrahim İbrahimov, "karıya doyduk" diyeceklerdi, "buranın karısı tekmil orta malı"... Hoş değil miydi yani? On altı yaşın abazanlığıyla, eh, sosyalizm buysa, ulan iyi bir şeydi be! Yoksa, yoksa, o sağcı takımının itliğine uydurduğu söylentiler gerçek miydi, hani eve gelirmiş de adam, kapının arkasında başka bir herifin kasketi asılıysa, içeride karısıyla iş üzerinde anlamına geliyor, efendi gibi oturup bekleyeceksin ki adam bitirip çıksın gitsin!.

Peki, kadınlar bu cennet köşesine kurulmuş keyifle yaşıyorlardı da, kaçamak bakışlarla arabaya sokulan güzeller güzeli, kırlangıç gözlü, fidan boylu kızlar, neden üç lafın birinde "ne olur beni kaçırın bu ülkeden" diye yalvarıyorlardı?

Her şeye razıydılar, o anda, o arabanın içinde yirmi kişiyle yatmaya da, yeter ki onları oradan kaçırmalıydık...

Tuhaf şey, koca koca yolların ortasında çiçek tarhları, mis gibi açmış gül goncaları vardı, kimse onları koparmıyordu, koparmayakalkışmıyordu, ve gecenin ikisinde, baştan aşağı muşambalara bürünmüş, torba memeli, iri kıyım Slav karıları, ellerinde hortumlar, sabunlu sularla sokakları, kaldırımları yıkıyorlardı.

Bir fabrika çıkışını yakalamıştım. İşçiler, iktidarda olanlar, diktatoryalarını burcuvazyaya çatır çatır demirden kasnak gibi giydirmiş emekçiler, üstleri başları pıyrım pıyrım, ezik enseleri öne eğik, gözleri yorgun, suratları asık dağılıyorlardı, yabancı, "Batı" plakalı bir otomobile azıcık ürkerek, azıcık kıskanarak, azıcık çatlayarak, çokça da özlemle bakıyorlardı, biz kapitalist bir ülkeden

gelen mutlu azınlık üyeleriydik, onlar 1944 yılından beri iktidarda emekçi sınıfı...

Nasıl bir korkunç aldatmaca, nasıl bir rezillik, hem de haklı, güzel, ileri düşünceleri, duyguları kullanıp insanı insana köle ettiği için bin beter bir pislikti bu?

İktidarda olanlar bunlar mıydı?

1967 yılının Türk işçisi, 1967 yılının Bulgar işçisinden çok daha iyi, pek çok daha iyi durumdaydı! Üstelik Süleyman Demirel sultası altında!

1967 yılında Bulgaristan'dan geçmeseydim, kimbilir hangi gençlik hatasının, hangi yanlış saftırıklığın, hangi hem acıklı hem gülünç soytarılığın karanlık dehlizlerinde yitip gidecektim... 1989 yılında hayatta mı olacaktım, yoksa çoktan vurulmuş ya da asılmış mı, E Tipi bir zındanda mı, yoksa uzak, soğuk ve karanlık bir gurbet ilinde mi?

1967 yılında Sofya otellerinde "kadın kaçtan satılıyordu bilemem, 1977'de, on yıl sonra, Varna kıyılarına sıra sıra dizilen büyük "tesislerin" lobilerinde, barlarında ortalama on dolar!

Güllü adında bir çingene kızı sokulmuştu, çatır çatır da Türkçe konuşuyor, "Abe" dedi, "veresin bir beş dolarcık, s..... bir kerecik!"

Ne diyeceğimi bilemedim de utandım kaçtım. Bizim kız kara tenli ya, fiyatı düşük garibimin, sarı saçlı, balık etinde, duru beyaz tenli, üstelik pek güzel, pek çok güzel, üstelik katıksız Bulgar kızları, on dolara yatıyorlardı, "nakit dövizin" yoksa bir blucin pantalona, bir çift naylon çoraba, bir paket çiklete, ya da bir karton Kent cıgarasına!

Türkiye'de bunlar yıllar yılı kulaktan kulağa dolaşır durur.

Gerçektirler! Kendi gözlerimle gördüm, kulaklarımla duydum!

1984'te, o sıralar her nedense popomdan hiç ayrılmayan Sovyet Konsolos Yardımcısı Valeriy Yegorov'a soracağım tuttu: "Tavariş, konvertibl döviz açığını kapatmak uğruna kadınlarının kendilerini satmalarına izin veren, izin vermek bir yana bunu onaylayan, destekleyen bir sosyalizm nasıl bir sosyalizmdir?" diye.

Bozuldu. Dünya gazetesine, benim bir yazımı tartışmaya gelmişti, Sovyetler Birliği'nin Arjantin'le dış ticareti, İsabel Peron devrilip Jorge Videla geldiğinden beri bilmem kaç kat artmış diye yazmıştım da, "imanım tahtelbahir, bu ne biçim sosyalizma" diye sormuştum yazıda.

"Yengin Bey," dedi, "yerkesten beklerdim, sizden beklemezdim". Sonra ekledi, "biz karı satmıyoruz, Bulgarlar satıyorlar, Bulgaristan bizden bağımsız, ayrı bir devlettir."

"Yok yahu" ya da "hadi ulan" demedim artık ayıp olmasın diye, bira içmeye çağırdı, eve kadar da arabasıyla bıraktı.

1977 yazında Varna'daydım, Zlatniy Piyasatziy, Altınkum kıyılarında, iki ulus da karşılıklı rezilliklerini sergiliyordu.

Bulgarlar döviz toplamak amacıyla on dolara karı satıyorlardı, Şeker Bayramı'nı üç günlüğüne dokuz yüz liraya yabancı bir ülkede geçirebilmek "mutluluğunu" tadan bizimkiler de, umum Varna'da kaşkaval, kaşar peyniri bırakmamışlardı, tekerle satın alıp götürüyorlardı, Topağacı bakkallarına tezgâh altından devretmek üzere, mis gibi Giresun fındığının kabuğu ayıklanmış, kutulanmışını tomar tomar Deutsche Mark sayıp satın alıyorlardı...

1967'den 1977'ye Bulgaristan değişmemişti, üstleri başlan dökülüyordu, kadınlar o sülün gibi bacaklarını yün çorap sultasından kurtarıp saydam naylon çorap giyebilmek uğruna eteklerini sıyırıp bacaklarını da havada iki yana açmaya hazırdılar. Erkeklerin ayaklarında ayakkabı yoktu dişe dokunur, burnu delikli, "sandal" cinsi boktan şeyler giyiyorlardı, kaba kumaştan pantol, rengi atmış kısa kollu gömlek, bizde pek yaygın cinsinden, hani gömlek cebine Samsun-Maltepe paketiyle kibrit kutusu konur da içinden iki yanından sarkmış "atlet fanilası" görünür...

Sonra, üstü başı dökülmenin ne demek olduğunu bizlere de öğrettiler. Onlardan da geriye düştük.

Üst tarafı lâf-ı güzaf. Çimento üretimi bilmem kaç kat artmış da elektrik üretimi bilmem kaç milyon kilovat.

Kadınına naylon çorap giydiremeyip etini sattırdıktan sonra istersen elektrik üretimini arttır arttır da bilmem nerene bağla sonra kablonun ucunu.

Silah kaçakçılarıyla ortak olup Türkiye'ye gizliden havan topu bazuka mermisi bile sokacaksın, bunun da adına sosyalizm diyecekler. Çocuğunu sünnet ettirmek isteyen vatandaşını kodese tıkacaksın. Namaz kılmak isteyeni inim inim inleteceksin, şeriatçı biraderlerimiz gitsinler de zulüm nasıl olurmuş orada görsünler, durdukları yerde kendi kendilerine kudurmayı bırakıp...

Bulgaristan sosyalist ise ben de Napoleon'um.

Elinden avucundan üç-beş levasını da alıp yallah Türkiye sınırından içeri saldıkları vatandaşlarının sayısı iki yüz bini aştı.

Bunların içinde kaç yüzü KGB, kaçı Bulgar Gizli Servisi ajanıdır, o da bizim uyanık Türk polisinin külahını önüne koyup düşünmesi gereken bir iş!

Gerçek bu. Ve de biz gerçeklerden yanayız.

Gerçekler ne kadar acıtıcı olsalar da.

Bulgaristan deyince, Hemingway ustamızın Lausanne'da Başbakan Stambulski'nin kılığıyla kıyafetiyle, oturması kalkmasıyla, konuşmasıyla nasıl tatlı tatlı dalga geçtiğini hatırlamaktan girip, Georgi Dimitrov'un Reichstag yangım duruşmasında nasıl dillere destan bir savunma yaptığını anmak da vardı... Belki, 1973 yılında tanıştığım iri gözlü, hüzünlü Bulgar kızının "kapitalist bir ülke nasıl oluyor acaba, hiç görmedim, yaşamadım ki" diye içini çekmesini, pasaportunun yalnız ve yalnız komşu "sosyalist" ülkeler için geçerli olduğunu, onu da çıkartana kadar nasıl anasının ağladığım anmak... (Bedeni saltanatlı, yatağı ferah bir kızdı, Bulgaristan yönetiminin insanlara sağlayabildiği tek şey, özgür cinsellik, belki bir de Rus malı ucuz votka mı?...) Bir başka başbakanı, nüfusumuz yetmiş milyona çıkınca canlarına okuruz diyen birisini makaraya sarmak...

Belki Ömer Seyfettin merhumu hatırlamak... Hani şu, komitacı çetesi kovaladığı Makedonya günlerinde, Balkan Savaşı, hatta 1908 devrimi öncesidir, çamaşır yıkayıp türkü çağıran pembe topuklu, kalın bacaklı, şimdi çoktan ölmüş gitmiş Bulgar kızına tutkun Osmanlı "mülazımının" öyküsünü, kız "Naş, Naş, Çarigrad Naş..." diye bir şarkı tutturmuştu da, bizim salak, kızın kendisine göz süzdüğünü sanmıştı hani... Oysa, bizim olacak, İstanbul bizim olacak, diye haykırıyordu kız; ayı fazla açık, yıldızı fazla köşeli Osmanlı bayrağını da paspas yapmış ayağını mı siliyordu ne?

Nah sizin olacak! Olsaydı, o zamanlar, Çatalca hattına gelip takıldığınız 1913 kışında, belki... O zaman da kimse bırakmazdı, ne Yunan, ne Çar babanız, ne de "düvel-i muazzama".

Onun için mi şimdi sınırlarınız içinde tek Türk bırakmamaya bu kadar gözünüzü karartıp niyet ettiniz? Neyin intikamını alıyorsunuz bre deyyuslar?

Uyguladığınız rezil serseriliğe, pis racona, kötü zagona, çirkin soytarılığa, işçisinin kıçına giyecek don bırakmayıp kadınını etini satmaya iten sefillik düzenine sosyalizm diyorlar, öyle mi bellediniz?

Bu kadar pısırık, böylesine zavallı, bu denli boynu bükük Türkiye bulunca babam da yapar. Yapın bakalım.

Mustafa Kemal'in sağlığında bunların binde birini "işlemeye" de sizin babalarınızın "petkası" sıkmazdı!

Bu ne bitmez kin, bu ne tükenmez nefrettir yahu? Dört bir eyaletimiz, Osmanlı'nın intikamını almaya azmetmiş, üzerimize çullanıyor, Acem on altıncı, on yedinci yüzyılın faturasını çıkarma tutkusundadır, Yunan kendi imparatorluğunun çoktan sislere gömülmüş hesabım almaya kararlı, Arap, vaktiyle yediği herzeler yetmemiş gibi yeni pislikler peşinde...

Parçalaya parçalaya, kopara kopara tüketemediniz teresler, devam edin bakalım... Osmanlı'nın acısını bizden çıkarın...

Eh, altmış altı yıllık cumhuriyeti yöneten senin kendi devlet adamın Osmanlı'ya tutkun olunca, hesap da ona çıkarılacak elbet!

Kendi aralarında görüşsünler. Cumhuriyetçiler karışmıyorlar bu işe. Kim Osmanlı'ya tutkunsa, eski eyaletlerindeki ayaklanmalarla, pisliklerle, başkaldırılarla, "reayanın" bilinçaltında birikmiş kin, nefret, intikam tortularıyla da o uğraşsın.

Sıkı mı? Gönderebiliyor musun ordu-yu hiimayun'u Sofya üzre?

Hayır mı? O zaman zart zart atma.

O zaman sus. Altmış milyon Türk'ün şerefini, haysiyetini koruyamıyorsan sus bari.

BEİROUTH, BEİROUTH

Bu Beyrut o Beyrut mu?

Hani Faik Sabri Bey'in atlasına bakıp bakıp kendi kendine gülerdin, Beyrut ile Bayreuth'u "kardeş şehir" ilan etmeli diye, ortaokulda, coğrafya derslerinde en arka sırada dalga geçtiğin sıralar...

Bu Beyrut hangi Beyrut? Senin uzaktan uzağa ılık portakal kokusu, şakır şakır güneşte yıkanan Arnavut kaldırımları, lenger gözlü Arap kızları şeklinde özlediğin Beyrut mu, yoksa denize inen sokaklarında kabalakları tozlu, dolakları çözülmüş, birinci dereceden demir haç nişanlarını az önce bir Ermeni antikacıya yetmiş beş kuruşa satmış yorgun Osmanlı subaylarının gezindiği bir Beyrut mudur?

Bak, Eşrefiye mahallesinde ayakta sağlam yapı kalmamış, ortalık neden her bombalanan şehirde hep aynı ayrıntılar, çekirdekli yağmur izleri gibi delik deşik sıvalı duvarlar, sağdan sola sökülmez yazı kalıntıları, cam kırıkları, terlik tekleri, kolu kopuk kız çocuk bebekleri, ağlayan cinsinden, boş cıgara paketleri ve artık pirinç karyola somyaları mı, kaim kalın kırmızı beyaz yollu yollu yatak denkleri mi, kanaryası kaçmış kuş kafesleri mi, bacağı yamuk dikiş makineleri mi, darmadağın...

Sığınaklarda, Meryem ile İsa'ya inanmış olmaktan başka suçları bulunmayan ve cizye ödeyen reaya gibi değil de insan gibi yaşamayı istemekten öte başlarını kaldırmamış kadınlar, Hıristiyan olduklarından da, kıçları açık değilse bile insan gibi gözleri, ağızları, kolları meydanda.

Yoksa Batı basını mı General Michel Aoun'a, Hıristiyan Araplar'ın şimdiki önderine olduğundan fazla şeyler yüklüyor da, o Eflak'ların, Cemayel'lerin kara giysili, kara suratlı askerleri, "falanjist" sürüleri unutuldu gitti?... Bunlara, "solcu Müslümanlar" karşı koyarlardı onbeş yıl önce, hatırlar mısın, Türk devletinin televizyonu, sağ basın, nasıl eşekten düşmüşe dönmüştü, aşağı tükürseler sakal, yukarı tükürseler bıyık, öyle ya, ne demek "solcu Müslüman", olur mu öyle şey, oysa gerçek, herifler hem solcu hem Müslüman, yut bakalım yutabilirsen aziz ve muhterem din kardeşim!

Beşir öldürüldü. Kemal de öyle, Kemal Canbolat, kendi aramızda İsmail Canbolat'ın torunu galiba der, uzaktan İttihatçı olduğuna sevinirdik... 1976 mı, o sıralar şehrin nüfusu bir buçuk milyondan iki

yüz bine inmemişti daha, ama Beyrut'un, eski Beyrut'un bir daha gelmemek üzere gittiğini, yoklara karıştığını biliyorduk, tıpkı eski İzmir gibi, tıpkı eski İstanbul gibi.

Yoksa andığın Beyrut, o sıralar Şişli'den yavaş yavaş Nişantaşı-Topağacı taraflarına kaymaya koyulan yüksek sosyetenin yüksek orospularının gidip gidip kaçak mal yüklendikleri o Sodom, ya da Gomora benzeri günah yuvası mıdır, naylon kadın donu, Amerikan çiklet, saç kurutma makinesi, Salem marka naneli cıgara, TK 24 ses kayıt aracı, kırk beş devirlik Elvis plakları, çocukluğunun, "ellili yılların" lüks tüketim maddeleri? Ha, ne dersin? Rakkase Tahiyye Salem, Chevrolet Impala arabalar ("direksiz", 1964 modeli), beyaz ceketli, kara gözlüklü muhabbet tellalları, içine "sarıkız" katılan nargile tömbekisi...

Daha eski, pek eski bir Beyrut daha şirin geliyor, oysa bu da oldukça karmaşık bir Beyrut'tur, 1922 modeli De Dion-Bouton marka arabalar Fransız Yüksek Komiserliği önünde sıralanıyorlar, Kontes Nina Danilova, Adana ve havalisi "administratörü" Colonel Bremond'dan haber getirmektedir, az sonra çıkacak, tramvay yoluna sapıp Hotel Royal önünden sağa dönecek, denize doğru, "kornişe" inecek, dalgındır, keskin şubat güneşi altında omuzundaki sansar kürk ağırlık yapmıyor değil...

Frenk inciri, portakal, muz bahçeleri arasından, tepede Amerikan Üniversitesi görünüyor, 1866'da Presbiteryen rahibi Daniel Bliss tarafından kurulmuştur! Uzaktan tramvay şanları yankılanıyor, iki gün önce İstanbul'dan ürkek bir sincap gibi gelip limana inen yüzbaşı "mütekaidi" Hilmi Efendi'nin yeni kesilmiş karpuz kokuları arasında keşfettiği Beyrut, tehlikeli Intelligence Service casusları, kaytan bıyıklı, kepli Fransız subayları, sivri burunlu Rumlar, kara tenli Ermeni göçmenleri, hain bakışlı yerli Araplarla dolu, şimdi de, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin zagonunun yürüdüğü eski Osmanlı başkentinden sürülme yorgun Türkleri karşılamaya hazırlanıyor: Fesleri kalıpsız Hürriyet ve İtilaf memurları, neye uğradığını henüz anlayamamış sarıklı mollalar, gözlüğü tel çerçeveli, ceketi ütüsüz, potini bağcıklı Peyam-ı Sabah muhabirleri, üniformasını çıkarmamakta direnen bir-iki mülazım, kaymakam, bir miralay... Muharrir Refik Halid Bey, Ali Kemal'in gündüz gözüyle tutuklanıp kaçırılması üzerine telaşlanmış, önce Taşkışla'ya sığınıyor, İngiliz jandarmasına, ertesi gün Pierre Loti gemisiyle (işe bak!) Rodos üzerinden Beyrut'a gelecektir, akıllı davranmış, kahramanı Hilmi Efendi'nin durumuna düşmemek, onun çekeceği sefilliği yaşamamak için "refikası" Nazime Hanım'la "mahdumu" Ender Efendi de yanındadır.

Cuniye'de otururdu, bugün Hafız Esad'ın topçu birliklerinin dövdüğü yakın kasabada, Sabih Şevket Bey'in evinde. Neyse, İstanbul'dan "biraderleri" Hakkı ve Niyazi Beyler ara sıra para gönderiyorlar, o, sabahları, gevrek ekmek kabuğunu üzeri kekik ekili zeytinyağına banıp şekersiz kahvesini içiyor ve vatanını düşünüyor...

Saraylılar ne yandadır? Hanedandan Keramettin Efendi kumara yatırdığı altınlarını nerede ezmektedir, limana bakan Grand Hotel'de mi yoksa Georges Picot, General Gouraud, Maxime Weygand, Philippe Petain adlarını, Frenk paşalarının namlarını taşıyan yakışıklı caddelerden birinin üzerinde bir ev mi tuttu?

Eski bir Baedeker rehberi açalım mı? Ya da bir "Guide Joanne", lacivert kapaklı, sonraları ünlü mavi rehbere dönüşecek o Frenk kitabının eski bir baskısını... İçinden ikiye katlanmış bir Beyrut planı düşüverecek, deniz uçuk mavi, şehir uçuk pembe, kenarları sararmış kâğıdı, artık olmayan şirin bir şehrin artık bulunamayacak tadını anlatıyor, ünlü Şam yolu kıvrılıp güneye iniyor, şimdi sağı Hıristiyan mahallesi, solu Suriye piyadesi işgalinde Müslüman kesimidir... Eski semtlerini soralım ona Beyrut'un, Musaytbe, Zohak-ül Belat, El Başura, Mezraa... Tuhaf şey, buralarda Saint-Joseph mektebi bile var! Sacre-Coeur hastanesi, Besançon rahibeler manastırı, Banque de Syrie, Joffre kışlası... İyi ki de Müslüman mahallesi ha! Öbür yanda, Nazareth manastırı, tıp fakültesi, Saint-Michel kilisesi, Saint-Georges hastanesi, Sayfi, Rumeyl, Medavar semtleri, içeri, karaya doğru Eşrefiye, bugün bir avuç Hıristiyan'ın boşaltmamak, kaptırmamak için direndiği kesim.

Şirinlik kalmadı. Beyrut da kalmadı artık. Antun Bey Caddesi'ne gidip Lloyd Triestino acentasmdan İskenderiye vapuruna bilet alamayız ki... Allenby Caddesi diye bir yer yok, meşin kaplı ağır bavullarımızı Continental'ın kapısında alesta bekleyen kalın bıyıklı Ermeni kapıcı hamle edip kapamayacak. Fahri Bey Caddesi'ne postaneye gidip mektup da soramayız, Prenses Neslişah söz vermişlerdi oysa Nice'ten ya da Menton'dan, olmazsa San Remo'dan mutlaka yazacağım diye...

Şam yolu üzerinde, fıstık çamları altında, Zahle'ye yakın bir bağ evi kiralasak, Davut Ağa derler bir de kâhya, vekilharç bulsak kendimize, gecenin birinde, duvar gibi indiren yağmurun altından, kızıl saçlı, ısrarla adının Nihan olduğunu söyleyen bir kadın çıkar gelir mi?... Belki arkasından Üçüncü Reich'ın o Beyrut sıcağında bile ayak bileklerine kadar uzanan kara deri yağmurluklar giymekte direnen ajanları da sökün edeceklerdir...

Artık General Weygand Caddesi'nden iki yüz Lübnan kuruşuna tutacağımız Bugatti araba bizi üç saatta Şam'a atamaz, yol topçu ateşi

altında çünkü, Zahle ve Rayak üzerinden de dolaşamayız, Suriye birlikleri göz açtırmıyorlar.

Artık caddelerde korna sesleri, sürücü çığırtıları, darbuka ve klarnet mırıltıları kol gezmiyor. Hani ne derlerdi, "Beyrut şoförleri dünyanın en iyi sürücüleridir, kötüleri zaten çoktan toprak altında!".

Artık "suk"lardan biber, karanfil, zencefil, tarçın, safran da buram buram yükselmiyor ki, her yer dokuzluk mermi kovanına, şarapnel parçasına, insan koluna bacağına kesmiş. Limandan doğru da üzüm, incir, kahve, pamuk balyası, zeytinyağı kokusu arama, pek pek, Suriye topçusunun dövdüğü iskelet yapılardan, oğlunun daha soğumamış cesedinin başında ağıt yakan yanağı dövmeli, ayağı kınalı, gözü sürmeli yaşlı kadının hıçkırığını duyarsın...

Bu taraflarda Türkçe konuşan kalmış mıdır? Türkçe iki kelime duyunca, hani kimi kimsesi kalmayınca uzak akrabalarının yanına gönderilen beş yaşında Hasan'ın "çiviler diline batmaz mı senin" sorusu üzerine iri gözyaşı damlaları ağır tozlu toprağın üzerine seyrek sakallarından süzülüp birer makineli tüfek mermisi gibi dökülen ayakkabı tamircisi gibi?... Hasan da onunla birlikte ağlar mı?

Afgan şeyhi kılığında dolaşan çelik grisi gözlü İngiliz ajanları gene cirit atarlar mı ortalıkta, El Aurans'ı hatırlayan yaşlı bedevi hayatta mıdır? Belli, artık tüfek gibi Arap delikanlıları testileri başlarına dikip lıkır lıkır su içerken gırtlaklarına arı kaçmıyor, onların yuttuğu artık dokuzluk mermidir, artık hiçbir Arap, Ben-i Hamra aşiretinden Ebu Ali gibi, kendini hiçbir Osmanlı teğmenine kazıklatmaz, ışığı kendi kendine yanıp sönen, el yakmayan, kibritsiz çalışan cep fenerine iki mecidiye bayılıp, üstelik teğmenin "içine tılsım koydum" gırgırına kanıp günde iki kere İstanbul'da oturan padişahın ömrüne dua etmeye de yanaşmazlar... Artık akıllandılar, şimdi onlar bizi kazıklıyorlar!

Ama imparatorluğa ihanet edenlerin, askerimizi arkadan vuranların, onu İngilizlere satanların da iki yakaları bir araya gelmedi, gelmiyor, gelmeyecek, işte Beyrut sokaklarında yan yana yatan biri Müslüman biri Hıristiyan iki Arap ölüsü buna tanık. Türk kanı dökmeyi pek gönüllü üstlenmişlerdi, şimdi kardeş kanına girmek nasıl geliyor acaba, tadı daha mı acıdır yoksa tuzlu mu?

Buralara gene mart ayında temmuz gibi sıcak basıyor basmasına da, artık tenteler gerilip güneşlikler aşılamıyor dükkânlara, portakal, demirhindi şerbetleri, dondurmalar satılmıyor, keten elbiseler giyilip ceketler kollara alınmıyor artık Emir Fahrettin Caddesi'nde piyasa yapmak için, içine hacıyağı karıştırılmış çok şekerli, "çok gazlı",

bulantı veren bir çeşit gazoz, şehre gelip yığılmış Türklerin içini kaldırmıyor... Şişesi bir kuruştu 1922 yılında!

Heybetli, geniş evler, taş konaklar, mermer avlular, hurma ve çam gölgeleri altında havuzlarında fıskiyeleriyle saray yavruları da kalmadı...

Refik Halid, limanda iyot, midye içi, İstakoz kokusu bulmuştu 1922'de.

Peki biz şimdi İskenderun'a, Türk milliyetçilerinin önderi, "Fransızca muallimi" Nezih Suat Bey'c nasıl haber ileteceğiz ya? Halep-Adana demiryolunun kesilmesi lazım, Kırıkhan üzerinden inip cephane yüklü Fransız treninin mutlaka durdurulması gerekmiyor mu, Antakya'da Türklerin kaç tüfekli çıkarabileceğinin de "behemehal" Ankara'ya, Gazi Paşa'ya rapor edilmesi gerekmez mi? Gece ağır kokularıyla Beyrut üzerine çöküyor, bir "reci ağarası" daha yakınız azizim, denizden esen ılık yel dumanım Reyfun yönünde savursun, bakınız "cazbant" ne çalıyor, 1919 yılının gözde parçası, eski bir şarkı bu, "Ain't We Got Fun?" değil mi, ta kendisi!

Bu Beyrut o Beyrut mudur? Şimdi Habeş cephesine asker taşıyan Conte Verdi vapuruna binsek, ikinci mevkide Nilgün Sultan'la,

Dilbeste Kalfa'yla tanışmak imkân ve ihtimali var mıdır? Şehzade Rüknettin Efendi'nin kerimesiymiş, bakmayın siz ona, asıl adı Selma, kızı da Paris'te gazetecilik yapıyor, daha geçen yıl anasının acılarını anlatan bir roman yazdı da peynir ekmek gibi sattı. Beşinci Murad'm torunudur.

Yok. Biz en iyisi, bugünün Beyrut'una, artık olmayan o Beyrut'a uygun düşler kuralım. İşte bakınız, yeni sulanmış taşlıkta, yanık tenini yer yer belli eden dantel "suvare" elbisesiyle oturuyor kadın, üzerine buz döşenmiş kavun sarısı şeftaliler yiyor... "Türkçe bilirmiş, sohbeti de güzelmiş"... Size de ikram ediyor, yerseniz soyayım, diyor kadın, o da İstanbulluymuş, Arnavutköylü hem de, Akıntıburnu'nda suyun şıpır şıpır nasıl oynadığını, vapur düdüklerini, Boğaziçi akşamının mor kadifesini hatırlıyor, böğürtlenleri, mor salkımları, Sultansuyu'nu, Bentler'i, Sarıyer'i, yosun tutmuş kocaman kestane ağaçlarını, kırmızı toprağı, sarı papatyayı, fulya demetlerini... Çileği, kavak incirini ve Haliç kayıklarını...

Kokain çekiyor. Taşlığı sulanmış avluda, fıskiyeli havuzun başında, gereğinden fazla boyalı dudakları ve yaralı yüreğiyle Beyrut'a düşmüş bir orospudur o, bir İstanbul kızı, hem de Arnavutköylü. Her tutam

tozla yeni bir İstanbul düşü yaşıyor, az sonra oksijen sarısı saçlarını omuzunuza yaslayacak, dizinize koyacaktır. "Bu", diyor, beyazı son derece tehlikeli, o gaddar, incecik tozu gösterip, şişesini okşayıp, "bu benim pasaportumdur, bununla İstanbul'a gidiyorum..."

Öyleyse bana da ver kızım... "Zira ben de gidemiyorum." Üstelik Refik Halid gibi sürgün değilim, şu anda İstanbul'dayım İstanbul'da olmasına, ama artık ne o Beyrut ne o İstanbul var, ben de kendi yurdumda, kendi şehrimde, kendi yuvamda bir çeşit sürgünüm, artık benim için de o mor salkımlar, fulya demetleri, yeni çıkmış çilek kokusu, yoğurtçu çıngırağı, tramvay kampanası kalmadı, Arnavutköy'de çırpınan denizin de tadı tuzu yok, Şirket-i Hayriye vapurlarının kesik düdüklerinin, Haliç'te "haminnemin" elinden tutup bindiğim o köhne yandan çarklının izi...

Beyrut yakılıp yıkıldı. İstanbul, yeni Beyrut artık diyorlar. Aynı pislik, aynı gürültü, aynı derbederlik, aynı Arap çorap... Bir tek şiiri eksik, Beyrut'un şiiri vardı, İstanbul'un da; Beyrut'un gene çirkin mermi ıslıkları, kan kokusu, çocuk ağlamalarıyla örülü bir türküsü söyleniyor şimdilerde ama, İstanbul bugün, beceriksiz bir yazarın sarhoş kafayla çiziktirip, zevksiz, görgüsüz bir bestecinin çarçabuk şişirdiği kötü bir homurtu... Belki de, tam buraya uyuyor işte, hem Beyrut'a hem İstanbul'a, bir budalanın anlattığı dangalakça bir masal, ses ve öfke dolu... Frenklerin en birinciye gelen müellifi Vilyem Şekispiyer bunu Tarih için söylemiş, sen al, hem Beyrut'a hem İstanbul'a uygula.

RIFAT DİYE BİRİ

Rıfat diye biri... Geçenlerde televizyonda yeniden geçtiler, yakalayıp tadına varamadık yeniden, oysa 1963 falan mı, Beşiktaş'ta, adı sonradan "Yumurcak"a çevrilecek Gürel Sineması'nın o küf, elektrik, dondurma ve selüloid kokan tahta iskemleli salonu... Eşref Kolçak mı oynamıştı, Orhan Günşiray mı, yoksa Ayhan Işık mı düpedüz?... Şimdi hatırlamak zor. Senaryo, o zamanlar Ali Kaptanoğlu adıyla Yeşilçam'da ekmek parası peşinde koşan ve de o zamanın kereste kırosu yapımcılarının çok kırıp bunalttıkları Attila İlhan'nındır!

Keyifli bir cinayet filmi, "B dizisi" dediklerinden elbet ama yazar eli değdiği daha ilk sekansından, ilk planlarından belli oluyor. (Azıcık da William Irish gibi 30'ların, 40'ların siyah-beyaz Amerikan dünyasından "arak mı" Kaptan?... Neyse, neresinden bakarsan bak bir Dashiell Hammett, bir Raymond Chandler lezzeti ki, o yılların Yeşilçam'ına iki değil üç değil sekiz numara büyük!)

Yoksa babacan komiser de Ahmet Tarık Tekçe mi? "Komiği" Suphi Kaner, Rıfat'ın arkadaşını Semih Sezerli mi oynuyor, Nubar Terziyan yaşlı bahçıvana mı soyunmuş da jenerikte (o vakitler biz "yazılar" derdik) Kriton İliyadis gibi yılların kamburuyla emektar tatlısu frengi kefere takımı?

Rıfat diye biri... Katil değil, "maktule" yardım etmeye koşuyor da adamcağız ölürken "Rıfat diye biri..." diye inliyor, "bana yardım etti, sağolsun" diye getirecek arkasını, ama polis bir kere ismi kapmıştır. Bundan sonrası, Rıfat'ın suçsuz olduğunu ispatlama çabası, bir buçuk saat boyunca. Yok canım, elbet bir Hitchcock tadı, James Stewart'h, Gary Cooper'lı tarafından.

Rıfat diye biri... Rıfat, "esas çocuğun" adı...

Kaç gündür gene buralarda yokum, Şam'dayım, Şam-ı Şerifte. Kısaca "Haco" diye çağrılan Hatice Hanım derler bir esmer güzeline tutulan (Haco, şu ünlü Leman'ın kaynanası!) İzmirli "Tabib Yüzbaşı" Feridun Hakkı'yla birlikte, Osmanlı ordusunun yanı sıra Şam'dan çekiliyoruz... "Alaman zabitanı" karargâhı çoktan boşaltmışlar, cephanelik "berhava" ediliyor. General Allenby'nin saldırısı Yedinci Ordu'yu darmadağın etmiş... Sekizinci İngiliz Ordusu Gazze'yi düşürmüş, Yafa üzerinden Hayfa'ya yürümüş, kıyıdan kıyıdan gidiyorlar, Yedinci İngiliz Ordusu Kudüs'ten kalkıp Deraa'da demiryolunu kesecek, Dördüncü Ordu'ları Azrak, Umtaiye, Tafas'tan dolanıp Şam'a erişmeye çalışıyor... Mustafa

Kemal, suratı bir karış, mavi bozkurt gözleri içine kaçmış, böbreklerinden yükselen amansız sancılara aldırmadan cepheyi geriye çekmeye, Halep'in kuzeyinde bir savunma hattı tutmaya çabalamaktadır. Manyetolu sahra telefonunda Liman von Sanders'e, Almanlara, Enver'e sıraladığı lafları tarih yazmayacak, Mustafa Kemal haksız olduğu için değil, sapına kadar haklı, ama "resmi tarih" onun da insan olduğunu, onun da zayıf yanları bulunabileceğini bir türlü kabullenmeye yanaşmadığından.

Lawrence, peşine topladığı hecin develi bedevi taburuyla 1 Ekim 1918 günü şehri basacak. Mustafa Kemal, Halep'i de terkedip Pozantı'ya çekilirken şehirde son sokak savaşlarını yönetiyor, İngiliz'e karşı değil, ayaklanıp Osmanlı askerini arkadan vuran Şam çapulcusuna, Arap alçağına, Suriyeli ayak takımına karşı.

Ağır, yapışkan sıcak, toz bulutlarından süzülüp bastırıyor. Gece, kuşkulu köpek havlamaları, tüfek mekanizması tıkırtıları, basık avlu köşelerinde tehlikeli fısıltılar... "İhanet kokan" sivri sakallı, sürme gözlü, gözlerinin akları sarıya, kan pembesine dönmüş Araplar...

Yüzlerce yıllık Osmanlı yönetiminin boşluğunu Suriye'de kim dolduracaktır? Önce, Fransız "mandat"sı. Lawrence söz vermişti ya Araplara, köpekliğin bedelini ağır ödeyecekler, el altınıyla, el tüfeğiyle kanlı Osmanlı gerdeğine girmenin köpeksi ceremesini, kendilerine edilmiş bağımsızlık vaatleri fos çıkınca anlayacaklar, çok acı bir buruklukla... Önceleri İngiliz çizmesi, sonra Fransız boyunduruğu, sonra, günün birinde Hafız ile Rıfat biraderler... Hep süregelen de, bakmayın siz Sovyet desteğine, parasına, tankına, İlyuşin'ine, Mig'ine, Katyuşa'sına, on beşinci yüzyılına girmesine çeyrek kalmış şekilci bir din anlayışının Ortaçağ murtluğu... Efelenmek kolay da, İsrail Lübnan'a girip Beyrut'a yürüdüğünde, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kökünü buralardan kazımaya kalkışıp bunu da elhak başardığında, Mösyö Menahem ile Mösyö Arik'in "oturun oturduğunuz yerde, sesinizi çıkarmayın, karışmayın, bulaşmayın, höt, sonra canınıza okuruz haaa" tehdidini yutmak kolay mı?... Oysa yuttular paşa paşa, pısıp kaldılar, Çahal'a kafa tutmak için (İsrail ordusu) erkek olmak gerekiyor önce, bu işler neye benzer bir işler, bu işler vaktiyle gariban Anadolu neferini sırtından vurmaya hiç benzemez bir işler!

Osmanlı memurları, eşraf, Şam'ı bırakıp göçüyorlar, hem de çok acele, düpedüz bozgundur bu. Ermeni azınlıklarda tedirginlik mi ağır basan, belirsizlik korkusu mu, yoksa Osmanlı'dan kurtulma sevinci, ama Arap'tan da sonu karanlık beklentiler endişesi mi? Mahçupyan Konağı'ndan telaşlı ayak sesleri, açılıp kapanan kapılar, gaz lambası, sokak feneri titreşimleri, Pleyel piyanonun kapağını Matmazel

Arşaluys kaç akşamdır açmamış, eczacı Fuad El Maruf gizli gülücüklerini saklayamıyor... Şimdi açalım Şam planını önümüze, 1912 baskısı bir Baedeker bu, Barada Irmağı'nın bulanık çamurlu sularına, Hicaz Garı'nın bekleme salonuna, Salihiye Caddesi'ne, Harap Çukur Mahallesi'ne, Meydan semtine, Amara ilçesine, Saint-Louis Hastanesi'ne, Dahda Mezarlığı'na 1918 yılının o karmakarışık eylül sonunu, ekim başını soralım... Adım başı kolu bacağı sargılı, yarası bitli, açlıktan avurtları çökmüş, sakalı beş günlük Osmanlı eri, semiz kıçlarıyla utanç verici bir bozgunun sorumluluğunu taşımaya hiç de yanaşmayan Alman subayları; Türk subayı, gözleri uykusuzluktan kıpkırmızı, onun da karnı erininki gibi aç, üstelik dudakları acı bir buruklukla somurtmuş, Alman subayına ters ters bakıyor...

Attila İlhan'ın unutulmaz roman kahramanları, o "kadri" bilinmemiş, belden aşağı piyasa romanı gibi porno açlığıyla okunmuş, öyle algılanmış, kaç baskı yapmış da bir türlü tadı, değeri, yeri anlaşılmamış "Haco Hanım Vay", bütün bunların arasına gelip oturan, başköşeye kurulan Rıfat diye biri...

Hayal ürünü olmadığı için de son derece tehlikeli bir Rıfat. Bir zamanlar, hem de uzunca bir süre, yıllarca, Ortadoğu'nun, dünya barışının, belki de artık uzak ve gerçekleşmesi pek müşkül Üçüncü Dünya Savaşı'nın kaderini elinde tutan adam.

Rıfat'ın yeni "marifetlerinin" haberleri sökün edince aldım başımı gene Şam'a gittim. Fakir böyle ara sıra masasından kalkmadan gezinir, Cemal Paşa'yla birlikte Kanal'a bir koşu gidip iki kez kafasını vurup dönmek, Gazze ve Bir-üs-Sebi üzerinden çekilip Kudüs'ü kaptırmak, oradan Şam'ı boşaltıp, Halep'ten Pozantı'ya gerilemek başlıca tutkuları arasında...

Rıfat'ın izini aşağı yukarı beş yıldır yitirmiştim, bu sefer Mine Saulnier bacımız Bilbao'dan bildiriyor (pek de fıstık hatundur kendileri), demiş ki, "Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın kardeşi Rıfat Esad, Fransa'da Cote d'Azur körfezi açıklarında yatıyla çarptığı genç erkek yüzücüyü öldürüp kadın arkadaşını da ağır yaraladıktan sonra kaçmakla suçlanıyor!"

Vay vay vay vay, yahu bunlar abi-kardeş "erkek" adamlardı, ne oldu böyle birdenbire?

Kaza geçen yaz, ağustos ayında olmuş da, Rıfat'ın olay sırasında teknede bulunduğu ve de kaptana "durma, tüyelim" emrini verdiği iki hafta önce basına açıklandı. Konuyu arkadaşımızdan dinleyelim: "Rıfat Esad, uzun süre Suriye'nin ikinci adamı olduktan sonra kardeşi Hafız

ile arası açılmış, beş yıldır Avrupa'ya yerleşmişti... Birdenbire büyüyen serveti ve adı kara para borsalarında sık sık geçen Rıfat, Marbella'da oturuyor. İspanya'nın 'günah cenneti' diye adlandırılan Costa Del Sol kıyılarında da sayısız yatırımı var."

Rıfat, oğlu Firaz adına kayıtlı "Business Consulting Center" adlı büyük bir şirkete sahip, şirketin işi de, Rıfat'ın kara parasını gayrımenkule çevirip aklamak İspanyol basınına göre, Rıfat'ın Hafız'la arasının kötü olduğu da "misinformation", yalan yanlış bilgi, bilerek, özellikle çıkarılmış söylenti, ve de Rıfat'ın amansız serveti, Esad ailesinin "aman ne olur ne olmaz" kaygısıyla Suriye dışında sağlam ayak yatırımlarını meydana getiriyormuş!

Rıfat, kazadan sonra yatın batırılmasını emretmiş, kaptan da tekneyi Marbella açıklarında bir güzel batırmış. Lara adını verdiği bu yatta sıkça "eğlenceler" tertiplermiş eskiden... Öte yandan kaptan da başka bir suçtan dolayı bir süredir "içeride"...

Mine'nin katkısı bu kadar. Oysa biz Hadi'ye takılacaktık (Uluengin), günümüzün Şam'ını şöyle bir dolanacaktık, artık bozulup çekilen Osmanlı ordusunun en küçük kalıntısını, izini bulmak ne mümkün buralarda, Hamidiye Çarşısı'nda satılan video araçlarından, Maysalun Sokağı'nın kokularından, Excelsior Sineması'nın oynattığı filmlerden söz edecektik... El Velid semtindeki evinde Kürdili Hicazkâr şarkılar ve de David Oistrah'dan Haydn dinleyen bin yaşında Hatice Şehbender Hanımefendi'nin elini öpecek, Şahat-üş-Şüheda Meydanı'nda "muhaberat" hafiyelerinin kara gözlüklerinden, bir yandan "mıh" içilen, bir yandan usturayla tıraş olunan kahvelerden, El Cumhuriye Caddesi'nin boyalı ve ağır kokulu orospularından, gramofonlarda yankılanan Ümmü Gülsüm taş plaklarından... Geçerken Öz Hatay Turizm Acentası'na uğrayıp iki kelime Türkçe laflayacak, Antakya otobüsünün nerede kaldığını soracaktık...

Muhaberat... El Muhaberat-üs Siriyye... Oraların gizli güvenlik örgütüdür, Suriye'nin MİT'i oluyor yani efendim. Bir zamanlar başında Rıfat vardı.

Rıfat, Hafız'ın küçüğü. Elli yaşında var. Halkın içine pek çıkmaz, kendi özel savunma birliklerini yönetir, onlarla gezerdi. Baas Partisi'nin Suriye kolunun önde gelenlerinden eskiden, Hafız'dan sonra "ikinci adamdı", şimdi de öyle olduğunu, ama yurtdışında, yedekte, ya da "libero" oynadığını öne sürüyorlar.

Planlama Bakanlığı memurlarından birine yazdırıp altına sıkılmadan kendi imzasını attığı "1961 Öncesi Suriye'de Azgelişmişlik" konulu bir

incelemeyle, Moskova'da Patrice Lumumba Üniversitesi' nden "fahri doktorluk payesi" almıştı... Öyle ya, Haydar Aliyev 1984'ün mart ayında Şam'a gittiğinde kiminle görüşüyor bakalım? Hafız'dan önce asıl Rıfat'la! Çahal (İsrail ordusu) Beyrut kapılarını zorladığında, 1982'nin ağustos ayında, Arlington'da Ariel Şaron'la, Mösyö Arik'le, hani şu Sabra ve Şatila kasabıyla, Lübnanlı Hıristiyan faşistlerin çoluk çocuk kadın erkek yüzlerce Filistinli mülteciyi doğramalarına göz yuman hergeleyle, "İsrail'in Çanakkale Boğazı'nda gözü vardır" demekten (hem de açık açık) utanmayan dürzüyle gizlice buluşan kim? Elbette Rıfat... Hafız kalp krizi geçirip ölümle burun buruna gelince, Trablusşam'da Arafat'a bağlı FKÖ savaşçılarının başını ezen Suriye kuvvetleri doğrudan doğruya kimden emir alıyorlardı? Tabii ki Rıfat'tan!

Suriye ordusunun birçok generali, bu arada Dışişleri Bakanı Abdülhalim Haddam onu hiç sevmiyorlardı ama, ellerinden gelecek bir şey yoktu, Rıfat hem orduyu, hem Muhaberat'ı demir disiplinle yönetiyordu, kendi özel koruma birliği olarak da en az kırk bin delikanlı besliyordu bu arada.

1981'de Hafız'a bir suikast düzenlemişlerdi de başaramamışlardı, Rıfat, mapus damlarına tıkılmış yedi yüzü aşkın tutukluyu bir çırpıda temize havale ettirip bu suikast işinin kökünü kazıyıvermişti. 1982'de Hama kentinde ünlü "takunyalı Müslüman biraderler" örgütünün ayaklanma girişimini de kırk bin kişiyi kestirip bastırmıştı hani...

"Bize sert ve güçlü bir rejim gerekli. Devrimi savunmak için gerekirse bir milyon Suriyeli'yi ölüme göndermeye hazırım. Stalin ve Hitler kendi rejimlerini korumayı nasıl başarmışlardı?..." diyor Rıfat Bey biraderimiz.

Günahı Batı'nın haberalma örgütlerinin boyunlarına, Rıfat'ın Suriye ve Lübnan üzerinden bir zamanlar yürütülen uyuşturucu madde ticaretinden komisyon aldığı söylenirdi... Marbella'da oturup Costa Del Sol'da iş tutması ne ayak peki? İsviçre'de, ABD'de amansız döviz hesapları, Texas'ın Houston kentinde özel bir bankası, Fransa'da, Washington'da villaları var. Suriye'nin yabancı kuruluşlarla giriştiği bütün ticaret ve yatırım anlaşmalarından yüzde on komisyon kapardı Rıfat, yaaa, Rıfat'a uygun bir miktar toka ederek, Yahudilerle ticaret yapan bir Arap şirketinin, merkezi Şam'da bulunan Arap Birliği Boykot Bürosu'nun kara listesine girmekten korunması mümkün! Rıfat'ın adamları, Paris, Londra, Amsterdam, New York ve Tokyo'da, Suriye büyükelçilerini ve ticaret ataşelerini hiç takmadan, kendi hesaplarına "temaslarda bulunuyorlar"... Suriye'de yaygın özdeyişlerden biri: "Yediğin her muza karşılık Rıfat'a üç lira ödersin!"

Burası Şam. Uzaktan uzağa top sesleri, köpek havlamaları, kızıl yalazlar... Gece... Osmanlı ordusu 1516'da ele geçirdiği Suriye'yi 1918'de boşaltıyor, yerini kim dolduracak? Önce İngilizler, sonra Fransızlar, sonra Rıfat diye biri... Yapışkan sıcak, hardal sarısı. Salkımsöğütler, kayısı ağaçlan ince, hain bir toza bulanmışlar, Osmanlı, sahra hastanesinde su diye inleyen yaralılarını bile çaresiz bırakıp kaçacaktır buralardan, onların işlerini Emir Faysal'ın çapulcuları kısa kıvrık hançerleriyle bitireceklerdir, kırık sedyelerden kafalarını kaldıracak dermanları yok ki zavallı Anadolu çocuklarının... Karanlık ara sokaklarda, daha Lawrence, Faysal ve Allenby üç günlük yoldalar, o kısa kıvrık cenbiyyelerle Şam'ın yerlileri, yalnız başına yakaladıkları Türk subayının gırtlağını biçiveriyorlar! Emeviyye Camii'nin şerefelerinden okunan ezan bir başka, kötü kokuyor. Yol kenarlarmda ölü "mekkâre" katırlarının üzerinde duman duman karasinek bulutları, atılmış cephane sandıkları, "arızalı" Benz otomobiller, Deraa yönünden top sesleri, gök de öylesine yıldızlı...

Suriye'nin yeni efendileri, yetmiş yıl sonra İsrail'in tokadını yiyip yiyip kıçüstü oturacaklardır, imparatorluğa ihanet edenlerin iki yakaları biraraya gelmiyor, gelmedi, gelmeyecek! Çöllerde kırılan yüzbinlerce Anadolu çocuğunun ahı mı tutuyor yoksa? Hangi komşumuz belini doğrultabilmiş, Yunanistan rejimden rejime, darbeden darbeye savruluyor, Bulgarlar düpedüz Rus boyunduruğunda, İran bir despotun bukağısından sıyrılıp çok daha acımasız, çok daha kanlı başka bir despotun demir kasnaklarında inim inim inliyor, Irak belki en dürüstü, o da savaşın yıkımını kimbilir kaç on yıl sonra temizleyebilecek... Aklıma rahmetli hocamın, Tahir Alangu'nun üşüşüvermesi neden, haziran sıcaklarıyla ölüm yıldönümü yaklaşıyor ondan mı, iri göbeği, ağzının içine giren mübarek bıyıkları, değirmi gözlüğü ve tombul ellerini birbirine lap lap vurarak on altı yılın ötesinden gülümsüyor, Osmanlı'ya başkaldıran, ihanet eden, onu arkadan vuranların hiçbir zaman iki yakaları biraraya gelmemiştir, gelmeyecektir molla!

Öyle ya, bir zamanlar oraları tir tir titreten anlı şanlı Cemal Paşa, şu Hafızları, Rıfatları, Arap taburuna başçavuş bile yazmazdı! Osmanlı'nın boşluğunda devlet yönetiyorlar. Yönetseler de ne, PKK'yı örgütle, sınırdan silah sok, Türkiye'yi karıştır, bre Şam-ı Şerif zürefası, yoksa doymayan gözünüz Konstantiniyye payitahtında mıdır?

Kaç gündür Şam'dayım. Gün olur alır başımı giderim böyle eski eyaletlere, eski yıllara. Osmanlı çekildi. General Allenby şehre girdi girecek. Köşebaşlarında, ihanet sakallı Araplar. Bütün bunların gölgesinde, Rıfat diye biri... Bunların içine kurulup oturdukları Hükümet Konağı'nda, hani şu Hukuk Mektebi'yle "askeri rüştiyeye"

yakın, Abbasiye Tiyatrosu'nun arkasında, postanenin karşısında, bir zamanlar toz toprak içinde, uçları eprimiş, kırmızısı solmuş Osmanlı bayrağı dalgalanırdı.

ADALET, MÜSAVAT, UHUVVET

Sen ki, França Eyaleti'nin Reis-i Cumhur'u Françesko'sun! Ben ki, bundan iki yüz sene mukaddem ifa eylediğiniz inkılabı fena halde ciddiye alıp gâvur takvimi hesabıyla 14 Temmuz rûzunda Paris tesmiye edilen şehirde bulunsam gerektir deyû kendimi gurbetlere atmış kıçı kırık bir Türk ceridecisiyim... Televizyon nam nev-i-cad âlette yarar âdemin Jacques Attali'nin beyanatını seyredip, umum Frenk milletine bahşeylediğin yeni haktan hukuktan dehşete kapıldım: Beşinci Cumhuriyet Anayasası değiştirilecek, bundan böyle kafası bozulan her vatandaş, yeni çıkarılan ya da bilmem kaç zamandır yürürlükte bulunan herhangi bir yasayı beğenmediği için Anayasa Mahkemesi'ne doğrudan ve "bireysel" başvuruda bulunup kaldırılmasını isteyebilecek!

"Yapıyor adamlar efendim"...

"Onlar nerede, biz neredeyiz"...

Gerçekten de yapıyor adamlar, ve de gerçekten onlar nerelerde, biz nerelerdeyiz... Bunu anlamanın kestirme yolu, gece on ikiden sonra Fransa'da, devlet televizyonunda orospu reklamlarını, evet, yanlış okumadınız, orospu reklamlarını izlemek, sonuçta bu da bir alışveriş değil mi, nasıl Pepsi reklamı yapılıyorsa İlona'nın da on saniyelik "slaydı" ekranda arz-ı endam edecek, telefon kırk altı yetmiş iki bilmem kaç bilmem kaç... Üstelik gecenin ikisinden sonra zıpkın gibi seks filmi, "hard porno" tabir ettiklerinden, basbayağı her bir şey ayan beyan meydanda, çoluğu çocuğu vakitlice yatırıp üzerini örtüp uyutup hanımla birlikte koltuğa kuruluyor, seyrine bakıyorsun. Uykusu kaçana, ya da "o işi" beceremeyip canı sıkılan, hanımı da üzene, sabahın köründe, sıfır dört otuzda başka bir kanalda "tekrarı" da var, aynı filmi yeniden geçiyorlar, televizyonun yatak odanda, üstelik uzaktan kumanda aracın da var, aile mutluluğun kurtuluyor!

Aynı sabah uçağa atlayıp Yeşilköy'e ayak bastığında yanılıp radyoya kulağını uzatırsan ilk duyduğun, oysa, PKK'nin kurduğu pusuda kaç erimizin şehit olup kaç teröristin de "ölü olarak ele geçirildiği", gazetelere göz atınca da erken seçim var mı yok mu, Özal kendini zorla Çankaya'ya seçtirecek mi seçtirmeyecek mi tantanası... França Eyaleti'nin Reis-i Cumhur'u Françesko çok başka yerlerde, çok başka tellerden çalıyor ama...

Dönüp İstanbul'un pis gürültüsüne, iğrenç keşmekeşine kavuşmak

insanda ne keyif bırakıyor ne sinir, orada felekten bir hafta çaldık, unutulmaz günler yaşadık, "tarihi" günler ki, benzeri 1889'da Eiffel Kulesi'nin açılışında belki yaşanmıştı, çok daha görkemlisi umarım torunlarımıza, 2089 yılına.

Barlas ailesi, Mehmet Barlas, Canan Barlas, efendime söyleyeyim, Ataklı ailesi, sevgili Can ile Handan, Mehmet Altan kardeşim, (Çetin Abi de orada ama kalabalıktan pek sıkılıyor, çıkmamayı tercih ediyor içine), Seçkin Selvi Çağan Cılızoğlu, Ayşegül Dora, Osman Ulagav, Meral Tamer, söylemesi ayıp bir de naçiz kulunuz; acar Türk gazetecileri Paris kaldırımlarında...

Altını üstüne getirdik. Aslında bize ihtiyaçları yoktu, bir yandan kendileri, bir yandan yetmiş iki buçuk milletin gezgini zaten Paris'i harman ediyordu geçen hafta boyunca. Çorbaya tuz kattık sayın, kimbilir kaçıncı kere Paris toprağını çiğniyorum, yakamda on franklık üç renkli devrim kokardı, kafamda yetmiş frank bayılınıp alınmış kırmızı Frigya başlığı, Marseillaise'i her mırıldandığımda gözlerim yaşarıyor.

Yaşar Kemal daha Charles de Gaulle Havaalanı'nda bizi sattı, o ne de olsa devlet konuğu, Françesko'nun adamları gelip karşılıyorlar, ertesi akşam Crillon Konağı'nda yemek yiyecek, dünyanın en ensesi kalın devletlerinin yöneticileri bir salonda, sanatçılar, yazarlar, çizerler başka bir salonda. Biz yollara döküldük, buraları iyi kötü biliyoruz, aslında biz de "1969 devrimini", Paris'e gelişimizin yirminci yılını kutluyoruz ya, umum gazeteci makulesi eteğimde, aman şurayı da burayı da gezdir!

Keyifle ve de şerefle. Ama kafamın içinde de hülyalar koşturuyorum, bizimkiler beni Louvre'un önünde Çinli mimar Mei'nin kondurduğu dev cam piramidi anlatıyorum sanıyorlar, oysa fakir, ökçelerini, mahmuzlarını iri kesme taşlar üzerinde şakırdata şakırdata, bacağında iki yandan düğmeli dizkapaklarına kadar inen pantalon, onun altında derime yapışan fiyonklu çorap, ayağımda tokalı ayakkabılar, saçımı at kuyruğu yapmışım da ensemden kara kurdeleyle bağlamışım, 1789 erkek modasıdır, Palais Royal bahçelerine koşuyorum, en kral arkadaşım gazeteci Camille Desmoulins halkı Bastille kalesine yürümeye kışkırtıyor, 13 Temmuz sabahıdır, hava boğucu sıcak...

Tamı tamına iki yüz yıl sonra, gene boğucu sıcak bir 13 Temmuz sabahı o bahçede gezinmenin tadını size anlatabilseydim, dostlarım, sizi yanıma alıp oraları dolaştırabilseydim...

O gece Bastille'deyiz, akıl almaz kalabalık sağa sola kımıldanıyor,

barut dumanı bizi neredeyse boğacak, çatapatlar top sesleri gibi gürlüyorlar, herhalde tamı tamına iki yüz yıl önce buraları basan kalabalık bundan daha fazla gürültü çıkarmıyordu, toz duman da bundan artık değildi!

Seine kıyıları boydan boya bayram yerine kesmiş, her köprünün altında kıytırık "rock" orkestraları, genç kızlar kendilerinden geçmişler, oğlanlar dut gibi, iki milyon kişi şakada şukada oynuyor sabaha kadar... Bir de "lambada" derler yeni bir dans icad etmişler, pek iyi öğrendim, poponu kıvıra kıvıra gidip Antilles adalarının, Tahiti taraflarının, Haiti'nin ılık meltemine takılıyorsun. Ertesi gün, gözlerin uykusuzluktan ve de bolca tüketilmiş vişneçürüğü Bordeaux şarabından kıpkırmızı, sıkıysa Champs-Elysees'ye çık da fakir gibi tansiyonun düşsün, kalabalıktan ve de sıcaktan baygınlık geçir, oysa önün sıra akıl almaz tanklar, radarlı roketatarlar, bir ara avukat Tayfun Akçay ile gidip yazılmayı şaka yollu aklından geçirdiğin Yabancılar Lejyonu taburları süzülüyor... (Fena fikir değildir, hem maaşı aydan aya frank olarak alıyorsun, hem de kilometrelerce çevrede kadın yok kadın! Çok bunalıyorsanız, deneyiniz...)

Gece ayrı cümbüş, Fransız basınının günlerdir, ne günleri, haftaladır, aylardır anlata anlata bitiremediği geçit resmi, Jean-Paul Goude derler bir reklamcının bilmem kaç milyar frank yazan gösterisi, Afrika tamtamları, İskoç gaydaları,"omuzlarda taşınan buz pateni pistinin üzerinde ayı kılığında birisiyle dans eden Rus kızı, sivri kukuletalarıyla Kızılordu askerleri, bir yandan da kar taklidi konfeti yağdırıyorlar üzerlerine, sonra koskoca bir lokomotif, evet Champs-Elysees boyunca inen bir lokomotif! Ve, Concorde Meydanı'nın ortasında İzzettin'in (Azzedine!) özel olarak biçtiği Fransız bayrağından bozma giysisiyle, mavi, beyaz, kırmızı cüssesiyle yüz kırk kiloluk Jessye Norman, o müthiş soprano, bir Marseillaise patlatıyor sonunda.

Bezip otele gitmeli, gerisini televizyondan izlemeli, hem böylece, Mireille Mathieu'sünden Charles Aznavour'una akla gelecek hemen her Fransız şarkıcının kendi tarzında yorumladığı Marseillaise'lere de takılabilirsiniz, üstelik piyanoda da aklınıza gelebilecek her bestecinin "tarzında" Marseillaise çeşitlemeler çalmıyor, Mozart besteleseydi nasıl olurdu, Beethoven besteleseydi, ya Chopin, ya Wagner, ya Schumann, ya Verdi?

"Yapıyor adamlar birader!" Hadi gel de sıkıysa, Itri tarzında, ya da Hammamizade Dede Efendi, ya da Şevki Bey, ya da Lemi Atlı üslubuyla İstiklal Marşı düzenle, saz heyeti tut çaldır da televizyonda yayınla, ananı bellesinler!

Kralcılar da boş durmamışlar bu arada, bütün metrolarda, bütün vagonların bütün kapı üstlerinde Republique istasyonunun adını çizmişler, yanında, non merci, vive le roy, yazıyor, hayır, sağolun, yaşasın kral! Kralı da, bugünkü imlasıyla "roi" şeklinde değil de, gericilik olsun diye eski yazımıyla, "roy" diye çiziktiriyorlar hergeleler...

Hem, o sabah Paris kontu Henri zehir zemberek bir demeç vermedi mi, birlik ve beraberliğe her zamankinden fazla muhtaç olduğumuz şu günlerde 14 Temmuz gibi hüzün verici ve tartışmalı günlerin bu kadar coşkuyla, üstelik devlet töreniyle kutlanması kalplerimizde derin yaralar açmıştır, vesaire vesaire...

Bunlar her yıl, soğuk ve puslu bir ocak günü toplanıp şişman Louis'nin idamını anarlar, kralla kraliçenin başsız cesetlerinin şöylece bir toplu mezara atılıp üzerlerine de sönmemiş kireç döküldüğü köşeye, sonradan Louis XVIII sanıyla tahta geçecek kardeşinin yaptırdığı küçük kiliseye gidip ayin yapmazlar mıydı? Hani 1814 yılında Napoleon kaçtığında Paris'e dönmüştü de yirmi küsur yıldır sürgünde yaşayan yeni kral adayı, o toplu mezarı kazdırmıştı, yüzlerce kurukafasız iskeletin arasından birini, Marie-Antoinette'inkini, çürümüş kalça kemiğine yapışmış, varla yok arası belli belirsiz jartiyerinden "teşhis etmişlerdi"...

Şimdi Mitterrand, França Eyaleti'nin Reis-i Cumhur'u Françesko, bizim Kanuni Süleyman'ın tepeden bakan deyişiyle, ben bugün olsa Louis'yi öldürtmezdim diyor ama ne fayda. Tam beş bin kralcı, 14 Temmuz günü ayrı bir yerde toplanıp devrimin döktüğü kanlar için Tanrı'dan ve İsa'dan şefaat dileniyorlar, 15 Ağustos sabahı da gene Concorde Meydanı'na yarım milyon karşı-devrimci toplayacaklarmış. Tam da giyotinin kurulduğu yerde, Crillon Konağı'nın karşısında, Marly'nin beygir heykellerine ve de Brest şehrini temsil eden kadın suretine yakın; fakir Paris'e her gittiğinde tam o noktaya dikilip sağa sola bakınmayı alışkanlık edinmiştir, Louis'nin, "Avusturya orospusu" sanıyla bilinen, Paris halkının öyle çağırdığı Antoinette'in, en baba arkadaşı Georges Jacques Danton'un, kadim dostu gazeteci Desmoulins'in, yengesi Lucile'in, Charlotte Corday nam delişmen kızın, şair Andre Chenier'nin, sonra da o soğuk ve duygusuz Maximilien'in, kendi başını yemiş Robespierre'in ölümlerinden hemen önce en son görmüş oldukları manzara ruhunda ürpertiler yaratıyor...

Ne diyorlar peki? "Bastille'in alınışı söylencesi... Bomboş ve savunmasız bir hapisanenin, it-kopuk ayak takımı tarafından ele geçirilip yıkılışı... İçeriden çıkan topu topu yedi hükümlü, biri küçük kızlara sataşan bir sapık ihtiyar, biri vergi borcundan içeri girmiş bir

dolandırıcı, içlerinde bir tek siyasal tutuklu bulunmayan adamlar... Yahudi ve mason iğvası, kralı devirip yerine geçmek isteyen, Grand Orient locası üstad-ı âzâmı Orleans Dükü'nün tezgâhı..."

Vallahi, iğriye iğri doğruya doğru, bütün bütüne de yalan değil ha dürzülerin söyledikleri!

Koskoca devrimi buna indirgersen, haklı bile sayılırlar neredeyse.

Mızıldanmakta kendi açılarından haklılar tabii. 1789 yılında Fransa'da on iki bin soylu aile varmış, 1989'da dört bin kalmış. Torunları, bugün, ay sonunu getirebilmek için dededen kalma şatolarını turistlere gezdirmek zorundalar, ya da gidip bir şirkette bizim gibi paşa paşa ücrete talim etmek! Eşitlik dediğin ne ki, hadi bizim gibi üç kuruşun hesabına otur da görelim boyunu kont efendi! Amanın da ne güzel oluyor ne güzel, bizim Osmanlı paşazadeleri de ev kirasını nasıl denkleştireceğim diye eşşek gibi düşünüyorlar kara kara külahlarım önlerine koyup...

Şu herifin ismine bakınız: François Rene, Vicomte de Bayie, Baron des Hermens, Seigneur de Chapteuil, Brioude, Vorey et Autres Lieux... Fiyakalı, değil mi?

İşi ve mesleği? Montmartre metro istasyonunda gece bekçisi!

Ohh, beter ol beter!

(Haberi veren Independent gazetesi muhabiri Sarah Lambert hanımın da ninesine geçmiş gün bir Fransız soylusu dokundurmuş olmalı ki, pek üzülmüş vikontun durumuna Bayan Sarah'cık; yazık değil mi diyor...)

Ama gene de hoş, Fransa Cumhuriyeti için tehlike "teşkil" etmiyor bu adamlar, üstelik ülkede gerçekten demokrasinin kralı var... Paris kontu Henri, Louis-Philippe'in torununun torununun torunu. Bunlar işte o masonlukla suçladıkları Philippe d'Orleans'ın soyundan inme, bir de tahtın "asıl" varisleri Bourbon'ların torunu vardı da, altı ay kadar önce bir otomobil kazasında ölünce taht bunlara kaldı. Aslında Henri iki yıl önce, o enfes Amboise Şatosu'nda düzenlediği bir törenle, hakkını oğluna, Jean d'Orleans'a devrettiğini açıklamıştı... Yani, "hukuken" şu anda Fransa Kralı, bu Jean.

Jean ne iş mi yapıyor?

Toptan çikolata satıcısıymış.

Amboise Şatosu'nda babası Henri'nin dizi dibinde "yaşasın kral" çığlıklarıyla veliaht ilan edilince de, patronu pek hoşlanmış bu işten, kolay mı, kral çalıştırmak keyfini yaşıyor adam, maaşına zam yapmış, üstelik müdürlüğe terfi ettirmiş Jean'ı.

Jean da bu işe pek şaşmış, gidip patronun huzuruna çıkmış, kendisi ve Fransa tahtı adına teşekkür etmiş.

İşte Fransız Devrimi budur arkadaşlar. İki yüz yıl önce sağlanan budur. Kralların çikolata fabrikasında bizim gibi üç kuruşa talim ettikleri bir düzen.

Benim adım Engin, onun adı Jean. O kral. Ben yazarım. İkimiz de eşitiz.

Yaşasın Fransız Devrimi!

BÜTÜN İNSANLAR EŞİTTİR, AMA BEYAZ ERKEKLER BİRAZ DAHA EŞİTTİR!

Sizin devriminizin de, milletinizin de, Fransa'nızın da, özgürlüğünüzün de, eşitliğinizin de, kardeşliğinizin de! Sizi köpek sürüsü! Sabah üçte kalktım bir somun ekmek alayım diye, akşam oldu, alamadım! Topunuzun canı cehenneme!

Demiş bir Fransız kadını. Yıl 1793'tür, fırıncıların önünde kuyruklar uzayıp gidiyor, tepede Robespierre ustamız, halk pahalılıktan ve de açlıktan kırılmada. (Wajda'nın Danton filmini hatırlayınız, açız diye haykıran kalabalıklar nasıl da yüreğini burkuyordu o iri kıyım, hep çocuk kalmış koca devrimcinin...)

Olayı zikreden baba tarihçi Emmanuel Le Roy Ladurie, Fransız Devrimi kadınlar için çok az şey yaptı, çok az iş başardı, diyor, Fransa kalktı oturdu, dünya birbirine girdi, bir çağ kapandı bir çağ açıldı, ama erkeklerin, başta devrimciler olmak üzere hem de, kadınlara bakışı değişmedi, kadın, aşağı ve bağımlı bir yaratık, ikinci sınıf insan olarak kaldı!

"Beni aç bırakan devrimin içine edeyim" demiş o fırıncı kuyruğunda titreşen kadıncağız; fiyatlar alıp başını gidiyor, o eski krallık ecu'leri, livre'leri, sou'ları yerine çıkarılan, devrim yönetiminin el koyduğu soyluların ve kilisenin sarayları, şatoları ve topraklarına karşılık "assignat" paçavraya dönüyor, 1989 yılının Türk Lirası'ndan beter, Tiers Etat çoktan ikiye çatlamış, burjuvalar köşeyi dönmüşler, köylü zaten homurdanıyor, Paris'te yeni yeni doğan sanayinin işçisi perişan... İşçi karıları, kızları, kafalarında Frigya başlığı, mavi, beyaz, kırmızı rübanlar, kurdeleler içinde sokağa düşüyorlar, ekmek almak için fırıncıyla yatacaksın, ekmek karnesi almak için de önce oturduğun semtin Section yöneticisi, yani mahallenin devrim komitesi önderiyle!

Devrimi, özgürlüğü, kardeşliği, hele eşitliği ciddiye alan kimi iyi niyetli, dürüst burjuvalar atölyelerinde kadın işçi çalıştırmayı denemişler de, ilk tepki "yukarılardan" geliyor, alçak herif, buna nasıl cüret edersin, karıları kov, erkek işçilerinin de ücretini arttır, yaşasın cumhuriyet!

Robespierre devrildikten sonra durum iyice kötülemiş, 1794-95

kışında Paris'te ne ekmek, ne süt, ne kömür bulunuyor, kadınlar ayaklanıyorlar, kocalarına ağza alınmayacak laflar ediyorlar, alçak, korkak herifler, bu böyle sürerse alırız bıçağı elimize, bir yerlerinizi keseriz.

Oysa tren, pardon, posta arabası kaçmış, artık devrim durulmuş, iyiden iyiye burjuvanın eline geçmiştir bütün ipler. Peki, bütün halk ayaklanmalarının başını hep kadınlar çekmemiş miydi, 5 Ekim 1789 günü Versailles'a yürüyen, 14 Temmuz'da Bastille'i yıktık, 4 Ağustos'ta soyluların ve papazların bütün ayrıcalıklarını kaldırdık, şimdi sıra o şiş göbekli Louis denen hergeleyle Antoinette denen Avusturya orospusunda diye haykıranlar kadınlar değiller miydi? Ayak bileklerini de aşıp yerlere inen geniş, fırfırlı etekleri, omuzlarına attıkları saydam, şifon şalları, kat kat yelekleri, hırkaları, kafalarına geçirdikleri şirin mi şirin "boneleriyle", ellerinde, ne geçirdilerse, piştov, çakaralmaz tüfek, mızrak, kılıç, pala, tırpan, yaba, üvendire, tokmak, odun, ekmek bıçağı, çığlık çığlığa saraya saldırıyorlardı.

Kimdir bu kadın? Theroigne de Mericourt, kökeni soylu ama yüreği mangal gibi özgür ve dikbaşlı, gözleri derin ve hülyalıdır, burnu düzgün, göğüsleri hayli görkemli, saçını ve memelerinin arasını üç renkli devrim kokartı süslüyor. Kadın hakları militanıdır, belki de dünyanın ve tarihin ilk feministi!

Bu karı deli, sapıttı galiba, ileri geri konuşuyor, uğraşılmaz elin çaçaronuyla diye Charenton akıl hastanesine tıkmışlar, 1817'de orada ölmüş. Kitaplarda, kısacık kesilmiş saçları, sarkmış gıdısı, kederli bakışlarıyla yürek parçalayıcıdır...

Olympe de Gouges... Bir başkası, elinin hamuruyla erkek işine karışıyor, üşenmemiş bir Kadın Hakları Bildirisi yazmış oturup!

3 Kasım 1793 günü giyotinle kafası kesilmiş. Onu idama gönderenler de kimler, "Montagnard"lar, yani sol kanat, Marat'nın, Danton'un, Robespierre'in partisi!

Ne istemiş, ne ileri sürmüş, vakvakları nasıl ürkütmüş Olympe hemşiremiz? Kadınlarla erkekler eşittir, demiş bir kere, eşit olmalıdırlar, erkeklerin alırdığı bütün işlere kadmlar da alınmalıdır, üstelik eşit ücretle! Kadın, demiş, gönlünün istediği erkekle yatar kalkar, keyfinin istediği gibi de çocuğunu ya doğurur ya doğurmaz!

Doğururşa, gerek toplumda, gerek yasa önünde "piç" denmez o çocuğa, piçlik kavramı krallıkla birlikte tarihe karışmalıdır, madem ki bir erkekle bir kadın "üretmişlerdir" bu çocuğu, o da herkes gibi bir

âdemoğlu ya da havvakızıdır, işte o kadar! Evlilik matah bir şey değildir, demiş, isteyen evlenir, istemeyen de evlenmez, seven karı, sevdiği herifle birlikte oturur yaşar gül gibi geçinip gider çatır çatır!

E kızım, bunu 1989'da söyleyenin çanına ot tıkıyorlar, sen kalkar iki yüz yıl erken öter, 1789'da yazmaya kalkarsan...

Fıstığım Olympe! Ne mübarek kadınmışsın yahu...

Devrim patlak verince ortalığı pıtırak gibi "kulüpler" kaplıyor ya, işte Jacobin'ler, Cordeliers'ler falan, bugünün siyasi partilerinin ağababaları bunlar, kadınlar da örgütlenmeye soyunuyorlar, Paris'te adım başında kadın dernekleri, üstelik kendi gazetelerini de çıkarıyorlar, (gazete deyince günümüzün varaklarını düşünmeyiniz, cep kitabı boyutunda tek formalık, resimsiz yayınlardır, gazetenin ağababası)... Üstelik bu kulüplere, her kadın, her sınıftan, her düzeyden kadın da girebiliyor, üye yazılabiliyor, kürsüye çıkıp takır takır konuşabiliyormuş, kahve işletenler, otelciler, orospular, hele hele o ünlü "tricoteuses"ler, alıcı kuş gibi giyotinin çevresine çöreklenip bir yandan kan koklayan, bir yandan harıl harıl yün ören kadınlar... Bunlar Convention Meclisi'nin dinleyici balkonlarında da çakır gözleri, cırlak sesleriyle genel kurul toplantılarını izlerler, o dehşet verici Marat'ları, Robespierre'leri bile tir tir titretirlerdi, aman yanlış bir şey yapmayalım, ters bir söz söylemeyelim, olmayacak bir yasa çıkarmayalım, sonra bu karılar bizim gözümüzü oyar vallahi diye.

Tabii bizim sıkı devrimci arkadaşların ilk işi kadın kulüplerini de kapatmak olmuş.

Tabii, sıkı devrimcilerin, kadınlara da oy hakkı vermek hiçbir zaman akıllarının ucundan bile geçmemiş! Devrimin hiçbir döneminde!

İşin gerçeği bu. Üst tarafı tantana. Şimdi kalk, Madame Roland'dan dem vur, "ey özgürlük, senin adına ne cürümler işleniyor" demişti bıçağın altına boynunu uzatmaya giderken hani... Devrimcilerin sağ kanadının "anası", akıl hocası, patroniçesi, bunlar büyük ölçüde Gironde ili milletvekilleri oldukları için şimdi Girondin diye biliniyorlar, o zamanlar, önderleri Brissot'dan kinaye, Brissotin denilirlerdi, Danton-Marat-Robespierre üçlüsünün merkezci, totaliter, taş gibi sımsıkı küçük burjuva rejimine karşı, onlar gibi halk dalkavukluğu yapa yapa halkın anasını ağlatmaya kalkmadan, açık açık özyönetimi, illere özerkliği, daha yumuşak ve serbest bir rejimi savunuyorlar... Hepsinin sonu bıçak altıdır, bu arada Yurttaş Roland'm karısı da tantuna gidiyor: Devrim erkeklerin, ama ölüm cezasında kadın erkek ayırımı yapılmıyor...

İstersen Charlotte'u an, her yıl Paris'e gittiğinde Charlotte'un geçtiği yollardan yeniden geç, Palais Royal bahçesine gidip Marat'yı öldürmek için o kocaman saldırma gibi bıçağı aldığı dükkânı bul, oradan Victoires Meydanı'na yürü, arabaya biner gibi yap, Marat'nın evine kadar onun geçtiği yollardan geç, Marat'nın evi Tıp Fakültesi'nin hemen arkasındaymış, şimdi yerinde yeller esiyor, Baron Haussmann'ın "Paris'i gözlerimin rengi gibi yeşil yapacağım" icraat faaliyetine kurban gitmiş ama hangi köşede dikildiği biliniyor. Archives Nationales'e git, o minik kâğıt parçasını bul, üzerine zaman beneklemiş, kokuyor da, hani Charlotte arabacıya Marat'nın adresini sormuştu da, adam bilmiyordu, bir koşu arkadaşlarından gidip öğrenmiş, gelmiş, Charlotte da bunu cebinden çıkardığı kâğıt parçasına yazıp göğsüne tıkmıştı... Kömür kalemin izi artık solmuş, zor okunuyor, yazı titrek, at arabasının iri, düzensiz kesme taşlar üzerinde sekmesinden mi, Charlotte'un yürek tıpırtısından mı?

Belki en hüzünlüleri Lucile, pek sevgili meslekdaşım Camille Desmoulins'in eşi, birbirlerini deli gibi seviyor bunlar, Camille, 13 Temmuz günü Palais Royal bahçesinde ateşli nutuklar atıp halkı Bastille zindanı üzerine yürümeye kışkırtan çocuk... Kaç kere Maximilien kapılarına geldi gecenin bir vakti, bebekleri ağlıyordu içeride, Lucile endişeli, Robespierre'in çok eski arkadaşı Desmoulins, ayağını denk al Camille diyor, Danton'un peşine takılma, yoksa seni ben bile kurtaramam, kaç kere Lucile Maximilen'in kapısını çaldı, Maxime, o senin arkadaşın Maxime, ölüme gönderecek değilsin onu, değil mi Maxime, ne olur Maxime, ayırma onu benden...

Kucağında bebesiyle mahkeme salonunda nasıl düşüp bayılmıştı, Camille boynu kalın ve keskin ve ağır bir bıçakla kesilerek ölüme hüküm giyince.

Kadına böyle davranan devrim, zenciye nasıl bakıyor?

Mecliste "hararetli" tartışmalar çıkmış. Şimdi ne halt edeceğiz, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ni yayınladık, peki zencileri ne sayacağız, zenci kölelerimizi, insan ve yurttaş mı, yoksa ikinci sınıf yaratık olarak kalmaları mı gerekir?

Tartışmanın alevlendiği dönem, 1791 yılının mayıs ayıdır, Fransa o tarihte henüz, nasıl derler, "meşruti krallık", şişko Louis başlarında, anayasa ve meclisle eli kolu sıkı sıkı bağlı ama veto hakkıyla devrimcilere kök söktürüyor. Milletvekili Moreau de Saint-Mery kalkmış kürsüde konuşuyor...

(Daha o sıralar soylular soyluluklarını biliyor, "kullanabiliyorlar", çok

değil, iki yıl sonra, soyadının başında "de" parçası bulunmak kelle yitirmek için gerekli ve yeterli neden sayılacaktır!)

Herifçioğlu, baklayı ağzından çıkarmış: "İnsan Hakları Bildirisi'nin sömürgelere de uygulanması, doğal sonuç olarak köleliğin kaldırılmasını getirecektir. Bu da, sömürgelerimizin kaçınılmaz şekilde elimizden çıkması anlamına gelecektir!"

Koçum Maximilien Robespierre de kalkıyor, gözlerinden şimşekler çakarak, cevap veriyor: "Bir ilkeyi öldürmektense, bütün sömürgelerin elden kaçması evladır... İlkelerimiz, kolonilerimizden daha önemlidir bizim için..."

Sonuç alamıyorlar. Zenci köleler de, denizaşırı adalarda hop oturur hop kalkarlar, Paris'teki beyaz efendilerimiz şükür imana geldiler, artık bizi de insan yerine, adam yerine koyacaklar diye umutla beklerlermiş.

Bakmışlar ki Paris'ten bir bok çıkacağı yok, 23 Ağustos 1791 günü ayaklanmışlar. Paris telaşlanıyor, ulan, biz bu devrimi yaptık ama, ayaklar baş, başlar ayak olsun diye mi yaptık? İki "komiser", Sonthonax ile Polverel adlı yurttaşlar hemen Nantes limanından kadana gibi iri kıyım yelkenliye binip açılıyorlar, Saint-Domingue adası karmakarışıktır... Bu Saint-Domingue (ya da, eski efendileri İspanyolların gustosuyla söylersek Santo Domingo) adasında o tarihte sekiz bin "plantasyon" varmış, yirmi sekiz bin kilometrekarelik adada altı yüz bin kişi yaşıyor, yüzde doksan sekizi köle.!...

Başlarında Toussaint Louverture, bu adı gülünç ama yüreği mangal yiğit, aylarca, yıllarca beyaz efendilerine kök söktürecektir, abanoz karası teni, basık burnu, etli dudakları, yakasında devrimin üç renkli kurdelesi, kafasında üç köşeli şapkasıyla inci dişleriyle tatlı tatlı gülümseyen tasvirleri zenciler arasında elden ele geziniyor... Umudumuz Toussaint! Kendi kendini bin güçlükle yetiştirebilmeyi başarmış, okuma yazmayı sökmüş, oturup Voltaire'i, Montesquieu'yü Rousseau'yu bir tamam hatmetmiş adam gibi bir adam bu Toussaint, devrimi, devrimin ilkelerini, getirdiklerini de fena halde ciddiye alıyor!

Rahip Raynal, onun için, "Kara Spartacus" diye isim takmış, yiğide pek de yakışıyor hani...

Paris'teki ensesi kaim kodamanlara kalsa, devrimin kadınları ve zencileri insan yerine koymaya hiç mi hiç niyeti yok ya, Marat ile Robespierre ık mık edip duruyorlar bu konu açılınca, sonunda Danton

devreye girmiş. Demiş ki, bre benim şaşkın arkadaşlarım, bırakın ilkeyi milkeyi öne sürüp oturup sabahlara kadar tartışıp ondan sonra da kıvırtmayı, gelin bu kara şeytanlara istedikleri özgürlüğü veriverelim olsun bitsin... Hem görüntüyü kurtarmış oluruz, hani biz özgürlükten, eşitlikten, kardeşlikten yanayız ya, o hesap... Hem de, saksıyı çalıştır oğlum Maximilien, hıyarlığı bırak, biz kendi sömürgelerimizdeki zencilere özgürlük verirsek yarın öbür gün bütün İngiliz adalarında da köleler hep birden ayaklanırlar, anasını sattığımın İngiliz'i şapa oturur, eşekten düşmüş karpuza döner mi sana? Al işte yürüttüğümüz savaşta doğal "müttefik", efendilerini arkadan vuracak İngiliz köleleri...

Robespierre'in aklı yatmış. Devrim takvimi hesabıyla 16 Pluviöse An II, yani, devrimin ikinci yılının on altı Pluviöse günü Convention Meclisi'nin bir kararıyla, kölelik kaldırılıyor. Hıristiyan takvimiyle, 4 Şubat 1794, Robespierre'in Danton'u yemesine iki aycık var, kendi başını yemesine de topu topu beş ay... Giderayak bir iyilik etmişler.

Aynı kararı Amerika Birleşik Devletleri, dört yıllık pek kanlı, altı yüz on sekiz bin ölülü bir iç savaştan sonra ancak 1865'te verebilecektir, Rusya üç yıl önce.

Peki, Fransız kadınları mı? Onlar daha yeni yeni kendi bedenlerinin türküsünü özgürce çağırır duruma geldiler, iki yüz yıl geçmesi gerekti...

Gel de, o anlı şanlı Marat'ların, Danton'ların, Robespierre'lerin yanı sıra işi 1934 yılında "bağlayan" Gazi Paşa'yı anma! Üstelik, çağdaş uygarlığın gözbebeği, kara paraları çuvallara doldurup doldurup kaçmadan kaçmaya andığımız İsviçre'den bile önce.

FRANSA'NIN DALAN'I

Ona, "Fransa'nın Dalan'ı" diyelim mi?

Ya da bizimkine, "Türkiye'nin Haussmann'ı"?

Arada yüz otuz yıl kadar fark var. Hem çok benziyorlar birbirlerine, hem hiç benzemiyorlar...

Diyelim mi, demeyelim mi?

Bizimki belediye başkanıydı; Georges-Eugene Haussmann, 1853 yılında, kırk dört yaşında Seine ili valisi olmuştu, İmparator Üçüncü Napoleon'un has has adamıdır.

Paris'i üç aşağı beş yukarı bugünkü bildiğimiz Paris yapan adam bu göreve atandığında, şehri derleyip toparlamak, adam etmek için bulduğu çözüm, gecekondulara tapu dağıtmak olmamıştı... Paris'in baştan aşağı elden geçirilmesi gerekiyordu; dünyanın Büyük Britanya İmparatorluğu'ndan sonra ikinci büyük devletinin başkentine, önce cumhurbaşkanı seçilip sonra bir hükümet darbesiyle imparatorluğunu ilan etmiş adamın (bak hele!) amcası, "asıl" Napoleon eliyle 1815 Waterloo yenilgisiyle birinciliği İngiltere'ye kaptırmış, ama gene de çok görkemli, çok güçlü bir devletin başkentine yakışır bir şehir olması gerekiyordu..,. Dünyanın en güzel kentinin kaderi Haussmann'ın ellerine teslim edilmişti...

Baron Georges-Eugene Haussmann el atmadan önce, Paris, bizim Esenler, Şenesenevler, Avcılar, Bayrampaşa gibi cennet parçalarımızı andırmaktadır! İğri büğrü sokakların ortasından lağım açıkta akar, fırlak ve her boydan sokak taşı gelip geçene kolunu bacağını kırdırır, koskoca Paris'te ilaç için bir tek kaldırım bile yoktur! Ağaç sayısı ve dağılımı düzensiz ve yetersiz, bütün başkent çarpık ve sevimsiz bir ucube... Büyük mimarlık anıtları, bu izbe yığını içinde boyunları bükük birer soru işareti gibi kalmışlar...

Haussmann, göze çirkin gelen her şeyi bir çırpıda yıktırıveriyor, çok geniş, yüz otuz yıl sonrasının amansız motorlu taşıt trafiğini bile ferah ferah kaldırabilen bulvar damarları, upuzun caddeler, bir ucundan bakınca olağanüstü bir uyumla birbirini izleyen güzel evler, şehrin hava almasını sağlayan şirin şirin parklar... Haussmann'm eseridir.

Adam Paris'e önce lağım ve kaldırım yaptırmış. Bozuk taş yolları

"makadam" kaplatıyor. Asfalt da o zamanlar daha yeni yeni kullanılmaya başlanmış da, imparator, atların ayağı kayıyor diye asfaltı pek sevmiyor, Boulevard des Italiens'de arabalarıyla piyasa yapan şiş göbekli burjuvalar ikide bir gidip gidip sızlanıyorar.

Haussmann'ın döneminde, Paris'te ağaç sayısı, on yıl içinde 50.446'dan 95.577'ye fırlıyor! İşe bakın, tek tek de saymışlar! Biz daha bırakın ağacı, vatandaşı kelle hesabı doğru dürüst saymaktan aciziz yahu! Haussmann, şehirdeki sokak feneri, gaz lambası sayısını da 1853 yılından 1869 yılına kadar 12.485'ten 33.859'a yükseltiyor... Kaldırımlarda, ayakları dökme demir, oturağı tahta, bugün hâlâ koyduğu yerlerde sapasağlam durup duran bank sayısını da sıfırdan, evet sıfırdan, 8.428'e çıkarmayı başarmış... Fenerlerin tümü, çağın önemli sanatçılarının eserleri, Concorde Meydanı ve Champs-Elyees'ninkiler Hittorffa, Louvre çevresindekiler Duban'a ısmarlanmış, Lefuel, Ballu, Davioud gibi yaratıcılar Paris'in her köşesine ayrı bir lezzet konduruyorlar, bir yandan da ünlü mimar Viollet Le Duc harıl harıl tarihi eserleri temizleyip onarıyor.

Adım başına da, "vespasienne" tabir edilen ve ilk örnekleri Roma'da, İmparator Vespasianus zamanında kondurulduğu için bu adı almış "memişhaneler" yerleştiriyor. Yani, duvarlara "buraya işeyen eşektir"in Fransızcasım yazmıyorlar.

Bunlar daha on-on beş yıl öncesine kadar mevcuttu, fakir kimbilir kaç kere oralarda, söz meclisten dışarı, abdest tazelemiştir! Şimdi kaldırıp çok daha fiyakalı, "çağdaşlarını" koydular ya, bir Frank atıyorsun açılıyor, içeride stereo klasik müzik yayını, sıcak sular soğuk sular, tuvalet her kullanıştan sonra köpüklü sularla "otomatik " yıkanıp paklanıyor...

Yılar önce, Saint-Michel'de volta vuran bir Türk işçisine bunların ekmeğini nasıl bulduğunu sormuştum da, "bizim ekmeğin yanında katık olur ağabey" demişti. Gâvurun kenefi de, bizim evlerin misafir odası olur vallahi!

Bu arada Luxembourg, Monceau, Montsouris gibi parklar, Boulogne, Vincennes gibi ormanlar da elbette Haussmann'ın eseridir. Önce sağlık kuralları ve mimari bütünlük gözetiliyor, yanında estetik uyum, belli bir "kimlik", belli bir "kişilik" gözardı edilmiyor, üstelik özellikle aranıyor. Öyle bir Paris evi, öyle bir Paris sokağı, caddesi, bulvarı, öyle bir Paris bahçesi, ağacı, çalısı olmalı ki, dapdaracık resmini görsen şıppadanak işte burası olsa olsa Paris'tir diyebilmelisin, evler, kaldırımlar, yeşillik hem hepsi birbirinden farklı, hem birbiriyle uyumlu olacak!

Gerçekten de başardı bunu. Size herhangi bir fotoğraf göstereyim, küt diye Paris dersiniz, öyle Eiffel Kulesi falan değil ha, kıytırık yan sokak resmi... Hadi gelin de Dalan'ın yıkıp kazdığı, oyup diktiği bir tek köşe gösterin bana, İstanbul olsun.

Bugün Paris, Baron Haussmann'ın, o mübarek adamın Paris'idir. Aradan yüz otuz yıl geçmiş, önce "omnibus", iri kadanaların çektiği iki katlı binek arabası, arkadan tramvay, derken otobüs, otomobil, motosiklet pat patı, telefon telleri, televizyon antenleri, çanaklar manaklar, o güzelim hallerin yıkılıp yerine Forum çukuru kurulması, Beaubourg'a Pompidou kültür merkezi dikilmesi, Montparnasse'a, Defense semtine domaltılan o çirkin göktırmalayanlar bile Haussmann'ın Paris'ini bozamadı. Paris, bugün de, Haussmann'm kendisine vurduğu damgayla Paris.

Haa, şimdi bakın, bize ne elin başkentinden demeyecekler, o kadar keriz olmayanlar, canım Fransa nire Türkiye nire sorusunu ortaya atabilirler...

Hayır, 1850 Fransa'sıyla 1980 Türkiye'si pek benzeşiyor!

Dönem, Fransa'da sanayinin katlanarak geliştiği dönem ya, ülkenin dört bir yanından on binlerce köylünün ekmek derdinde Paris'e akın edip yeni yeni kurulan, pıtırak gibi açan fabrikalara işçi yazıldığı yıllar... Elbette imparator ile valisi, birkaç yıl içinde Paris' amansızca artan sanayi üretimi, sömürgelerden yağan bol ve ucu; hammadde, başdöndürücü hızla ilerleyen teknoloji, dörtnala yükselen gelirler, düşük ücret, neredeyse beleş işçi emeğiyle derleyip toparlıyorlar.

Elbette Haussmann, imparatorun emir kulu, ve de "benim sevgili hemşerilerim ya önümüzdeki seçimlerde bana oy vermezlerse" diye bir kaygı aklının ucundan geçmiyor!

Elbette o geniş caddeler, biraz da, ikide bir ayaklanmayı pek seven Paris halkı eskisi kadar kolay barikat kuramasın, öyle iki kaldırım söküp, bir omnibus devirip, üzerine üç de yorgan dengi atıp aklına esen her köşe başını tutamasın diye açılıyor... Nitekim, 1830'da, 1848'de şehrin her "stratejik" noktasını "kanun kuvvetlerine" karşı rahatlıkla tutabilen, kolay kolay sökülüp atılamayan Paris işçisi, 1871 ayaklanmasında tam anayolu kestim sanıp, yukarıdan dolanan, diyelim Büyük Bulvarlar kuşağı boyunca ilerleyip arkalarına "düşen" o alçak Monsieur Thiers'nin, Versailles Hükümeti'nin kırmızı pantolonlu askerleri karşısında apışıp kalacaktır!

1851 yılında Fransa nüfusunun yüzde beşi şehirlerde yaşarmış,

1866'da bu oran yüzde on bire çıkmış. Bu arada nüfus yalnızca iki milyon artıyor. Bu ne demek? Bu, köylerden şehirlere amansız göç var demek. İmparator şehirlere yığılan köylülere iş bulmak, onları ekmek ve patatesle, ucuz şarapla da olsa beslemek zorunda. "İmar faaliyetine" biraz da bunun için girişiyor. Tren istasyonları, belediye binaları, hastaneler, kışlalar, kiliseler, opera binası...

Kiralar fırlıyor; fakir fukara takımı, evvelce şehrin göbeğinde, yüksek yapıların çatı katlarında yaşarken (asansör yok ya, varlıktılar merdiven ine çıka yorulmasınlar diye giriş katını, birinci katı kendilerine ayırırlar, yukarı doğru çıkıldıkça kira da, kiracı da "düşermiş", işçiler, hizmetçiler, yoksul öğrenciler tavanarasına!) ufak ufak kenar mahallelere itiliyorlar... Böylece, göbeği zengin, çepeçevre döküntü semtlerle kuşatılmış bir Paris doğuyor, 1866 yılında şehrin iki milyon "sakininden" ancak üçte biri Paris doğumluymuş!

Acaba 1989'un yedi-sekiz milyonu bulmuş İstanbul'unda bu oran kaçta kaçtır dersiniz? Bizim eski köylü, yeni gecekondulu gariban, şehri izbeleriyle kuşatmakla kalmamış, kara kalabalığını merkeze, "sosyete mahallelerine" de yığmıştır, gidin bakın Rumeli Caddesi'ne, üç tane eli yüzü düzgün, bakımlı kadın varsa, sekiz kişi ya aval aval vitrinlere ve daha çok da "karılara" bakınan pabucu çamurlu, sırtında içi turuncu dışı lacivert naylon kürk Gültepe çocuğu.

Bir zamanların anlı şanlı Topağacı'nda da daracık sokaklar kalorifer isinden, kimisi yerde kimisi eğri çöp tenekesi "içeriğinden" geçilmiyor, İstanbul'un "burjuvası" da ayı da ondan!

Emile Zola, o artık pek kimselerin dönüp okumadığı ırmak-romanında, İmparatorluk Parisi'nin yaşadığı sancılı değişimi uzun uzun anlatır: Haussmann'ın bulvar geçireceği eski evlerin nasıl belediyece "rayiç bedeli" üç-beş frank ödenip yıkıldığını, bu evleri ölü eşek fiyatına kapatıp sonradan saray bedeline belediyeye okutup "köşeyi dönen uyanıkların" nasıl kâşâneler kurduklarını, ahret imanları sapasağlam Katolik ama dünyadaki mekânları ellerinden alınan zavallıların nasıl gidip Belleville-Menilmontant taraflarında, Paris'in bugün de hâlâ en döküntü mahallelerinde beş kişi bir odaya tıkıştıklarını, ayda yüz elli frank kazanıp yirmi frank kira veren orta hallinin nasıl iki yıl içinde ayda iki yüz frank kazanır, ama yüz seksen frank kira verir duruma geldiğini...

Anlamadım, bütün bunlar size bir şeyler mi hatırlatıyor?

Hadi tarihi bir gerçeği açıklayalım, Haussmann kimden kopya çekmiş, biliyor musunuz? Daha 1783 yılında başlanmış, yani devrimden de

önce, göreve gelişinden yetmiş yıl, günümüzden de tam iki yüz altı yıl önce çizilmiş, 1796 yılında bitirilmiş bir şehir planından, mimar Verniquet'nin tasarımından!

Bu nasıl şehirciliktir ki, herifçioğlu 1783'te planlıyor, 1853'te uygulamaya koyuluyor, 1989'da tıkır tıkır işliyor!

Kendilerine yeteneksiz dedik diye fakire "bozuk atan" mimar ve de şehirci efendiler, yüzleri hâlâ kızarmadıysa, külahlarını önlerine koysunlar da iki dakika düşünsünler bir zahmet...

İmdi, bir Haussmann bir Dalan mıdır, ya da bir Dalan bir Haussmann mı?

Haussmann, gecekondumu yıktılar diye zırlayan kara kalabalığın da, zevkinin inceliği çok tartışma götürür şişgöbeklerin de lafına pek kulak asmamış. Azimli, kararlı davranmış, Paris'i mimarlar, mühendisler ve uygulamalı endüstri bilimcilerinin, sanatçıların eline bırakmış, onlara güvenmiş ve neredeyse sınırsız olanaklar tanımış.

Bir zamanlar Orleans Garı olup, şimdi Quai d'Orsay müzesine çevrilen büyük yapıya, on dokuzuncu yüzyıl sanatları tapmağına gidip bakın, orada bir köprü ayağı maketi vardır, dört metre boyunda, "konkur" açılmış da Güzel Sanatlar Akademisi birinci sınıf öğrencisi, evet, birinci sınıf öğrencisi bir çocuk çizmiş, maketini de yapmış, üstelik dökme demirden!

Sonra gelip bizim saçı başı ağarmış eşek kadar mühendislerimizin, maketlerine falan değil, İstanbul'un dört yanma kondurdukları köprülere, üst geçitlere, alt geçitlere, kavşaklara bakın, lafa başka şey eklemeye gerek kalmaz.

Peki şu ünlü Baron Haussmann sonra ne mi olmuş? İmparatoru paldır küldür devrilince, Başbakan Emile Ollivier tarafından görevinden uzaklaştırılmış! Anılarını yazmış. 1891'de, seksen iki yaşında da ölmüş adamcağız.

BİR 6 EYLÜL GECESİ

Siz hiç "papaza gittiniz mi" kardeşim?

Yaşı otuzdan yukarı olmayanın hiç bilemeyeceği bir iş, orta yaş kuşağının da hâlâ kulaklarındadır: Papaz, Başpiskopos "Monseigneur" Makarios, burası tamam da, papazın bulunduğu yer Lefkoşe değil, en yakın memişhane! "Teşaşüre" değil, papazın ağzına bilmemne etmeye gidiliyor...

Biz papaza gide gele büyüdük, "ellili" yıllarda.

Yukarı mahalledeki Rum çocuklarıyla taşlı sopalı savaşlara tutuştuk da, kafasını yardığımız veledin anası bizim başımızı okşadı, kocası ölünce de "koliva" verdi bize, kuşüzümlü, pudra şekerli, Ortodokslarda bizim ölü helvasına "tekabül eden" tatlıdan, o kafasını yardığımız çocuğun anası.

6 Eylül 1955'i 7 Eylül 1955'e bağlayan geceyi de Beşiktaş'ta Köyiçi Mahallesi'nde yaşadık, eski Rum mahallesinde Beşiktaş'ın, çoktan bırakılıp gidilmiş eski Rum evlerinden birinde, alt katta Samiye Hanımlar, üst katta Mükerrem Hanımlar oturuyorlar, evimiz cumbalı, arka bahçeli, kömürlüklü, Malta taşlıklı... Yanda, minicik, gene cumbalı evde oturan Rum madam, geçkince kızıyla birlikte o gece cumbadan cumbaya geçecek, bize sığınacak, günlerce bizde kalacaklar, o gece onları gözü dönmüş çapulcu sürüsüne vermeyeceğiz, kaptırmayacağız...

Anam Rumları hiç mi hiç sevmez. Kıbrıs, kıta sahanlığı, FIR hattı, Batı Trakya cart curt ikide bir maraza çıktığında ilenir, "ah şu gözü körolasıca Rumlar"...

Ben de inadına damarına basarım, 6/7 Eylül gecesi komşu madamı kızıyla birlikte cumbadan cumbaya apartıp korumuştun, saklamıştın, günlerce yedirip içirmiştin hani...

"Aaa, o başka" der. "Onlar komşularımızdı, daha da önemlisi, onlar insanlarımızdı, bizim insanlarımız."

Günün birinde düğün dernek gibi, kocaman bir şölen gibi mutlaka ama mutlaka kurulacağına inandığım Türk-Yunan dostluğu anamın ve o komşu madamın yüzü suyu hürmetine, onların omuzlarında yükselecek.

Kimbilir, belki de birtakım kendini bilmez serserilerin fakire telefonu açıp açıp "senin soyunda Yunan tohumu mu var" diye ikide bir sormaları, üç yaşımın bütün bulanıklığı içinde pırıl pırıl zihnimde yer etmiş o korkunç geceden kaynaklanıyor evet, yaş üç, daha okuma yazma bilmiyorum, daha yürümeye yeni yeni alışmışım, dünyam alt katta Samiye Hanım üst katta Mükerrem Hanım arasında dört odalı evimizde, arka bahçemizde, Malta taşlığımızda dönüp dolanıyor... Ama o geceyi yaşamış olanın, o gece yaşı kaç olursa olsun o gece belleğine çakılıp kalanın, Yunan düşmanı olması ne mümkün?

Çünkü bizim o gece o insanlara yaptığımız alçaklık yenilir yutulur, altından kalkılır rezillik değildi...

Sonra biz, mahallenin kopilleri, uzun süre sokaklarda "Migros Türktür, Türk kalacaktır!" diye çığrıştık... (Siz o eski Migros'u hatırlar mısınız, Migros'un ilk yıllarını, vanki vanki korna çalıp gelirdi, kocaman bir otobüs-kamyon arası ki, iki yanından kepenkleri açılıyor da köşe başında yarı-toptan fiyatına bulgur mercimek satışına girişiveriyor... Sonraları dükkâna dönüştü Migros, pek şaşmıştık, Migros da sonunda "düzene uyum sağladı", yerleşik yaşamaya geçti diye!)

Hayır, ben elbette ertesi gün "Beyoğlu'nun halini" görmedim, yaşım tutmuyor, mukavva gibi yırtılan kalın sacdan ondüleli kepenkleri, İstiklal Caddesi'nin yüzeyini yarım metre yükselten kumaş topu, ceket-pantol, cam kırığı karışımını, pencerelerden atılan buzdolaplarını, çamaşır, dikiş makinelerini hatırlamam. Ama benim için 6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan 1955 gecesi, Beşiktaş Balıkpazarı'nda yakılan Rum İlkokulu ve kilisenin kızıl yalazları, sokaktan yükselen uğursuz it uğultusu, bizim o zaman ve her zaman "oturma odası" tabir edip "misafir odasından" ayrı tuttuğumuz köşede birbirlerine sokulmuş, yolunu şaşırmış sığırcık yavruları gibi titreşen karalar giyinmiş iki zavallı kadıncağız, düşüp bayılan teyzem, daha o zaman yirmilerinde genç kız, evimiz yakılır da sokakta kalırsak diye yorgan dengine sardığımız birkaç parça giysi, o zamanın birkaç yüz lirası para, ve bir de tabii bulup buluşturup pencereden salladığımız Türk bayrağı... Onuru hiç o geceki kadar ayaklar altına düşmemiş Türk bayrağı.

(Bana "soyunda Yunan tohumu mu var' diye soruyorlar, ben de, siz İngilizce biliyor musunuz diyorum, ben çat pat Rumca biliyormuşum, Rumlara da muhabbetim varmış da ondan soruyorlarmış, soran da elbette İngilizce çakıyor, Türkiye'de maşallah herkes İngilizce biliyor ya, o zaman lafı yapıştırıyorum, neden, sülalenizde İngiliz tohumu mu var, ananızın hatırını İngiliz ya da Amerikan gâvuru mu sordu? İşte bunun gibi, "görmediğin şeyi nasıl yazabiliyorsun" da diyorlar, Türkiye ila maşallah içinde budala kıtlığı çekilen bir ülke değil ki, sor aklına

ne takılırsa, ama ne yapalım, 6/7 Eylül'ü gördük biz. Belleğimize uğursuz bir çivi gibi çakıldı, sonra sonra üzerinde düşündük de insanlığımızdan, Türklüğümüzden utandık, sonra, yazmaya kalktık da, eskiden çalıştığımız bir yayın organında, yazdırmadılar, konuyla dolaylı ilgisi olan birkaç yazıda lafını edince o bölümleri çıkardılar, nokta noktayla geçtik.)

Mükerrem Hanım'ın kocasına o geceden sonra bir haller oldu. Sıkı "demokrattı" adamcağız, demokratların çapulcu takımından, o gece yağmaladığı mallan okutup köşeyi döndüğü (daha o zamanlar köşeyi dönme deyimi yok, "yükünü tutmak" tabir ediliyordu galiba), sonra o parayla otomobil lastiği, kurukahve karaborsasına soyunduğu biliniyordu, 27 Mayıs 1960 Cuma sabahı yüzünün rengini göremedim, üst kata çıkıp bakacak değildim ya, bütün dersleri pekiyi olan okul karnemin keyfiyle şişiniyordum o gün.

Aziz Nesin, "Salkım Salkım Asılacak Adamlar" adlı anılar kitabında, İstiklal Caddesi'ni öbek öbek kaplamış ayakkabı teklerini anlatır, çoğunun ökçesine basılmış, yırtık pırtık, tabanı delik deşik ayakkabılar, yemeniler çekmeler, botlar bağsız potinler, mes lastikler... Kürkler salkım saçak taşınmıştı da, buzdolabını sırtlayıp götürmek kolay iş değildi elbette, ayaklarındaki yarım yırtık pis partalları oracıkta çıkarıp, vitrinini kırıp indirdikleri dükkânlardan yeni iskarpinleri giyinmişlerdi! Dükkânın Rum, Ermeni ya da Türk olması hiç önemli değildi, Atatürk'ün Selanik'teki evine Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinalp'in Türkiye'den getirdiği, Başkonsolos Mehmet Ali Balin'in emriyle Oktay Engin'le Hasan Uçar'ın yerleştirdikleri bombanın haberiyle patlayan "provokasyon", Rum malı yağmalama boyutunu hemen aşmış, İstanbul'a üç-dört yıldır tehlikeli şekilde yığılmakta olan Anadolu köylüsünün, gecekondu halkının, daha yeni yeni filizlenmeye koyulmuş Gültepe'nin, Kuştepe'nin çapula yumulmasıyla sonuçlanmıştı: Anadolu köylüsünün İstanbul'dan almaya kalkacağı ilk intikamdı bu, sonraları, kaba kuvvetle bir yere varamadıklarını görünce sayılarının artmasını bekleyip şehri içeriden ele geçirdiler, kendiliğinden düşürdüler.

(Bu "Atatürk'ün evi" öyküsü de bir hoştur ha, orası Atatürk'ün evi mevi değildir! Mustafa Kemal'in doğduğu ev çoktan yıkılıp gitmiş, o sizin bildiğiniz ev, Zübeyde Hanım'ın Ali Rıza Bey öldükten sonra evlendiği zatın, yani Atatürk'ün üvey babasının evi, Atatürk de anasına yeniden evlendiği için küsmüş olduğundan buraya pek az uğruyor, kendisi zaten yatılı öğrencidir askeri okulda, işte birkaç hafta sonu falan gelip gitmişliği var, hepsi bu! Kusura bakmayın, fakir boş zamanlarında "hobi" olsun diye tabu yıkmaya bayılır, ama ne yapalım ki gerçek tastamam böyle!)

Aziz Nesin de, bu ayakkabı teklerinin, koşuşturmadan milletin ayağından fırlayıp kalmış, oralara yığılmış olduğunu sanmış başlangıçta, üstelik akıl almaz bir koku yükseliyormuş bu öbeklerden, iğrenç, pis kokular... Şimdi, artık öyle kanıksandı ki köylü kokusu, Auschwitz Toplama Kampı'na giden Yahudi vagonlarını andıran İETT otobüslerinin yürek kaldıran, mide buran teke kokusu kimseye aykırı gelmiyor! (Acaba doktor civanım da neden iki adam tutup ellerine de birer hortum verip şöyle baştan aşağı bir yıkatmıyor bilinmez.)

Bütün bu kumaş toplarına, ayakkabı teklerine, makine parçalarına, peynirler, reçeller, zeytinler, yağlar, kuruyemişler, pastalar, içki şişelerinin cam kırıkları, içkinin kendisi karışmıştı, karışım bulamaç gibi yayılıyor, her yanı, caddenin ortasını, kaldırımı kaplıyor, dizkapaklarma kadar yükseliyordu...

Metin Toker, o gece İstanbul'u "Erdal'ın siyah Citroen'iyle" nasıl gezdiklerini, "İsmet Paşa'yla On Yıl"ın birinci cildinde tatlı tatlı anlatır.

İşte Beyoğlu Pera olmaktan o gece çıktı.

Kesin kanıtlanamadı ama, Adnan Menderes, Fatin Rüştü ve Namık Gedik galiba kafa kafaya vermişler, (Mehmet Ali Tekinalp bombayı Selanik'e 15 Temmuz'da götürmüştü, iki ay kadar önce!), Londra'da MacMillan, Stefanopoulos ve Zorlu arasında sürmekte olan Kıbrıs görüşmelerini Türkiye lehinde etkileyecek küçük bir "nümayiş" patlasın istemişlerdi, ipin ucu öyle bir kaçtı ki, bütün dünyaya rezil kepaze olduğumuzla kalmadık, otuz dört yıl sonra Atina'ya konuk gittiğimizde hâlâ suratımıza çarpılan bir tokadın da "muhatabı" olmak zorunda kaldık.

İşin acısı, gâvur haklıydı.

Bakalım önümüzdeki yıllarda ikinci büyük lümpen ayaklanması İstanbul'da kaç mağazayı, kaç evi silip süpürecek? Bu kez iki yan da mis gibi Türk olacağı için gâvur da halimize bakıp bakıp popo suyla gülecek herhalde.

Sonra komünistler toplandı. Harbiye'nin yemekhaneden bozma koğuşuna tıkılıp altı ay süründürüldüler. ("Round up the usual suspects" der Yüzbaşı Renaud'yu oynayan Claude Rains, "Casablanca" filminin sonunda, Alman generali öldürülüp, Ingrid Bergman'la Viktor Laszlo-Paul Henreid'ın pırpır tayyaresi kalkmış, Rick-Bogart'la başbaşa kalınca... Her zamanki şüpheli şahısları toplayın!)

Aya Triada kilisesi yanıyordu. Ankara Pazarı, Park Otel pastanesi, Güney Park gazinosu, İnci, Franguli, Baylan, Silvio, Osep, Atlantik,

Orman gibi çocukluğumuzun, gençliğimizin pırıl pırıl yıldız anılarının üzerinden silindir geçmişti. Sonra bir daha bellerini doğrultamadılar, on-on beş yıl kadar gölgelerini sürükleyerek yaşadılar, birkaçı belki hâlâ direniyordur, yakın zamana kadar Silvio'yla Osep ayaktaydı... Orman'ın soğuk birası, mortadellalı sandviçi, Baylan'ın konyağı, Atlantik'in iki buçuk liraya sıvı hardallı pamuk gibi yumuşacık ekmekli kızarmış sosisi, Güney Park'ın Gazhane'ye karşı "Granada" şarkısını söyleyen kırmızı pabuçlu tenoru, Bizet'nin "İnci Avcıları'ndan Nadir'in aryasını okuyan soprano Yasemin Esmergül, akordeon çalıp sululuk yapan Henny ile Vasilaki çifti, Papatya Kardeşler, hepsi, hepsi, aslında o 6 Eylül 1955 gecesi yakılıp yıkılan eski Pera'yla birlikte yok olup gittiler, daha kendileri bunun farkına varamadan üç-beş yıl direndiler ama nafileydi artık...

Fener'de sokak ortasında papaz yakalayıp zorla sünnet etmeleri, Yeni Cami önünde "Türk bayrağını yırtmak istedi" gerekçesiyle linç edilen yaşlı Rum'u, Arnavutköy'de korkudan yüreği çatlayıp ölen Bayan Kimiadis'i hadi saymayalım. Saymayalım da yüzlerimiz büsbütün kızarmasın. Kuyumcu Frangoulis, sekiz yüz bin lira zararım var, demişti, (o zamanın sekiz yüz bin lirası!), hiç de müteessir değilim, Allah kuvvet verirse tekrar çalışıp kazanacağım, hepimiz bu vatanın çocuklarıyız...

Ya ne deseydi peki?

Evet. Hepimiz bu vatanın çocuklarıydık. Ama onlar bizden biraz daha az bu vatanın çocuklarıydı. Ceplerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfus kâğıdını taşıyor, vergilerini sözkonusu devlete ödüyor, ordusunda askerlik yapıyorlardı ama onları her kafamız bozulduğunda köşe başlarında gebertebilirdik.

Bugün de kitap yakıyoruz.

Çünkü Türkiye'de, yakın tarihinin hiçbir döneminde sapısilik it sıkıntısı da çekilmedi çok şükür.

Üst tarafı düz tarih, iktidarın borazanı İstanbul Ekspres gazetesi 6 Eylül akşamı baskısında "Ata'mızın evi bombalandı" manşetiyle ortalığı nasıl velveleye veriyor da, ertesi gün de utanıp sıkılmadan "İstanbul dün gece bir tarih yaşadı, şehrimizdeki büyük nümayişte birçok yer tahrip edildi, Ata'mıza yapılan suikast nefretle karşılandı!" diye rezilliği ele alıyor... Nurettin Aknoz "örfi idare kumandanı" dır, 12 Mart döneminde sıkıyönetim lafı yeni yeni çıkıyor da piyasaya, bildiri yayınlamışlardı, halkımızın bir kısmının sıkıyönetim deyimini anlamadığı görülmüştür, sıkıyönetim örfi idare demektir, ona göre, bir

yamuğunuzu görmeyelim haaa diye.

Bir de o zamanın polisi... "İhtilalden" sonra, değiştirilip yeşil küfüne çevrilen eski üniformasıyla, kaim tokalı palaska, gri ceket, bohça gibi her yandan kalkık şapka, ve ortasında kocaman o eski çok köşeli polis yıldızı... Sanırsın Hulusi Kentmen "Ayşecik" filmindedir de babacan komiseri oynuyor... O üniformayı da yaşı otuzun altında gidenler bilebilemezler, eh biz de Abdülhamid zaptiyesini hatırlamıyoruz canım.

Taksim'de Olympic Airlines bürosuna girip ortalığı kırıp geçirenleri izleyen bir polis memuru, "şu duvar saatini da kırın da bari vazifenizi tam olarak yapmış olasınız" diye yol göstermiş 6 Eylül gecesi... Milliyet gazetesi de bunu patır patır yazmıştı ertesi gün, aynı gazete altmış bir yangın "vak'ası" bildiriyor, Karaköy, Eminönü, Sirkeci, Gedikpaşa, Çarşıkapı, Kum kapı, Aksaray, Laleli, Arnavutköy, Tarabya da yağmadan nasibini alan semtlerden, bu arada Beşiktaş Köyiçi de elbette, ve dehşete kapılmış, olup bitenleri anlamaya çalışan üç yaşında bir çocuk, kara kıvırcık saçlı, daha gözlük takmıyor, daha okuma yazma bile bilmiyor, ama günün birinde bütün rezilliklerin hesabını bütün rezillerden sormaya daha belki de o zamandan kararlı, o zaman içgüdüsüyle, bu zaman da kafasıyla yüreğiyle.

Sen hiç, mahalle arasında yüz paraya "Yeni Hayat" şekeri sattın mı Veli?...

Yüz para dediğim iki buçuk kuruş... Ortası delikliydi! Şimdi, çocukluğumun yüz parasını anmak, kimbilir hangi kazıdan çıkarılmış, kenarları yamru yumru, üzeri geç Roma imparatorlarından birinin kafası, Latince yazıları güç okunan bir sikkeyi hatırlamak gibi geliyor... Peki Veli, sen hiç, bir kuruşları biriktirip yeni çıkmaya başlamış Tom Miks aldın mı, gıcırı elli kuruş da, okunmuşu yirmi beşten gidiyor, Yeni Ar, ya da Yıldız sinemaları önünde?

Veli Topkaya yirmi yaşında. Nereden bilsin yüz parayı?

Sanki fakir de Abdülhamid zamanından kalma ha! Dalgamızı geçerdik, efendim "vaktiyle" tramvay üç kuruştu, dört liraya bahçe içinde iki katlı ev alınırdı diye bize ahkâm kesen moruklarla... Turgut Özal sayesinde biz de onlara döndük, daha yaşımız kırkı bulmadan.

Veli Topkaya, Tempo'ya şöyle demiş: "Elli bin liralık banknotların çıktığı bir ülkede nasıl yaşanabilir?"

Haklısın Veli, yaşanmaz.

Peki ne yapıyoruz öyleyse?

Boşversene Veli, buna yaşamak mı denir yahu?

"Brezilya'ya benzedik... Sonra, sabah erken kalkan darbe yapacak! Gerçek bu, ve siz bana hâlâ, niye Türkiye'den gitmek istiyorsun, diye soruyorsunuz. Ve ben sırf bu soruya yanıt verdiğim için suçlanabilirim..."

Yirmi yaşında Veli Topkaya, otuz yedi yaşında Engin Ardıç'tan da, altmış iki yaşında Turgut Özal'dan da çok daha sağduyulu, ve kafası da daha iyi çalışıyor.

Dilerim dilediğin ülkede, gönlünce yaşarsın Veli.

Ama korkarım, sen de bizim gibi zamanından önce ekşimiş ve yorulmuş bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, on yedi yıl sonra, 2006 yılında diyelim, ahkâm keseceksin sağına soluna: Siz elli bin liralık banknotu bilir misiniz? Hey gidi günler hey, benim gençliğimde, elli bin liraya beş kilo biftek, ya da elli kilo ekmek alınır. Çünkü o zaman elli bin liralık metelikler, dilenciye versen burun kıvırılır, yerde bulsan eğilip almaya değmez teneke parçalarına dönüşmüş olacaklar. (Yeni Lira'yı dolaşıma sürmezlerse o güne kadar... Ya da Arjantin gibi, eski paranın adını bile tarihe gömüp, peso'nun yerine austral çıkardıkları gibi, yeni bir birim bulmazlarsa...)

Bakalım yüz binlik kaç aya kadar arz-ı endam edecek? Bakkalın çakkalın almadığı madeni meteliklerden, tüy gibi hafif onluklardan, yirmiliklerden, metal değeri üzerinde yazılı değerden daha yüksek elli liralardan, yüz liralardan hiç söz etmiyorum, birer tane "zulaladım" torunlarıma göstermek üzere, şimdi mercimek çekirdeği gibi minicik, orospu sarısı yüzlükler, beşyüzlükler kullanıyoruz, otobüs bileti, Limon dergisi, ekmek falan alırken.

Aaah, nerelerdesiniz çocukluğumun uzak ve sisli anıları, kenarı tırtıllı bir liralar, sarı yirmibeşlikler? Bakır çalığı beş kuruş, mini mini on kuruş, sinemaya gidilen, dolmuşa binilen elli kuruş? Bıdık bir kuruş, yani kırk para, ille de o Yeni Hayat şekeri bedeli, iki buçuk kuruş, ortası delik yüz para? Tek tük elimize geçen, artık pek işe yaramayan ama gene de "tedavülde" on para, kırk para, yetişemediğimiz İsmet Paşa döneminin, Atatürk yıllarının silik kalıntıları?

Ulan, bir ara Türk Lirası İtalyan Lireti'ne benzedi diye dertlenirdik, bugün bir dolar 1411 liret; 2100 lira! Liretten de beter durumda bizimki!

Ve nerelerdesiniz o eski Fransız "centime"leri, Paris'e ilk ayak bastığımızda otuz "santime" satılan Le Monde gazetesi? O eski "schilling'ler, eski "penny"ler, bir türlü aklım ermezdi, sonunda cebimde, avucumda bir sürü bozuk para birikirdi, yirmi şiling bir pound sterling ediyor da, yirmi bir şiling bir "guinea"... Penguin kitaplarının incesinin fiyatını 3,6 diye yazarlardı, üç şilling altı pens, sıkıysa otur hesapla da içinden çık. Ya sizler, eski Avusturya-Macaristan kronları, Macar pengöleri, üzerinde Şah Rıza'nın resmi basılı Acem tümenleri?... Ya sen, Konfederasyon doları? Kapı gibi The Confederate States of America yazıyor tepesinde, artık bilmem tekliklerde General Lee de, onluklarda asi Başkan Jefferson Davis, güneyin önderi... Gördüğümde aklım fırtmıştı, artık olmayan bir devletin, altın değerinde, platin değerinde eski banknotu, Konfederasyon doları, güney parası, yalnızca 1861'den 1865'e kadar geçerli olabilmiş, bugün nümizmatların, koleksiyoncuların, hanlarını hamamlarını verip almaya hazır oldukları o güney parası...

Ya çarşaf çarşaf Çar manatları? Üzerleri sıra Yekaterina'nın, Petro'nun, Aleksandr'ın filigranları kazılı binlikler? Mütareke'de Odessa üzerinden İstanbul'a sığınan Beyaz Ruslar'ın çuval çuval getirip sonra da kilosu üç kuruşa sattıkları imparatorluk paraları? Sahaflarda, Beyazıt Meydanı'nda pazar günleri kurulan kaldırım pazarlarında sebil...

Ya o, fakirin koleksiyonunun en değerli parçası, ilk Sovyet rublesi... Üzerinde belli başlı bütün dillerde, bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz, yazıyor... O zamanlar buna içtenlikle inanıyorlardı! Yeni Ruble'ye bile yazmışlar!

Geçen sonbahar Helsinki'deydim, baktım Fin "markkasının" üzerinde, koşucu Nurmi, yazar Lönnrot, besteci Sibelius, mimar Aalto. Anna-Lisa, o yüzünden hiç eksik olmayan gülücüğüyle, biz, demişti, paraların üzerine sanatçılarımızın resimlerini koyarız, arasan bir Mareşal Mannerheim banknotu bulamazsın, nafile...

Eh şimdi biz de Mimar Sinan, Mehmet Akif takılıyoruz. Çok şükür, o, banknotun üzerinde ancak ve yalnız Atatürk yer alabilir tabusunu yıktık. İsmet Paşa'nın kendi adına "sikke kestirmiş olması" artık bize o kadar ürkütücü, o kadar günah, o denli ayıp gelmiyor... (Yoksa geliyor mu?...)

Ne dersiniz, bir zaman, Yeni Türk Lirası'nin üzerinde, sözgelimi Nazım Hikmet'in, Yahya Kemal'in, Orhan Veli'nin, Attila İlhan'ın resmini görebilecek miyiz? Ne bileyim, Adnan Saygun'un, Yaşar Doğu'nun, Muhsin Ertuğrul'un, Nuri İyem'in, Yaşar Kemal'in, Orhan Kemal'in,

Kemal Tahir'in, mimar Kemalettin'in, Arif Hikmet Bey'in?

Ben olsam Fenerbahçeli Lefter'i de koyardım, Metin Oktay'ın yanı sıra.

Çünkü, kusura bakmayın ama, Lefter sizden daha Türk'tür.

Aman aman, vazgeçtim, bu ANAP iktidarı, giderayak, ciddiye alır da sonra kendi kafasına göre banknot basmaya kalkar...Koyacakları da, Zeki Müren, Gönül Yazar, Samime Sanay, Yüksel Uzel olur. Bunlar Bülent Ersoy'u bile basarlar paranın üzerine.

Laf aramızda, Necmettin Erbakan gelirse, boksör Cemal Kamacı'yı koyacakmış diyorlar, ama "suret yasağı" var, Alparslan Türkeş de İlham Gencer'i!

Yeni elli binlik "panganotların" ön yüzünde Mustafa Kemal Atatürk, arka yüzünde Türkiye Büyük Millet Meclisi var.

Her ikisine de hakarettir.

Bu nedir? Bir elli kuruş! Elli kuruşluk kâğıt para, bir yanı İsmet İnönü, öbür yanı Merkez Bankası binası... İsmet Paşa parası, 1944 baskısıdır, üzerinde Merkez Bankası "Umum Müdürü" Kemal Zaim Sunel ile, "Umum Müdür Muavini" Nedim Ersun imzaları var... Türkiye Cümhuriyeti parasıdır bu, dikkat isterim, Cumhuriyet değil, Cümhuriyet... Hemen dibinde de baskı yeri, matbaa imzası: Reichsdruckerei, Berlin! Vay anasını! Pek de anlamlı, değil mi?

Gene de İsmet'in elli kuruşu, Turgut'un elli bin lirasından çok daha onurlu bir paraydı.

Önceleri İngiltere'de bastırıyorlar: Thomas de la Rue, London. Savaşın ilk yıllarında Amerika'da, American Bank Note Company, sonra, "Alamanlarla" enseye tokat oldukları, ama onların da savaşı yitireceklerinin pek belli olduğu dönemlerde Berlin'de Reichsdruckerei, Üçüncü Reich'ın devlet banknot matbaasında. Çocukluğumuzun o saltanatlı "mor binlikleri" falan da Bradbury, Wilkinson and Company işidir, İngiltere'de, Surrey'de, New Malden derler bir kasabada kuruluymuş basımevi... 1956'da kurulup 1958'de "faaliyete geçen" Merkez Bankası Banknot Matbaası Şubesi'ne, önce değeri küt diye birdenbire iki yüz seksen kuruştan dokuz liraya düşen paramızı basmanın hüznü, sonraları da, gitgide paçavraya dönüşen kağıt parçalarıyla uğraşmanın sıkıntısı, ayıbı kalacaktır...

Şimdi çok kişi sanır ki, 29 Ekim 1923 günü Gazi Paşa, "ihtimal birtakım kafalar kesilecektir" tehdidiyle, gayetle demokratik ve de

selis bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu, ertesi günü de yeni para bastırdı... (Adettir, tahta yeni padişah çıktığında adına hutbe okunup sikke kesilir, Cumhuriyet zagonunda hutbe okunacak hal yok, öyleyse çağdaş sikke, kâğıt panganot basılması Allah'ın emri)

Hayır. Öyle olmamıştır. İlk Türkiye Cumhuriyeti paraları 5 Aralık 1927 günü dolaşıma çıkıyor! Gerçi Abdülmecid döneminde basılan ilk Osmanlı "kaimeleri" ortadan çekileli çok olmuş ama, (işte "kayme" lafı buradan geliyor, anlamı da, altın ya da gümüş sikke yerine "ikame" edilen kâğıt), Osmanlı'nın, son yıllarının "evrak-ı nakdiye"si, yeni rejimin ilk dört yılı piyasada kalmış ve dolaşmıştır... Kurtuluş savaşı yıllarında İstanbul'da da, Ankara'da da tıpkısının aynısı para kullanılıyor ayrıca.

Hepsi de Osmanlı Bankası "emisyonudur", hani şu aslında birbirlerinden farklarının olmadığını, ama kendilerinin Osmanlı Bankası olduklarını her fırsatta vurgulayan sömürge kuruluşu, Osmanlı'nın iliğini kemiğini sömüren kefere takımı, bir "koloniyal" şapkaları eksik de, bereket buranın iklimi uygun değil, adam gibi fötr ya da hasırdan, kenarı kara şeritli Panama şapkayla geziniyorlar Cercle d'Orient'da... Eh şimdilerde de bankanın ağababalarının torunları, François de Rancourt, Henri van t'Hoff gibi isimler, yeni bir sömürge durumuna düşürdükleri memleketimizin sokaklarında aynı afiyi, aynı cakayı satmakta değiller mi?

Turgut'un elli bin lirası, Gazi Paşa'nin beş lirasına eşittir, 1927 yılında ekmeğin kilosu on kuruş, beş liraya elli kilo ekmek alınabiliyor...

İsterseniz şu "asr-ı saadet"'i, Atatürk devrini daha yakından bir görelim... Hayır, demir ağlarla ördük anayurdu dört yandan edebiyatı yapacak değiliz, paranın satınalma gücüne bakacağız: Şu ünlü beşliğin çıktığı yıl, pirincin kilosu kırk iki kuruşmuş, makarna kırk iki, patates on iki, kurufasulya otuz dokuz, yumurta altı kuruş. Kahve, ithal malı elbette, pahalı, yüz yetmiş bir kuruş. (Ama Nescafe içemiyorlardı, n'abeer?)

Oysa 1929 gazeteleri, birinci sayfalarından, manşetlerinden, başyazılarından feryadı basıyorlar, "Geçinmek Müşkülleşti"! Hayat pahalılığı aldı yürüdü... Ekmek iki yılda on yedi kuruşa, et yüz yirmiden yüz elliye, yoğurt altmıştan yüze, bakla on beşten kırka, süt yirmi beşten otuza, ıspanak bile altı kuruştan yirmi beş kuruşa fırlamış! 1927 yılında dört kişilik bir aile ayda yüz liraya "mükemmelen" geçinebiliyormuş, şimdi, tam Wall Street saatli bombasının patlamasından birkaç ay önce, ayda yüz altmış lira yetmiyor... (Rakamlara bak rakamlara, masal gibi, rüya gibi, değil

mi?)...

Bir de dön, mütarekeye bak, İstanbul işgal altındadır, Tokatlıyan Oteli'nin lokantasında, sağ masada İngiliz "zabitleri", sol masada Fransız zamparaları, önde Ermeni dilberleri, arkada Rum orospuları, bir Osmanlı Lirası'na tıka basa, patlayıncaya kadar yemek yemek mümkündü, hem de çorbasından tatlısına, kahvesine kadar, ve de şampanyayı unutmadan!

Serbest Fırka rezilliği, Cümhuriyet Halk Fırkası'nın enseleri kalın kalantorlarının akıllarını başlarına çabucak getirecektir: 1931 yılının büyük "transformasyonu" sonucu (Turgut'un sevdiği deyimle), paranın durumuna, değerine bakınız: 1930 yılında İngiliz Sterlin'i yani pound diye bildiğiniz para, 732 kuruş... Dört yıl sonra 1934'te, 637 kuruşa düşmüş! Dolar, hem bu da öyle Reagan ya da Bush doları değil ha, Roosevelt doları, 212 kuruştan 126 kuruşa inmiş! Gerçekten masal gibi, Türk Lirası'nın dolar karşısında yüzde kırk değer kazandığını düşünde görsen inanman zor!

Fransız Frank'ı, 1930'da sekiz kuruşmuş, 1938'de üç buçuk kuruştur! İşit de inanma, İsviçre Frank'ı 41 kuruştan 29 kuruşa iniyor sekiz yılda!

Bunları uydurmuyoruz, anlı şanlı Profesör Feridun Ergin yazdı, yahu biz onu Özal'ın adamı bilirdik, demek ki mızrak çuvala, minare kılıfa sığmıyor ve de bilim namusu, her şeye rağmen bilim namusu.

Bugünü arife tarif gerekmiyor, paranın başaşağı inişi böyle giderse o ünlü ve korkunç "Alaman enflasyonunu" geçecek durum, ve artık hiçbir savcı, Türk parasının değerini koruma kanununa muhalefetten hiç kimse hakkında dava açamayacak, çünkü Türk parasının zaten ayaklar altında ezilen değeri hiç mi hiç ortalıkta kalmamış olacak... O günler yakın mı?

Çok kişi aslını astarını bilmez, enflasyonu Hitler zamanında falan sanır, "sihirbaz maliyeci" Doktor Schacht'ı da Üçüncü Reich'ın maliye bakanı diye düşünenler az değildir.

1923 yılı, Türkiye için nasıl ışıklı, umutlu, yepyeni atılımlara gebe bir yıl, Almanya için de o ölçüde kötü, karanlık, uğursuz bir dönem.

Savaşı yitirmiş, sağcısından solcusuna hiç kimsenin benimsemediği, ölü doğmuş Weimar Cumhuriyeti'ni kurmuş, (gene Almanya Cumhuriyeti de, anayasası Weimar kentinde hazırlandığından böyle anılıyor), bütün gelenekleri, bütün ahlak değerleri, bütün ekonomisi, bütün insan ilişkileri altüst olmuş bir Almanya bu. Biz kanımızı döküp

paçayı kurtarmışız ama savaşın bitiminden beş yıl geçtiği halde eski "müttefikimiz" belini doğrultabilmiş değil. Almanya, ağırdan da öte, akıl almaz savaş "tazminatı" ödüyor İngiltere ile Fransa başta olmak üzere bütün galiplere, Ruhr bölgesine de Fransa düpedüz el koymuştur, bir kısım Alman toprağı işgal altındadır. Zaten parçalanmış, doğuda büyük parçaları bağımsız kılınan Polonya'ya bırakmış.

Öyle ya, bolşevikler şöyle bir ayaklanmaya, Bavyera'da, daha başka birtakım eyaletlerde bağımsız sovyet cumhuriyetleri kurmaya kalkıp sonra da kıçüstü oturuyorlar, Berlin'de Karl Liebknecht ile Rosa Luxemburg'un umutsuz darbe girişimleri kanlı bitecektir, enselerine birer kurşun, çürümüş, balıkların kemirdiği cesetleri Spree ırmağından aylar sonra çıkarılıncaya kadar... Bu arada "aşırı sağ", yenilgiyi bir türlü hazmedemeyen, Almanya'nın "arkadan bıçaklandığına" inanan aşırı sağ boş durmuyor, Berlin'de Otto Kapp'ın darbesi başarıyla savuşturuldu ama, Münih'te badem bıyıklı bir hergele, çakır gözlü bir onbaşı eskisi, çok daha köklü çok daha melun hesaplar peşinde, şimdilik Hofbrâuhaus birahanesinde kafayı çekip çekip General Ludendorff'u kafakola almaya uğraşıyor... Kıtlık, açlık, Erzberger ve Rathenau gibi Yahudi asıllı, barıştan yana, savaşın defterini artık dürüp İngiltere ve Fransa'yla barışık yeni ve sağlam bir Almanya yaratmaya uğraşan devlet adamları takır takır vurulup temizleniyorlar... Stefan Zweig, o enfesin de enfesi "Dünün Dünyası"nda (Die Welt von Gestern) acıklı ve yürek burkucu şiiriyle anlatır, Otto Friedrich, "Tufandan Önce" (Before the Deluge) adlı kitabında unutulmaz bir fresk çiziyor, Alex de Jonge, Peter Gay, o dönem Almanyası üzerine yazılanlar ciltler ve ciltler doldurur, "mükemmel" okuma parçaları. (Bu arada, Bertolt Brecht derler gençten bir çocuk, "Tıbbiye'den terk" imiş, avurtları çökmüş, önce Münih'te, sonra Berlin'de, batakhanelerde gitar çalıp şarkı söyleyerek sürünüyor, oyun moyun da yazıyormuş diyorlar...)

Savaş boyunca Reichsmark (Deutschemark'ın ağababası, imparatorluk öncesinin o ünlü Thaler'inin yerini almış olan para), Amerikan dolarına karşı, tuhaftır, aynı "pariteyi" korumuş: 1 Ağustos 1914'te de, 1918'in kasım ayında da, 1 ABD doları, 4,20 RM, dört mark yirmi fenik (yaa, DM o zamanlar RM'ydi). Bugün daha güçlü tabii, 1 dolar bir seksen dolaylarında oynuyor.

Oysa 1921 yazında, bizim Sakarya önlerinde ölüm-kalım boğuşmasına giriştiğimiz günlerde, 1 dolar 75 mark ediyor.

Ertesi yaz, bizim Afyon cephesinde büyük saldırıya hazırlandığımız sıralar, 1 dolar 400 mark.

1 Ocak 1923 günü, İsmet Paşa, Lausanne'da yetmiş iki milletin tilkisiyle tilki tokuştururken, 1 dolar 7 bin mark!

O 1923 yılı, ürkütücü bir Georg Grosz tablosuna benzer Almanya; 1 Temmuz 1923'te 1 dolar, 160 bin mark ediyor! Bir ay sonra da tam 1 milyon mark! 1 Kasım 1923 günü, 1 ABD doları, 130 milyar RM eder, on beş gün sonra, 15 Kasım 1923'te 1 trilyon 300 milyar Reichsmark! Kasım sonunda dolar, o akıl almaz değerine ulaşır, mark artık popo silmeye bile değmeyecek kadar paçavradır, çünkü kâğıdı kötüdür bir kere, "tahriş eder": 1 ABD doları eşittir, dört trilyon iki yüz milyar mark!

Bu da masal gibi değil mi, ne dersiniz gasterbeiter kardeşlerim, Alamancılar?

Bir Georg Grosz tablosu gibi... Köşe başlarında iki bacağı kesik, dilenen savaş sakatları, kadın kılığına girmiş, "koli kesen" banka müdürleri, puro içen, tekgözlüklü, göbekli Yahudi işadamları, suratları aşırı boyalı, her yaştan, her cinsten orospular, ateş gözlü bahriye neferleri... Saat başı ödenen maaşlar ve ücretler, el arabasıyla taşınan banknotlar, çünkü bir metreküp parayla yarım ekmek ancak alınabiliyor!

Zamanında bütün bir apartmanı satın almaya yetebilen parayla artık ancak evin kırık penceresi onarılmaktadır. Yüz dolara, Berlin'de altı katlı bir sürü yapı, bütün bir alana bakan yapılar bloku satın alınmaktadır!

Elbette bu dönem, kendi yarattığı işadamı tipini de piyasaya sürer: Hugo Stinnes. Kredi hacmi alabildiğine genişleyen Stinnes, kömürocakları, gemiler, fabrikalar, hisse senetleri, çiftlikler, saraylar, kısacası ne bulursa alır. Bankalardan koparmayı başardığı her kredi, iki saat içinde sıfıra inmektedir!

"Boyanmış delikanlılar, Kurfürstendamm boyunca kırıta kırıta geziniyorlardı. Loş bar köşelerinde bakanlık müsteşarları ve çok ünlü işadamları, hiç utanıp sıkılmadan sarhoş denizcilere kırıtıyorlardı. Genç kızlar, cinsel sapıklıklarıyla övünüyorlardı" diye yazar Zweig.

(Allah, herhangi bir ülkede, o ülkenin parasını bu duruma düşüren bakanlık müsteşarlarına da sarhoş denizcilere kırıtmak nasip etsin! O zaman anlarlar...)

Kasım 1923 sonunda, Reichsbank'ın, Almanya Merkez Bankası'nın başına, kovulan Dr. Havenstein'ın yerine Dr. Hjalmar Schacht getirilir... Doktor Schacht, dolara karşı 4,2 trilyon mark olan pariteden

sıfırları bir çırpıda silip markı eski değerine, yani dolara karşı 4,2'ye, dört mark yirmi feniğe getirir. Yeni çıkarılan para, Rentenmark, Almanya'nın bütün tarım ürünlerinin karşılığıdır ve sağlamdır.

Ama yitirilen insan onuru geri gelmez.

Oysa aklımız sıra "nostalji" yapacaktık. 1927 baskısı bir liraların üzerindeki Mustafa Abdülhalik (Renda) imzasından, beşliklerdeki ayyıldızlı bozkurttan, hele hele beş yüzlüklerdeki, binliklerdeki Gazi Mustafa Kemal'in aydınlık alnından, umutlu gülümsemesinden söz edecektik... (Hiç unutmam, Kenan Evren'e sormuşlardı, paşam, paraların üzerindeki Atatürk neden asık suratlı diye, "şöyle bir düşündüm, adam haklı" demişti Sayın Cumhurbaşkanı, acaba neden somurtuyordu Atatürk?)... O, zamanında çok eleştirilmiş "İsmet Paşa paralarından", Milli Şef banknotlarından söz açacaktık, demediklerini bırakmamışlardı, vay efendim, Atatürk dururken İsmet İnönü nasıl paranın üzerine kendi resmini bastırır? İyi ki de bastırmış, kaldırım kenarlarından, "nümizmatiğe" merak sardığım yıllarda topladığım İsmet banknotları şimdi servet ediyor!

Bizim yetişemediğimiz yeşil iki buçuk liralardan, bizim yetişebildiğimiz koyu pembe, tuğla kızılı iki buçuk liralardan dem vuracaktım, haftalık harçlığımdı, gidiş-geliş tramvay bileti, gofret ücreti, Teksas, Tom Miks, Kinova bedeli, yeşil bodur şişede Fertek gazozu parası, yiye yiye bitiremezdim! Okulun yarıyıl tatilinde on beş günlüğüne Ankara'ya gidip de harcaya harcaya tüketemediğimiz o eski yüzlüklerden, bizim ulaşamadığımız, babamızın da küçük memur maaşıyla yüzünü göremediği beş yüzlük, binlik kapı gibi Türk Lirası'ndan... Kahverengi yüzlükler yeşile dönmüştür, Atatürk'ün smokinli, fraklı resmini de bırakmışlar, kesik baş gibi bir şeyler uydurmuşlardı, bu yeni paralarda Atatürk'ü resmen orangutana benzetmişlerdi! Bakıp bakıp şaşıyor, bu ne saygısızlık diyorduk hani, 1964, adamı bir ay doyururdu gene de o para harçlık niyetine. Sonra, gene o mavi, yeni beşlik, artık gençlerin bile unuttuğu kırmızı yirmilik, minicik onluk, ebrulu, işlemeli, dallı güllü, laleli yüzlükler, beş yüzlükler, binlikler... Bugün pis birer paçavra yığını, mikrop yuvasına dönüşmüş "yeni" yüzlükler, hani şu çorap içlerine tıkıştırılan, artık yerde görünce kimsenin eğilip almaya "tenezzül" etmediği o Özal parası... Körler için Braille kabartmalı beş binlikler, on binlikler bile yıprandı, siz ne diyorsunuz, yirmi binlikler bile giderek hışırdıyor, o eski parlaklıkları kalmadı artık... Mavi binliklerin üzerinde, İsmet'in o şirin görünmeye çalışan, ama sevilmediğinin de bilincinde, bunu çok "açık eden" sinirli gülümsemesinden, yıl 1946! Bizimle yaşıt, o gene mavi beş liralıklardan, Adnan Menderes parasıdır... Hani adamın karısının fotoğrafını çekip basmışlardı da arkasına, şu ünlü "fındık

toplayan kızlar" resmi, uyanık çıkmıştı hergele, vay efendim benim karımın resmi milyonlarca adamın cebinde geziyor diye, o zamanın parasıyla, galiba beş milyon kadar "tazminat" almıştı çatır çatır, hâzineyi mahkemeye verip!

İmdi, bunlar işin şakası, "nominal" değer o kadar önemli değil elbet, düşmesi yalnızca moral bozuyor, sıfır atmanın da "psikolojik" rahatlıktan başka faydası yok. Pek pek, Yeni Lira çıkarsa, biz orta yaş kuşağı, birkaç yıl Fransız küçük burjuvası gibi her şeyi "eski liradan" hesaplama alışkanlığını sürdürürüz; bilirsiniz, Fransızlar pek severler "Ancien Franc" hesabını, öyle ya, artık yeni kuşakların Nouveau Franc demeyi bilmedikleri yeni frank yüz "eski frank" ediyor, böylece çok para kazanıp çok para harcarmış gibi bir hisse kapılıyorsun! Kaça aldın bu arabayı, diyelim elli bin frank, oysa beş milyon "eski" ediyor.

Yahu, ben ayda milyar kazansam, dolar beş yüz bin lira olmuş aynı hesap. At sıfırları, dolar iki lira, asgari ücret seksen lira, kırk dolar, bugün de kırk dolar, ne değişti?

Gerçek gelir önemli, "reel" dedikleri meret, "sıfır atmak" büyülü değnek değildir. Zurnanın zırt dediği yer orası.

insanların gerçek gelirini yükseltmek, hayat düzeyini geliştirmek için de banknot matbaası değil, "büzük" gerek.

KARA KOLLUKÇULAR

Nedense, hep o iki oyun... Biri düpedüz tiyatro oyunu da, biri "radyofonik..."

(Sahi, bir zamanlar radyo oyunları vardı, kişileri, olayları, mekânları kafanda görüntülemeyi sana bırakıyor, belki de şimdi elde tuttuğumuz hayal gücünü, çocukluğumuzun o hüzünlü ve yapayalnız perşembe gecelerinin radyo oyunlarına borçluyuz...)

Biri, Lady Gregory'nin tek perdelik, kısa bir oyunu. Öteki, adını sanını bilemediğim bir Amerikan yazarının.

İkisi de karamsar, ikisi de çok yürek burkucu, ikisi de polisler üzerine.

"Ay Işığında" mı? İrlanda iç savaşında geçiyor, ya da İrlandalı milliyetçilerin İngiliz imparatorluğuna ayaklanıp kafa tuttukları yıllarda, 1922 öncesi, belki de 1916 Paskalyası'dır, ayaklanmanın başlangıç günleri, milliyetçilerin Dublin Merkez Postanesi'ni ele geçirip umutsuzca birkaç gün direndikleri sıralar.

Issız bir rıhtım ucu. Yaşlı bir polis memuru nöbet bekliyor.

Kasketli, gözlerinin altı kara, şu Sean O'Casey "tiplerinden" biri geliyor gecenin bir vakti. Yaşlı polis tetiktedir, milliyetçilerin en azılılarından biri kaçmış, oralardan bir kayığa atlayıp gidecek, çok da tehlikeli bir adam, "İngilizlere köpeklik eden işbirlikçi polisi" hiç gözünün yaşına bakmaz vurur devirir.

Uzun boylu laflıyorlar. Kasketli adam bir türkü tutturuyor, dizeleri bugün gibi aklımda, aradan geçmiş neredeyse otuz yıl: Yaşlı Gronil'in krallarca öpülesi gonca ağzından söz eden bir İrlanda türküsü, artık bilmem gerçekte var mı yoksa Lady Gregory mi uydurmuş?

Yaşlı polis, kasketlinin aradığı adam olduğunu ossaat anlayacak, gene de kaçıp gitmesine, kendisini almaya gelen kayığa atlamasına göz yumacaktır.

Çünkü, türküyle, birdenbire İrlandalı olduğunu, daha da önemlisi, insan olduğunu hatırlamıştır.

(Cevat Hoca mı çevirmişti? De Yayınları'mn o iki liraya satılan minik oyunlar dizisinden...)

Öteki oyun, Chicago taraflarında bir yerlerde, bir geceyarısı geçiyordu, kepenkleri inik bir dükkânın, belki bir barın, hani şu adları Doc's, Mac's falan konulan barların birinin önünde, köşebaşında, iki adam karşılaşıyorlar... Biri polistir. Ötekinin ne idüğü belirsiz. Ya da kısa sürede anlaşılıyor, karanlık bir adam, belli ki soyguncu. Arananlardan.

İkisi de yıllar önce birer arkadaşlarıyla sözleşmişler oysa, hayatta yolları ayrılmış, demişler yirmi yıl sonra o gün o saatta işte Doc'un ya da Mac'ın barının önünde buluşalım...

İkisi de anlıyorlar durumu, ikisi de ötekine belli etmemeye çalışıyor, ikisi de ötekinin de anladığının farkında. O iki arkadaş işte bunlar, aradan yirmi yıl geçmiş, biri hırsız olmuş, biri de polis, biri ötekini tutuklamak için arıyor, biri ötekinden kaçıp kurtulmaya çalışıyor...

Hiç ses etmiyorlar. Uzun uzun konuşup ayrılıyorlar, polis bir yana dönüp kendi yoluna gidiyor, hırsız öbür köşeden kendi yoluna.

Polis hırsızı tutuklamıyor.

Giderlerken, ikisi de, hay Allah, bizim arkadaş gelmeyecek galiba, eh, ne yapalım hayat bu gibilerden karşılıklı bir şeyler geveliyorlar. Koyu O'Henry tadı... İşe bakın, o da İrlanda kökenliydi...

Bir zamanlar yüreğimi çok burkmuş iki oyun...

Ne zaman "polis" deseler bu iki oyunu hatırlarım...

Oysa şu sıralar yüreğimizi burkan başka polisler var, desenize hep tutup da kolumuzu bacağımızı burkacak değiller ya!

Hüzünlü haberler geliyor.

Yo, bu sefer hazin durumda olan, tutuklu ya da hükümlü değil, polisin kendisi.

Polis de, yüz kırk dördüncü kuruluş yıldönümünü "buruk" kutlamış.

Turgut Özal iktidara geldiğinde yetmiş dokuz bin polis varmış Türkiye'de, bugün sayıları yüz on dört bine çıkmış. Bunların yirmi beş bin kadarı, kınama, uyarma, aylık kesimi, kısa ve uzun süreli kıdem durdurma gibi cezalar görmüşler, yedi bin beş yüz kadarı da gerek istifa, gerek düpedüz kovulma yoluyla meslekten ayrılmışlar.

Son on yıl içinde doksan altı polis memuru da intihar etmiş.

"Ekonomik güçlüklerden" ve de "meslek koşullarından".

Beylik tabacayla elbette.

Sinirleri laçka adamın elinde ateşli silah çok tehlikeli bir oyuncaktır.

Polislerin işlediği suçlar arasında rüşvet alma, görevi kötüye kullanma gibi olaylar yaygınmış. Ufak ufak da insanlık suçu, işkence yapmak, bu arada.

İki yıl önce bir araştırma yapmışlar, bakmışlar ki, kırk dört memur rüşvet almış, elli üçü görevini kötüye kullanmış, otuz sekizi göreve içkili gelmiş, görev sırasında da iyice kafayı çekip dut gibi olmuş, yirmi biri "genel kadınla ilişki kurmuş", yirmi sekizi "meskûn yerlerde" silah atmış, yirmi ikisi amirinin emrini yerine getirmemiş, on biri gasp, hırsızlık ve zimmetine mal ya da para geçirmek haltını yemiş... Geçen yıl, hemen hemen aynı suçlar işleniyor ama suçlu polis sayısı artıyor, rüşvetçiler elli dokuza, sarhoşlar otuz beşe, genelev kadınıyla yatanlar otuz ikiye, hırsızlar on sekize, sağa sola ateş edenler yirmi bire varıyor.

Yok yahu? Bu kadarcık mıymış?

Bu tabii, buzdağının su üzerinde kalan kesimi.

Yalnız geçen yıl kendi canına kıyan polis memuru sayısı dokuz. Polis intiharları, enflasyon azdıkça artış gösteriyor. İntihar edenler arasında yalnız sıradan memurlar değil, başkomiserler, emniyet amirleri, emniyet müdürleri de var.

Gün geçmiyor ki, basın, şöylesine yürek burkucu haberler vermesin: Cinnet getiren polis, anasını, karısını ve çocuğunu vurduktan sonra intihar etti... Amirine kızan polis tabancasını çekip iki kişiyi öldürdükten sonra kendini vurdu... Geçim sıkıntısı çeken polis çıldırdı...

Bugün, mesleğe yeni giren polis ayda iki yüz on bin lira alıyor, komiser olunca iki yüz otuz bin, başkomiserliğe yükselince iki yüz elli bin lira eline geçiyor. Son zamlarla belki azıcık artmıştır ama artsın da yirmi otuz bin lira artsın.

Ne sevimsiz bir dünyanın insanlarıdırlar... Tabii "gâvurun" sevimsizliği de kendine göre ama, bizimkine cennet gibi gelebilir; kimdi o, Belmondo mu, azılı gangster François Holin'i oynuyor, hani şu "Ho" diye çağrılınca nevri dönen soyguncu, galiba bir Jose Giovanni ya da Robert Enrico filmidir, polis komiserine (Marcel Bozuffı mi?), değiştir

o kravatını diyor, adamın boynundan boyunbağını çıkarıp atıyor, kendininkini çıkarıp takıyor yerine... Komiser, öyle olanca ezikliğiyle susuyor, gidip yeni ve de fiyakalı bir kravat alacak frank yoktur cebinde, tutukladığı soyguncudan giyim-kuşam dersi almak, aşağılanmak da zehirden acı değil mi?

Gene de, dediğim gibi, "gâvurun polisine" kurban olmak lazım, duvarları bir metreye kadar koyu külrengi yağlıboyalı daracık odalarda yazı makinelerinin başında ömür tüketiyorlar ama, öğle tatili olunca, Python 357 "makinelerini" iskemlenin arkasına kılıfıyla birlik taktıkları gibi soluğu en yakın köşedeki kahvede alıveriyorlar, gelsin acı kara Gauloises tütününün dumanıyla sütsüz, köpüğü kabarcıklı filtre kahvesi! Polis de olsan, izin gününde sevgilini koluna takıp geniş kaldırımında piyasaya çıktığın caddenin adı Champs-Elysees'dir.

Alman daha nursuz. Çelik mavisi soğuk gözlerinde, eski yılların domuzluğu var, o yakaları geniş, etekleri ayak bileklerini süpüren kara deri yağmurlukların, geceleri çalınan kapılardan uykulu gözlerle, sabahlıklarını acele omuzlarına alıvermiş insanların korkulu yüzlerinin anıları... Burunlu Mercedes'lerden dökülüveren, hızlı hızlı bir yerlere seğirten Gestapo görevlileri, kısa kesilmiş favorileri, tıraşlı enseleriyle sivri burunlu birtakım "kadim" polisler!

Bunları, ellerini arkada bağlamış, itfaiyeci başlığı misali gülünç şapkalarıyla tonton tonton kaldırım devriyesi gezinen İngiliz "Bobby"leriyle karşılaştırmak olacak iş değil, hele sıradan polis memuru, "constable" değil de "officer", yani subay gibi komiserler, taksi durağında sıra bekleyen arabalar gibi siyah-beyaz damalı şapkalarıyla, kadın görevliler hostes benzeri kep-şapka kırması başlıklarıyla iyiden iyiye alay konusu... Oysa silah bile taşımıyorlar ve polis dedin miydi İngiliz'in ödü patlıyor! Copunu anahtarlık zinciri gibi çevire çevire zenci kovalayan New York ya da Chicago polisinin koyu lacivert üniforması, şerif yıldızı gibi kokartı, şu acele açılıp üstünkörü gösterilip kapatılan kimliklerin içinden pırıldayan kabartmalar fiyakalı oysa, başka eyaletlerin sütlü kahve rengi değişik üniformaları, nedense hep tombul göbekli komiserler, bir yerde bir yaramazlık olunca, ya da en yakın ağaçta ipe çekilip sallandırılacak bir karaderili ufukta görününce nereden peydahlandıkları, nasıl toparlandıkları belli olmayan bir sürü kasaba hergelesinin, geçen yüzyılda beygirlerine, bu yüzyılda arkası geniş "stationwagon" Chevrolet arabalarına doluşuvermeleri, şerifin yanı sıra ellerinde uzun namlulu tüfeklerle seğirtmeleri de, iç kaldırıcı ama heyecan da verici.

Yoksa çıkık elmacık kemikleri, soluk suratları, gene ve hep sivri burunları, buz gibi gözleri ve halkına ve sınıfına ve umutlara ve her

bir şeye ihanet etmiş olmanın gizli vicdan azabı, saklanamaz utancı, açık iç sıkıntısıyla yürekleri rahatsız Doğu Bloku görevlilerini mi analım? Herifçioğullarında her on altı kişiden biri polismiş, çok şükür bu oran Türkiye'de her üç yüz yirmi kişide bire iniyor! (Amerika'da her üç yüz seksen bir kişiye bir polis düşüyormuş, aynı oran Fransa'da iki yüz altmış iki, Almanya'da - tuhaftır, yalnızca- yüz yirmi, İtalya'da üç yüz seksen, Arjantin'deyse dört yüz...)

En iyisi, devrim öncesi Havana'sında, Batista polisinin iri göbeğini, koyu kara güneş gözlüklerini, avurdunun bir ucunda şaklattığı Amerikan çikletini hatırlamak. Ya da, yol ortasında Viet Minh ya da Viet Kong askerini kulağına namlu dayayıp oracıkta temizleyen, Amerikan yardımı haki gömleğinin kolları sıcaktan sıvalı, bastıbacak, suratı yayvan, gözleri çekik, alınları ve yanakları vatan hainliğinin pis kokulu yağıyla parıldayan uğursuzları.

Osmanlı'nın polisi öyle miydi ya? Suçluyu, ya da suçlu zanlısını yatırıp falakaya çekmeler, tartıda hile yapan "esnafı" da yatırıp sattığı malı uygun bir yerine tıkmalar ondaydı ama, aç değil açıkta değildiler! İmparatorluk kağşayıp memur maaşları altı ayda bir güç bela ödenir olunca şaşırdılar, bunaldılar, bir daha da bellerini doğrultamadılar... Ama birilerinin bir yerlerine bir şeyler tıkıştırma alışkanlıkları yüzyıllarca süregeldi!

Üstelik cumhuriyet sırtlarını sıvazlamaktan öte hiçbir şey veremedi onlara, eğitemedi, karınlarını doyuramayıp sırtlarını sıvazlamakla yetindi. Üstelik, asker gidip geldikçe tu kaka edildiler: 27 Mayıs'tan hemen sonraki günlerde, polisin, askerin karşısında, yanında, kabahat işlemiş de kuyruğunu bacağının arasına kıstırmış süs kanişi gibi dolandığını daha unutmadık, yaşımız tutuyor.

Adam aç kalınca da, elbette, "çorba parası" toplamaya çıkıyor ister istemez! Bu çorba parası yeni icat, kulağımıza geldiğine göre kimi trafik görevlileri üç yüz liraya bile tenezzül eder duruma düşmüşler...

İmdi, kimi suçlayacaksın, rüşvet almaması gerektiği halde rüşvet almak zorunda kalan, çünkü aç kalan görevliyi mi, onu bu duruma düşüren devlet yöneticilerini, büyüklerini mi?

Ona doğru dürüst okuma-yazma bile öğretmeyen, en basit, ortaokulda öğretilen "yurttaşlık bilgisini" bile vermeyenleri mi, bırakın vazgeçtik hukuktan siyaset biliminden tarihten coğrafyadan falan.

Bir zamanlar gazetelerde haberler çıkardı, istediği kızı vermemişler, üniforma seviyorlar ya, çocuğun da asker olacak hali yok, gidip

uydurma bir polis üniforması buluyor, giyinip gelip kızı yeniden istiyor ve de bu kez alıyor! Sonrası, kızın Karaköy genelevine, oğlanın Sağmalcılar'a düşmesinin hüzünlü öyküsüdür.

Şimdi, gecekondu semtlerinde, Demokrat Parti devrinin uçuk külrengi, 1960 sonrasının koyu yeşil polis giyiminin eski çekiciliği kalmadı, ayda iki yüz bin lirayla hangi yüzle nasıl gidip hangi kızı isteyeceksin de kapıdan kovmayacaklar?

Beline Kırıkkale'yi takıp Şehzadebaşı'nda Turan Sineması'nda ya da Alemdar'da seyrettiğin beşinci sınıf kötü kovboy filmlerindeki Giuliano Gemma benzeri bitirimlere özenmenin de tadı tuzu kalmadı... Ayda iki yüz bin lira maaşla John Wayne olsan kaç yazar?

Bizimkilerin dünyası tabii çok daha gariban: İkinci atışta tutukluk yapan Kırıkkale'yle çıkınca, teröristin mükemmel Kalaşnikov'unun parmak kadar mermisi adamı kevgire çeviriyor, bu, 12 Eylül öncesi belki, sonrası da, tek bacağı kırık koyu kahverengi, sırtıyla oturağı plastik Devlet Malzeme Ofisi iskemlelerinin, kimbilir kaç yıl öncesinden kalma, demirbaş defterinden bir türlü kaydı düşülemeyen üzeri yeşil Vinylex kaplı, üzerinde sidik gibi şekersiz çay bardaklarının yuvarlak yuvarlak izi yapışıp kalmış Masis büro masalarının evreni... Gene DMO damgalı uçuk pembe kötü dosyalar, kıçı kemirilmiş ucuz tükenmez kalemler, "ıstampalar", yarısı kara yarısı kırmızı şeridi kullanıla kullanıla kevgire dönmüş kırık daktilolar...

Ve ayda iki yüz bin lira maaş... Yüz Amerikan doları...

Yüz doları Amerika'da tabakçılık yapan kıytırık Porto Rico'lu bir akşamda kazanıyor be!

Sanki eskiden pek mi parlaktı durumları? Mazhar Osman daha o zamanlar ne demiş bakalım, "bana karakolda beş sene müddetle vazife yapmış bir polisi getirin, muayene etmeden deli raporu vereyim" demiş.

Tabii patır patır intihar edecekler.

Kendini öldürecek yüreği bulunmayan da başkasını öldürecek, artık ister pencereden atıp kendi atladı diyecek, ya da ruhunu öldürecek eline düşmüş zavallının, kızların ırzını belki elindeki içi çelik çubuklu üzeri kauçuk kaplama erkeklik organı benzeri, erkeklik organı uzantısı araçla bozacak, her nasılsa geleceği, hayatı eline terkedilmiş insanların ya kolunu bacağını, ya da, daha kötüsü, ruhunu sakat bırakacak!

Sonra da belki, Sedat Caner gibi, akşam eve gidince çocuğunun yüzüne, sabah tıraş olurken aynada kendi yüzüne bakamaz olacak.

İnsan olanı. Kimisinde o da yoktur, ama zaten burada sado-mazoşist ruh hastalarını, Lombroso'nun doğuştan cani dediği ama her nasılsa katil olamamış polis olmuş sapıkları, gözü dönmüş manyakları tartışmıyoruz.

AVO'yu şimdi kim hatırlar? Allam Vedelmi Osztag, Macar gizli polisini? Ya da düpedüz NKVD görevlilerini, posbıyıklı bir itin sözde sosyalizmi uğruna kendi halkına kök söktüren insanlıktan çıkmış alçaklar sürüsünü? Ya da VOPO, Volkspolizei, adı halk polisi, meşin ceketlerinin yakasında orak-çekiçli rozet, ceplerinde tomarla dolar, özel mağazalardan alışveriş eden, halk yemeye limon portakal domates bulamazken Fransız konyağı içen gaddar ve de vicdansız ve de utanmaz ve de sadist ve de aşağılık polis bozuntularını?

Onlar sinir hastası olmuyorlar, bunalım geçirmiyorlar, intihar etmiyorlar beylik Tokarev tabancalarıyla, karınları tok, sırtları pek, bizim polis gibi aç değiller.

Üstelik bizim polis daha insan.

Herhangi bir polis memuruyla yarım saat görüşün, karşılıklı çay için, tavla, okey oynayın, sağdan soldan havadan sudan laflayın, iliklerine işlemiş amansız aşağılık duygusunu yenebildiği ölçüde o bozulmamış Anadolu yüreğinin açığa çıktığını göreceksiniz.

Biz onların da insan olduğunu biliyoruz. Ah, onlar da bizim insan olduğumuzu, belki daha da önemlisi, kendilerinin de insan olduğunu bıı farkedebilseler, kabullenebilseler...

O zaman işte komiser amca, polis ağabey olacaklar... Hani şu bir zamanların ünlü Ayşecik filmlerinde Hulusi Kentmen'in oynadığı, Zeynep Değirmencioğlu'nun saçını okşayan babacan "pulis kumseri" gibi...

Eh, bu da güvenliğin nostaljisi galiba!

Başbakan'a hakaretten tutuklandım, daha doğrusu hapis cezası para cezasına çevrildi, ödedim, ödeme makbuzu infaz savcısının eline geçmediği için gecenin ikisinde gelip evden derdest ettiler, mevcutlu olarak götürüp nezarete tıktılar.

Burada adını vermemin sözkonusu olamayacağı bir görevli, suçumu sordu. Söyledim.

"Ben o Başbakan'ın..." diye öyle bir başladı ki, ben korktum, biri duysa bir yıldan önce çıkamaz, başlı ayaklı, ranzada altlı üstlü beraber yatarız!

Başbakan'a hakaret ettiğim için beni tutuklayan görevli, Başbakan'a benden bin beter küfür yağdırıyordu!

Yoruma gerek var mı?

Ayda iki yüz otuz iki bin lira mı ne alıyordu...

Şimdi hayatta mıdır, yoksa beylik tabancayı çekip şakağına dayamış mıdır, yoksa sinir hastası olup Bakırköy'ün koğuşlarından birine mi yerleşti?

Onun, Elektrik Kurumu ya da Ereğli Demir-Çelik işçisi gibi yalınayak yürüyecek, sakal bırakacak, viziteye çıkacak hali de yok.

Anasını ağlatırlar vallahi, öyle direniş mireniş yapmaya kalksın...

Ama, direniş yapan işçiye basar copu... Onun cebine üç kuruş daha para girebilsin diye uğraşanın da uygun yerine Coca Cola şişesinin ağzını, ya da dinamodan çıkan kablonun ucunu, ya da dolu Aygaz tüpünü.

"Candarma biiiiz..." diye giden bir eski tüfek türküsü vardı, işte o durum...

Ah be kardeşler, biz, sizin de insan olduğunuzu biliyoruz.

Siz de, bizim de insan olduğumuzu bir kavrayabilseniz...

Eh, o zamanlar Kadıköy Kadıköy. Fener de Fener.

"Moda Football Club"a iki tane atıyorlar, "Strugglers" ile "Rumblers" takımlarına üçer dörder, "Elpis"i kimbilir kaç kaç yenecekler... Savaş öncesidir, çiçeği burnunda Fenerbahçe, semtin umum kefere takımlarına duman attırıyor!

Yaa. O zamanlar Kadıköy'de üç İngiliz, bir Rum takımı var.

Siz bilir misiniz, ki, efendiler, Nurizade Ziya, Ayetullah Sami, Samipaşazade Necip, Hasan Sami ve de Mustâfapaşazade Galip biraraya geldiklerinde (bunlar Saint-Joseph "talebesinden" çocuklardır), gelip de Fenerbahçe adında bir futbol kulübü kurmaya kalktıklarında, renklerini sarı-beyaz diye saptamışlardı... Sonradan sarı-laciverde çevirmeseler, bugün yer gök, en büyük Fener, ölmeye

geldik, sarı-beyaz diye inleyecek!

İyi de, bizim "babamız" Ali Sami de Kadıköylü yahu! Hani şu, İstanbul'a son yıllarda gelip yığılan Anadolu milyonlarının adı anılınca stadını hatırladıkları Ali Sami Yen, doğma Kandillili, büyüme Erenköylü değil mi? Muslih Hoca, Aziz Çınar, Cici Necdet, Osman İncili amcamız, Danyal, Bülent, Reha Eken biraderler, kaleci Erdoğan, bek Burhan, bunların hepsi Kadıköy çocuğu.

O zamanlar Kadıköy'de yaşayan, üstelik bileğini kessen gerçekten kanı sarı-beyaz, pardon, sarı-lacivert akacak "Fenerli'nin Allah'ı", hiç kimsenin aklından da bunları zincirle, sopayla, muştayla kovalamak, köşede çevirip ağzını burnunu kırmak geçmiyor. Arabalarını taşlamıyorlar, çakıyla boyasını çizmiyorlar, hoş arabaları da yok ya, bunlar o yıllarda milyonlara imza atıp sonra da soluğu gazino yellozlarının yatağında almayan, pir aşkına spor yapan gençler...

Çünkü efendim, o zamanlar, stada, ölmeye değil, spor yapmaya, futbol seyretmeye gidiliyor!

Fenerliler de Hasnun Galip Sokağı'ndan, Mecidiyeköy'den, Galatasaray Lisesi'nin önünden ellerini kollarını sallaya sallaya geçip gidiyorlar. Ne geçip gitmesi, "ezeli rakiplerinin kulüp lokaline" uğrayıp bir demli çay da içiveriyorlar.

Bu dediğim ne zamanın işleri? Bu dediğim seksen yıl, yetmiş yıl, altmış yıl öncesinin işleri. Peki, rezillik ufak ufak ne vakitler başladı?... Kusura bakmayın, fakir de hastalık derecesinde değilse bile, tutkuyla Galatasaraylıdır, 1960'larda henüz tıfıl bir Mekteb-i Sultani öğrencisi olduğu sıralar, okulun delifişek revircisi Ayı Ramazan'ın, yanılıp da o pazartesi sabahı lacivert blucin, sarı kazakla gelmiş çocukları kovaladığını hatırlıyor... Her sınıfta da vardı, ilaç için bir-iki Beşiktaşlı, üç-beş Fenerli, şamar oğlanı olmuşlardı gariplerim, ikide bir sopa yerlerdi!

Sonra, Fener-Cimbom maçı (korkarım çoğunlukla) Fener'in "galibiyetiyle" bitince kitle halinde yüzlerce sarı-beyaz, ay gene pardon, sarı-lacivertli hastanın Galatasaray Lisesi önünde toplanıp okulu taşladığını yaşadık, oradan da nereye, elbette topluca Zürafa Sokağı'na, Karaköy genelevine!

Sanki Galatasaraylı da pek mi hırlıydı? Bizim sınıfta bir oğlan vardı, hiç unutmam, o söz konusu sokağa gidip ısrarla Fenerli kadın arardı, işi bittikten sonra Galatasaray'ın kanaryaya yenildiği maçın intikamını almış hissediyordu kendini!

Bizim anlı şanlı Karıncaezmez Şevki'nin de, evde eşine Fener forması giydirip öyle yatağa soktuğunu söylerlerdi o zamanlar, güya kadıncağız iki gözü iki çeşme mahkemeye başvurmuş, dayanamıyorum artık Hâkim Bey diye...

Hoş, ona bakarsanız, o zamanlar Fenerbahçe'de tren istasyonu da vardı! Tren de Feneryolu'ndan doğru geliyor, adı üstünde, tıpkı o zamanlar Fenerbahçe'de Botter'lerin, Baron Oppenheimer'in, Degucis'lerin, Holback'ların, "Antuvan" Efendi'nin, Dişçi Karako'nun, Şapkacı Dopola'nın evleri olduğu gibi.

İşte o Fener, yönetim kurulu toplantılarını Koço'da yapar, beş lira verip futbol topu alamamanın sıkıntısını yaşar, sağ bek Arifi cephede şehit bırakır, Zeynel Ağa'nın muhallebici dükkânının arkasında soyunur giyinir, sonra da mütareke döneminde İngilizler'i evire çevire yenip General Harrington kupasını kapardı... İlk plonjonu Fener kalecisi Karnik Arslanyan, 1913-1914 sezonunda göstermiş, Wilhelm Kottlmayer savaş yıllarında sarı-lacivert formayla harikalar yaratmıştı.

Şimdi Kadıköy o Kadıköy değil. Fenerbahçe de o Fenerbahçe değil. "Gâvurlar" gitti. Bugün Fener tepeden tırnağa Türk çocuğu, Anadolu çocuğu.

Ama neden ölmeye geliyorlar?

Fenerliler de, Galatasaray'ı sevmeyenler de, kara kartalın kırık kanadına umut bağlayanlar da ölmeseler de, adam gibi, efendi efendi top oynasalar daha iyi değil mi?

Hadi Fenerli kardeşlerim, artık Fenerbahçeli, Kadıköylü olmanın zamanı geldi de geçiyor. Ölmeyi öldürmeyi bırakıp güzel güzel spor yapalım. Ki, Fenerbahçe biraz daha Fenerbahçe, Kadıköy biraz daha Kadıköy olsun.

Siz ne diyorsunuz, 1974 yılının o çok sıcak ve çok telaşlı temmuz ayında, kendini bilmezin teki, üstelik "resmi üniformalı", Lefter'i tutup karakola çekmişti, pis gâvur diye.

O Lefter ki, hepimizden daha Türk'tür.

Lefter'e layık olalım Fenerliler.

"MAVİ YÜREĞİYLE."

Bir çığlık kalır...

...karanlık koridora çivilenmiş bilinmeyen bir konuğun gırtlağına takılmış iri balık kılçığı gibi

Senden binlerce şiir kalacak Baba Riços. Senden hüzünler, öfkeler, hayal kırıklıkları, yiğitlikler kalacak, senden Sen kalacaksın.

Baba Riços seksen yaşında. Daha nice seksen yıllara diyebilmek ne hoş olurdu, mümkün mü, ama dilerim aslan yelesi gibi sakalınla, o apaçık ve tertemiz alnınla daha bir-iki onyıl götürürsün işi...

Seksen yaşınla bin yaşa, onurunla, şiirinle nasıl olsa bin yaşayacaksın, i a soıı Barba Yani!

Herif sapıttı, elin gâvurunun sekseninci doğumgününü kutluyor... Bir sevinç bir sevinç, sanki babasının oğlu, amcası dayısı!

Riços'u belki onlardan da çok severim.

Riços mu?... Kim bu herif yahu?... Nereden çıktı şimdi?

Biliyorsun, ölüm diye bir şey yok diyor adam kadına.

Biliyorum, evet diyor kadın, artık öldüğüme göre...

İki gömleğin de ütülendi, çekmecede,

Benimse küçücük bir gül bütün özlediğim...

Bu dizeleri yazan, yazmış olabilen büyük adam, tastamam seksen yıl önce, 1 Mayıs 1909 günü doğdu. Ne tuhaf, doğumgünü 1 Mayıs gerçekten... Monemvasia'lıdır, Mora Yarımadasının, o Peloponisos denilen dağlık haydut yatağının da ucundan, yıllarca yıllarca Venedik korsanlarına, Ceneviz eşkıyasına, Osmanlı ordusuna direnmiş, başını dik tutmuş ünlü bir köy burası, köy kasaba arası bir yer, kıraç, kartal yuvası gibi dağ tepelerine kurulmuş. Kuşatsan on yıllarca içine giremiyorsun.

Riços'un seksen yıldır kartal gibi doruklarda süzülmesi bundan mı, şiirin, insan onurunun ve erkek güzelliğinin doruklarında? Lafın gerçek anlamıyla bir erkek güzelidir, vre Yani, şu senin kaşının

gözünün, ağzının burnunun bende olması için neler vermezdim laf aramızda...

Çok küçük başlamış şiire, on yedi yaşında okulu bırakıp çalışmak zorunda kalmış, girip çıkmadığı eziyet kalmamış, avukat yanında getir-götür çıraklığından tiyatro ırgatlığına, çalgılı gazinolarda canbazlığa kadar. On yedi yaşında vereme yakalanıyor, üç yıl ölüme çok yakın kalıyor, ilk şiir kitabını 1934'te yayınlayacaktır, "Traktörler".

Bugüne kadar çıkmış seksen beş şiir kitabı var. Seksen yılda seksen beş kitap.

Yönetimle başı 1936'da derde girmiş, Selanik'te grev yapan işçilerden birinin polis tarafından vurulması üzerine "Epitafios"u yayınlıyor, bir gazetede görmüş çocuğun resmini, karalar giymiş anası başında ağlar, o öylece kaldırımın kenarında yatıp dururken... Bir mayıs günü terkettin beni, mayısta yitirdim seni, diyor ana. Sonra, az aşağıda, yie mou, sVaderfıa sou travo ke smigo tin oryi moıı, sou pira to doıifeki sou; kimisou, esi, pouli mou... Diktatör Metaksas onun kitaplarını Zeus Tapınağı önünde yaktırıyor, General Metaksas, hani şu, "Türk müziğidir" diye bestelerde minör tonların kullanılmasını yasaklayan it...

Riços'un şiiri o günden beridir hep minör. Bağırmayan, haykırmayan, usul usul hüzünlenen, ama yüreği pek, alnı açık, sapına kadar "erkek", yiğit bir şiirdir bu.

İç savaştan sonra dört yıl Limni adasında, Makronissos'ta, Ayios Efstratios'ta toplama kamplarında kalıyor. 1954'te Atina'ya dönmesine izin çıkmış, 1967'de Amerikan uşağı albaylar darbe yapınca onu gene kodese tıkıyorlar, Yaros'a, oradan Leros'a. Sonra Samos'ta evinde gözaltında tutulmuş. Komşumuzun demokrasiye dönmesine dolaylı olarak yol açtığımızdan, katkıda bulunduğumuzdan beridir de alnı dik dolaşıyor, tepeden tırnağa özgür. Hem en umutsuz yıllarında bile tepeden tırnağa özgürdü o. Bugün, Yunanistan'ın şair-i âzam'ıdır, seksen yaşının olanca gençliğiyle.

Atinalı bir sevgilim vardı, Riços'a burun kıvırır, sen asıl Seferis'i, asıl Elitis'i oku derdi. Onları da çok severdim, ama asıl "adamım" Baba Riços olmuştu her zaman. Plaka'da, Theofılos'un tavernasında, nane kokulu uzo kadehleri, kırlangıç balığı buğulaması, iri gövdeli kalamata zeytini ve acı sarımsaklı cacık ikimizin arasında, az mı kavga ettik?

Yannis Ritsos. Ya da, ortak gustomuzla dersek adını, Yani Riço.

Dünyanın bütün ülkelerinde tarih boyunca gelmiş geçmiş en büyük üç-beş şairden biridir. Kusura bakma Anna, bana gene kızacaksın ama "fikrimce" bu böyle.

Okumamış olmanız akıl almaz eksiklik, ne olur hemen dalın kekremsi dizelerine ustanın, bırakın benim yazıları falan bir yana, benim kitabıma vereceğiniz parayı onun kitabına verin, Riços'u okuyun.

Çok, ama çok seveceksiniz. Hele kendi içinde durup durup fırtınalar koparan, alnının üç çizgisi sabanla sürülmüş tarla gibi, hayattan ve boğuşmaktan yorulmuş, yüreği bencileyin de kolay titreyen cinsindenseniz, bayılacaksınız.

Evet, komünisttir, ne olmuş yani? Ben değilim. Ama onu tapar gibi severim.

Baki Efendi'yi de severim, Yahya Kemal'i de, hatta Necip Fazıl'ın şiirlerini de çök beğenerek okurum, hüzünlenirim, içlenirim. Ne olmuş?

Baba Nazım da komünistti. Ama büyüklüğü gök kubbeye sığmaz. O yıllarda, burjuvası, işçisi, fabrikası olmayan ülkede komünizme "inandığı" için pek pek kızarım ona, daha da fazla, acırım, bedelini çok ağır ödettiler, memleketim dediği zaman gözleri dolan adamı gurbetlerde öldürdüler erken yaşında. Nazım'a acırım. Kızarım. Ama Nazım'ın şiirine dil uzatanın da ağzını yırtarım!

Balzac da kıralcıydı, yani gericiydi, ama çok çok büyük yazardı. Dostoyevskiy de çarcıydı, domuzuna Ortodoks Hıristiyandı, yobazın Allah'ıydı ama, ilericilerin bir yerleri sıkıyorsa onun gibi roman yazsınlar bakalım... Ezra Pound mis gibi faşistti, üstelik İtalyan radyosundan anavatanı Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı konuşmalar yaptığı için, bal gibi de vatan haini... Ama büyük şairdir! İşte Louis-Ferdinand Celine, Yahudileri kıralım diye tutturan herif, önemli yazardır ama.

Saplarla samanları birbirine karıştırmayalım, o kavramlar başka, bu kavram başka.

Riços da kızıldı. Hâlâ da öyledir.

Bana ne?

Ben onu çok seviyorum.

Okuyun, siz de çok seveceksiniz.

Bakın ne diyor: "İlericilik yalnızca gerici güçlere saldırmak değildir. Hayat için bir şarkı yazmak da ilericiliktir, böylesine berbat bir hale getirdikleri hayatın başka bir yanının olduğunu söylemek de, güzel güneş batışlarını, gün doğuşunu, güzel kadınları, dostlukları, güzel sevgileri söylemek, en kötü şartlar altında bile hayatın güzel ve yaşanmaya değer olduğunu ve onu bu yolda daha da güzelleştirmek için uğraşmak gerektiğini söylemek de ilericiliktir... Aşk şiiri, ilerici şiirdir..."

Bunu söyleyen adam sevilmez mi?

Bakın bir başka yerde de demiş ki: "Sanatçılar, işçilere seslenmiyorlar diye çok kere eleştirilmişlerdir. Hayır! İşçiye seslenmektedirler! Eğer gerçek sanatçılarsa mutlaka seslenmektedirler! Hatta daha da ileriye gitmektedirler, bütün zamanların insanlarına seslenmektedirler. Artık varolmayan insanlara bile... İlerici sanatçı, partisinin sloganlarını alıp vezinli kafiyeli şekle sokan adam değildir! Sanatçı ilkokul öğretmeni değildir, insanlara alfabe öğretmez."

Hay ağzına sağlık Barba Yani.

Gel de bayılma bu adama.

Komünisttir, ama, dangalak değildir.

Çoğu öyle çıkıyor da...

Barış, akşamüstü bunuma çalınan yemek kokusudur,
Yolun kenarında araba durduğu zaman korkmadığın,
Kapın çalınınca gelen arkadaşın çıkar o zaman...

Bunu da ancak kapısı çalınınca yüreği hop edenler anlayabilir. Yaşayan bilir. Bilmeyene de Baba Riços anlatıyor işte.

Ekmeğini yedin mi? İyi uyudun mu? Konuşabildin mi, şöyle gerinebildin mi kolunu uzatıp?

Pencereden bakmayı hatırlayabildin mi?

İoanna onun için, "çok yazıyor" diyordu, evet, kendini bildi bileli patır patır yazmış durmuştu, söyleyecek çok şeyi vardı da ondan.

E kızım, şunu yazan adamı nasıl beğenmeyebilirsin yani:

Kahvede kimseler yoktu o ikindi.

Tek başına su bardağının tam arkasına oturmuş,

boş iskemleleri, kararan pencereleri,

kapının eşiğine kadar gelip içeri giremeyen küçük gürültüleri

duyarak bekliyordu bekleyişi, bu kımıltısız,

bu anlamsız bekleyişi öyle belirsizdi ki.

Karşısında, bahçedeki ağaçların üzerinde

kocaman bir ay yükseldi derin,

karanlık bir ayçamın gerisinden,

camdan, sessizce gelip yanındaki iskemlede

oturan kadının alnına sıçradı.

Adam bardağını kaldırdı. Su ılıktı. Ay ılıktı.

İkisini de boşaltmak zorunda kaldı. Kadının eli bembeyazdı.

Yıllardır, Cevat Çapan bir yandan, Özdemir İnce bir yandan, arada Herkül Millas, Gürkal Aylan, Hakan Yılmaz, onu Türk okuruna tanıtmak için didinip duruyorlar. Şöyle bir çıkıp bakının kitapçıda. Varlık'tan, De Yayınlan'ndan, Hil'den, Broy'dan, Birim'den, Alaz'dan, Amaç'tan nice nice ince eserlerini bulacak, oturup yutacaksınız... Sanırım Cevat Hoca İngilizce'den. Özdemir Fransızca'dan çeviriyor, isler istemez çeviri "kokuyor" şiirler, ama gene de Riços'un belli başlı her ürününü dilimizde bulmak mümkün. Çok severseniz ben size Rumca'sını da okurum, dilinin, türküsünün tadına varırsınız daha bir! Bakın ne demiş:

Adam koltuğa oturmuştu, konuşuyordu.

Kendi sesini dinliyordu. Kadın, saçını düzeltiyordu aynanın karşısında.

Kadının saçı boyalıydı.

Adamın sesi boyalıydı. Bunu biliyorlardı.

Bir de şunu okuyun:

Karanlıkta gülümsedi adam.

Belki çünkü karanlığı görmüştü.

Belki çünkü karanlıkta görmüştü.

Nasıl?

Aşağıda okuyacağınız şiiri, çocukluğunda yitirdiği, çok erken ölen kızkardeşi için yazmış.

Göklere inanırdım eskiden, ama sen,

denizlerin derinliğini gösterdin bana

ölü kemleri, unutulmuş ormanları,

boğulmuş gürültüleriyle.

Gök, şimdi yaralı bir martı, süzüldü denize.

Sana kargaşalığın üzerindeki

köprüyü kurmaya çalışan bu el kırıldı.

Bak bana:

ne kadar çıplak ve suçsuz duruyorum önünde.

Üşüyorum, bacım.

Kim getirecek bize ellerimizi ısıtacak güneşi?

Susuyorum. Dinliyorum.

Kimseler geçmiyor gecemizin karanlık sokağından.

Yıldızlar kazaya uğramış karanlık surların

ucunda sendelerken

koparılıp alınan bir kartalın paslanmış gözlerinde.

Bağlı ellerin kapıyor çıkış yolunu.

Yalnız senin sesin adımlıyor

gecenin dehlizini çarparak taşlara uzun kılıcını.

Vakit geç.

Ölüm geri çeviriyor beni.

Hayat istemiyor.

Ben şimdi nereye gidebilirim ki?

İşbu şiir, fakir Ardıç kuşunun son zamanlarda içinde bulunduğu "halet-i ruhiyyeyi" tastamam yansıtmakta olup, özellikle hanım okurlarına "aynen ithaf' olunur. Bu şiiri anlayan ve seven bizi de anlar ve sever.

Ne olur Riços'u okuyun. Ve sevin. Çok sevin.

Seksen yılın kutlu olsun Barba Yani! İçine tatlı hüzün ve mavi yürek doldurduğum kadehimi senin şerefine kaldırıyorum.

LAMBADA LABA LUBA

Efendim, hatunu şöyle tango yapar gibi tutacaksınız, şöyle belinden, hafifçe, sol kol kırılmayacak, hatunun eli sizin elinizde... Buraya kadar pek öyle olağanüstü bir şey yok da... Sağ dizinizi ileri kırıp uzatacaksınız, hatunun da, söylemesi ayıp, "mahrem bölgesi" dizkapağınızla baldırınız arasında bir yerlerde kendine yer açıp gel keyfim gel yaklaşımıyla yerleşecek! Bundan ötesi, azıcık samba, bir fırt salsa, üç yudum reggae, iki tutam rock ritmiyle ileri geri sallanmaca, haspayı parmağından tutup fırdolayı çevirmece, bu arada kızın eteği saçılıyor, kıçı başı açılıyor ya, o da işin seyirlik yanı... Amma velâkin, dünyanın en mazbut aile kızını babasından izin al kaldır bu dansa, beş dakika sallan yuvarlan, kız ossaat "oh koçyiğidim" diyerekten boynuna sarılıp gel beni babamdan iste diye tutturmazsa yüzüme tükür! İşin kötüsü, işbu lambada dansını, tarif ettiğim durum vaziyetinde on dakika yaptıktan sonra değme yüzü gözü açılmamış sığırcık yavrusu kırk yıllık dul kokona kesilmezse namussuzum! Velhasıl iş ciddi ihvanlar, iş gayetle nazik bir iş ve de ince bir iş, bu lambada dedikleri namussuz, umum kadın dergilerinin yıllardır her aybaşı yaza yaza tüketemedikleri o "nasıl olunur" sorusuna şıp diye çözüm getiriveriyor!

İki aydır bütün Batı, hele hele Fransa, lambada lumbada inliyor, hop oturup hop kalkıyor. Bizim radyoda hiç kulağıma çalınmadı, diskolarda miskolarda plağını koyup döndürürler mi bilemem, gittiğim yerler değildir, en son diskoya uğramışlığımız bundan yirmi yıl mukaddem, o sıralarda soul moul edilirdi.

Yani, sözün kısası, Türkiye Cumhuriyeti daha olayın farkında değil, şimdilik cumhurbaşkanlığı seçimi ve hayat pahalılığı gibi konularla boğuştuğumuzdan, dünyada neler olup bitiyor, insanlar nelerle uğraşıyorlar, hayatlarına nasıl ve ne tür yeni tatlar arayıp katıyorlar, ıskalayıp duruyoruz.

Şu lambadanın "video klipine" gelince, o da herhalde hiç mi hiç oynatılabilemez televizyonumuzun hiçbir kanalında, çünkü efendim "geleneksel örf ve âdetlerimize" pek uygun bir görüntü sayılamaz! Fakir onu Parislerde seyretti de aklı fırtayazdı, 14 Temmuz gecesi hem de, Concorde Alanı'nın bunaltıcı kalabalığından, çıldırtıcı gürültüsünden kaçıp otele sığındık, eh, bayram gecesidir, erkenden kuş gibi yatacak değiliz ya yorganı başımıza çekip, elimizde en tatlısından Bordeaux şarabı, uzaktan komuta aygıtının altı kanalı,

uzanmışız öyle, keyif yapıyoruz... Haftanın gözde parçalan dizisi başladı, biliyorsunuz, sondan başlayıp bir numaraya kadar çıkıyorlar ("hit parade" dedikleri dümen), gitti gitti, bir ara, gene bizde pek tutulmayan ama oraları kasıp kavuran Patricia Kaas nam hatunun "Mon Mec A Moi" türküsü çalındı iki numarada, (Türkiye'de bu da tutmadı, çünkü herkes ila maşallah İngilizce biliyor ya buralarda, Fransızca rock sevemiyorlar bir türlü), ardından, liste başı parçası, işte bu Lambada...

Aman Allah! Arkada Pasifik Okyanusu, bir Bahia kıyısı köşesi, milletin elinde içine ananas, hindistan cevizi, guava, papaya bilmemne "egzotik" içecekler karıştırılmış buzlu kadehler, popolarında mayo niyetine kalınca bir ip parçasıyla kapkara hatunlar, sırım gibi, kayış misali, derileri güneşten yana yana Fransız köselesine dönmüş birtakım oğlanlar, kumsalda şakada şukada lambada yapmaktalar... On iki-on üç yaşlarında bir zenci oğlanla, (yok, bütün bütüne de zenci değildi, melezdi galiba, Sezen Cumhur'un deyimiyle "çukulata renkli"), gene on bir-on iki yaşlarında sapsarı bir kız çocuğunun aşkı! Bunlar bir gezip tozup bir ayrılıyorlar, oğlan üzüntüsünden kendini portakal suyuna vuruyor, (olacak artık o kadar, lambada dansının tanıtıcı video klipini Orangina portakal suları şirketi "sponsor" etmiş!), sonunda bakışıp lambadaya tutuşuyorlar... Vay bacaksızlar! O kızın bakire mâkire olması gayrı mümkün, o bacaksız değme beş çocuk anası aile kadınını suya götürür de susuz getirir alimallah!

İnsanın aklına şu "Dirty Dancing" filmi üşüşüyor, hani şu pazuları gereğinden fazla, beyni gereğinden az gelişmiş yakışıklı kereste Patrick Swayze ile, hanım hanımcık, pek masumcuk, ispinoz bakışlı, ama "ne mal olduğu" filmin sonunda meydana çıkacak fıstıklar fıstığı Jennifer Gray'in oynadıkları "Kirli Dans" filmi... (Alt dudağı o kadar kalın hiçbir kadın masum olabilemez, tecrübeyle sabittir!)

Amma velâkin, lambada o kadar "kirli" değil, bir kere öyle eşek gibi tepinmiyor insanlar bu dansı ederlerken, İkincisi, pistin ortasında açık açık hayvanlar gibi çiftleşme "figürleri" taklit edilmiyor da, çok tatlı, yumuşak bir tempoda, gülümseyen, uyumlu çiftler birbirlerine daha bir insanca yaklaşıyorlar. Öyle kızı alıp havalara fırlatmaca, yerlere atıp süründürüp çekmece, artık kimselerin alıp satmadığı John Travolta misali, dansa kalkmış cümle çoluk çocuktan yüzde doksanının hiç beceremeyeceği birtakım akrobatlık numaralarını, düpedüz bale ya da "modern dans" eğitimine bulaşmışlık isteyen cambazlıkları herkesin edebileceği mazbut raks diye yutturmaca yok bunda.

Lambadanın en büyük özelliği, yirmi beş yıl kadar sonra dans gibi

dansın kaçınılmaz geri dönüşü, önlenemez yükselişi anlamına gelmesi,.. Öyle ya, "bizim zamanımızda" dans dediğin, kızla oğlanın, erkekle kadının birbirlerine yaklaşabilmeleri için "vesileydi", oğlanın kolu kızın beline sarılır, kızın kolu oğlanın boynuna dolanır, tatlı tatlı sâlınırken insanlar birbirlerinin kulağına iki çift laf ederler, insan gibi konuşa konuşa anlâşma hafiften öpüşmeye koklaşmaya uzanırdı... Sonra ritm hızlandı, çiftler birbirlerinden koptular, kızla oğlanın arasına iki metre uzaklık girdi! Giderek dans, erkekle kadın tarafından, birlikte edilir olmaktan da çıktı. Artık sekiz kızın, dokuz oğlanın kendi kendilerine "grup halinde takıldıklarını" görüyorduk, çember yapıp kendi kendilerine tepiniyorlardı, fer atıyorlardı, kurtlarını döküyorlardı ya, dansın o güzelim sıcaklığı, iki karşı cins üyesinin birlikte gerçekleştirdikleri keyifli ılıklık ortadan kalkmıştı.

(Eh, şimdi iki tür dangalaktan iki çeşit tepki gelir bu satırlara, devrimci arkadaşlar "vay, burjuva hayranı, neleri savunuyor" falan diye saçmalarlar, şeriatçı biraderlerimiz de zındığa bak nasıl günahlara batıyor boylu boyunca diye siftinirler).

İşte bu lambada nam raks, şimdi yeniden kadınla erkeği birbirine yaklaştırıyor.

Azıcık da fazla mı yaklaştırıyor ne? Kıza sarılıp kulağına iki çift tatlı laf edin dediysek, aşkınızın meyve vermesi için hemen oracıkta çalışmaya başlayın demedik yahu!

Hoş, tango için de aynı dırıltıyı ileri sürmüşlerdi, çok çok eskiden, 1910'larda, Buenos Aires'in liman genelevlerinden bandoneon yakınmaları yaralı hayvan çığlıkları gibi yükselir, Arjantin halkı acısını, öfkesini, umudunu tango dizelerine döker, Carlos Gardel derler kara saçları briyantinli, ince bıyıklı hergele ortalığı kasıp kavururken... Caz müziğine de aynı gerekçeyle bulaştılar, efendim bunlar bir kere aşağı ırkın, zencilerin müziğiymiş, öyle müzik falan da değilmiş de kuru gürültüymüş.

Daha 1840'larda vals imparatorluğu kurulduğunda da valsi beğenmiyorlardı, güzelim kadrilin, polkanın şen şakrak nağmeleri dururken neydi o öyle erkek kadının elini tutuyor, belini tutuyor, dönüp duruyorlar, bu ne ahlaksızlık?

Ne bekliyorlardı? İnsanların kırk saat kırıla büküle eğilip kalktığı, karşılıklı, o bitmez tükenmez reveranslar, selamlar saygılar dolu Rönesans havalarının sürmesini mi?

Sonra biz Türkler tangoyu aldık, yumuşattık, Ebedi Şef ve Milli Şef

dönemlerine pek yaraşır şekilde "sosyal içeriğinden" sıyırdık, kırık hayatların, hüzünlü aşkların, özlenen kadınların, karşılıksız sevdaların, yakıcı tutkuların içi sızıldayan türküsüne çevirdik... Fena da olmadı, rahmetli Seyyan Hanım, Beşiktaşlı Galip Bey, Mahmure, Neriman, sonra Celal İnce, Fehmi Ege ustamız, dünya durdukça durası Şecaattin Tanyerli destanlar yazdılar.

Tabii temposunu da ritmini de yavaşlattık bu arada, kendimize uydurduk, Türk milleti öyle pek hızlı işe gelemeyeceğinden salonlarda pistlerde nazlı nazlı kımıldanır olduk kadınımız erkeğimiz, "Apaş" tarzı bize gitmezdi, kadını sırt üstü yatırıp kaldırmalar, sertçe geri dönüşler, bir kol boyu fırlatıp çekmeler ruhumuza yatkın değildi pek!

Daha doğrusu, Şecaattin Bey'in şekerli sesinden etkilenecek kesime yatkın değildi, "Türkçe tangolar" dinleyicisi, evinde oturup cumbasında çeyiz düze düze kısmet bekleyen hanım kızlarımızdan, o hanım kıza utanıp sıkılmadan, yanacıkları kızarmadan sokulamayan, hani şu limonatalı-kuru pastalı davetlerde kızı tangoya kaldırmak için bir türlü cesaretini toplayıp gidip teklif edemeyen temiz aile çocuklarından oluşuyordu... Kızın da sağ yanında zebella gibi babası, sol yanında yarım dünya anası, sıkıysa git de kaldır bakalım, ahkâm kesmesi kolay!

Daha rahat, serbest kesim, ellilerde "rock'n roll" çıkınca sallanıp yuvarlanmaya, paçası ayak bileğinin bir karış üzerinde balıkçı pantalonlar, düz tabanlı bale pabuçları, fırdönünce papatya gibi açılıveren kloş etekler ve kalın tokalı kemerlerle tepinmeye rahatlıkla uyum sağladı... Bunlar da kolejli molejli çocuklardı, ağabeylerimiz, ablalarımızdı o sıralar, biz o ünlü "twist"e yetiştik, ama kız-oğlan "teması" kopmuştu bir kere, ara ara "slow" çalınmıyor değildi sağda solda da, artık "diceyler", (discjockey, plak sürücüsü deyiminin Amerikan tarzı kısaltması, DJ'den "müdevver" deejay deniyor ya ukala çevrelerinde, dicey işte), dört dakika slow lütfedip sonra hemen iki saat boyunca çalmacasına hızlı tepinmeli şarkılara geçiveriyorlardı...

(Bin dokuz yüz altmış sekizde falan, 33'ün kralı Dağhan, Hydromel'in altın çocuğu basketçi Hasan, fakirden az mı küfür yemişlerdir şu slow çalma çalmama meselesinden?...)

Lambada buram buram deniz, aşk ve mutluluk kokuyor... Eh, âdemoğluyla havvakızı da daha ne ister, belasını mı?

İşin bir de "ticari" yönü olmayacak mı? Lambada plağı, 21 Haziran 1989 gününden bu yana, iki buçuk ayda bir milyon üç yüz seksen bin satmış. "Olayı" Fransa'ya pazarlayan Jean Karakos adında bir uyanık,

lambadayı geçen yaz Porto Seguro'da bir kumsalda "keşfediyor", Brezilya'nın Bahia bölgesinde zenciler, melezler, balıkçılar, gecekondu milleti, gariban takımı hababam lambada lumbada ediyormuş, akordeonlar, zurnalar, defler dümbelekler cümbüş kıyamet... Beyazlar, hele hele "burjuvalar", Brezilya'nın ensesi kalın takımı önceleri hiç mi hiç beğenmemişler lambadayı, bu ne rezillik, ne ahlaksızlıktır canım diye tutturmuşlar... (Ah gözü körolasıca Baron, gene mi sen çıktın karşımıza?)

Konunun bu yönünü çoğu refikimiz yabancı basından aparta aparta yazıp tüketti ya, azıcık hatırlatalım. Lambada aslında tek bir şarkıya, tek bir plağa "münhasır" kalmıyor tabii, lambada dansın adı, şu anda Brezilya'nın sağında solunda çalınmakta dört yüz kadar lambada şarkısı varmış, bu Karakos denen hergele yüz elli bin doları bastırıp bütün onların telif haklarını kapatıyor, sonra da bir "pilot" şarkı, bir çeşit sentez derletip besteletip bir de reklam filmi, video klip çektiriyor... Aslında geçen sonbaharda lambadayı piyasaya sürmeyi düşünmüş ama, kulağını bükmüşler, aman, lambada dediğin bir yaz dansı, sıcak hava, egzotik kumsallar, kıçı başı açık kapkara kızlar, filinta gibi herifler akla getiriyor, sen 1989 haziranını bekle en iyisi...

Lambada Fransız televizyonunun birinci kanalında iki yüz elli kere "geçip" patlayınca da (işin burası da anlaşmalı elbette), gece kulüplerini birbirine katıvermiş... İşin matrağı, diskoteklerde her dakika ediliyor da bu dans, daha ağırbaşlı kulüplerde ancak sabaha karşı çalınıyormuş, hani bizim cebi 12 Eylül ve Özal sayesinde yeni para gören kıro burjuvalarımızın, dansa hafif, romantik parçalarla başlayıp yarım saat sonra "asıllarına rücu" etmeleri, göbek havasına koşulmaları misali...

(*) İşbu yazı elbette Türkiye'de daha kimsecikler Lambada mambada bilmezken yazılmıştı, Temmuz 1989 sıraları... Şimdilerde ila maşallah memlekette Lambada yapıp da kız kalan kız varsa beri gelsin! Şaka şaka... Şaka maka Lambada Türkiye'de 1990 başında hızla yayıldı, hatta ünlıı Kaoma topluluğu bile geldi gitti İstanbul'a, eh, fakir "hafif müzik ya da magazin yazarı" değildir ama galiba Türk basınında Lambada'dan ilk söz etme onurunu taşıyor, nasıl onursa artık bu! Ayrıca, unutmayalım , Lambada'nın ünlü video klipi de, televizyonda epeyce gösterildikten sonra sonunda "ahlaka mugayir" bulunup yasaklandı.

PO, PO, PO, PO, PO!

(Po: Yunanca, "Vay!")

Evet efendim, "acar muhabir" Atina'dan bildiriyor! Plaka'da içiyorduk, ihtiyar Theophilos'un tavernasında. Theophilos 1936'da İstanbul'a gelmiş, o yıllarda ünlü güreşçi Jimmy Londos'un menaceriymiş kendisi, Park Otel'de kalmış. Bu fakirle tanışınca boynuna sarıldı, "Bana neler hatırlattın bilsen..." dedi. Park Otel'de "Kemal" ile rakı içmişler. "Meghali mialo", diyor, büyük beyindi... Yalnız çok içiyormuş, "Hiç yemek yemezdi, çok içerdi" diyor, yalnız rakı ve beyaz leblebi... Kemal, bildiğiniz Atatürk. Theophilos'a, iki kadeh arası, demiş ki, "Günün birinde, eğer yabancılar bırakırlarsa...", ve bunun altını iyice çiziyor Theophilos, "eğer yabancılar bırakırlarsa iki ulus birleşecek, er geç olacak bu. O vakit bizi kimse tutamaz!"

Theophilos'un tavernasında içiyorduk. Fakir, gazeteci dostları Frango Karaoğlan, İoanna Kolovou, bir de F... Caciki, musaka, taramasalata, barbunya, uzo, bildiğiniz Plaka muhabbeti.

Theophilos'un gözleri dolmuştu. Çıktık. Yolda iki araba birbirlerine girmişler, sürücülerden bir ötekine bağırıyor: "Mikrasiatikos" Yani, "Küçük Asyalı, Anadolu". Küfür niyetine söylüyordu.

Küt! Attila İlhan'ın çok sevdiği, Hilmi Yavuz'un onca dalga geçtiği deyimle, küt. Yani "cut". Geriye dönüş. İki yıl öncesine, 1986 Ağustosu'nun o amansız sıcaklarında bir Pire-Atina troleybüsüne... Kalithea-Nea Smirni taraflarından şehre iniyoruz. Yanımda Maria. Mihmandarlık ve de tercümanlık yapıyor. İki kişi kavga ediyorlardı. "Ne diyorlar?" dedim.

Biri ötekine "Türk tohumu" diyormuş. O da ona, "Ayı Peloponesli" anlamına gelen bir şeyler...

Kemal'i, Davos'u, daha birçok şeyi konuşa konuşa Atina sokaklarında volta vurmaktayım. Güneş inanılmaz derecede parlak, gök inanılmaz derecede mavi. Buralara yaz çoktan gelmiş. Daha bayram öncesi İstanbul'da soğuktan titrerken Atina sıcağı "ilaç gibi" geliyor. Buranın mayısı bizim oranın ağustosuna "tekabül ediyor" çünkü.

Ortalık pek karışık. Daha iki gece önce polis, Türk Elçiliği yakınlarında, Türk diplomatlarının arabalarının altında patlamaya hazır bombalar bulmadı mı? Türk Hava Yolları bürosu güvenlik

çemberi altında. Çünkü efendim, fakirin Atina gezisi tam da Mesut Yılmaz'ın ("O Kirios Yılmaz") gezisine denk düştü. Bu Yunanlılar tuhaf insanlar, O Kirios Yılmaz'ı çok önemli bir adam sanıyorlar! Yunan basını yorumdan geçilmiyor, yok efendim Yılmaz ile Özal arasında temelli görüş ayrılıkları varmış da, Özal sivil ve de liberal bir adam, oysa Yılmaz askerlerin sözcüsü ("i pasades", yani paşalar!)... Yok efendim "O Kirios Kafeci" (Adnan Kahveci demek istiyorlar) gelecekti de gelmedi, kendisi genç ve de dinamiktir, vesaire...

Yunan kamuoyu, (hani o Türkiye'de olmayan, burada da çok canlı, çok bilinçli ve çok meraklı kamuoyu) Davos ile yatıp Davos ile kalkıyor... Bizim onlarla olduğumuzdan en az elli kere daha fazla bizimle ilgililer. Televizyonun iki kanalında da her akşam ilk haber Türkiye. O Kirios Özal aşağı, O Kirios Özal yukarı. Ardından O Kirios Yılmaz ile O Kirios Kafeci. Adnan Bey'in adı burada ne kadar da hoş söyleniyor.

Yazarınız manyaktır ya, bu inanılmaz derecede pırıltılı güneşin, bu inanılmaz derecede mavi göğün altında ille de hüzün arıyor, Yunan hüznünü, o çok özel hüznü, başka dillere çevrilemeyen hüzünler bunlar, Frenk için "spleen", dostlarımız için "to kaimo"... Akropolis üzerinde dalgalanan gamalı haçlı bayrağı Glaros ile arkadaşları söküp aşağı, Plaka taraflarına doğru savurabilecekler mi? Merlin Sokağı'ndaki Gestapo karargâhına gidip pasaportu vize ettirmeli... Sindaghma Meydanı'nda şüpheli kalabalıklar, Vouli üzerindeki makineli tüfek yuvalarından her an ateş açılabilir, kuzeyde, dağlarda Aris Velouhiotis gene bir Alman konvoyunu vurmuş diyorlar. Atina halkı, çöp tenekelerinden karpuz kabuğu toplayıp kemiriyor...

Frango'ya, "Dostluğu geliştirebilsck bize öğreteceğiniz çok şey olurdu" diyorum, "her şeyden önce de yaşama zevkini aşılayabilirsiniz bize... Yalnız, çok fazla eğleniyorsunuz, bütün bu tabak kırmalar, hoplayıp zıplayıp hora tepmeler falan... Anladık, biz yüzü gülmeyen, yaşamayı bilmeyen bir milletiz ama siz de biraz abartmıyor musunuz bu işi?"

"Sen de," diyor, "işgal sırasında, koltuğunun altına ufacık karne ekmeğini sıkıştırmış giderken; koltuğunun altında süpürge tohumundan ekmeğin, sokağa çıkma yasağına, karartmaya kalmadan eve yetişmeye çalışırken köşe başında kaldırıma serilmiş açlıktan ölmek üzere olan komşunu görüp de ona hiçbir şekilde yardım edememenin acısını çekmiş olsaydın... Görürdüm seni" diyor, "kaç tabak kırardın her akşam, aradan kırk yıl geçtikten sonra bile..."

Ya da daha eskiler... Şu benim eve gitmek üzere 220 numaralı otobüse binip geçtiğim yol (taksiciler grevde, evet ya, burada bizim sekiz yıldır

unuttuğumuz grev mrev gibi olaylar var!), hani şu Akadimias Bulvarı'ndan Parlamento önünden dönüp yukarı, Pangrati yönüne, fiyakalı Hilton'un arkasından, Ion Dragoumis'in 1920'de vurulduğu noktadan İlissia tarafına sapan yol, soğuk, yağmurlu bir kasım sabahı, daha şafak tam sökmeden, Başbakan Gunaris, General Hacıanestis ve beş bakanın idama götürüldükleri yolun tıpkısının aynısı değil mi? Goudi hapishanesine. 1922 modeli askeri kamyonlar ağır ağır yanısıra ilerliyorlar, siyim siyim yağmur çiseliyor, Anadolu'da uğradıkları hezimetin hesabını vermek üzere darbeci General Plastiras'ın özel emriyle toplanan General Othonaios başkanlığında savaş divanının ölüme mahkûm ettiği eski hükümet üyeleri yanısıra ağır ağır, sapsarı suratlarıyla ilerliyorlar...

Parlamento'ya, Ulusal Tiyatro'ya, ya da Üniversite'ye gitsem, toplantı salonlarında, anfilerde, düpedüz localarda çamaşır asmış mültecileri görecek miyim? Sarkık bıyıklı, kır saçlı Ege insanları bunlar, sümüklerini çeke çeke ağlayan küçücük çocuklar, iri gözlü Rum kızları, ellerinde şakır şakır teşbih, bir köşede "tavli" atan esmer adamlar.

Sokaklarda yatmışlardı. O sıralar henüz bomboş, dümdüz uzanan Pire-Atina arasına teneke barakalar kurmuşlardı, bugün adları Yeni İzmir, Yeni Aydın, Yeni Foça diye anılan mahalleler yaratmışlardı.

Bütün bunları iki yıl önce gördüm. Nea Smirni Belediye Parkı'nda boynuma sarılan insanları, Hacıanestis'in büstünü, İzmir'de Nurettin Paşa'nin (şu bizim şeriatçı sakallı Nurettin) linç ettirdiği Metropolit Hrisostomos'un yüzü şehrine dönük heykelini, içi aynı izmarit deliği, yeşil çuha kaplı masaları, aynı alüminyum boktan kül tablaları, aynı çizik çizik "okey" tahtaları, aynı aşınmış, pis iskambil kâğıtları dolu kahveleri, "Kafenion tou Pontos", yani Karadeniz Kıraathanesi, içinde aynı kanca burunlu hergeleleri iki yıl önce tek tek gezdim, tanıdım. Oysa şimdi size Atina taraflarını ilk kez görüyormuş gibi anlatmam gerek, "izlenimler" yazmam bekleniyor ya...

O zaman nereye gidelim? Tabii ki Pire'de Kuyu Meyhanesi'ne. Arnavutköy'ün babası Hristos Kaplanis ortalıkta yok, üç kişi balıkla rakıya yedi bin drahmi (yetmiş bin Türk lirası) bayılınca, bizim Samatya'yı, aslında Psamatya'yı Kocamustafapaşa yapmamız gibi adı Zia olmuş Paşalimanı'na da (Pasalimani!), adı çoktan Mikrolimano olmuş Turkolimano'ya da, Kaplanis'e de, balığa da, rakıya da dümdüz gidiliyor... Bir halt var sanki, iki hafta İstanbul'dan ayrı kaldın mı hemen Kuyu'ya gidilecek, balıkla rakı içilecek, yan masada bayramdan kaçan sarhoş vatandaşların, ön masada Attika meyhanelerinin yavanlığından kaçan Atinalılar, ortalıkta tekneler,

uzaktan uzağa bir Tarabya tadı... Pardon, Therapia!

Ne işin var Kuyu'da? Git, Plaka'da 1896'da açılmış bir Attika tavernasında zeytinyağı içinde yüzen kabak haşlama ve aşırı kızartılmış barbunya yavruları üzerine çalış, 12 numara ya da Barba Yani marka uzo çek, keyfine bak. İskemleleri rahatsız, gitarcısı senin bildiğin "rebetika" şarkılarını bilmez, oralarda zaten artık kimsecikler 1920'lerde Pire'nin haracını yiyen Deli Niko'yu, Nikos Mathesis'i, onun en kral arkadaşı Bıyıklı Marinos'u, saz ustası Yovan Savuz'u, kemancı Semsis'i, yaylı tamburcu Tombulis'i, incecik sesli Madam Roza Eskenazi'yi, hilal kaşlı Rita Abacı'yı tanımaz... Olsun, hesap gelse gelse bin drahmi gelir. On bin lira. Mazbuttur. İstersen güzel kırmızı şarap da içersin, ama sakın ola reçinelisinden içeyim deme, ucuzdur ama iç kaldırır!

İoanna'nın dedesi Sakarya'da savaşmış. Onlar "Sangarios" diyorlar. Birkaç yıl önce ölmüş, yara izlerini taşırmış bedeninde, açıp açıp gösterirmiş.

İoanna bizim İnebahtı, ya da Lepanto diye bildiğimiz Nafpaktos kasabasından, bana eski resimlerini gösteriyor; dağ yolunda ilkokul çocukları evzon kılığında yürüyüş yapıyorlar, önde lacivert-beyaz, haçlı bayrak, 25 Mart ulusal bağımsızlık günüdür, bizim kız ikinci sırada "Bubulina" kılığında, kadın kahraman...

İoanna 1974'e kadar azılı Türk düşmanı. Öyle yetiştirilmiş. İoanna'nm çocukluk ve genç kızlık yılları Papadopulos ile İoannidis ve Gizikis alçaklarının yönetimine denk düşmüş.

Kıbrıs sıralarında İoanna'nın babasını askere çağırıyorlar. Yaşlı başlı adam askere gidecek. Temmuz'un 22'si olmalı, bizim hava hücumu beklediğimiz, bakkalda satılan mavi kap kâğıtlarının tabakasının yirmi beş kuruştan on liraya fırladığı günler, millet makarna pirinç stoku yapıyor, burada cunta seferberlik ilan edip yüzüne gözüne bulaştırmış. İoanna'nın babası Türkiye ile savaşa gidip ölecek.

O gün anlamış. Balkona çıkıp, "Astir", diye bağırmış, "bana ne sizin Kıbrıs tantananızdan, ben babamı istiyorum, babamı geri verin bana!"

Bizim dede bey de, söylemesi ayıp, 1920-21'de Kasımpaşa tersanesinde ve Beşiktaş'ta Hayrettin İskelesi'nde İnebolu'ya silah ve cephane şevkini örgütleyenlerden ya...

Dahası var. Andreas Politakis'in babası, 15 Mayıs 1919 günü İzmir'de Pasaport İskelesi ile Hotel Kraemer arasına, bugün Alsancak Meydanı olan noktaya ilk çıkan askerlerden! Larissa Tümeni değil miydi o,

Politakis aslen Giritli, Retymno'lu, baba tarafının kökleri de Erdek'e dayanmıyor mu, bizimki de öyle, al sana hemşeri çıkmadık mı Politakis ile? Babası ölünceye kadar, "Bizim için Türklerle dost olmaktan başka çare, başka yazgı yoktur" dermiş. Şimdi Politakis ile Plaka'da Giritli'lerin tavernasında yemek yiyoruz. Yaşlı bir Giritli kolunu omuzuma atıyor, "Gazeteci misin," diyor, "yaz öyleyse"... "İsa ne derdi, biliyor musun? Bütün insanlar kardeştir derdi. Biz hepimiz kardeşiz. Yeter artık bu düşmanlık, yeter birbirimizi kestiğimiz... Yaz bunları..."

Sonra bir kahveye gittik. Kahve inanılmaz derecede 1936 kokuyordu, Metaksas dönemi, duvarda dalgalı saçlı, alınmış kaşlı dilberler, borulu gramofon, hasır iskemleler, mermer küçük masalar, sanki birazdan Kakia Mendri, Sofia Veinbo, o sesleri şekerli şarkıcı kadınlar gelecekler, bir yerlerde "Yati" tangosu çalmaya başlayacak... Tango çalıyorlar, çünkü General Metaksas, "Türk müziğidir" diye bütün rebetikayı, hatta hatta bestelerde minör gamların kullanılmasını bile yasaklamış! Şimdi şuradan kalksam, portakal renkli bir tramvaya binsem, Pire'ye balıkpazarına insem, Karaiskakis'in heykelinin çevresine kümelenmiş gecekondularda Barba Yani'nin esrar teknesini, orada mangalın ve nargilelerin önünde sıra sıra "tourkiko" kahvelerini, buzlu sularını içmekte, buzuki çalıp söylemekte olan Batis'i, Tundas'ı, Markos Vamvakaris'i, hatta belki o sıralar daha yeniyetme olan Çiçanis'i, Papayoannu'yu, Miçakis'i, belki Hacıhristo'yu bulur muyum?

Oysa artık yaşamıyorlar. Barakalar yıkılmış, yeşil alan olmuş! Bu ceketinin bir kolu hep askıda, kuşaklarında tehlikeli bıçaklar taşıyan "manga"ları kovalayan Atina Emniyet Müdürü Baraktariş nasıl toprak olduysa, o insanın yüreğini hoplatan Marika Ninou, Marika Papagaki nasıl yaşamıyorlarsa, o eski Atina, eski Pire de yok. Bahçe içinde, iki katlı, girişleri Dor sütunlu açık mavi, soluk beyaz, uçuk bej badanalı evler apartman olmuş. Ortalık motosiklet gürültüsünden, otomobil dumanından geçilmiyor. Milli piyango bayileri, haşlanmış mısırcılar, süngerciler, mezarlıklardan toplanmış soluk gülleri iki yüz drahmiye kakalamaya uğraşan esmer tenli Pomak çocukları var. Ama o eski Atina yok.

"Astir"... Monastiraki'de bit pazarında, külüstür laternalar, Alman ordusunun artığı gaz maskeleri, Bizans taklidi ikonalar, eski Yunan taklidi Sokratis, Ahilleus ve Periklis heykelcikleri arasında gezinirken sık sık duyulan bir söz bu.

Bir Pomak kızı çiçek satmaya uğraşıyor. Bir Pomak oğlan yanında.

"Sen Türkçe biliyor musun?" diyorum.

"Evet," diyor.

"Elli drahmiye olur mu bu gül? Bizi kazıklama."

Anlamıyor. Neden sonra, "Benim annem bana vuracak" diyor. Ucuza satarsa anasından dayak yiyecek.

Başka bir kız. Minicik bir kız.

"Senin adın ne?"

Fısıltıyla, müthiş bir giz açıklarcasına, bir solukta, "Maria Nefeli" diyor... Bulutların Meryem'i...

Hadi oradan Kavafıs mi daha büyük şair, Elitis mi tartışmasına.

Bu yazı, evet, bu kez gerçekten "izlenimler" oldu.

Ama bu konu daha birkaç hafta gider.

Gelecek sefere, Davos ruhu ve daha başka ayrıntılarda buluşmak üzere...

Acar muhabiriniz Atina'dan saygılar sunar...

ROMİOSİNİ...

(Türkçesi: Rumluk)

Atina başka şey, Yunanistan başka,.. Adalar başka şey, Ritsos, Seferis, Elitis gibi dev ozanların anlattığı Yunan gerçeği bambaşka...

Nicedir buralarda, çevremde bir alfa, omegha, epsilon, iota, omikron, kappa kalabalığı içinde yaşıyorum! İnsanın çevresinde yazıların farklı olması bile müthiş dinlendiriyor, sonra da bazı harfler, bazı simgeler bir tokat gibi şaklıyor suratında: Plaka'da, bir kahvede, "tourkiko" ama gereğinden fazla şekerli bir tourkiko kahve ile yanında buzlu su yudumlarsanız kafanızı şöyle bir kaldırınız, Kappa Kappa Epsilon partisinin, KKE'nin, (halk arasında dalga geçer gibi Ku-Ku-E denilen o eski ve köhne partinin) Plaka ilçe merkezini göreceksiniz, altında eşşek kadar bir orak-çekiç!

N'eylersin, herifçioğullarında "dimokratia" var birader! Sokaklar KKE ile KNE'nin, birinin kızılı ithal malı (Sovyet damgalıdır) öteki yerli orak-çekiçlerinden geçilmez durumda... Yanında al sana EPEN'in, hani şu şimdilerde mapus damında zorlu tavla ("tavli") ve de şakır şakır teşbih ("koudhouni") üzerine çalışıp ikide bir birbirleriyle hırlaşan albay eskisi deyyusların partisinin sloganları: "Ekso i Tourkhi apo tin Ellada... Ohi sto pnevma tou Davos... Tourkhi, Mongholi... "Türkler Yunanistan'dan dışarı, Davos Ruhu'na hayır, Türkler eşittir Moğollar!

Voukourestiou Sokağı'ndaki Blue House aile pansiyonunda da düştük mü sana EPEN partisi genel merkezinin alt katına! Aman herifler şimdi ağzımı burnumu dağıtacak diye uyku kaçıyor, aynı tedirginlik Panepistimiou Caddesi'nde, ya da ona koşut Akadimias gibi, Stadiou gibi caddelerde de yaşanıyor, Üniversite önünde PKK "eylem koymakta", sarkık bıyıklı adamlar, burada yazılması söz konusu olmayan sloganlar, dövizler, afişler ve de resimlerle ortalığı birbirine katıyorlar... Benzer şeyler, Mesut Yılmaz'ın geleceği günün arifesinde de görülebilir: Gecenin üçü, Atina'nın "Ece Bar'ı" ya da "Arif"i sayılan Pangrati'deki "To Party" barından çıktık, fakir, İoanna, Valia, bir de Petra, kafalar dumanlı, yolda çevirme var! Meğer bombalar bulunuyor, Kıbrıs Rum gençliği Sayın Bakan'a şenlikli bir karşılama töreni hazırlığı içindedir.

Tuhaf bir ülke burası, demokrasi dedikleri de bizim alışık olmadığımız bir iş: Syndaghma Meydanı'nda, İkinci Dünya Savaşı malulü gazilere ekmek kapısı olsun diye verilen kulübelerde, Amerikan cıgaralarının,

Atina planlarının, ayaküstü Rumca konuşma kitaplarının, turist işi Theodorakis kasetlerinin, kartpostalların ve incik-boncuğun yanında İzvestia gazetesi satılıyor!

Mesut Yılmaz'm gelişi televizyonun iki kanalında da birinci haber, bütün gazetelerde manşetse, ikinci haber de KKE ile KNE'nin, şu ünlü "dış" ve "iç" komünist partileri yöneticilerinin yıllar sonra buluşması. Sovyet yanlısı Harilaos Florakis ile "yerli komünist" Leonidas Kirkos, iki yaşlı devrimci, kamera karşısında gülümseyerek el sıkışıp öpüşüyorlar. "Ya sou vre Harilao" diyor Kirkos, Florakis o bir türlü sönmek bilmez piposunu çekiştirip gülüyor.

To Party barı şenlikli bir yerdir. Eleni buranın "Ece"si oluyor, dalgalı saçları 1930 modeli, akıl almaz uzunlukta bacaklı, kara giysilerle gezen, bir omuzu çıplak bir dilber ki uçarı gözlerinde, "o kirios ine enas tourkikos dimosioghraphos", yani "bey bir Türk gazetecisidir" deyince kıvılcımlar yanıp söner. Yan masada Yunanistan'ın gelmiş geçmiş en büyük bestecisi, Theodorakis'i ikiye katlayan Manos Hacıdakis, o yaşlı ve hüzünlü eşcinsel, hemen arkamızda buraların Zülfü'sü ya da Erol Evgin ile Tanju Okan karışımı bir şeyi, yakışıklı Yorghos Dallaras... Bizim İoanna şabalağı fotoğraf makinesine film takmayı unutmuş olduğundan ve de fakir de mesleğe yeni bulaşmış adliye muhabiri gibi davranıp yanına kamera almayı akıl etmediğinden, siz muhterem okuyucuları Hacıdakis ve Dallaras ile çekilmiş resimlerimizden yoksun bırakıyoruz (magazinci olsak şimdiye kovulmuştuk işten!)

Valia, Preveze'de oturuyor. Kocası ve küçük oğluyla. İzmir'i istermiş kızcağız, "O zaman biz de Selanik'i isteriz" deyince haspada yanıt hazır: "Haa, o başka!"

Neden başka? Dün Elefterodaki kitapçısına (yoksa Themelio muydu?) beş bin drahmi toslayıp aldığımız "İ Smirni" resimli albümünde, en son sayfada, "Eksinda hronia horis Smirni", İzmir'siz altmış yıl yazılı bir sayfacık yok muydu? Biz de o vakit "oghdonda hronia horis Thessaloniki" yapalım mı diyorum, seksen yıldır Selanik'siz yaşıyoruz kızım, artık alışalım siz İzmir'siz, biz Selanik'siz yaşamaya, ne dersiniz ha, eski defterler kapanmadıkça nasıl kurulacak bu körolası dostluk?

Kurulacak elbet. Bütün önyargılara, bütün nankör tortulara, politikacıların üçkâğıtlarına, ayaktakımının saplantılarına rağmen kurulacak. Andreas Politakis, önündeki barbunyadan bir çatal alıp bardağıma açık sarı, tatlı Girit şarabı koyarken "Dost olmaya mahkûmuz biz" diyor... "15 Mayıs günü Pasaport iskelesine bir nefer olarak çıkan babam, öldüğü güne kadar hep bunu söyleyip durdu..."

İlissia. Ano İlissia, yani Yukarı İlissia. Yukarı Ayrancı gibi bir şey oluyor işte, daha çok da bizim Göztepe-Erenköy taraflarını çağrıştıran bir semttir kendileri, İoanna'nın kardeşi Thomas ile içiyoruz (kendisini kısaca "Maki" diye çağırınız), oğlan çok candan, boynuma sarılıp sarılıp duruyor, Yunanistan-Fransa futbol maçında ben de Yunanistan'ı tutuyorum ya, artık canını alsam ses etmeyecek. İki kadeh içti, "Sen" dedi, "Meghali İdea diye bir şey duydun mu hiç?"

İnsan insana ilişkiler çok sıcak. Çok rahat. Hemen kaynaşıyorlar. Sokakta yürürken ilk kez (ikinci kez daha doğrusu) yabancı bir ülkede "Türk" görüntüsü vermeden gezinmenin rahatlığı... Bütün bu terlikçiler, milli piyango bayileri, simitçiler, süngerciler, motosiklet sürücüleri, ekmek içine "souvlaki" satıcıları arasında dolanırken (Omonia Meydanı taraflarıdır, Omonia bizim Sirkeci-Eminönü misali, Syndaghma'ya Taksim diyebilirsiniz), iki kız yolumu kesiyorlar. Birisi, son derece selis bir Türkçeyle ötekine, "Şu herife soralım" diyor. Başlıyorlar kırık dökük İngilizceleriyle bir yerleri sormaya. ,

Fakir de, selislikte onlardan hiç aşağı kalmayan bir Türkçeyle, "Tam adamına çattınız kızım" diyor, "Aramakla bulunmaz, meğer ki rastgele..." Kızlar kıkırdamaya koyuluyorar.

Savaştan ödleri patlıyor. Türkiye bizi yutar, duman eder korkusu yaygın. Bağımsızlığın Osmanlı'dan nasıl kopara kopara alındığı, 1897 yenilgisi, 1922 bozgunu asla unutulmamış. Kıbrıs günlerinde içine düştükleri acıklı gülünçlük de. Ama gene de gizliden gizliye hani şu İzmir bizde kalsaydı fena da olmazdı, İstanbul'u da alıversek tadından yenmez, hem en güzel yerlerimize yerleşmiş bu Türkler canım, Ayia Sofiya'yı da önce cami, sonra müze yaptılar, tortuları, biraz kurcalayınca su yüzüne çıkıveriyor...

Politakis, "Atatürk büyük bir jest yaparak Ayia Sofia'yı camiden müzeye çevirdi, bugün Türkiye'de İslamcı kanadın bütün baskılarına rağmen yöneticiler oraya dokunmuyorlar, bu konuda tantana etmemiz değil, Türklere teşekkür etmemiz gerekir" diye yazmıştı da nasıl kıyamet kopmuştu burada...

Azılı Türk düşmanı olanlar, ayaktakımı. Sanki bizde farklı mı? Meslek belirtmiyorum, kimse alınmasın. Türk düşmanı değilse de Türkiye yönetimi düşmanı olanlar, sol kesim. Kafalarını vurdukları duvarlardan bıkıp usanmayanlar da sağ kesim. Aydınlar, meslek sahipleri, "burjuvazi", çıkarlarının Türkiye ile iyi geçinmekte olduğunu görüyor ve anlıyorlar. Onlarla sorun yok.

Bir de bizcileyin duygusal takımı var, o dev ozanların dünyalarına,

Elitis'in çılgın nar ağaçlarına, Arnavutluk cephesinde vurulan levent gibi delikanlılara, Ege adalarının ışık oyunlarıyla yüklü mağaralarında çınlayan kuş seslerine, küreklerin şıpırtısına, Ritsos'un kız kurusu eski prenseslerine, İsmene'ye, Eleni'ye... Troya önlerinde kan ve toz içinde o eski savaşçılara, ya da kesebildiklerince Türk kesip sonra da heykelleri dikilen Kolokotronis'e, Karaiskakis'e, milli kahraman olan dağ çetecilerine merak saranlar... O eski, düz burunlu, ayakları sandallı, saçları örgülü kızlara, ya da şimdilerin kalın bacaklı, kalın dudaklı dilberlerine gönül kaptıranlar...

Kızgın güneş altında inleyen bu çıplak kayalıkları, incir, ceviz, zeytin ağaçlarını, o eski, ibik gibi tüylü tolgaları, kalkanları, dizlikleri, uzun kargıları, kırık dökük tapmak parçalarını, güneşte yıkanan tanrı yontularını... Sarkık bıyıklı, kafaları fesli, bacakları eteklikli, ayakları ponponlu, Türk kesen bitirim eşkiyayı, dağ başlarında Alman öldüren iri kıyım EAM-ELAS askerlerini, Meryem'i İsa'dan daha çok seven kara giysili, ufak tefek kadıncağızları, saçını arkada topuz yapmış yerlere sürünen urbalı papasları, kekiği, zeytinyağını, reçineli şarabı, naneli uzoyu, sakızlı rakıyı kafasına takanlar yani... İkona tahtalarının bizi gözetleyen ermiş tasvirlerini, eski kaşarlılardan Aliki Vouyouklaki'nin, Zoi Laskari'nin anılarını, ıssız amfıtiyatrolarda Marika Kotopouli'nin, Kiveli'nin, Elli Lambetti'nin ayak izlerini, Pire batakhanelerinde 1922 göçmenlerini soruşturanlardan... Deniz tuzu, şarap lekesi, ıtır kokusu arayanlardan biriyseniz... Dağ yollarında ufacık sunaklarda yakılan mumları, saçını şöyle geriye atan kızların iri gözlerini, Kavafis şairi, Evridiki adında varolmayan bir kadını, Kir Andonis'i, o şarkı kahramanını sevenlerden demek istiyorum.

F., 12 Eylül kargaşasında yüze yüze karşı kıyıya, daha doğrusu bir adaya çıkanlardan. Dev-Yol'cu. Bir gün kaçıp kovalanmak canına tak etmiş, bereket aylardan eylül, hava sıcak, deniz uygun, F. de sporcu çocuk, mayosunu giydiği gibi suya atlıyor, birkaç saat "dalgalarla boğuştuktan" sonra kendini bir kıyıda buluyor. Bitkin. Biraz uyuyor oralarda, sonra kalkıyor, biraz yürüyor, içinde şipşirin camisiyle kasaba çıkıyor karşısına! Eyvah, diyor F., akıntı beni ters yöne attı, yolumu şaşırdım, Türkiye'ye dönmüşüm gene!

Düşünün uğradığı dehşeti... Neden sonra, oracıkta bir çöp tenekesi görüyor. Karnı da aç. Artık bilmem açlıktan, bilmem içine doğan bir şeylerden, orasını açıklamadı, çöp tenekesini karıştırmaya başlamış. Bakmış, bu çöpler Türk çöpü değil, bütün bu şişelerin, mukavva kutuların üzerinde bir alfa, omegha, kappa, epsilon kalabalığı... Ossaat içi rahat etmiş, soluğunu bırakıvermiş.

Sekiz yıldır Atina'da yaşıyor. Çatır çatır Rumca öğrenmiş. Türkçe'si

azıcık bozulmuştu, on dakika konuşunca toparladı. Türkçe öğrenmek isteyenlere özel ders veriyor, geçinip gidiyormuş.

Monastiraki taraflarında geziniyorum. Bir zamanlar Türk mahallesi buraları, garnizon da yukarıda, Akropolis'te. Parthenon önünde, içinde, iki katlı, aşı boyalı ahşap evler! Bir hamam, bir incir ağacı... Türk Atina'dan, üç yüz yıl öncelerinden anılar...

Bütün o iki katlı, girişleri Dor sütunlu şirin evlerin yıkılıp apartmana gitmesi, Atina'nın merkezinin Aksaray taraflarını hiç aratmayan çirkinlikte işhanlarıyla dolması yenilerin işi. Geçen yüzyılda Atina hap kadar yer, Kapnikarea kilisesi, Metropolitlik'in yanıbaşındaki minicik Ayios Eleftherios kilisesi, Bizans tarzı, eski Apollon, Dionysos, Artemis tapınaklarının üzerine kurulmuş şipşirin yapılar bunun tanığı. Eski meclis binası hap kadar. Bugün müze. Eski kral sarayı saraydan başka her şeye benziyor, bugün Vouli, meclis binası. Bahçesi, bizim Yıldız Sarayı bahçesinin, Yıldız Parkı'nın üçüncü elden kötü karikatürü, bugün milli park; içinde üç-beş keçi, beş-on güvercin, biraz da ördek, aval aval dolanan Fransız, Alman, Amerikan turistleri, parlamento çıkışı ayaküstü kulis atan milletvekilleri, sevgililer...

Platin saçlı, uçları taşlı, sivri, kalkık gözlüklü Amerikan kokonaları "Wooww, gorgeous, terrific!" avazlarıyla, yumuk gözlü Fransız kızları, etine dolgun, pembe-beyaz, bütün Batılılar gibi çirkin ayaklı Alman dilberleri sersem sepelek bakınarak buralarda dolanıyorlar. Sanki memleketinde hiç fıskiyeli havuz görmemiş gibi o bir şişe biranın iki yüz yerine dokuz yüz drahmiye içildiği Syndaghma kahvelerinin ortasındaki paçoz havuzun önünde resim çektirenler... Sırtlarında çantaları, uyku tulumları, popolarında şort, ayaklarında "tokyo", şaşkın ördek gibi oradan oraya seğirtenler...

Dostlarım kusura kalmasın ama, Atina aslında insanı fena halde hayal kırıklığına uğratan bir şehirdir vesselam! İki günde bitiriliyor, bir akşamüstü Akropolis, bir gece vakti Likavitos tepesi, merkezde iki tur, fotoğrafları binlerce kez görülmüş bronz Zeus heykeli, Agamemnon'un ölüm maskı, bir de o çok eski, gülümseyen kadın yontusu... İki müze, derken Plaka'da iki kadeh uzo, Atina bitti!

Asıl Atina da ondan sonra başlar. Ermou Caddesi'nde volta atmayı dünyanın bütün antik yontularına tercih eden bizcileyin çeşitlerdenseniz, ondan sonra asıl bir Atina öğrenmeye başlarsınız.

İlk önce de, "tourkobarok" diye bir kelime öğrenirsiniz. Türk Baroku, moktan şeylere böyle diyorlar!

Atina taksileri ayrı âlemdir, tavernaları ayrı. Taksi ucuz, sürücü ayaküstü politika yapıyor, sonra adamın biri durup dururken arabaya atlıyor... Meğer aynı yöne giden taksiye dolu da olsa binilebiliyormuş, tabi fakir taksimetrede yazan toplam ücretin ödenmesi gerektiğini sanıp, herkesin bindiği andan hesaplayıp toplamdan düştüğünü başından çakamayınca, bitirim bir Mora'lıya iki yüz drahmi yerine beş yüz drahmi bayılıp adamı anında Türk dostu kılıyor! Vatan sağolsun.

Attikalılar, Moralılar meyhanecilikten anlamıyorlar. Ne musakkaları musakka, ne aşırı kızartılmış balıkları balık, ne sığır etinden kayış gibi souvlaki'leri bizim şiş kebabı tutar. Uzoyu şişeyle getirmemekte direnmek, iki parmak uzo üzerine suyu boca edip kadehi uzo çorbasına çevirmek de cabası. "Mezedes" olarak combur combur zeytinyağı içinde yüzen kabak haşlamalar, önceden haşlanıp yanına şehriye katılmış eti "gouvetsi" adıyla getirmeler... Lâkin, torba yoğurdundan bol sarımsaklı "caciki", sirkesi kıvamında "taramasalata", limonu tutarlı ahtapot salatası enfestir. "Keftedes" adı altında dayatılan köfte yaramaz, "dolmades" beşamel sosludur, amma üzerine beyaz peynir kıyılmış köylü işi karışık salataya diyecek yok.

Ortalama bir Türk ile ortalama bir Yunanlı ilk karşılaştığında, önce yapmacıklı bir duygusallık ve ikili saygı sevgi sözleri, ardından bulut gibi gelip geçen bir soğukluk duygusu, sonra da birden cıvıyan "enseye tokat" yakınlık yaşanıyor... Konuşmanın ekseni nedense hep dolmades, keftedes, cacık, tarama ve uzo. Hadi ortalamaları anladık da, Türk Yunan Dostluk Derneği'nin değerli yöneticilerinin, Profesör Akurgal'ın, Türk-Yunan dostluğu konusunda "mesaileri hayli meşkuk" Ersin Salman üstadımızın, Bülent Tanla biraderimizin de gelip gelip lafı ve ilişkiyi cacığa, taramaya, rakıya bağlamalarına ne demeli? Türk-Yunan dostluğunun çekingen ilk adımları bakalım ne vakit şu rakı cacık muhabbetinden kurtulup doğru dürüst alanlarda tartışılmaya başlanacak?

Dost olacağız. Dost olmak zorundayız. Venizelos, 2 Kasım 1930'da "Yunan dostluğuna aynı saygıyı gösteren Türk halkının dostluğunun bizim için ne kadar değerli olduğunu bilecek durumdayım" dedikten sonra, Mustafa Kemal 30 Ekim 1930'da "Yunanlılarla Türklerin hayati çıkarları tam bir uyum içindedir" dedikten sonra, Karamanlis 12 Haziran 1976'da mecliste yaptığı konuşmada "Milletimizin başına gelen felaketlerin sorumlusu, onları üstlenecek cesaretimiz olmadığından dolayı sorumluluklarımızı yabancılara yüklemeye çalışan bizleriz, yalnızca biz Yunanlılarız" dedikten sonra... Mustafa Kemal ile Giritli avukat Eleftherios, birbirlerinin canına susamış, birbirlerinin kanını içmeye kalkmış iki amansız düşman dost olduktan sonra! Ritsos, adamım Ritsos, koca hergele, "Barış akşamüstü

mutfaktan gelen ekmek kokusudur" diyor, barışın tadını onlar bizden iyi bilir, umulmadık acılar çekmiş, bizim gibi bozgunlardan, sürgünlerden, sürünmelerden geçmiş, kardeş kanı dökmüş, birbirine olmadık eziyet etmiş bizim gibi bir halk bu da işte... Tabii dost olacağız.

Bilinçaltımıza itilmiş gizli tortuları yavaş yavaş çıkarıp sileceğiz. Günün birinde artık kimse Viyana kapılarına yeniden dayanır mıyız, İstanbul'u yeniden ele geçirir miyiz, Kıbrıs'ı gürültüye getirip nasıl kapatırız, Batı Trakya'da arıza çıkarıp nasıl kullanırız hesapları yapmayacak... Üç kuruş maaşa talim edip marifet bir iş yaptıklarını sanan gariban Türk diplomatlarını arkadan vuran alçaklara arka çıkmadan, yüze yüze canım karşı kıyıya atan garibanları nasıl kullanıp Türkiye'nin başına dert ederiz dolambaçlarına dalmadan...

"Bunlar ayıdır, Asyalıdır" düşüncesini silip...

"Bunların erkeği meyhaneci olur, karısı orospu" saplantısını silip...

Yunan halkı, politika yiyip politika içen, politika soluyan halk. Savaş istemiyorlar. Hem korkuyorlar savaştan, hem de savaşın ne olduğunu bizden çok daha iyi biliyorlar. Öyle ya, savaşı ancak aptallar ve alçaklar ister! Ege'nin hem o kıyısında, hem bu kıyısında aptal ve alçak sayısı az değil çok şükür, ama çoğunluk, gencecik çocuklar, kalkık burunlu, kara gözlü, uzun saçlı kızlar, kara giysili, ufacık tefecik analar savaş istemiyor orada. Bizde de öyle değil mi?

Oralarda Davos çok ciddiye alınıyor. Biz onlarla, onların bizimle olduğu kadar ilgili değiliz. Alınıyor alınmasına da, kimse somut bir sonuç beklemiyor bütün bu olup bitenlerden. Eh, biz de bekliyor sayılmayız doğrusu. Şimdi "jest" dönemi, ilk ısınma turları, dostluk yolunda çekingen, titrek, küçücük adımlar... Jest işte. Diplomat pasaportuna vize kalkıyor da Turgut Bey Atina'ya vize almadan gitmiş olacak, bundan bize ne yahu? Ya da, medar-ı iftiharımız Küçük Emrah oralarda konser veriyor, yarın da Suna gidip keman, İdil de gidip piyano çalar, sonra?

(Ondan sonra da kız açıyor telefonu, "Biz size Theodorakis'i gönderiyoruz konser versin diye, siz bize Küçük Emrah'ı, ayıp olmuyor mu?" diyor. Hadi cevap ver bakalım.)

Somut adımlar atabiliyor muyuz? Karşılıklı burslar, karşılıklı düzenli geziler, karşılıklı "ilişkiler"? Hadi TRT çalsın bakalım Hacıdakis, Theodorakis, ondan vazgeçtik, Haris Aleksiou... Adam daha Charles Aznavour yasağını kaldırmamış, Ermeni diye, hangi Davos be

kardeşlik?

Zor iş.

Ama olacak günün birinde.

Dost olmaya "mahkûmuz", biz, birbirinden rezil, birbirinden yüce, birbirinden edepsiz, birbirinden soylu iki halk...

HYVAPAİVAA...

(Fince : Günaydın, selâm!)

Telefonda Anna-Liisa, "Helsinki'ye gitmek ister misin?" diye soruyordu, hadi bir sürü çağrışım...

Akla gelen, bir zamanlar her Türk subayının başucu kitabı, "Ak Zambaklar Ülkesinde" değil, Grigoriy Petrov değil, Curzio Malaparte... Adamım Malaparte ve "Kaputt"...

Ve de Ladoga gölünün donmuş atları. Öncelikle.

1943 yazı, gölün buzları sonunda çatırdamaya koyuluyorlar... Burası neresi, burası Karelia'dır, Wehrmacht güneyden, Fin ordusu kuzeyden Leningrad'ı kuşatmışlar; Yüzbaşı Malaparte, İtalyan ordusundan küçücük bir müfrezeyle "irtibat subayı", uzaktan uzağa maviden pembeye dönüşen sisli ufuk, bir türlü ulaşılamayan kilise kubbeleri, aylardır açlıktan kırılan milyonlarca insan... Guguk kuşu, buraların kutsal yaratığı ötüp duruyor, guguk kuşu benim de İsparta dağlarından askerlik arkadaşım... Albay Merikallio'nun sarışın kızı, sırım gibi İtalyan yüzbaşısını her görüşünde gülümsüyor: Hyvapâivââ. Günaydın!

Güneş yeşil. Göğün mavisi gümüşe çalıyor, derin ormanlardan çıtırtılar yükseliyor, Leningrad taraflarından top sesleri, kuşkulu dumanlar... İri, çok tüylü köpekler kızak çekiyorlar, Malaparte, Kalevala Destanı'ndan çıkıp gelmişe benzeyen iri kıyım, açık tenli Fin askerlerini seviyor, bir de genç kızı. Hyvapâivââ... Ladoga gölünün yer yer gevşeyen kaim buz tabakasının altında, geçen kış, o akıl almaz, müthiş, korkunç 1942/43 kışı gölün içinde donup kalmış atların kafaları seçiliyor... Bütün bir süvari bölüğünün beygirleri, Raikkola ormanından çekilirken atlarını göle süren Sovyet süvarisi, hava birdenbire eksi kırk beş dereceye düşünce atını bırakıp kendi canını kurtarmış. Atlar, suyun içinde kalmışlar. Öylece, dimdik, hüzünlü iri gözleri, sivri burunları havaya doğru dikilmiş, cam gibi saydam, kapkalın buzun içinden doğru bakıyorlar, aşağı yukarı altı aydır.

Ne zaman Finlandiya kelimesini duysam, Mareşal Mannerheim'i değil, Sibelius'u değil, bu atları hatırlarım.

Bir de guguk kuşunu, askerlik arkadaşımı, dünyanın bütün askerlerinin en yakın dostu guguk kuşunu. Guguk kuşunun türküsünü:

Siell mie paimelauluin, lauluin, min muamo mieroon a suori, karjalan maili kuldakâköset gukkuup... Eski bir Karelia türküsüdür bu, savaştan sonra artık Sovyet toprağı olan, Finlandiya'nın belki de en zengin, en görkemli bölgesinin suskun, iri yarı, pembe yanaklı insanlarının yaktığı bir guguk kuşu türküsüdür, şu 1942 yılında top seslerine karışıyor. Viipuri'yi, gene artık bir Sovyet kenti olan Viborg'u ele geçirip, Leningrad'ın kıyıcığına, Kaunas'a kadar bile ulaşan, Leningrad'ın açlıkla, yoksullukla, kızgın çelik parçalarıyla, soğukla ve de parti komiserleriyle (başta Vişinskiy, Leningrad savunmasını üstlenen dürzü) boğuşan halkını bir türlü teslim alamayan Fin ordusu buzlara çakılmış, Malaparte bütün bu hüzünlü dehşetin içinde, nefret ettiği rejimin, kaderin gülünç cilvesine bak, bir subayı olarak gezinmektedir!

Sonra daha geriye gidiyor, 1942 sonunu, 1943 başını anlatıyor, İspanya'nın Helsinki Büyükelçisi, çiçeği burnunda Franco düzeninin temsilcisi Kont Augustin De Foxa ile birlikte, kürkçü vitrinlerine baka baka Savoy'dan doğru Esplanadi'ye iniyorlar, sokağı belirtmemiş, Simonin olmalı, belki de Fabianin, Aleksanterinkatu'dan dönmüşlerdir, Pohjoisesplanadi'ye çıkacaklar, oradan, Helsinki'nin koruyucu perisi Havis Amanda'nm havuzu fıskiyeli heykelinden dönüp limana, pazar yerine doğru yürüyecekler... Gene bir ekim günü, 1988 yılında, adamım, ustam, büyüğüm Malaparte'nin geçtiği yollardan geçeceğim, süzüldüğü köşelerden, bastığı kaldırımlardan dolanacağım aklıma gelir miydi?... Hava daha ılık, yalnızca eksi beş derece! Malaparte, De Foxa'yla eksi kırk beşte geziniyor oysa, sırtlarında kalın kürkler, yoksa Osman Ali'nin, şu Çar Aleksandr devrinde Kazan'dan buraya göçedip yerleşmiş Türk'ün dükkânından mı satın alınmışlardır?

Oysa vitrinlerde köpek kürkleri satılıyor, mink değil, yıl 1942'dir; Finlandiya halkı, üzerine saldıran, onu "bir lokmada" yutuvereceğini sanan Kızılordu'ya erkekçe direnmiş, sonra da karşı saldırıya geçip Leningrad kapılarına kadar dayanıvermiştir, 'müttefiki" Almanya, başında da "Avrupa'nın şövalyesi" Mareşal Mannerheim ama, olsun, faşizme göz kırpsalar da önünde sonunda vatanlarını savunuyorlar. (Mannerheim'ı yıllar yılı "Alaman usulü" okurduk, Mannerhaym diye yani, basbayağı Türkçe okunduğu gibi söylendiğini, "heym" dendiğini gene yıllar sonra, Helsinki'nin ana caddesi Mannerheimintie'yi, Mannerheim Yolu'nu arşınladığım zaman öğrenip şaşacağım...)

Malaparte, De Foxa'yla akşam elçiliğe gidecek, davet var, Agâh Aksel de gelecektir, Türkiye'nin Helsinki "Sefiri", İsmet Paşa'nın, Milli Şefin adamı! Sıfırın altında kırk beş derece dışarısı, onlar geceyarısı güneşini seyredip duru, sert Finlandiya votkası içiyorlar: Malianne! Şerefe! Agâh Aksel, kimi Türk halılarının Kalevala'dan da eski

olduğunu söyleyip Finli dostlarını şaşırtıyor, bir yandan Ren geyiği ızgarası, tütsülenmiş morina balığı yiyorlar... (Biz de yıllar sonra Agâh Bey gibi yaptık, Ren geyiği çok lezzetli, hafif mayhoş, azıcık ördeği andırıyor, morina balığı desen dillere destan...) Üzerine bir sıkı yudum daha Fin votkası, malianne!

Mikonkatu köşesinde birkaç Fin askeri, dut gibi de sarhoş, kızlarla lak lak ediyorlar, hemen ötede bir cenaze levazımatçısı, soğuk insanı bıçak gibi kesiyor, tam kırk altı yıl sonra, üstelik buranın kara kışında değil, sonbaharında, üzerimde en kalın kazağım, boynum, kaşım, gözüm yün atkılarla sarılı, sırtımda gocuğum, yün çoraplarım, yün eldivenlerim, botlarımla, burnum kıpkırmızı dolanırken, Esplanadi'yi yürüyüp Runeberg'in anıtına, oradan dönüp Kappeli kahvesine kapağı attığımda gene Malaparte'yi, De Foxa'yı, Ekselansları Agâh Aksel'i hatırlayacağım. Kappeli "kahvilasında", "kahvi" içmeye sığınacağım, 1865 yazıyor girişinde, uzaktan uzağa Champs-Elysees'nin ağaçlar arasında yitip gitmiş minik köşklerini, Champs-Elysees'nin aşağısını, Concorde'a yakın kısmını çağrıştıran şirin bir "kahvila" bu, yani kahvehane, orada bira da içiliyor, tatsız, buruk Fin birası da, "kahvi" de, kahvinin ne anlama geldiğini de artık ferasetinizle siz çıkarınız!

Tabii 1942 kışında Helsinki karartma altındaydı, vitrinler donuk, insanlar belki gene uzak, hüzünlü ve soğuktular ama, karınları bugün gibi tok, sırtları pek değildi, hızlı bir kalabalık saat dört sularında kaldırımlara dökülüp meclisin önünden tren istasyonuna, Mannerheimintie'den Esplanadi'ye inmiyor, Aleksanterinkatu köşesinde Stockmann'a, kuzeyin en büyük mağazasına dalıp alışverişe koyulmuyordu. Töölö Gölü kıyılarında ördekler bugün gibi rahat rahat gezinebiliyorlar, botanik bahçesine, Finlandiatalo'ya doğru sudan çıkıp cadde ortasına ilerleyebiliyorlar mıydı acaba?

1942 kışında, azizim Curzio, birbirinden şirin, sımsıkı kaşı gözü sarılı yumurcaklar, tiz çığlıklarla mıyıl mıyıl Kaivopuisto'nun, Kaivo Parkı'nın kayın ve kavak ağaçları dibinde koşuşturuyorlar mıydı? Sevgililer Etelâsatama'ya, Güney Limanı'na inip Vikinglinie'nin, Siljalinie'nin Baltık'ın bulanık sularına açılan koca gemilerine bakıyor, sonra bizim gibi pazar meydanını geçip kendilerini Kappeli kahvesine atıyorlar mıydı? Kappeli'de sanırım "ersatz" kahve satılırdı o yıllar, "Alaman" işi, dışarıda savaş vardı.

Ama Esplanadi üzerine limandan doğru balık kokuları yağardı şüphesiz, genç kızlar Stockmann'dan kâğıt alıp şapka yaparlardı kendilerine, ayakkabıları da kâğıttı, savaş vardı ya, Esplanadi hışır hışır buruşuk kağıt sesiyle kaplanırdı.

Oysa şimdi, sevgili Curzio, tam kırk altı yıl sonra, Helsinki "mamur ve müreffeh" bir Batı şehri gibi, olması gerektiği gibi kokuyor, "Baltık'ın incisi, kuzeyin kıraliçesi" Helsinki, MacDonald's hamburgeri, Kentucky kızarmış pilici, elbet gene morina balığı ve patates... Cıgara kokusu yok, içmiyorlar, içene de ters ters bakıyorlar, hem yasak cıgara içmek, hemen her yerde yasak, bizim gibi güneyden kopup gelen serseri takımı, ikinci sınıf insanlar için çok küçük, özel bölgeler ayırmışlar, diyelim Forum çarşısında birkaç masa, havaalanında üç koltuk köşesi, orada siftiniyoruz... Ya da, çok bunaldığımızda, kapı önlerine uğrayıp bir tek yakıyoruz, hava bugün kırılmış azıcık, artı üçe kadar çıkmış ya termometre, soğuk o kadar can yakmıyor, ne de olsa daha sonbahar, kar ve kış bastırmış değil, hem şu ozon tabakası deliği var ya, o yüzden bu yıl havalar yumuşak gitmede, kısmetiniz varsa ekim sonunda Helsinki'de ısının dokuz dereceye yükseldiğini bile yaşayabilirsiniz, Forum'un yürüyen merdivenlerinden çıkıp camlı kocaman cümle kapısının önünde cıgara içiyoruz, yanıbaşımızda, hiç anlamadığımız bir dilden bizi enikonu azarlayan yaşlı kadının lafına aldırmamak gerekiyor, biz yabancıyız...

Trafik ışıkları, gereğinden çok erken inen Helsinki akşamında pırıltılı kedi gözleri gibi kırmızıdan yeşile, yeşilden kırmızıya dönüyorlar. Şimdi sonbahar ya, güneş dört dolayında batıyor, sabah sekize doğru doğacak. Doğacak ve bir türlü dikilmeyecek! Isıtmayan, soluk bir güneş bu, işte adı üzerinde kuzey güneşi, gün boyu, o kısacık güne benzer aydınlık boyu hep ufuk yakınlarında dolanıyor, hep yatık, hep ışığı titrek ve donuk, Helsinki bir fotoğrafçı cenneti, güneş hep yatık vuruyor! Saat tam on ikide, öğle üzeri, güneş, bizim buralarda yaz akşamı güneşi gibi. Bir türlü kubbelerin, çan kulelerinin tepesine yükselemiyor... Derler ki, kışın, iyice kara kış günlerinde, öğleye doğru, on buçuk sularında doğar, ufuk çizgisinin üzerinde azıcık sürünür, saat iki buçukta da batarmış! Haziran ayı da tam tersi, gece saat on birde batar gibi yapıyor, ortalık azıcık alacakaranlık, derken gecenin ikisinde, hop, tan atıveriyor...

Onun için de insanlar, hayır soğuk değiller, ama uzak ve elegeçmez görünüyorlar. Helsinki sokakları bizimkisi gibi nöö piröbleeem diye yabancının ensesine tokat atan soytarılarla dolu değil, insanlar "mesafeli" ama uygar, bir şey sorarsanız durup anlatmaya çalışıyorlar elbet, kimse kimseye yürürken omuz atmıyor, yere tükürmüyor, ayağınıza basmıyorlar, tramvaya binerken ezip geçen yok. Sokaklarda toz toprak, çamur da yok, birkaç günlüğüne de olsa uygar bir ülkenin uygar başkentinde gezinmek felekten çalınmış kısacık bir hayat dilimine benziyor, Helsinki-İstanbul arasını üç saatte alıp sonra da Yeşilköy'den Mecidiyeköy'e iki saat on beş dakikada varınca, suları kesik bir apartman katında yükünü indirirken dışarının motor ve

korna uğultusuna kulak verince nasıl bir cehenneme geri döndüğünüze hayıflanıyorsunuz, öyle ya...

Bize hiç benzemiyorlar! Finlandiya'nın toplam nüfusu dört milyon dokuz yüz bin, beş milyon bile değil, aşağı yukarı Şişli-Beyoğlu-Beşiktaş kadar! Helsinki'de toplaşan beş yüz bin kişi var... Kişi başına düşen milli gelir, sıkı durun, on dört bin üç yüz dolar! Bizimkisi dokuz yüz dolaylarında sürünedursun. Finlandiya, refah vadisinde Kanada, Fransa, Avusturya, Hollanda, İngiltere'yi bile sollamış da, İsveç'e, Federal Almanya'ya yetişmesine ramak kalmış.

Finlandiya'da doksan dört günlük gazete çıkıyor, toplam iki milyon dokuz yüz bin satıyor! Bunlar "ulusal" denen cinsinden, ayrıca da tastamam yüz elli dokuz adet "yerel" gazete var, bunların da satışı toplam dokuz yüz altmış bin dolayında. Finlandiya'da yayınlanan toplam dergi sayısı bin yüz! Dergilerin toplam satışı on milyon! Uyumayın!

Finlandiya'da okuma-yazma oranı yüzde yüz. Okuma-yazma bilmeyen sayısı sıfır. Tamam mı?

Haftaya Kappeli "kahvila"smda buluşalım, bir "kahvi"mi içiniz, ben köşedeki mermer masadayım, bir yanı Havis Amanda'nın heykelinden doğru Kuzey Esplanadi'ye, bir yanı limana bakan köşede, Malaparte'yi kolluyorum, bu sıralarda değilim, 1942'deyim, şimdi köşeden dönecek, kolunda De Foxa, belki Agâh Bey'e gitmeden önce Kappeli'ye uğrayıp sıcak bir şeyler içmek isterler... Karşı masada bir İsveçli kız gülümsüyor, az önce karşılaştık...

Kiitos. Teşekkür ederim.

HELSİNKİ'NİN ORTA YERİ UYGARLIK

Kappeli kahvesinde İsveçli kızlarla uğraşacağımıza, karşı köşedeki gezginlere danışmanlık bürosundan topladığımız broşürlere bir göz atalım mı? Tarjoilija, garson bey, bana bir "kahvi" daha, bir de sıkı konyak getiriniz, "olkaa hyvâ", lütfen...

Ne diyorduk? Finlandiya'da toplam 94 ulusal, 159 yerel günlük gazete, bin yüz dergi çıkıyor mu diyorduk, hepi topu beş milyonluk ülkede? Öyleyse şimdi daha da sıkı durun, kişi başına düşen milli gelir yirmi altı milyon lira (bizimki bir buçuk milyon), asgari ücret ayda net iki buçuk milyon lira olursa, eh ona göre de pahalılık olacak. Ama Finli bundan pek etkilenmeyecek elbet, konuştuğum Kazan Türkleri, şu kürk ticaretiyle geçinip buranın "yüksek sosyetesini" meydana getiren soydaşlarımız, dükkâna aldıkları tezgâhtarın ayda altı milyon liranın aşağısına burun kıvırdığını söylüyorlar!

O zaman tabii Helsinki'de bir hamburger sekiz bin liraya, bir pizza on beş bin liraya, bir biftek yirmi bin liraya yeniyor, o da öyle lokantada mokantada değil ha, ayaküstü yemek bitirilip kalkılan büfelerde, diyelim Forum çarşısının (bizim Galleria'nın daha küçüğü ve daha "canlısı) alt katında... Eh, tramvay bileti de, o Helsinki'yi baştan başa hüzünlü ve soğuk kuzey yaratıkları gibi geçen sarı-yeşil tramvayların bileti de "bizim parayla" iki bin dört yüz papel! Siz şimdi "abonman" iki yüz seksenden üç yüze çıktı diye somurtursunuz, ne diyor Sayın Özal, Avrupa'ya göre Türkiye çoook ucuz diyor! Unuttuğu küçük ayrıntı, orada çöpçünün ayda üç milyon lira ücret aldığı... Eh, o kadar olur, Zagor okumaktan OECD raporlarını inceleyemiyordur...

Gene de insanın pek ağırına giden, çiş parasının bin üç yüz papel yazması! Soğuk keskin, Bulevardi'de, Simoninkatu'da iki adım yürüyünce, Mannerheimintie'den Aleksanterinkatu'ya sapıp büyük mağazaların, Stockmann'ın, Aleksi 13'ün, Arabia'nın vitrinlerine bakınca insanın haceti başgösteriyor! Hadi ilk bulduğun kapalı mekâna dalacaksın, üç Markka'yı bastırmazsan rezil-i rüsva olduğunun resmidir!

Fin banknotlarında ünlü Finliler: onluklarda koşucu Paavo Nurmi, ellilikler de mimar Alvar Aalto, yüzlüklerde elbette Jan Sibelius, beş yüzlükte, Kalevala'yı kâğıda geçiren Elias Lönnrot... Mannerheim "ilke ve inkılapları" var ama paralarda Mareşal Mannerheim yok! Anna-

Lisa, o sarışın gülücüğüyle, "Biz", diyor, "yetiştirdiğimiz sanatçılarla, sporcularla övünen bir milletizdir..."

İki ülke arasında bulunan farkın ipucu, belki de kimisi masmavi, kimisi kıpkırmızı, şirin Fin banknotlarıyla, çorap arasında, sutyen içinde, meme oyuğunda taşınmaktan paçavraya dönmüş paspal Türk banknotları arasında bulunan farkı sezmekten geçiyor...

İçki, "anasının nikâhı". Şimdi Martta Hotelli'ye dönelim, bir şişe viskiye tam seksen dolar "ütülmemek" için uçakta aldığımız mazotu, resepsiyondan bardak ve buz isteyip "tazakkum" edelim mi? Belki sabaha karşı, uzay mavisini andıran, hani o uçak ancak on bin "feet" yükseğe çıkınca açık seçik yaşanan garip laciverte benzeyen Helsinki gecesinin bir vaktinde, pencereden turuncu ışıkların patladığını görüp fırlar kalkarsın... İşte bir "aurora borealis"! İşte sonunda gördük, dünya gözüyle görmek kısmetmiş, kuzeyin kara gecelerinin ışık oyunu!

Yok, tam karşıda "Kesoil" benzincisinin tepesindeki turuncu lambalarmış... Şaşkın Ardıç kuşu yeniden yatıp zıbaracaktır, sabahın köründe, daha tan atmadan, iki kat yukarı çıkıp "mükellef' bir kuzey kahvaltısı, bir "smörgasbord", Fincesi "voileipâpöytâ" mideye indirmek üzere... Balık kızartmasından böğürtlen reçeline kadar, akla geldik gelmedik her şey sabah yedide yeniyor... Akşam yemeği de öğleden sonra dörtten başlayıp her an yenilebilir, bu kadar soğukta hababam kalori almak gerekiyor, hababam yiyorlar, spora da delice tutkun insanlar, hepsinin yanağından kan damlıyor, soğuktan ve karanlıktan bunalıp küp gibi içmeseler, ara sıra da kendi canlarına kıymasalar, başkaca bir "yamukları" yok...

Evet, sarı-yeşil tramvaylar biraz biraz 1930'ların Atina'sını, kara, kunt suratlı binaların çevrelediği sokakların köşelerinden dönüp yağmur altında pırıl pırıl parlayan rayları azıcık Münih'in merkezini, Almanya'nın öteki şehirlerine oranla nisbeten daha az bombalanmış o Bavyera başkentinin korunabilmiş kesimlerini andırıyor... (Marianplatz dolayları böyledir, sanki şimdi tramvay duracak, Panama şapkası, gümüş saplı bastonuyla Thomas Mann, meşin kasketiyle Brecht'in gençliği inecekler, ya da Pire tramvayına asılmış giden bitirim arkadaşım Nikos Mathesis, Deli Niko, limandan Atina'ya iniyor)... Huzurlu ve düzenli bir kent bu Helsinki, göller ve ağaçlar kenti, Töölö Gölü'nün ördekleri, limanın, daha doğrusu beş ayrı limanın karabatakları, "eşşek kadar" martı kuşları salına salına geziniyorlar, kayın, kavak ağaçları dört bir yanda, Esplanadi'nin ıhlamurları uzaktan uzağa eski bir Berlin tadı, bir Unter den Linden çağrıştırıyorlar... Gariptir, ortalıkta hiç kedi yok! Köpeğe de daha yalnız ve daha gergin kimi Batılılar kadar düşkün değiller, ama

parklarda köpek gezdirenler var elbet, hayvanseverler sıkı durun, Kaivo parkının kuru yaprakları üzerinde gezinirken iki adet Saint-Bernard gördüm ki, aklınız uçar! Saint-Bernard kim, dünyanın en iri kıyım, en sevimli, en güngörmüş, en feylesof köpeği, ama bunların boyunlarında konyak fıçısı yoktu.

İsmail Bey, on sekiz yıldır Helsinki'ye yerleşmiş bir Türk, "Dağ da yok," diyor, "Aman bunu yazın, yıllardır buradayım, dağa hasret kaldım."

Finlandiya deyince Mika Waltari'yi anmamak olacak iş mi? Tam kafama göre tarih romanları yazmış o ihtiyarı? Bizim İoanna'nın kardeşi Toma'nın arkadaşı Angelos, Kos adasında otel kâtipliği yaptığı sıralar nasıl da Mika Waltari'nin kahramanı Angelos'un adını kullanıp bir içim su Fin kızları tavlıyordu... "Kara Melek", Bizans tahtının gerçek sahibi, Topkapı surlarında dövüşerek ölen Angelos... O hüzünlü ve hepimizden daha gerçek roman kahramanı...

Oysa Waltari orta halli bir yazar. Sanki Sibelius çok mu büyük besteci? Yoo. Sanki Runeberg çok mu büyük şair, Aalto, Engel, Suomalainen, Vallgren, Saarinen çok mu büyük mimarlar? Yoo. Ama herifçioğlu, sahip olduğu, yetiştirdiği en orta halli değeri koruyor, yüceltiyor, destekliyor ve de unutmuyor... Bizim sanatçımız mapus damında, poposuna gazoz şişesi sokulmuş, bilmem neresine dolu gaz tüpü bağlanmış kıvranır, Helsinki'de, Faruk Nafiz ayarında Runeberg'in dev heykeli en güzel caddenin en güzel parkının göbeğinde, Orhan Seyfı gibi Leino milli kahraman. Mehmet Yurdadön ayarında Paavo Nurmi banknotların üzerinde...

Belki de bu, çok çiçeği burnunda bir ulus olmalarından kaynaklanıyor. Uzun süre, yüzyıllarca boyunduruk altında yaşamışlar, 1550 yılında İsveç kralı Gustav Vasa, Helsinge adında yeni bir balıkçı köyü kurmaya karar vermese, soğuk göllerin kıyılarına dağılmış "yerli halk", başka türlü bir dil konuşan bu iri yapılı insanlar kolay kolay biraraya toplanamayacak, bugüne kadar da çoktan kimisi İsveç, kimisi Rus etkisi altında eriyip gitmiş, "asimile" olmuş olacaklar... Öyle ya, buralar taa 1808'e kadar İsveç toprağı. Bu arada ikide bir yangın çıkıyor, Helsinki yanıp yanıp yeniden kuruluyor, Helsinki dediğin Helsingfors, tahta kulübeli balıkçı, kürkçü, Ren geyikçi kasabası. Ruslar 1812'de bu topraklara "Finlandiya Büyük Dükalığı" sanıyla özerklik tanıyorlar, büyük taş binaların yapılması, caddelerin, parkların açılması, on dokuzuncu yüzyıl boyunca Rus yönetiminin ve Fin özerkliğinin eseri.

Finlandiya, aslına bakarsanız, bağımsızlığını Lenin'e borçlu.

Devrimden sonra Rus İmparatorluğu'na bağlı halklar, devrimin bazı ilkelerini "ciddiye alıp" kopmaya kalkıyorlar, sonra, özellikle o Gürcü "posbıyık" sayesinde dünyanın kaç bucak olduğunu anlıyorlar ya, Lenin Fin halkına bağımsızlığını hediye etmiş (1917'de), bir daha da geri almaya kalkmamış.

Günün birinde, "yahu biz bunları neden kendi başlarına bıraktık" diye sorup "kıllanan" gene Yosip Visaryanoviç. Adolf ile anlaşıp Baltık kıyısı ülkelerinden Letonya'yı, Litvanya'yı, Estonya'yı, Polonya'nın yarısını yutuvermiş ya, işte bu siftah arasında Finlandiya'yı da hagaragort cebe indirir miyim hesabında... Oysa, üzerine martılar pisleyen heykeli İstasyon Meydanı'nda tosunlar gibi dikilen Mareşal Mannerheim, hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır diyor. Kızılordu, küçücük Fin ordusundan yediği tokatla neye uğradığını şaşıracaktır! Bundan ötesi, eksi kırk beş derecede parti komiseri boyunduruğunda Kırgız, Özbek, Tatar, Azer, Ukraynalı garibanlara karşı erkekçe dövüşen Turku balıkçısının, Tampere oduncusunun, Lahti köylüsünün, İvalo eskimosunun türküsü...

Savaştan sonra dost olmuşlar. Karelia bölgesini Sovyet gücüne bırakıp, karşılığında bağımsızlık, yardım ve saygı almışlar Gürcü'den. Öylesine onurlu bir ulus ki Fin halkı, hiçbir bağlantıya, hiçbir "pakta" girmiyor, hem Batılı, hem Skandinav, hem kendi geleneğine göreneğine sıkı sıkıya tutkun (Finli kızın peşinde İsveçli sanıp koşun da gününüzü görün), hem de Sovyetler'le sıkı fıkı dost... (Darısı kimin başına?...)

Son kırk yılın tarihinde 1952 Olimpiyatları, 1970 SALT silahsızlanma görüşmeleri, 1975 güvenlik ve işbirliği anlaşmalarına ev sahipliği yapan Helsinki'nin saygınlığı da arttıkça artmış.

İki yüz üyeli bir meclisleri var, bir ay kadar önce yapılan son genel seçimleri kazanan olmadı, bize pek "akıl almaz" görünen bir muhafazakâr-sosyal demokrat koalisyonu ülkeyi yönetiyor... Yeşiller hayli güçlü, ama doğa o kadar titiz korunuyor ki, yeşillere "iş olsun diye" ortalıkta görünmek düşüyor galiba. Yüzde üç dolayında oy toplayan komünistleri de var, bunlar da "çeşit" diye bulunduruluyor! Kır Partisi, İsveç Partisi gibi başka çeşitleri de mevcut. Ülkede yüzde altı kadar İsveç azınlığı var, ama bunlara "dağ Finlileri" deyip geçmemişler, İsveççe ikinci resmi dil ve de bilumum sokak tabelaları vesaire iki dilde hem Fince hem İsveççe yazılı!

"Esas olaraktan" ekonomileri ağaç, yani tahta ve kâğıt ve de mobilya, madencilik, kimyevi maddeler, özellikle de cam üzerine kurulu. Petrol işleme, tekstil, elektronik sanayii gibi yatırımlar da hayli ileri. Yüzde doksanı protestan, az buçuk eğitim görmüşünün hepsi çatır çatır

İngilizce konuşur, altı yaşın üzerinde okuma-yazma bilmeyeni yok bir millet ki, kendi kendisiyle barışık, doğayla barışık, komşularıyla, dünyayla barışık, çok soğuğun ve erken bastıran karanlığın, dolayısıyla zurna gibi içki tüketmenin dışında görünür hiçbir sorunu yok, koç gibi yaşayıp gidiyor...

Uçakta, uçağa binen her ortalama Türk gibi beleş şarabı ve konyağı fazla kaçırmıştım, Vantaa Havaalanı'nın şamar gibi soğuğu beni sayıyla kendime getirdi. Dosdoğru, dimdik kuzeye çıkmıştık, saat farkı yok, Helsinki, İstanbul'un değilse bile Tekirdağ'ın tam "yukarısına" düşüyor, yol boyunca taa tepeden Odessa'yı, Viyazma yolunu, Zima kavşağını, Minsk'i seçmeye uğraştık (bak bakalım Viyazma üzerinden Moskova'ya yürüyen General Guderian'ın zırhlı tümenlerini seçebilir misin), dönüşte hava pırıl pırıl, bu sefer de Dniyepr, Prut yılan gibi gümüş renkleriyle kıvrıla kıvrıla akıyorlar, Odessa altımızda tabak gibi, gene de bu yükseklikten limana inen merdivenleri (Ayzenştayn'ın, "Potemkin"in merdivenlerini) aramak boşuna...

Aman Allah, bütün bu yerler gerçekmiş! Biliyordum, biliyordum!

Sonrası, geriye kalan, sessizlik değil, bol gürültü, İstanbul'un yapışkan, pis, insanın ruhunu ıslatan yağmuru, macun gibi çamuru, kara kalabalıkları, çirkin homurtusu... Hatırlanan da soluk kırmızı, uçuk yeşil kayalarıyla, biraz Kızılcahamam taraflarının toprağını andırır toprağıyla kuzeyin kraliçesi, Baltık'ın kızı Helsinki... Gidişi iyi de, dönmesi zor oluyor.. Perkele! Allah kahretsin! Evet, illeri var bizim ile, dilleri var bizim dile benzemez, (daha doğrusu pek de benzer, bu da bir Ural-Altay dili, söyleyin bakalım Fince "Engin'in" nasıl dersiniz, hah ha, dediniz bile, çünkü Fince'de de aynen böyle deniyor, "Engin'in", onlar bir tek apostrof kullanmıyorlar)... Ama soğuktan ve karanlıktan çok üzülmeyecekseniz, mekân tutup buralarda pekâla kalınır! Tamam mı Karacaoğlan, darısı başımıza, belki gelecek yüzyılda bizim yurdumuz için de bir Fin yazarı çıkıp böyle der... mi?

"EFENDİM, BEN PARİS'TEYKEN"

Lafa böyle giren sersemler vardır, efendim ben Paris'teyken... Sanki oralarda gezinmek matah bir halt, bir ayrıcalıkmış gibi, iki gün yurt dışına çıkınca gelip "hava basarlar"... Paris'in Galeries Lafayette'ini bilir böyleleri, insanı on dakikada deliye çeviren ışıklı kalabalığın arasında, dillerini döndürebildikleri dört kelime çarpık Fransızca'yla metreslerine don ararlar, gece çökünce de doğruca... Nereye? Elbette Pigalle'e!

Nitekim, Anvers metrosundan Place Blanche'a uzanıp giden gece kulübü, karanlık kahve, sex-shop, boş Gauloises paketi ve beyaz beyaz izmaritler kalabalığında sık sık Türkçe seslere rastlanıyor: Şuraya bak Selahattin Abi! Çekinme kız, girip bakabiliriz, kimse görmez... Lan oğlum bu tarafa gel... Benzer ünlemelere Galeries Lafayette'te elbette çarpmak kolay, parfümcüler ne tarafta, gel iki kat daha çıkalım, yav bu yürüyen merdivenin neresine tutunacağız, ay Türk müsünüz, kardeşim tabak takımları kaçıncı kattadır acaba, gibilerden...

Ya da, Etoile'den aşağılara doğru inerken, aval aval bakınan esmer suratlı Pakistanlı, Hintli, Vietnamlı, Uruguaylı, hele de Japon gürültüsü arasında, ellerinde "poşetler", Türk milletinin o vazgeçilmez çantası, sağa sola seğirtip, duranlar... Bülent Oran'ın mizah öykülerini derlediği bir kitabı vardı, 1958 mi ne, kırmızı-kara kapaklı, sayfaları özensizce açılmış, ince bir kitap, o zamanın parasıyla iki lira mıdır, Beşiktaş'ta Balıkpazarı'ndaki minik sahaftan alınmış, üstad orada Manon Lescaut ile tatlı tatlı dalgasını geçerken diyordu ki, "Paris, erkekleri siyah jartiyerli orospuları, kadınları Lafayette mağazaları, çocukları da maceralar yatağı kanalizasyonlarıyla çeker..."

Hadi git de Louvre'da, Versailles'da, Orsay Müzesi'nde sıkıysa bir tanecik, ilaç için bir tanecik Türk'e rastla bakalım! Bunlar en "harc-ı âlem" gezinti bölgeleri, Grevin'in mumyalar müzesinin, Conciergerie'nin yerini bilen var mıdır?

Grand Palais'de Gauguin sergisi, ustanın tam iki yüz seksen eseri gösteriliyor, kuyruk sergi sarayının çevresini dönüp Seine Nehri'ne uzanmış, üstelik hafta arası, yoklama yapsak Fiji Adaları vatandaşı çıkar da Türk çıkar mı acaba?

Türksen Türklüğünü bil Ardıç kuşu, senin neyine gidip Rubens, Delacroix, Ingres, Rembrandt seyredip başını döndürmek, Renoir, Degas, Lautrec, Manet, Monet, Pissarro, Sisley, Cezanne, Seurat,

Signac dolaşa dolaşa kafayı üşütüp Van Gogh tablosunun içine girmek, Vincent'ın, sevgili Vincent'ın fırça izlerini koklamak... Bundan büyük mutluluk olabilir mi bütün hayatta? İşte Vincent'ın kendi portresi, Arles'daki odası, vazoda çiçekleri burnumun on santimetre ucunda, müze bekçisi kötü kötü bakıyor bu yana doğru ama kulak asma... Ama Odeon Sokağı'na da gitme, 12 numarada Sylvia Beach'i, kapının ışığında elinde bastonuyla durup fotoğraf çektirmeye hazırlanan geniş kenarlı şapkası, tel çerçeveli gözlükleriyle James Joyce'u bulamayacaksın, "Shakespeare and Company", 1922 yılında açlıktan nefesi kokan genç Hemingway'in gelip gidip ödünç kitap okuduğu dükkânın kepenkleri kapalı (üst katta da besteci George Antheil otururdu, orası da kapı duvar), Odeon Sokağı'ndan gelip geçen kaç kişi bütün bu devlerin gölgelerinin orada volta attıklarını biliyor?

Tabii bütün bu ustaların bütün bu tablolarının karşısında ara ki bir vatandaşını bulasın! Herifçioğlu sergi deyince karpuz sergisi anlıyor. Chateaubriand deyince yazarı değil de et yemeğini hatırlıyor; Lafayette de elbette, şu George Washington'un yardımına giden, sonradan devrim sırasında da adından çok sözettiren, günün birinde bir köşesinde, adıyla anılacak büyük, mağazanın kurulacağı sokağa ismini veren marki ve de general değil de, içinde Türkiye'de bıraktığı karısıyla yanında çanta gibi taşıdığı metresine don aradığı mağazanın kendisi! Eloğlu Delacroix'nun, David'in karşısında kendinden geçer, bizimkisi Clichy Bulvarı'nda Cezayir itinin kopuğunun işlettiği şişme bebek, yapay kuku, plastik pipi satan sefil mağazanın içinde!

Bunlar buradan gidenleri; Paris'i "mekân tutmuşlar" kendilerini akşam olunca Saint-Michel, Saint-Germain kahvelerine atıp koyu şaraba yazılıyorlar. Yirmi yıl öncesinin o "solculuk" salgını çoktan geçmiş gitmiş, artık Türk Öğrenci Birliği'nde karışık sakallı, çakır gözlü devrimcilere, onlardan daha da kalabalık Milli İstihbarat görevlileri kitlesine rastlanmıyor, aslına bakarsanız artık Fransızların da solu, hele Türk solcularını iplediği yok... Saint-Michel'de, çeşmenin önünde toplanıp gösteri yapan, Huchette Sokağı'nın köşesinde bağıra çağıra "Rouge" dergi satanlar nasıl tarihe karışmış, gençliğimizin uzak anıları olup gitmişse, ara ki kitapçılarda da "Marksist literatürü", Brecht'i şunu bunu bulasın, felsefe reyonunun dibinde, bir köşede durup duruyorlar, dönüp bakan kimsecikler kalmamış...

Vay canına, yirmi yıl önce ayak attığım Paris bu Paris midir? Arada çok geldim gittim, "yekûn" galiba bu kez on beş mi, on altı mı tutacak, Paris her yıl adım adım değişmiş, bambaşka olmuş... Cite metrosunun, Saint-Michel metrosunun apartman salonu gibi asansörleri duruyor da, renkleri yeşilden turuncuya dönmüş artık; o 1900 yılından kalma, langır lungur gelip giden, vafff diye durup kapıları drann diye açılan

eski trenler yok, lastik tekerlekliler, bizim Karaköy-Tünel vagonunun ikizleri bile bir eskimişlik, yıpranmışlık kokuyor, yoksa eskiyip yıpranan, bu şehirler şehrine ilk ayağını 1969'da basan, bir türlü de büyüsünden bir daha kurtulamayan Ardıç kuşu mudur?

Burada geceleri rahat uyunuyor! Oysa, "içeriden çıktığımdan" beri yatağa girerken bir tuhaf tedirginlik, acaba gene gelecekler mi, götürecekler mi, hiçbir nedeni yok ama, hem gitmeden, hem döndükten sonra kapının önüne yanaşan hele minibüs tarzı arabalara yampiri yampiri bakar oldum üçüncü kattaki penceremden, kapı çalınınca yüreğim daralıyor... Burada rahat uyunuyor, burası Paris'tir, 1944'ten beri rahat uyunur burada. Şimdi ne yapmalı, kalkıp Rue de Rivoli'de kimbilir kaç yüzüncü voltamızı atmalı, işte Hotel Meurice, General Dietrich von Choltitz'in karargâhı, duvarlarda, Napoleon'un yaptırdığı kemerlerde mermi izleri daha duruyor... Concorde tarafından bir Sherman tankı yürümektedir...

Yoksa 1871 mi? "Komunacıların" büyük barikatı burada mıydı? Kırmızı pantolonlu Versailles askerleri, barut dumanı arasında usul usul sokuluyorlar, mavi-beyaz-kırmızı bayrak da, kızıl bayrak da kara islere, kızıl kanlara bulanmış... Hadi üşenme, kalkıp Etoile'e çıkalım, meydana bakan balkonlu evlere Albay Jouve'un anısını soralım... Alphonse Daudet'nin "Pazartesi Öyküleri"nden fırlayıp yanımıza gelsin, Paris, Prusya kuşatması altındadır, felçli ihtiyara, Napoleon'ların birincisinden artakalmış o iri kıyım albay eskisine durumu "çaktırmamak" için torunu, o zayıf, hüzünlü kızcağızla aile doktoru V., ellerinden geleni yapıyorlar... İhtiyar, Moskova seferini anlatıyor, duyuyor musun yavrum diyor, at eti yiyorduk! Elbette duyuyorlar, aylardır başka bir şey yedikleri yok ki...

Ertesi sabah Prusyalılar Paris'e girecekler, Zafer Anıtı'nın arkasından İena trampetlerinin vurmaya koyulduğu Schubert'in zafer marşı çınlıyor, ihtiyar albay Berlin'in alındığını, o sabah torunuyla doktoruna sezdirmeden, kendisine yasaklandığı halde balkona çıkıp "resmi geçit" yapan askerleri seyredeceğini sanıyor... En önde giden iki "uhlan", kapalı kepenklerin, bomboş caddelerin sessizliğinde yürekler ürpertici bir çığlık koptuğunu duyacaktır, silah başına, Prusyalılar! Ve bütün o eski püskü nişanlarını takmış bir ihtiyarın, kollarını iki yana açarak balkondan aşağı kaskatı düştüğünü... Albay Jouve bu sefer adamakıllı ölmüştür!

Her çeşit araba, Albay Jouve'un bugün de, tuhaf şey, kepenkleri sımsıkı kapalı evinin önünden homurdana homurdana geçiyor, yıl 1870 değil 1989'dur, Parisliler ve yetmiş iki milletin gezgini, Prusyalıların yürüdüğü yönde koştura koştura yeni filmleri izlemeye

gidiyorlar, Camille Claudel'i, İsabelle Adjani oynuyor, Rodin'i Gerard Depardieu, karşılıklı döktürüyorlar, Coppola'nın son eseri "Tucker" müthiş, hemen ilerisinde Zeffirelli'nin "Toscanini"si, kimseciklerin on saniye durup Albay Jouve'u, o hepimizden daha gerçek öykü kahramanını düşündüğü yok, artık kimseler Prusya kuşatmasını, Alman işgalini anmıyor, her gittiğimizde "ziyaret etmeden" duramadığımız, köşebaşlarında, içinde iki-üç karanfilli plaketlerden başka, Teğmen François burada Gestapo tarafından kurşuna dizildi, 25 Ağustos 1944...

Devrimin iki yüzüncü yıldönümü, Eiffel Kulesi'nin de yüzüncü. Paris harıl harıl 14 Temmuz'a, bu yıl daha bir keyifle, herhalde Mitterrand'ın özel emri ve Michel Rocard'ın gayretiyle çok daha görkemli kutlanacak 14 Temmuz'a hazırlanıyor... Zafer Takı bakıma alınmış, Conciergerie Hapishanesi'nde çulsuz hükümlülerin saman üzerinde yattıkları bölüm açık da, kraliçenin, Danton'un, Robespierre'in hücreleri "tamiratta"...

Olsun, ışığı tepelerden, uzaklardan vuran o mapus damında gezinmek tarifsiz ürpertiler yaratıyor, hemen hepsi buradan, işte tam buradan gelip geçti, demir parmaklığın önü sıra cellat Sanson'u uzansam görebilecek miyim? Charlotte Corday, yurttaş Marat'yı öldürmek üzere sabahın altısında Providence Oteli'ndeki odasında uyanmış (ikinci kat, yedi numara!), Madame Grollier'ye borcunu ödemiş, gidip Palais-Royal bahçesinde vakit öldürüyor... 177 numaradan, Yurttaş Badin'in dükkânından sapı abanoz bir bıçak satır alacaktır, sonra da sıralardan birine oturup gazete okuyacak, az yürüyüp iki adım ötedeki Place des Victoires'a, o zamanın "taksi durağına", bir atlı araba çevirmeye gidecektir, arabacı Yurttaş Marat'nın adresini bilmiyor, öyleyse arkadaşlarına sor öğren, evet, Cordeliers Sokağı, 30 numara...

Yahu ben herhangi bir vatandaş, hele herhangi bir Türk gibi gezemeyecek miyim hiç şu Paris'i? Bu kaçıncı manyaklık yirmi yıl içinde? Neden gidip cebindeki frankları Pigalle kahveleriyle Saint-Denis sokağında sıra sıra dikilen kızlara harcamıyor, kendine ceket, pantalon, kravat, gömlek almıyorsun da gelmişken, gidip iki yüzyıl kadar sonra Charlotte'un bıçağı satın aldığı mağazayı, Marat'nın çoktan yerinde yeller esen evini arıyorsun, Saint-Germain Bulvarı'yla Tıp Fakültesi'nin sokağının kesiştiği noktada?

Oysa Faulkner Baba, "the past is never dead, it is not even past" demişti, geçmiş asla ölmüş değildir, geçmiş, geçmiş bile değildir! Hadi üşenme, Archives Nationales'e git, müdüre selam sarkıtıp F dizisinden 1069, 4660, 4443, 4687 sayılı dosyalan çıkarttır, o sapsarıya kesmiş yapraklarda devrimin izlerini ara, milletin tarih kitaplarında iki

teneffüste içilen iki kaçamak okul cıgarası, iki cebir sözlüsüyle iki coğrafya yazılısı arası şöyle bir okuyup geçtiği olayları, insanları; bak bakalım geçmiş ölmüş mü, geçmiş acaba geçmiş mi?... Charlotte'un 13 Temmuz 1793 sabahı, o çok sıcak, çok sıkıntılı, "çok tarihi" günün sabahı, Victoires Meydanı'nda bindiği atlı arabanın sürücüsü Yurttaş Marat'nın adresini arabacı arkadaşlarına sorup geldikten sonra Charlotte'un alelacele bunu yazıverdiği kâğıdı bul! Kenarlarına zaman pislemiş, minicik benekler aradan akıp giden tam yüz doksan altı yılı usulca hatırlatıyorlar, kurşunkalemin izi artık iyice solmuş; gene de, şu hızlıca yazılmış "30, rue des Cordeliers" adresini, at arabasının iri kesme sokak taşları üzerinde demir tekerlekli tıkırtısını, titreyip sarsılan Charlotte'un elinin, artık belki heyecandan belki sarsıntıdan, tiz harflerini, sinirli yazısını o kâğıt parçası üzerinde görebiliyorsun... Yüz doksan altı yıl sonra! Bak bakalım tarih derununda bir iptila mı, yoksa yüz doksan altı yıl öncesi bugünden daha dipdiri gerçek mi? O solgun kâğıtlar, Robespierre'in Carnavalet Müzesi'nde yarım kalmış imzası, hani Convention Meclisi ayaklanıp kellesini isteyince kaçıp Commune'e, Belediye Sarayı'na sığınmıştı da, Saint-Just'ün, Couthon'un, Hanriot'nun bütün ısrarlarına rağmen halkı ayaklanmaya çağırma bildirgesini nice sonra, meclise bağlı askerler Belediye Sarayı'nın kapılarını zorlamaya koyulunca imzalamaya razı olmuştu, kapıyı kırıyorlar, "Ro" yazmış kalakalmış, o an bir piştov mermisi çenesini dağıtıyor, Robespierre mi kendini vurmaya çalıştı, kapıdan içeri dalan jandarma çavuşu Merda mı, iki yüz yıldır tarihçiler tartışadursunlar... İşte o kâğıdın en altında, o yarım kalmış Ro... imzasının altında, aradan geçen iki yüz yıldan sonra koyu kahverengiye dönüşmüş kocaman kan lekesini gör de tüylerin dikilsin, bütün bedenin tepeden tırnağa titresin... Sonra da, belgeyi ele geçiren bir Fransız hergelesinin, kırk yıl kadar daha ileride, galiba Louis-Phillippe devrinde, tavuk boğazlayıp kâğıda damlattığını, Robespierre'in kanı ayağından elindeki tarih parçasını kimbilir kaç misli fiyata okutmaya kalktığını öğren de büsbütün sinirin bozulsun... Bak bakalım tarih tarih mi, yoksa bugün kadar "gepegerçek" mi?

Boşuna uğraşma, Carnavalet müzesi, hani şu Madame de Sevigne'nin eski konağı da bölüm bölüm kapalı, tamirat varmış orada da 14 Temmuz'a hazırlıyorlar ya, akın akın yetmiş iki milletin gezgini gelir şimdi temmuz sıcağı bastırınca, ayıp olmasın ele güne... Bu uyanık gördüğün düşler , 1969'dan 1989'a, yirmi yıla yayılmış, hep genç irisi kalmış antika beyninin cambazlıkları... Onları paylaşacak birilerine ulaşabilmek için yıllar ve yıllar beklemedin mi?

Hepsi yanıbaşımdalar, Charlotte, "bizim Maximilien", yani Robespierre, Doktor Marat diye tanınan Jean-Paul, soyadıyla sizin Danton diye çağırdığınız eski dostum, iri yarı, şekilsiz ve mangal

yürekli arkadaşım Georges-Jacques, hepsi... Daha başkaları, daha sonrakiler de, çember sakalıyla barikatlarda çifte tabancasını konuşturan Gustave Flourens, kırk bin kişinin kanıyla sulanan Paris sokaklarının dehşetinden kurtulup kaleme kâğıda sarılan gazeteci Jules Valles, hepsi... Gidip gidip Tuileries Sarayı'nın, Komüncülerin yaktığı, artık olmayan o sarayın boşluğunda geziniyorum, ihtilal meclisi burada toplanırdı, şimdi bu yıl kaç, devrim takvimiyle, yıl 197! Öyle keyifli bir ajanda buluyorsun, devrim takvimi hesabıyla sana hem 1989 Ocak ayını, hem 197 Nivose ayını gösterecek, ama tastamam iki yüz kırk altı papel Frenk parasıyla, alamıyorsun! Çık oğlum, çık, Fnac denen o dehşetengiz kitap ve plak süpermarketinde, Quartier'nin her adım başı beklenmedik, binlerce ve binlerce, ve binlerce, ve binlerce kitap sunan dükkânlarında, Rivoli boyunca W.H.Smith'in şubesinde, Galignani'de, o daha 1820'lerde açılmış İngiliz kitapçılarında, senin dedelerin kıçlarını hangi parmakla taharetlerlerse caizdir, hangisiyle günahtır diye tartışırken açılmış kitapçı dükkânlarında ne işin var senin? Haddini bil, sefil İstanbul'una dön, Erenköy'den okuyucun Fulya kızacak ama, kara ve çirkin sokaklarını kara ve çirkin kalabalıkların, kara ve çirkin arabaların kapladığı sevgili Dersaadet'ine.

Versailles'e falan da gideyim, ne zamandır görmedim, deme, üzülürsün... Hele sakın Trianon tarafına, oradan Marie-Antoinette'in köylü kulübesine uzanma. Kraliçenin sarayın boğucu havasından kaçıp, o zamanların, Rousseau'nun ortalığa bulaştırdığı "köylü modasına göre" yaptırdığı evler kümesine, belki kraliçeyi görürüm diye... 1901 yılında iki ihtiyar kız oralarda gezinirken görmüşler, birdenbire ortalığa sisler çökmüş, artık tafta mı saten mi giysileri içinde kraliçenin hayaleti yanlarından geçip gitmiş... Hemen bütün "parapsikoloji ve okültizm" kitaplarında geçiyor, ama sen ancak o eski, hoppa ve mutsuz kadıncağızın anısıyla, sevgilisi Fersen Kontu'yla buluştuğu iki yüz küsur yıl öncesinin tadıyla kalakalırsın... Sakın Madeleine Kilisesi'nin arkalarında, Haussmann Bulvarı dibindeki parka da gitme, geceleri başsız cesetlerin görüntüleri ortalıkta geziniyor diyorlar! Giyotinde can verenlerin üzerlerine kireç akıtılıp gömüldüğü toplu mezardır burası, işte hepsi burada yatıyorlar, Corday, Danton, Robespierre, Madame Roland, Andre Chenier, daha aklına kim gelirse... 1815'te, bizim şişman, aptal ve de iyi yürekli kralın kardeşi 15. Louis adıyla tahta geçtiğinde buraları kazdırmış, kralla kraliçenin iskeletlerini topraktan çıkarıp Saint-Denis Katedrali'ne taşımışlar; Stefan Zweig, Marie-Antoinette'in iskeletini, bacağına yapışmış, çürümüş kalmış ipek jartiyerden "teşhis ettiklerini" yazar... Bak bakalım geçmiş ölmüş mü, yoksa geçmiş mi?... Conciergerie'nin yaldızlı kapısından çık, hayalinde saman arabasına

bin, Saint-Honore sokağından yürü, Concorde'a, giyotine doğru, hepsini an, gözlerin dolsun, onların elleri arkadan bağlı, saçları kesilmiş, yakaları açılmış, kimisinin sapsarı, kiminin kül rengi kesilmiş yüzlerini gözünün önüne getir, boynuna o iri ve ağır bıçağı yemeden önce son görebilmiş oldukları iki yana bakın... Giyotin Concorde Meydanı'nda, daha geçenlerde Turgut Özal'ın kalmış olduğu Crillon Konağı'nin önünde, Brest heykelinin hemen yanında kuruluymuş, işe bak!

İşin matrağı, devrimin iki yüzüncü yıldönümü kutlanacak ya, kralcılar da protesto eylemlerine hız vermişler! Evet, burada çeşit olsun diye kralcı da bulunduruyorlar, doğrudan bizim Louis'lerin soyundan gelen Bourbon Prensi'ni tutan "meşrutiyetçilerle" onların kuzeni bir başka kralın, ama bu kez "Fransa kralı" değil de "Fransızların kralı" sanını kullanmış olan Louis-Phillippe'in torunu Paris Kontu Henri'yi tahta aday gösteren "Orleancılar" birbirlerini yiyorlar, Paris Kontu, Mitterrand'ın tahtına yerleşince Beşinci Henri olacakmış... Duvarlarda, sağda solda, kralın arması zambak çiçeği, yaşasın kral, "Vive le Roy" sloganları... Kral kelimesini de, bugünkü imlasıyla "roi" şeklinde değil de, inat olsun için eski yazımıyla, "roy" diye yazıyor hergeleler! Nereden nereye, aklıma başka bir ülke, başka bir şehir geldi, fena halde vatan kokuları ulaştı burnuma, acaba bunlar yarın öbür gün kalkıp De Gaulle büstünü çekiçle kırmaya, kıçlarına pantalon yerine dizden bağlı saten şalvarla ipek çorap geçirmeye de kalkarlar mı ha, kravatlar muslinden, şapkalar tüylü olacak, kafaya da bol pudralı peruka, saçlar enseden uzun bırakılmış, kadife kurdeleyle bağlanıyor... Yok, gâvurun gericisi bile bizimki kadar dangalak değil, kurban olayım, işi zibidiliğe vardırmıyorlar! Tutuculuk başka şey, soytarılık gene başka...

İstersen sonra da git Aux Deux-Magots kahvesinde, ya da Flöre'da "Alaman zabiti" ara, Simone de Beauvoir bu akşam uğrar mı diye garsonlara sorma, Jean-Paul Sartre'ın hayaletini göreceğim diye bakınma sağa sola, bir espresso kahveye kırk frank bayılıp ossaat ayılırsın! Ama gene de birtakım yan yararları vardır bunun, siz ne diyorsunuz, ben Sartre ile aynı aptesanede işemiş adamım bugüne bugün!

Fnac kitapçısında tam takım on cilt Pardaillan'ları görünce ellerin titremesin, pek pek dönüşte yanıbaşına oturan Türk işçisinin hayat hikâyesini üç saat boyunca yâ sabır çekerek dinler, açıp okuyamazsın ama, nasıl olsa yuvaya döneceksin sekiz gün sonra, gümrükçü içi sızlayarak yüzüne bakacak, vah zavallı, kaçık olmalı, Paris gibi yerden Moulinex marka "fritöz" alıp gelmek varken Pardaillan yüklenmiş...

Güzelim "manyaklık", seni nasıl seviyorum bilsen, ne derlerse desinler, deli desinler zarar yok, ben Procope kahvesinde oturup Danton'la, Robespierre'le şarap içerken, Sartre'ı beklediğim masadan yan gözle Alman subaylarını süzerken, Fransız halkının iki yüz yıl sonra bağışladığı kraliçenin ruhuna selam gönderirken öyle mutluyum ki...

PARİS'İN ORTA YERİ ANILAR

Kokular hiç değişmemiş: Makine kahvesi, kara tütün, sıcak domuz sosisi, Çin baharatı, metronun o küfle karışık kızgın kauçuk ve ozon yüklü havası...

Beş-altı yıl kadar önce Çetin Altan yazmıştı. Birkaç kere okumuş, çok etkilenmiş, kesip saklamış, ama pek de inanmamıştım. "Hadi canım, üstat gene abartıyor." Mealen şöyle: "Hayat gariptir," diyordu, "Bir yaprak döner, bakarsın Sağmalcılar'dasın, sırtını helanın kapısına dayamış, iki ayağın kubur taşının iki ucunda... Sonra bir yaprak döner, bir bakarsın, Paris'te Seine Nehri'ne karşı şarabını yudumluyorsun..."

Olmaz böyle şey diyordum. İsparta'nın Davras Dağı'na karşı askerlik yaparken, içinde her çeşit kokunun ve gürültünün kol gezdiği ikinci bölük beşinci koğuşta sabaha karşı ter içinde uyanıp kendimi üst ranzada kalk borusu bekler bulduğumda aklıma takılıyordu. Sonra, gerçekten bir yaprak döndü, bir baktım Londra'da Wellington meyhanesinde majeste kraliçeye bağlılık yemini etmiş bir BBC spikeri olmuş oturup duruyorum... Bir yaprak daha döndü, bir baktım, bu kez gerçekten Paris'te, hani o Saint-Michel Bulvarı ile Notre-Dame'a bakan rıhtımın tam köşesine kurulmuş Le Depart kahvesinde Beaujolais şarabı içiyorum... Çetin Altan haklıydı!

Şimdi, nice yıllar sonra, yeniden Paris... Kaldırımlarını bu kaçıncı çiğneyişimiz? Şimdi şuradan kalksam, Clignancourt-Orleans hattının lastik tekerlekli, bizim Tünel-Karaköy vagonunun çok daha bakımlısı trenlerinden birine atlasam, Odeon, Saint-Sulpice, Saint-Placide, Vavin, Montparnasse, Denfert, Mouton-Duvernet, Alesia derken üniversite yurtlarının bahçesinde piposunu çok ciddi ve önemli bir iş yaparmış gibi çekiştire çekiştire Hollandalı kızların peşinde koşuşturan on dokuz yaşıma rastlayacak mıyım?

Yanımdan iri kadanaların çektiği, iki katlı bir omnibüs geçiyor: Opera-Bastille... Hayır, ben buralardayım ama bu zamanda değilim. Gece karanlığına, sokağa çıkma yasağına kalmadan son metroyu yakalamalı. Yarın erkenden Hotel Meurice'e, Alman karargâhına gidip pasaportumuzu vize ettireceğiz... Opera Meydanı'nda gotik harflerle sağı solu gösteren Almanca levhalara bakıp "Kommandantur" yolunu bulmalı. Alman subaylarına sokulmamalı, onlar metroda birinci mevkide, üstelik bedavadan giderler. O da ne? Rivoli Sokağı taraflarından silah sesleri geliyor, müttefik tankları Meurice yönünde ilerliyor olmalı... Luxembourg bahçesine girmeyelim, tehlikeli olabilir,

Senato binasında Almanlar hâlâ direniyorlar. Concorde Meydanı'nda 88'lik topuyla bir Panther tankı çıra gibi yanıyor. Gün, 25 Ağustos 1944.

Champs-Elysees'nin Etoile Meydanı'na, zafer anıtına baktığı köşedeki eski evlerden birinin balkonundan, Napoleon ordusundan artakalma emekli albay Jouve, külçe gibi kaldırıma düşüyor... Felçli ihtiyarı günlerdir kızı ve aile doktoru "Berlin'e girdik, giriyoruz" diye oyalıyorlar. Kendileri at eti yiyip ihtiyara karaborsa koyun eti yedirmecesine... Ama Jouve'un yüreği, zafer anıtı altından yürüyen Prusya uhlanlarının sivri miğferlerinin pırıltısına dayanamayacaktır. Yıl 1871. Paris düşmüş. Paris halkı, ağır bir kışın, aç açına geçen beş ayın bitkinliği içinde.

Yok, yanılmışım. Silah atan Komüncüler, Monsieur Thiers'nin adamlarına karşı son direniş noktalarından biri bu, Rivoli ile Castiglione sokaklarının köşesine kurulan barikat. Mehmet, Reşat ve Nuri Beyler, Paris Komünü'nde üç Türk, ellerinde çakaralmaz tüfek, omuzları dipçik parlağı, elleri barut yanığı, son kurşunlarını atıyorlar... Birazdan Menilmontant ve Montmartre taraflarına, Pere Lachaise Mezarlığı'na doğru çekilmek zorunda kalacağız. Dibinde öleceğimiz o duvara kadar...

Duvara gidip çiçek bırakmak duygusallığını gösteren belki de ilk Türk olmanın verdiği keyif az şey değildir hani. Saint-Germain Kilisesi'ne karşı, Deux-Magots kahvesinde Beatrice ile içilen espresso kahvesinin tadını bile bastırır! Beatrice soylu bir aileden geliyor, Mozart sever, ana tarafından İsveçliliği de var, yakında mimar çıkacak... Bizim Ali'nin "kızı".

"Anlamıyorum," diyor, "siz bütün Galatasaraylılar böyle manyak mısınızdır sahiden?"

Gün, İstanbul'un yıkıldığı o pazar günü. Şampiyonluk bekliyoruz ya... Bakalım Fransız televizyonu, olayı birinci haber olarak geçecek mi? "Akıllı uslu bir adam olsam gazeteci ve yazar olmazdım" diyorum, "hem benim manyaklığımın zararı kendime..."

Öyle ya, Odeon Sokağı 12 numaraya gidip Sylvia Beach'in o ünlü "Shakespeare and Company" adlı kitapçı dükkânını arıyor, kepenkleri indirilmiş, bırakılmış bir izbeyle karşılaşıp üzülüyorsam kabahat benim mi? Sanki James Joyce, koltuğunun altında "Ulysses"nin baskı provaları, beyaz ayakkabıları, gümüş saplı bastonu, siyah bantlı sarı hasır şapkası ve ameliyatlı gözüyle kapıdan çıkıverecek... Şu içeri giren boksör kılıklı, genç irisi, ince bıyıklı Amerikalı oğlan da kim?

Adı Ernest Hemingway'miş. Yetenekli bir muhabir, günün birinde adından çok söz ettirecek diyorlar ya, İstanbul'da da bulunmuş... Soruyor: "Türk müsünüz? 1922 yılının Ekim ayında sizin oralardaydım. Kemal Paşa savaşı kazandı mı?"

"Kazanmıştı ama şimdilerde kazanmamış gibi..."

"Anlayamadım" diyor Hemingway.

"Anlayamazsınız. Ben de pek anlayamıyorum. Zaten biraz da ondan kaçtım geldim. Sokakları dolduran zavallı kara kalabalıklardan, kıştan kalma tozdan topraktan, belediye otobüslerinin mikrop dolu pisliğinden kaçıp felekten birkaç hafta Paris çalabilmek için..."

Ernest kalkıyor, Fleurus Sokağı'na, Bayan Stein'a uğraması gerekiyormuş. Biz de kalkalım. Tüylü şapkamızı, kılıcımızı aldık mı? Palais Royal bahçelerinde gezintiye çıkacağız. İşte Kardinal Richelieu'nün adamları, kara pelerinleri, keçi sakalları ve hain bakışlarıyla atlarının nallarını iri kesme taşlar üzerinde şakırdatarak peşimizdeler! Charlotte Corday, Marat'yı öldürmek üzere bir bıçak satın almayı kafasına koymuş, bahçenin sol tarafındaki dizi dizi dükkânlardan birine doğru ilerliyor.

İşte Ferronnerie Sokağı, Kral IV. Henri'nin bıçaklandığı yer... İşte yan yana Deux-Magots ile Flöre kahveleri, Jean-Paul Sartre ile Simone de Beauvoir'ın hayaletleri masalar arasında geziniyor... İşte Adalet Sarayı,.. En kral meslektaşım gazeteci Fandor, geceyarısından sonra damlarda Fantoma'yı kovalıyor!

Paris sokaklarında sürtmekten ayaklarımıza kramp girerken, bir rıhtımda, bir dönemeçte, bir ara sokakta kapı yanlarına serpiştirilmiş levhalar insanı basbayağı sersemletiyor: Charles Baudelaire, 1854'ten 57'ye kadar bu evde oturmuştur... 1684'te Marquise de Lambert'in yaptırdığı konak... Hızlı Tavşan Meyhanesi, 1908-1914 arası Picasso ile Vlaminck kafayı burada çekerlerdi...

Hemen her köşebaşında bir küçük tabela, bir çiçeklik ve içinde üç beş bahar çiçeği: "Teğmen bilmemkim, 25 Ağustos 1944 günü Almanlar tarafından burada öldürülmüştür!"

Öyle ya, kızcağız haklı. Paris'te Türk dedin mi nerede bulursun, ya Galeries Lafayette'in o baş döndürücü kargaşasında metresine iç çamaşırı seçmeye uğraşan ihracatçı kardeşlerimizi, ya Saint-Denis Sokağı taraflarında bir kısmı birbirini yiyen, bir kısmı da sağlı sollu sıralanmış kaldırım kızlarının haracını yiyen siyasi mültecileri ve de ekonomik mültecileri bulacağın yerler belli! Bizim gibi Madeleine

Bulvarı 11 numaraya, daha çok Marguerite Gauthier, Violetta Valery, ya da kısaca Kamelyalı Kadın adlarıyla tanınan Alphonsine Plessis'in, yirmi yedi yaşında veremden ölen bu mutsuz kızcağızın evini görmeye giden manyak gerçekten ender bulunur...

Zamane kızları, akıl almaz miniler, punk kesimi turuncu saçlarla o bitip tükenmek bilmez metro dehlizlerinde, bulvar kaldırımlarında hızlı hızlı koşturuyorlar. Popoları yüksek, tenleri hayli beyaz, boyunlarında haçları ve dokunsan kırılacak hüzünleri, kalkık burunları, hülyalı bakışlarıyla Katolik kızları da azımsanacak gibi değil...

Şimdi Saint-Michel Metrosu'nun girişinden kafamı çıkarsam, ortalıkta ne "Kızıl" dergisi satan militanlar, ne caddenin paket taşlarını söküp ürkütücü uzay adamı miğferleriyle CRS'lerin, o eski "toplum polislerinin" üzerine fırlatan bizim eski ihvanları bulamayacağım, biliyorum...

Fransız polisi çok değişmiş. CRS'ler, daha "insani" yeni üniformalarıyla kol geziyorlar. Ama o Fransız polisi deyince insanın gözünün önüne geliveren kepli, pelerinli babacanlardan (dizi filmlerde memurlarının ismi Abadie, komiserlerinin ismi de Martial olur genellikle) eser yok. Ama bütün büyük caddeler, ortalama dört dakikada bir canavar düdükleriyle inliyor. Paris, New York'a dönmüş.

Buna karşılık kahve garsonları, frakları, zincir köstekleri, sol kollarında peçeteleri ve bellerinden yere kadar inen beyaz önlükleriyle, 1850'lerden beri aynı görüntüyü sergilemeyi sürdürüyorlar.

Bu Parisliler her zaman bir tuhaf... Bir franklık alışveriş edip beş yüz franklık banknot verince "De la monnaie, maman" (!), yani "Bozuk ver anam, bozuk!" demiyor, kuzu kuzu dört yüz doksan dokuz frank sayıyorlar avucunuza! Seine Nehri, Paris Belediye Başkanı Jacques Chirac'ın gözleri kadar yeşil akıyor mu bilmem ama, tektük kazılan yerler ustaca çevrelenmiş, geliş gidişi aksatmıyor.

Su kesileceği zaman, iki ay önceden kapınıza kâğıt yapıştırıyorlar, şu gün şu saatten şu saate kadar su akmayacaktır, tedbirinizi alınız... En kıtıpiyoz binada bile yirmi dört saat şarıl şarıl sıcak su cabası...

Bir Japon lokantasında, önümdeki türlü çeşitli çiğ balık dilimlerini sekiz ayrı sosa bulayıp yutulabilir hale getirmeye çalışırken, "Evet haklısın," diyorum, "her yılın Paris'i başka, her günün Paris'i başka, herkesin Paris'i başka, bizimkisi de işte bambaşka..."

Şu bizim Ernest, demişti ki, "Eğer gençliğinizde Paris'te yaşamak şansına ermişseniz, ömrünüzün geri kalan bölümünde nereye giderseniz gidin, o sizinle birliktedir artık." Gerçekten de Paris bizi hiçbir zaman terk etmedi ki.

Bu kez de Cluny kahvesinde, hani şu tam da Saint-Michel ile Saint-Germain bulvarlarının kesiştiği köşede oturup içiyorum. Ercüment bu kahveyi nasıl da severdi... "Hım hım" diye ağzının içinden homurdanıp geleni gideni süzerdi buradan.

Ercüment?

1 Mayıs 1977 günü Taksim'de, Kazancı Yokuşu'nun köşesinde öldü. Namuslu çocuktu.

İşte böyle dostlar, gerçekten de herkesin Paris'i başka.

"SİDE" DEDİĞİN "NARKENT"

Ave Philippus Attius, Publius Servilius, Romalı Side "eşrafı", denize girecek olanlar sizleri selamlar!

Side'de, tiyatronun kırık dökük basamaklarında bin sekiz yüz yıl öncesini arıyorum, Thermessos'ta, o dağın tepesinde olduğu gibi zaman beneklememiş bu taşları, bazalta çalan koyu külrengi taşlar minik yosun benekleriyle, mantarcıklarla bezeli değil, bunlar on sekiz yüzyılın yeliyle kumuyla süngere dönmüşler, hem kumtaşı, içinden Roma'nın geç dönemlerinde bu kıyılardan toplanmış küçük çakıllar beliriyor... Yazı arıyorum, basamaklara, ayağı aslan pençesi kabartması taş koltuklara kazılmış, say ki Victor Hugo olmuş da fakir, Notre-Dame'ın çan kulesinin kuytularında kahramanı Dom Claude Frollo örneği bir eski Yunanca kazıntıya çarpacak: ANAG-KE, kader... Bir adamın bunca çiğ güneşin, hem de İstanbul'u sel götürürken kaçıp geldiği bu kıyıda bunca tekerlek turuncusu güneşin, tuzun, rakının, Grida balığının, kalamarın yumuşacığının ve de dört yan çıplak dilberlerin arasında ne yapıp edip hüzünlenecek bir şeyler bulması için adının Engin, soyadının da Ardıç olması gerekiyor galiba!

İşte, sonunda! Dört kolu birbirine eşit bir Yunan haçı, hemen yanında üst parçası kulplu bir Mısır haçı daha, hımm, buralara Ptolemaios'un tek yelkenli gemileri pek sık gelip gidiyor olmalıydı, hemen onların da yanında iki harf, derince kazılmış taşa, belli ki kısa Roma kılıcıyla, bir epsilon, bir depi, EP... Parmaklarımı üzerlerinde gezdiriyorum.

Hadi uç şimdi, kovuşturulan bir Hıristiyan olmalı, az sonra tolgası papağan gibi tüylü, kalkanı adam boyunda, baldırı çıplak, ayağı sandallı birkaç Roma lejyonu onu teslim almaya gelecekler, ölmeden önce bin sekiz yüz yıl sonrasına bir küçük anı bırakmak istemiş, kimbilir, belki de günün birinde meraklı bir yazar, ama artık yazılarını çelik çubukla balmumu kaplı kapaklı tabletlere, ya da papirüs tomarlarına, Pergamon işi tabaklanıp parlatılmış koyun derisine değil de, dünyanın öbür ucunda Çin'de yumurtlanacak kâğıt derler bir ince nesneye, onun hiç kavrayamayacağı garip ve üzerinde harfler basılı "parmaklıklar" bulunan şeytan icadı bir makineyle yazan biri gelir, bu dünyadan on sekiz yüzyıl önce E.P. adında birisinin de geçip gitmiş olduğunu hüzünle keşfeder...

E.P.....Ne olabilir bu? Encolpius Patricianus, Emmaus Palustus, Ettoriuus Plancius... Salla sallayabildiğin kadar!

Yok canım, bu kadar yüksekten uçmak yaramıyor, İstanbul'a dönünce aç bakalım Ekrem Hoca'nın kapı gibi kitabını, sayfa üç yüz otuz sekiz, beşinci ya da altıncı yüzyıllarda artık buraları tam teslim almış Hıristiyan zagonunca, hem tiyatronun "orkestra" yuvarlağının içine üzeri açık bir bazilika kuruluyor, hem de taş sıraların üzerine papazların oturacağı ayrıcalıklı bölümler kazınıyor. İşte besbelli bu E.P. denen hergele de, göbeği yağlı bir Bizans rahibi... Tüh! Oysa tiyatronun tepelerinden orkestrayı, çukuru çevreleyen, buralarda öyle Sophokles, Euripides falan gözden düşüp iş Roma raconuna uygun gladyatör güreştirmeye gelip dayanınca, aslanlar seyircileri parçalamasınlar diye bir buçuk metre boyunda tutulmuş, sonradan ekleme çember duvarı gözlemek ilginçti...

Bir başka yerde, bir başka yazıt: RAPSİOİ... (kırılmış, okunmuyor burası)... OGİS... KAİ EPANORTHOOTEN ELAMPROTATE KAİ ENDOKSOS SİDE TON POLİS...

Ne demek acaba? Elenikadan çakarız az buçuk da, bizim "tekellüm ettiğimiz" demotik, bugün konuşulan rumca, az buçuk antik dilden de anlıyoruz da bunu çıkaramadık, anlamını çözmek güç: "Side", "şehir", "ve"... Bunlar anlaşılıyor, sonrası müşkül. Şimdi telefonu açmak var Edebiyat Fakültesi'nin ilgili kürsüsüne, şıp diye öğrenmek de, bırakalım karanlık kalsın, böylesi daha gizemli, daha hoş...

(Aklıma Baba Kavafıs üşüşüyor, en güzel şiirlerinden biri: En to Mini Athir... Athir ayında... Eski Mısır takviminde bir ay bu... Me diskolia diavazo, diyor Kavafıs Baba, güçlükle okuyorum. Ben de güçlükle okuyabildim benimkini... Stin petra tin arheia, eski taşın üzerinde... KİRİE İESOU HRİSTE... Ena PSİHEN diakrino... Efendimiz İsa-Mesih, bir de "ruh" kelimesi seçebiliyorum... ENTO MİNİ ATHİR, O LEFKİOS EKOİMETHE, Athir ayında Lucius uykuya daldı, sti mnia tis ilikias, EBİOSEN ETON, yaşadı, ve yirmi yedi sayısı... Pek genç ölmüş anlaşılan, to Kappa Zita dihıii, pou neos ekimithi... KZ harflerinden anlaşılıyor... Mes sta ftamıenavlepo, AFTON ALEKSANDRFA, aşınmış harfler arasında İskenderiye kelimesini seçebiliyorum... Meta ehi tris grammes, poli akrotiriazmenes, ardından üç satır geliyor, çok aşınmış, çok eprimiş, ma kati leksis gazo, san DAKRİA EMON, ODİNEN, ama birkaç kelime sökebiliyorum, aşağıda, gözyaşlarımız gibi, acı gibi, matemimiz gibi, katopin pali DAKRİA, ke, EMİN TOİS FİLOİS PENTHOS, arkadaşlarının ardından duydukları büyük acı... Sanırım çok sevilmişti Lucius, ya da Lefkios, artık ister Latin ağzıyla, ister Elen ağzıyla söyle adını, me feıiete pou o Lefkios meghalos tlı 'aglıapiti, en to mini Athir, o Lefkios ekimithi... Athir ayında uykuya daldı Lefkios...

Çok, çok eski bir mezar yazıtının üzerinde güçlükle sökülmüş birkaç

sözcük, Elence'nin antik tadı, ve hüzün, bol bol hüzün, yirmi yedi yaşında ölmüş gitmiş bir çocuğun ardından, kimbilir iki bin yıl sonra tutulan yas, Baba Kavafıs'in o bütün evreni kucaklayan yüreğinin sızısı...)

Kendine gel Ardıç, gelmezsen de seni getirirler, şıpın işi, Side Amfıtiyatrosu'nun kırık taş sıraları arasında beton doldurmaları, ezik Sprite kutularını, bin parçaya bölünmüş Efes Pilsen şişelerinin koyu yeşilini, kahverengini, Marlboro izmaritlerini, atılmış terlik teklerini, balgam kalıntılarını, üzerinde Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Ören Yerleri Giriş Bileti yazılı, KDV gösteren kâğıt parçalarını görünce ossaat aklın başına erişir.

Tıpkı, Antalya köylüsü ağzıyla halooo, bitte şööön, danke şööön, komen zi, gut fış, tepih, fray hausliferung, falan duyunca... Yamyamın biri de, bakkal dükkânının kapısına, "elma suyu" niyetine, heves etmiş, aklı sıra İngilizce yazmış: Apple water!

Gene de Side çok şirin, çok güzel, çok keyifli.

Hınzırlık, zıpçıktılık değil mi, millet müzeye, şu ünlü "üç güzelleri" görmeye gidiyor, başsız, kolsuz, yan yana üç çıplak kadın, üstelik sanırım iki bin yıl öncesinin kadın kalçaları bugünkülerden çok daha biçimliymiş... Hayır, ben ille de eski agorada latrium'u görmeye gidiyorum, yirmi dört kişinin yan yana "def-i hacet" edebildiği bir "umumi hela" bu, acaba Romalılar çişlerini nasıl yapıyorlardı?... Adam o devirde şehrin ortasına halk için kenef yapıyor, Doktor Nurettin kulakların çınlasın!

Peki eski Romalılar böyle de, yeni Türkler nasıl işiyorlar acaba? Kolay. Apollon Tapınağı'yla Athena Tapınağı arasında sıkışınca, girersin bunların yıkıntılarının bir bölümü üzerine beşinci yüzyılda kurulmuş Hıristiyan bazilikasına, bir zamanlar içlerinde ermiş heykellerinin durduğu "nişlerden" birine bir güzel koyuverirsin! Gocunacak bir şey yok, senden önce kimbilir kaç vatandaşın becermiş bunu, içerisi İnönü Stadı açık tribün girişinin parmaklık dibi, ya da İETT otobüsü gibi kokuyor... Vatandaş görse umursamaz, omuzunu silker, bakmaz, görmeden geçer de, tam o anda sökün eden, cildi besili pembe, güneş yanığı, sarışın Alman kızına durumu açıklaman zor! Suçlu suçlu sırıtıp kıçın kıçın geri kaçarsın artık.

Hiç olmazsa biz gezmek "suretiyle" anıyoruz, kendimize göre onurlandırıyoruz, acaba kaç Sideli, şu 1895'lerde Girit'ten, Yunan bıçağından, tüfeğinden, baskısından, kırımından, kıyımından bunalıp buralara göçmen gelen, gelip antik Side'nin tam göbeğine Selimiye

köyünü kuran soydaşımızın torununun torunu, merak edip şöyle yıkıntıları bir ağız tadıyla gezmiştir, ben de bunu merak ediyorum, zorla değil ya dostlar! Pansiyonunun kapısına "zimmer frei" yazmasını bilen uyanık, acaba evinin sırtını yasladığı duvarın liman hamamı olduğunun farkında mıdır, ya ayağına geçirdiği koyu mavi Esem Sport takunyayı şıpırdata şıpırdata, koyu esmer Antalya göbeğini kaşıya kaşıya sokaktan geçen "Alaman frolaynasına" kendi lehçesince sulanan kereste, üzerine bastığı toprağın, kötü dökülmüş asfaltın altında Hellenistik dönemin ünlü sütunlu, kemerli, Korinthos başlıklı kalıntılarının yattığını biliyor mu?

Hadi canım sen de, bizim Kamer Motel bile, çarşafları sakız, sıcak suyu bilek gibi gürler, kahvaltısı pek doyurucu ama, Türkiye'de görebildiğim en güleryüzlü, en efendi çocuklardan biri olan "otel kâtibi" Alpay bile, üzerinde gezindiği yıkık dökük deniz surlarının, o yüzyılların gitgel dalgalarıyla süngere dönmüş taş blokların, irice çakıllara dönüşmüş Büyük İskender yapılarının, aralarından hoplaya zıplaya suya atlanan, denize dağılıvermiş duvarların keyfini çıkaracak değil...

Gelip yıkıntıların üzerine bir güzel yerleşmişler, tek katlı, en kabadayısı iki katlı barakalar kurmuşlar, bunlar artık temizlenemiyor, bu nedenle de buraları kazılamıyor artık, "kat çıkma" izni de elbette olmayacak... 1989 yılının Side'si, doyulmaz güzellikte "harabeler" arasında şirin şirin kulübelerden oluşuyor, neyse, artık yirmi-otuz yıl önce diktikleri çirkin kasaba yapılarının tatsızlığını anlayıp, "ahşaba" ağırlık vermişler, adım başı pansiyon, adım başı lokanta, meyhane, kahve, bar, adım başı dükkân... Eski Roma sokağını iyi-kötü izleyen çarşı caddesi, Bodrum'un ünlü piyasa yoluna taş çıkartacak kadar zengin, kalabalık ve de karmaşık, bu daha mayıs ayı, iki ay sonra buralara düş de birbirine omuz atmaktan yürüyemez ol. Adım başı halıcı, kapısında "hanutçu", iki metrede bir büfe, eczane, gözlemeci, dönerci, bar, sonra gene halıcı, gene eczane, gene kahve, gene bar, bankaların tekerlekli "change" şubeleri. Side köylüsü "Alaman" karısı peşinde, ama Bodrum kadar yavşamamışlar, pek çok da bozulmamışlar daha, höst deyince utanıp özür dileyenler çıkabiliyor yanılıp da bir Türk kızına yeşillenen ve ayıbı yüzüne vurulan olunca... Öte yandan "ayıdıs" mayıdıs da pek kimsenin umurunda değil gibi görünüyor, öyle ya, biz, Balkan Harbi'ni, seferberliği, mütarekeyi görmüş bir milletin çocuklarıyız, bize ne der öyle ayıdıs mayıdıs? Allah'ın yarattığı ufacık mikrop alt tarafı, bizden büyük mü? Ne korkacağız? Hem, kötü bir şey olsaydı Cenab-ı Hak yaratır mıydı be canım?

(Tuhaf şey, çeşit olsun için Side'de üç tane de çember sakallı

kartpostal, yazma, çehre, örme dokuma, çorap yemeni satıcı gözüme ilişti! Oysa buralara bulaşmadılar sanıyordum, gene de çok çok azınlıktalar, çünkü Side köylüsü eşek değil ve de bu hıyarlıklara sarıp altın yumurtlayan tavuğu bir keserse açlığa döneceğini biliyor... Kalkan'ın dağ kırolarının akıl erdiremediği, Bodrum'un ise daha yirmi yıl önceden çok güzel sezdiği gerçek bu, hani 12 Eylül öncesinde birkaç "ülkücü" gelip oralarda "eylem" yapacak olmuşlardı da, cümle Bodrumlu elele verip zibidileri sopayla dövüp kovalamıştı!)

Bu Side denen memlekette hep karıkoca muhabbeti geçerli olmuş anlaşılan, Side, güzeller güzeli müzesini, kıyısını köşesini Ragıp Devres'le Selma Devres'e borçlu bugün, oysa Ekrem Akurgal diyor ki, üçüncü yüzyılda, kente Melas Çayı'ndan (Manavgat) su getiren kemeri de zengin yurttaşlardan Lollianos Brianos'la eşi Ouirinia Patra onartmış.

Side de o zamanlar yükünü köle ticaretiyle tutmuş zaten, Akdeniz'in dört yanından esirler doğu yönündeki büyük agorada haraç mezat satılıyorlar, işte güçlü kuvvetli bir Habeş, dişleri sağlam, yük taşır, odun keser, tarla sürer, çocukları eğitir, evin hanımını da ara sıra mutlu kılar, ücreti beş yüz sesterce!

(Aklıma Plancia Magna geliveriyor hemen, Perge'nin neredeyse tanrıça rütbesine yükselttiği, Roma valisinin kızı, oradan saçı kıvrım kıvrım, beli büzgülü, gözleri soluk Roma kızlarına geçiyorum, dik burunları, şeritli geniş almlarıyla eski zaman kızlarına... Yahu bunlar sedirlere uzanıp yemek yedikten sonra yağlı ellerini zenci kölelerin kıvırcık saçlarına silip temizlemezler miydi?)

Burayı Aha'ların Troya kuşatmasından bunalan Kymeliler kurmuşlar, Side, artık kimselerin "deşifre" edemediği eski bölge dilinde "nar" anlamına geliyormuş, Bizans'a kadar sikkelerde hâlâ tuğra ya da imparator kellesi yerine nar meyvesi görmek mümkün, İskender ele geçiriyor, ölümünden sonra bir süre Selevkos'ların, bir süre Kral Antiohos'un, tabii daha önce de Pers boyunduruğu altında kalmış. Roma gücü, "pax romana" gereği Side'yi önce müttefiki Bergama'ya vermiş, sonra da özerklik tanıyarak doğrudan imparatorluğa bağlamış...

Hıristiyanlık yayılınca, birkaç yüzyıl gerileyip şehrin içine ikinci bir sur çeken, şehrin yarısını terkedip buraya çekilen Sideliler gene bir altın dönem yaşıyorlar... Dokuzuncu yüzyıla kadar bu iyi-kötü böyle sürmüş, sonra Arap korsanları açık denizden sokulup buraları vurmaya başlıyorlar, dayanamayan Sideli tası tarağı toplayıp, atriumlu, havuzlu evini bırakıp Attalia'ya kaçıyor... On birinci, on

ikinci yüzyıllarda kimsecikler kalmamış, Bizans'ı gerileten Selçuklu ilgilenmemiş şehirle, Osmanlı hiç dönüp bakmamış, Side aşağı yukarı bin yıla yakın bir "metruk şehir" oluyor, ardarda depremlerden sağı solu yıkılıyor, kum, tıpkı Patara ya da Ksanthos'ta olduğu gibi ağır ağır her yanı kaplıyor... Ortaçağ'da, Yeniçağ'da buralardan geçen gezginler, geceleri ürküntü veren sessiz yıkıntıların arasında togaları, harmaniyeleri, sandallarıyla gezinen Romalı hayaletler gördüklerine yemin billah ediyorlar...

Gelin, dalgaların yaladığı kumların arasında, yarı gömülü Medusa başlarının, amfitiyatronun üst galerilerine çıkan, yarısı göçük, yüzyıllardır hiçbir insan ayağının değmediği taş basamakların, imparator Licinius'un o toraman ve yaramaz bir çocuk başını andıran heykelindeki gülümsemesinin, içlerine ölü kemikleri konan ostheotek'lerin üzerlerinde pembe, tuğla rengi, ochre sıvaları artık belli belirsiz kabartmaların şiirini, türküsünü çağıralım... (Çok kişi bu tapınakları, yontuları o zamanlar da böyle akça pakça sanır, hayır, hepsi tepeden tırnağa boyalıydı! O devirlerde erkeklerin de kadınlar gibi "makyajlı" oldukları gibi!)

Belki daha kelek, ama çok daha şirin bir başka türkü, "çağdaş" Side'nin salaş, ama tertemiz, köylü işi, ama keyifli, belki azgelişmiş, ama bozulmamış minikliğinde... Üstelik buraların havası suyu da tertemiz, İstanbul adı verilen o çirkin cehennemden, o pis gürültüden uzak bir-iki hafta için mükemmel tatil beldesi, Bodrum gibi cılkı çıkmamış, Kalkan gibi içine edilmemiş...

Fiyatlar Bodrum gibi rezilce alıp başını gitmemiş, tabii gene "tutturabildiğine" ama, İstanbul'dan önemli ölçüde ucuz geliyor, Side'nin açıkgözü de bol dürüstü de, ünlü Kleopatra otelinin sahibi avukatın hanımı, (anaa, bu Kleopatra denen karı buradan da mı denize girmiş yoksa, haspanın tekmil Akdeniz boyunca her gördüğü kıyıdan denize girmeye çabalamaktan, ne Julius Ceasar'a gülücük yapmaya, ne Marcus Antonius'la aşk yaşamaya vakti olmuş yahu!), suyu akmaz, memişhanesi ortak, içine iki sedye serili odayı iki kişilik gecesi kırk papele kiralıyor, oysa çok daha iyi, basbayağı otele benzer moteller otuz beş bin lira, ama bu da "mayıs fiyatı" elbet.

Asma çardakları, pisipisi otları, boru çiçekleri, borazan çiçekleri, çan çiçekleri, iki bin yıllık taşların arasından "serapa" fışkırıyorlar bir yandan, meyhane meyhane dolaşıp gül satan çiçekçilerin gülleri pek diri, balıklar taze, pizzalar gevrek, "İtalyan usulü", o kalamarlar, hele o kalamarlar.

Onu beğenmezsen, az ileride mercan ya da grida, hatta orfoz kılçığı

ayıklayıp, bir yandan Chopin, Beethoven dinleyebilirsin! Birinci piyano konçertosu, iyi de çalınıyor, ister misiniz Cortot, Haskill, Richter falan çıksın! Ya da Ludwig Baba'nın ayışığı sonatı, tatlı tatlı, hüzünlü hüzünlü, rakının buzu bardakta çıtır çıtır çıtırdıyor, ışıklar loş, köpüklü Akdeniz'in Roma surlarına vuran dalgalarının türküsü Beethoven'e karışıyor, bir de aydınlatmışlar! Eh, bu durumda, karşında dünya kaknemi hatun sana Miss Universe görünür ha! (Evdeki köroğlundan sıkılanlar, bıkanlar, bir de bunu deneyiniz, göreceksiniz, kırk yıllık nikâhlı ayâliniz gözünüze kızoğlankız çalınacak!)

Geceleri daha serin oluyor azıcık, şöyle hırka mırka almadan omuzuna rahat oturmak güç, oysa tuhaf şey, Side'ye geldim geleli ya bir arabesk çalındı kulağıma, ya iki! Henüz çok şükür aziz vatanın bütün kaleleri teslim alınmamış, bütün tersanelerine girilmemiş demek ki, üstüne üstlük, eski limanın denizin içine dağılmış, yüzyılların lodos fırtınalarının taşıyıp taşıyıp getirdiği kumlarla kapanmış sığlıklarında güneş batışını, tepsi gibi kıpkızıl aydedeyi seyrede seyrede soğuk beyaz Çankaya şarabı yudumladığın Apollon barında Rossini çalıyorlar!

Güneşin, denizin, rakının, kalamarın tadını iyiden iyiye boşlayacak kadar tutkunlarına, Akurgal'ın "Ancient Civilizations and Ruins of Turkey" adlı muhteşem eserini, Orhan Atvur'un güzel kitapçığını, mimar Mübin'in "rölöve" planını da salık verelim, çok daha daha hastasına Lanckoronski'nin, Niemann ile Petersen'in, Pamfilya kazılarını anlatan 1890 Viyana baskısı çalışmasını... (Bulursanız bana da haber verin!) Elbet, Ordinaryüs Profesör Mansel'in Berlin'de bastırdığı kazı raporu da konunun meraklısı için mükemmel, birinci elden kaynak.

Nerede kaldı ki, şu anda "Bomites" mahallesinde oturuyoruz da, kafayı çekmeye, kalamarlı pizza yemeye yarımadanın öbür ucuna "Tetrapolites" mahallesine uzanıyoruz, kumlara gömülmüş kalmış, Arif Müfıt'ten beri kimselerin kazmadığı yıkıntıları gezmeye "Ergasterion" mahallesi taraflarına uzanıyoruz...

İyi de, buraları tekmil "Alaman işgali" altında, gel de Alman'ın ayaktakımı hem, tıpkı Bodrum'u geçen yaz İngiliz işgali altında bulmamız gibi, kaba saba, koca kıçlı, iri ayaklı, torba memeli Münih tramvay biletçileri, Stuttgart temizlik işçileri, Wiesbaden bakkal çırakları bunlar, "auf'ları "uf a, "zwei"ları "zwo"ya çevire çevire mükemmel diyalekt görüşüyorlar!

Talihine küs, kendini geri al gerzek Alman kızlarından falan, kuma,

güneşe, tarihe, rakıya ve özellikle kalamara ver Ardıç kuşu... (Ah o kalamarlar!)

AYAKTAKIMI ARASINDA

HİAARRGH! EHÜ EHÜ... ŞNRFF! HİHAHOOOYT! İYEYYTİ! HİRFŞ! ABRRBRRUBRRUUU!

Bir yandan havuzun kenarında güneşlenip deve güreşine tutuşmuş sevimli ayıcıkları seyrediyor, bir yandan da Türk karikatürünün büyük ustalarını, hani o çoğunun yaşı daha otuzu bulmamış dev sanatçıları, Latif Demirci'leri, Hasan Kaçan'ları, Tuncay Akgün'leri, hangi birini saysam, Can Barslan'ları, Gani Müjde'leri, Behiç Pek'leri, Sarkis Paçacı'ları, Engin Ergönültaş'ları anıyordum... (Yer darlığından adlarını sığdıramadığım arkadaşlar artık kusura bakmayacaklar!)

Bir köşesinden basınçlı suyla masaj da yapan görkemli havuzun ortasında iki zonta, yanlarında "aileleri" de var, ümüğünü sıktıkları karıları, beş-altı adet de çocuk, birbirlerine su atıyorlar. Az önce kalın bıyıklı, sarkık göbekli ve koyu esmer olanı, ayağında da camgöbeği Esem takunyası ha, önce oğlunun pipisiyle oynadı, benim oğlum babasının oğlu, kızlar peşinden koşacak büyüyünce muhabbeti, şimdi gene aynı bebeyi eşşoğlueşşek diye azarlıyor... Kalın bıyıklı, sarkık göbekli ve daha açık esmer olanı da, (bunun Esem terliği koyu lacivert), havuzun kloru zengin tutulmuş ılık suyunun içinde bira içiyor, hayır, "Alamancı" değil bunlar, komşu illerin ensesi kalın, ANAP zengini sonradan görme eşraf takımı, ne bileyim, Burdur'da Murat bayii mesela, Aydın'da süpermarket sahibi, İsparta'da peynirci falan.

Ayaktakımı arasındayız.

Burası neresi? Burası 1902 yılında Moskova'da bir bodrum arası değil, Mihail İvanov Kostiliev'in işlettiği izbe barınma odası, Vaska Pepel delikanlı öfkesini sağa sola sıvamıyor, elden ayaktan düşmüş oyuncu eskisi Satin acıklı tiradlara çökmemiş, Nastenka öksüre tıksıra bir zamanlar sevmiş olduğu çakır gözlü, seyrek sakallı öğrenciyi anmıyor... Gorkiy babanın ölümsüz oyunu değil oynanan, en hüzünlüsünden halis muhlis Türk tragedyası.

Oyunun sonunda aktör kendini asmayacak, birazdan bu zontalar havuzdan çıkıp kurulanacaklar, göbeklerini artık dar gelen pantolonlarına sığdırmaya çalışıp rakı içmeye gidecekler, sıpalar kaşık düşmanlarının, "köroğlu"ların başına emanet.

Burası neresi? Burası, Sayın Başbakan tarafından hizmete açılan beş

yıldızlı Simena tatil köyü. (Yıldız sayısında yanılmış olabilirim, odalarda uydu kanalından gecenin ikisinde porno film seyredilemiyor, bu hizmeti es geçmişler, demek ki gitti bir yıldız!)... Parasını bastıran yıldız sayısını artırabiliyor tatili için, mevsim kötü gidince Simena yöneticileri fiyat kırmışlar ama gene de buralara ayak düşürebilenler, o birer Latif Demirci, Hasan Kaçan, Tuncay Akgün karikatürüne benzer hergeleler.

Birkaç da Alman grubu var. Havuzun çevresini süpüren temizlikçi çocuklarla laflıyoruz, utandırmamak için ayda kaç lira aldığını sormadım, dedi ki, abi, geçen gün bu gâvurlardan biri içip içip barda olay çıkardı, mesleği lağımcılıkmış!

Gâvurun lağımcısı haftada beş yüz marka Antalya kıyılarında tatil yapıp bir de birayı fazla kaçırınca ortalığı dağıtırken, bizim yerli malı işçi ayda yüz marka onun pisliğini temizliyor.

Bunun da adı Türk turizmi. Türk turizminin gerçeği bu, yoksa çarşaf çarşaf anlat, Özal döneminde turizmden döviz gelirleri beş yüz milyon dolardan üç milyar dolara fırlamış da, yeni kalkınma planında beş milyar dolar hedefleniyormuş. Evet, mümkün, gerçekçi bir rakam bu, çıkar mı çıkar.

İyi de, bunun bizlere ne yararı var? Gelen döviz ya kaçakçı kıroya, ya dış borç ödemesine gittiği, Türk işçisi burnunun direği sızlaya sızlaya Alaman ayısının bokunu temizlediği sürece? Ha?

Önümüzdeki yıl turistik yatak kapasitemiz iki yüzbin dolayında olacakmış. Neyse, uzunca bir süre doksan binde kalmıştı da, bu doksan bin rakamı bir tek Rodos adasının yatak sayısına denk düşüyor diye ele güne rezil olup yerin dibine geçmiştik.

Şu da var ki, Akdeniz ülkelerindeki toplam yatak sayısı beş milyonun üzerindeymiş!

"Alaman türüzlerinden" yılda Türkiye'ye sekiz yüz milyon mark geliyormuş, oysa Federal Almanya'nın toplam turizm harcaması yılda kırk milyar mark, hancı tavuğu misali yüzde yalnız ikisi bize kalıyor siftinmemiz için.

Gelen gezgin de, İngiliz olsun, Alman olsun, metro biletçisi, otobüs sürücüsü, kahve garsonu, işte lağımcı mağımcı, en kabadayısı fabrikada ustabaşı.

Bu, işin bir yanı. Öbür yanı, yüzde seksen beşi bol keseden krediyle karşılanan, toprağı beleş, işçisi neredeyse sudan ucuz yatırımla, adım

başına beş yıldızlı tesis domaltmak... Amma velakin, kendi adamlarına dağıttıkları turizm kredilerinin kaynağı Japonya'dan, elin Caponu da iki yıl geri ödemesiz, sekiz yıl vadeli veriyor parayı. Şimdi sen, pahalı alıp ucuza devrettiğin krediyle, o ensesi kaim ANAP'lılardan da vakitlice geri alıp Tokyo'ya teslim edemeyince sıkışıyorsun... (Turizm kredisinin beş yıl geri ödemesiz, on beş yıl vadeli olması gerekiyormuş da, Efendi Toranaga'nın torunları bizim Efendi Turgut'u azıcık kazıklayıvermişler, olacak artık o kadar!)

Bize ne yahu? Komisyonu kimin cebine gittiyse o otursun dert edinsin!

O zaman işletmeci de ne halt edecek? Amansız borç yükü altında, personelin en ucuzunu kapatmaya yönelecek. Hem Türkiye'de kaç tane doğru dürüst yabancı dil konuşan genç var, yabancı dili bırak, kaç tane oturmasını kalkmasını bilen kişi var? Simena'nın lokantasında, iki masa arası karşı karşıya kaldığım garson, elim kolum tabak dolu, bana dirseğiyle şöylece bir işmar çakıp, "geç hemşerim geç" dedi de şaştım kaldım. Türk turizmi bu herifle mi patlayacaktı?

(Hadi, "ekstra adisyonlardan" ayaktakımı deyimiyle "kol gibi geçirmeye" kalktılar da, ağzımızı açmadık, kibarca uyarmakla yetindik, arkadaşlar yeni döşenen bilgisayar sistemini kullanmaya henüz alışamamışlar da...)

Efendim Simena yöneticileri aslında iyiniyetle, canla başla çalışıyorlar. Ama bu, uygulamada bir sürü "keleklik" meydana gelmesini engellemiyor: Club Med'den özenip bir amfitiyatro kondurmuş Simena'nın mimarı, içinde haftada bir gece Turkish Show... Antalya pavyonlarından büyük fedakârlıklarla getirilmiş "vödet oryantal" Derya, bir de Antalya Lisesi mi artık, Antalya Olgunlaşma Enstitüsü mü, Antalya Kız Sanat mı neyse folklor ekibi. İlginçlik olsun için bahçede de iki adet deve gezdiriyorlar, oysa paraya kıyıp Kemer köylerinden deve getirmeye hiç de gerek yok, havuzda "çimen" bazı Türkleri bilet kesip gösterseler çok daha şenlikli eğlence olur.

Çünkü artık deniz bitti, artık kimse antik kent, ören yeri, Efes Mefes "yemiyor". Artık yabancılar, önceleri onlara pek ilginç gelen yıvışık "postcard, kebab shish, stamps, lokoums" saldırısından bezdiler. Türk erkeklerinin de sanıldığı gibi Helga'ları kaytan bıyıklarıyla çok etkilemeyip, tam tersine ödünü patlattıkları, başta söz konusu Türk erkekleri olmak üzere herkes tarafından anlaşıldı.

O zaman da gele gele zontası gelir işte yabancının, yerlisiyle kardeş kardeş oynaşırlar kumsalda.

Simena'da yemek "açık büfe", bol ve çok çeşitli, ama sıradan. Deniz ürünü ara ki bulasın. Buna karşılık bol tandır kebap. Haftada bir de pastırma, çiğ köfte, döner gibi özel, ender rastlanan, aramakla bulunmaz meğer ki rastgele, Türkiye'nin hiçbir bucağında görülmedik çok ilginç "spesiyaliteler" yiyebilmek imkânı var! Sabah kahvaltılarında da, bildiğin peynir zeytinin yanı sıra, Cornflakes, meyve kompostosu gibi hoşluklar sunuluyor. Öğle yemeği yok. Öğle üzeri karnı acıkan, havuzbaşında hamburger, pizza, patates kızartması götürmek zorunda. Akşamüstü "bara takılayım" dersen, viskinin teki yedi bin beş yüz, dublesi on beş bin papel, ört ki ölem.

Buna karşılık odalar ferah, havalandırma insanı hasta edip orta kulak iltihabını nüksettirecek kadar etkili (bilmez miyim, on gündür Lincocin iğnesi yemekten popomun üzerine oturamıyorum), yirmi dört saat kaynar kaynar sıcak su, kuş cıvıltıları, fıstık çamları, binlercesi birden öten cırcır böcekleri, sabah akşam düzenli sulanan mis gibi çimen... Her bir şeyi bir tamam. Denizi tatsız azıcık, kum yok, her yan iri çakıl, deniz de birden bire derinleşiveriyor, pek çoluk çocuk işi değil, ama havuz dört başı bayındır hani.

Tabii, bu tür her tesiste bulunması Allah'ın emri, sauna, Türk hamamı, beden eğitimi, konferans salonu, çarşı, berber, okuma odası falan falan da var da, oralara kimseciklerin pek uğradığı yok.

Bizi Simena'ya götürüp getiren acenta da bir ayrı âlem, cümle turizm şirketi Setralara, Neoplanlara geçmiş, Sinan Bey ille de külüstür Gazanfer tarzı araba çalıştırıyor, ama hiç olmazsa Gazanfer'in otobüslerinde adamın kafasını yalnızca arabeskle ütülüyorlar, bunda hem arka koltuklardan kopup gelen bir kıronun mikrofonu kapıp sunduğu canlısı var, (o tabii, "arabeks söylüyurum saayın yolcılar" şeklinde yaptı duyurusunu), hem de bir zamanlar sektörde "accompagnateur" tabir edilen tıfıl oğlanların kendilerini her nasılsa "rehberliğe" terfi ettirmiş olmalarından kaynaklanan yılışık şaklabanlıkları... Hadi adlarını vermeyelim, hem utanmasınlar, hem de kapının önüne konmasınlar, ekmekleriyle oynamayalım, bir tanesi, dönüş yolunda çıkıp o ünlü "Füleyman" fıkrasını anlatıverdi de tekmil otobüs halkı birden bire buz kesti! Lafa önce Özal fıkralarıyla girmişti, Özal cehennemde, Özal bir gün.,. Özal ile Namık Kemal türünden fıkralardı bunlar, (o tabii "fıkraaa" diyordu, zaten liseyi bitirmiş de üniversite sınavını kıvıramamış, gelecek yılı kolluyor, bir yandan da harçlığını çıkarıyor işte, ne olacaksın dedik, "meendis felan ölçekmiş" çocuk, "süper meslek" dedi).

İleride başbakan da olur inşallah.

Yakışır.

Meğer çocuğun derdi başkaymış, ön koltuklardan birinde Boğaziçi'nde okuduğunu söyleyen bir zilliye asılıyor çaktırmadan, (vah vah, okulum ne hallere düşmüş), üç saat canımıza okudu, bet sesinin de pek güzel olduğunu sanıp Türk San'at Musikisi'ne dalmadı mı sana?

Sonra gitti uyudu. Kaptan o hızla mola yerini kaçırıyor, Eskişehir'in içine dalıp çıkamaması da cabası.

Otuz yedi yıllık hayat tecrübem (ya da dilerseniz "yaşam deneyimi" deyiniz), okuduğum bunca şey, yaptığım bunca gözlem, başıma gelen bunca iş sonucu şu kesin hükme vardım: Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayanlar başlıca iki sınıfa ayrılıyorlar: İnsanlar ve.... hayvanlar.

Her iki grup da, ayrıca kendi içlerinde, üretim araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar, sömürenler ve sömürülenler gibi sınıflara, erkekler ve kadınlar, gençler ve yaşlılar, müminler ve zındıklar gibi zümrelere ayrılabilir, bu ikinci derecede bir sorundur.

İsterseniz tartışın.

SAKALET KIYAMET

Allööşş, varyete başlıyor!

Bak efendim, kaç çeşit motorlu ve motorsuz burada harman olmakta... Kaç biçim otobüs, Mercedes'i, Marguros'u, Mustubişi, Satarası, Nevpilanı, tek katlısı, çift katlısı, televizyonlusu, videolusu, aptesanelisi, hosteslisi, çift kaptanlısı, üç muavinlisi, iki muavinli bir yardımcılısı buralara girip girip çıkmakta... Kaç biçim vatandaş, köylüsü kentlisi, hırlısı hırsızı, iplisi ipsizi, saplısı sapsızı, çişlisi çişsizi, dağlısı gecekondulusu şehirlerarası otobüslere binip binip iniyor...

Hangi yönden gelirsen gel, seni ilk karşılayan içinde her cins cart rengin, türbe yeşili, naylon leğen turuncusu, gömlek mavisi, Marlboro kırmızısı, don sarısı, Ajda ve Zeki beyazı, asla pastel olmamak üzere her tür vurucu, kesici ve delici rengin kaynaştığı, gündüzün tozlu, geceleyin ışıklı tabelalar... Varan'ın en büyük, en küçük rakibi Aran... Çayırağası adında, bol çağrışımlı bir müessese... Adı her kasabada değişen bol çeşitlemeli Birlik otobüsleri... Deveciler, Develiler, Atan Kardeşler, Hakiki Öz Sürmeneli, En Bi Hakiki Öz Gerçek Sürmeneli... Yılların deneyimiyle, bir zamanlar Vehbi Koç'un, soyadını değiştirmesi koşuluyla tam 1 milyon lira teklif ettiği dilden dile söylenen Kâmil Koç (O zaman memur maaşı sekiz yüz, mebus maaşı iki bin lira)... Koç'un gerçeği olduğunu öne süren Hakiki Koç... Ve elbette, eski minderlerin, yeni asfalt yolların kralı milli otobüsçümüz Gazanfer Bilge!

Cizre İtimat... Kuzeyin kralları Ulusoy biraderler... Özdadaş... Düveloğlu... Ve, bütün bu lümpen firmalardan çalım farkıyla sıyrılıp yazıhanesinde ışıklandırmaya, arabasında temizliğe, yolculara dağıtılan suyunda PVC şişeye, hepsinden önemlisi, sürücüsünde uykuya ve dinlenmeye özen gösteren Bosfor ile Varan.

Bosfor, bir ihracatçıdır. Yurtdışına açılıyor. Varan, milli burjuva! Bosfor Avrupa'ya işçi ve orta halli turist taşır. Varan da taşır ama nedense yolcusu binlerce çığırtkan tabelanın curcunasından hiç mi hiç hoşlanmayan, arabesk dinlemeye dayanamayan, yol boyu sessizlik, güven ve temizlik arayan, elinden gelse uçağa binecek ama uçak biletine de parası yetmeyen orta halli vatandaştan oluşur gibidir. Bunlar bürokrat eşleri, temiz aile çocukları, gazeteci makulesi, emekli öğretmenler, orta kırat şirketlerin servis müdürleri gibi, nesilleri değilse bile satınalma güçleri hızla tükenmekte olan insanlardır. Gene de diğerlerinden daha pahalı bir Bosfor ya da Varan bileti alacak,

alabilecek onurlarını titizlikle korurlar.

Ötekiler aman Allah. On kilometrede bir ördek toplamaya, olur olmaz yerlerde durup sidik gibi çay içirmeye, ak sakallı dedelerin hatırını kırmayıp "tali yollara" saparak farkını da almadan köye kadar bırakmaya meraklı, sabahın en olmayacak saatinde ayran, domates salçalı kaşarlı tost ve Ferdi Tayfur konseri molası vermeye özen gösteren "halk" tipi nakliyeciler oluyor.

Ve Topkapı. Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük otogarı. Türkiye'nin bütün otogarlarının hem özeti, hem "manzumesi", hem de bir tür kırık, paslı, dalgalı ve uzun süredir silinmemiş dev aynasında büyütülmüşü. Binlerce otobüs, binlerce, on binlerce insan.

Ses yükselticilerden, ya da hoparlörlerden, ya da "hoparlo"lardan bangır bangır müziğe benzer bir şeyler yayılıyor. İri kalçalı, beyaz etli, bir ara kokaini deneyip bırakmış, çok iyi pilav pişirmek gibi bir de hobisi olan, Osmanbey'de ayakkabı mağazası sahibi olması kuvvetle muhtemel birinin dostu, kendini şarkıcı sanan bir hanım kızımız, gizli ve hisli duygularını dile getiriyor: "Hastayum bir şoföre..." Neden "hastayım" değil de "hastayum" dediği merak konusu.

Sucular su satıyorlar. Elbette, başka ne satacaklar? Bunlar belediyenin asfalt yapacağım diye kandırıp da bir türlü yapmadığı, ama erken seçimler gerçekleşirse yapılacağına muhakkak gözüyle bakılan toprak yolun üst başındaki çeşmeden eski bir yoğurt damacanasma doldurulmuş, içindeki klor oranı hayli kuşkulu sular... Elbiseciler elbise satıyorlar. Yola giden yolcuya elbise ne gerek? Ama "Topkapı garajlar" da mebzulen bulunuyor. Az kullanılmış koyu kahverengi, koyu mavi, en çok da boz rengi, gri takımlar, tek ceketler, tek pantolonlar. Tesettür telaşında bacılarımız için "bayan" pardesülerimiz de mevcuttur... Kolonyacılar kolonya satıyorlar. Pe Re Ja ara ki bulasın. Ege bölgesinin, hani o dağlara taşlara çivit boyayla kazılan, en yakası açılmadık, en bulunmaz markalarının üstelik çeşidi var. Zaten bir Esmen kolonyaları, bir Akçora gömlekleri bütün bu "kerih" ayrıntılardan hızla sıyrılıp kapağı bir an önce Bodrum'a atmak isteyecek aydınlarımızın gözleri ve vicdanları önünde, bütün Ege yollarında iri kayalar üzerinden sırıtıp duracak, onları bir an yalnız bırakmayacaktır.

Şu Susurluk haritadan silinmelidir(!) Zamanında nasıl "Menemen'i yakın!" denilmiş, sabahın beşinde uykulu gözlerle birdenbire yanan iç ışıklar ve sürücünün gevrek sesiyle verdiği müjde üzerine kendini ıslak, parıldayan betonun üzerinde, ayakları çıplak ya da tokyolu bir garibanın elindeki hortumu fırçaya bağlayıp hemencecik sulamaya

giriştiği otobüsün ön camının böcek ölüleri kaplı aydınlığında bulan yolcu, köpüklü ayran içmekten geçmiş, Susurluk'u Bizanslılardan alıp zapteden Selçuklu komutanına da, buraya gelip yerleşim merkezi kurmayı akıl etmiş İyonyalılara da rahmet okumaktadır...

Bisküvitçiler bisküvit, tesbihçiler teşbih, Selpakçılar Selpak, pişmaniyeciler pişmaniye, terlikçiler terlik, gazozcular gazoz satıyorlar. Hele şu yazlıkçılar bir ortalıktan çekilsin, Topkapı yakınlarından. başlayıp Tekirdağ'a kadar uzanan cart sitesi, curt sitesi, bilmemne sitesi, feşmekân sitesi gibi üst üste, iki oda yirmi nüfus yalı-apartmanlarına, denize sırtlarını dönüp E-5'i seyrederek hafta sonu konuklarını beklemeye gitsinler; akmayan sularına, boşaltılmayan lağım çukurlarına, geç gelen gazetelerine kavuşsunlar, Silivri arabaları kalksın... Otogarın asıl ağır, hüzünlü, dertli, şamatacı, yoksul, kirli çıkın ahalisi o zaman mekâna el koyacaktır... Çıkınlarını toplasınlar, üzeri eski bir tarakla yol yol çizili tahta sandıklarını terk edip komşunun kayınbiraderinin Köln, Stuttgart, ya da Wiesbaden Kaufhofunda ucuzluktan aldığı plastik bavulu yüklensinler, alüminyum tabak içinde, tek şekerli, açık ve bol radyasyonlu çaylarından son yudumları alsınlar, otobüs şirketinin yazıhanesinde bilet keserken sakız patlatan "taze"ye seksen altıncı kez kalkış saatini sorsunlar, fırt fırt oraya buraya kaçan, Coca Cola isterim diye tutturan, hemen zırlamaya başlayan çocuklarına iki tokat patlatıp hâkim olsunlar, ağır ellerini toprağa değil de betona basıp doğrulacaklar!

Yok, devrim mevrim yapmak için değil, o şairin hülyalı kafasında başlayıp biten bir düş. Otobüse binip yerleşmek için. Bavullar, sepetler, denkler, yorganlar, yumurtalar, tavuklar dikkatle sıralanacak, otobüsün alt tarafındaki bagaj bölümüne yerleştirilmeden illa başında durulacak, sonra gürültü patırtı geçip içeride mutlaka yanlış bir koltuğa, mutlaka başkasının yerine yerleşilecektir... Bayanlar bayan yanına, firmamız gayetle namusu mücessem bir müessese olup, dikkatsizce kesilen biletler yüzünden bayan yanma oturmak zorunda kalan kendi halinde, sessiz sakin, hatta hayli çekingen delikanlılara dağ başında, şoför-muavin ve yolcu işbirliğiyle çektiği meydan dayaklarıyla ünlüdür...

Yol boyunca size şişe suyu, limon kolonyasından birkaç damla, üçbeş Grissini, gerekli yerlerde çay ve ihtiyaç molası bile vereceğiz, daha ne dırlanıyorsunuz? Çaylar şirketten, sayın yolcularımızın çay parası ödememeleri ve birden fazla çay da içmemeleri önemle rica olunur! Boru mu, birinci kaptan pilot konuşuyor. Hani o televizyon reklamlarında motor yağı, lastik, benzin reklamlarına çıkan bıyıklı, göbekli, babacan pilotunuz. Sıkı tutunun, pilot lafı boşuna değil, çünkü alçak uçuşa geçeceğiz. Kaptan pilotunuz uçuş mesafesini

bilmem kaç kilometre, uçuş yüksekliğini bilmem kaç feet, uçuş süresini ise "Allah ne kadar kısmet ederse" olarak vermektedir... Az sonra ikinci kaptan ve muavin marifetiyle Orhan, Ferdi, Emrah, İbrahim faslına geçiyoruz. Daha önce TRT'den hava ve yol durumunu, denizcilere ve havacılara son duyuruları, yarınki programı ve İstiklal Marşı'm dinleyeceksiniz!

Havalı kornalar Topkapı'yı inletiyor. Neyse ki burada, hiç olmazsa, Frank Sinatra'nm yirmi yıl önce meşhur ettiği Strangers in the Night'ı çalanlarından yok. Otobüsler giriyor, otobüsler çıkıyor. Metrekareye düşen balgam, magazin gazetesi artığı, kopuk bilet, pabuç teki, mısır koçanı, hıyar kabuğu, Maltepe izmariti oranı çok yüksek.

Otobüsler girip çıkıyor. Süper Express AA First Class Service... Ne demekse? Eskiden hiç olmazsa Apollo Servis, Jet Servis gibi daha dökük, ama daha içten ve sıcak atraksiyonlar yapıyorlardı. (İki satır nostalji, dayanamıyorum.)

Birazdan kalkacaklar. Erbaa'ya, Şereflikoçhisar'a, Sandıklı'ya, İhsaniye'ye, Hafık'e, Arhavi'ye, Bismil'e, Beytüşşebap'a dağılmak üzere... Başkaları gelecek. Vize'den, Sultanhisar'dan, Akdağmadeni'nden, Beypazarı'ndan, İskilip'ten, Çokak'tan, Siverek'ten, Reşadiye'den... Bunun burası İstanbul. Alınan, altı yüzyılın intikamı...

Gelsinler. Yalnız, kaptan pilotun da, muavinin de belirttiği gibi, ayakkabı çıkarmak yasakktır!